2

ئۇيغۇر خەلق ماقال-تەمسىللىرى

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

ئۇيغۇر خەلق ماقال-تەمسىللىرى

پىلانلىغۇچىلار: ئابدۇراخمان ئەبەي، ئەخمەت ئىمىن
مەسئۇل مۇھەررىرى: ئەخمەت ئىمىن

ئۈرۈمچى
2006-يىلى

2

ئۇيغۇر خەلق ماقال-تەمسىللىرى

«ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى قامۇسى»
تەھرىر ھەيئىتى نەشرگە تەييارلىغان

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

图书在版编目(CIP)数据

维吾尔民间谚语 . 下/《维吾尔民间文学大典》编委会编
— 乌鲁木齐：新疆人民出版社，2006.2 (2013.11 重印)
(维吾尔民间文学大典)
ISBN 978-7-228-09836-1

Ⅰ.维... Ⅱ.维... Ⅲ.维吾尔族 — 谚语 — 作品集 — 中国
— 维吾尔语（中国少数民族语言）Ⅳ.I277.7

中国版本图书馆 CIP 数据核字(2011)第010493号

策　　划	阿布都热合曼·艾白，艾合买提·伊明
责任编辑	巴力江·孜帕尔
编　　辑	艾合买提·伊明
责任校对	阿布勒孜·阿巴斯 等
出版发行	新疆人民出版社
电　　话	0991-2827472
地　　址	乌鲁木齐市解放南路348号
邮　　编	830001
印　　刷	新疆希望印刷厂
经　　销	新疆维吾尔自治区新华书店
开　　本	880×1230毫米 32开本
印　　张	12.875
插　　页	2
版　　次	2006年2月第1版
印　　次	2013年11月第7次印刷
印　　数	23001-26000
定　　价	20.00 元

مۇندەرىجە

ئىش ـ ئەمگەك توغرىسىدا..........................1

گەپ ـ سۆز، تىل توغرىسىدا.......................31

پەند ـ نەسىھەت توغرىسىدا........................62

ئىشچانلىق، ھۇرۇنلۇق توغرىسىدا..................98

ئاتا ـ ئانا ۋە ئائىلە ئەخلاقى توغرىسىدا..........108

كىيىم ـ كېچەك، يېمەك ـ ئىچمەك، تۇرالغۇ

جاي، يۇرۇش ـ تۇرۇش توغرىسىدا...............143

مۇھەببەت، نىكاھ توغرىسىدا.....................159

بالىلار تەربىيىسى توغرىسىدا.....................201

سالامەتلىك، تازىلىق توغرىسىدا.................218

بەخت ـ تەلەي توغرىسىدا.........................236

ئۇرۇق ـ تۇغقان، قوشنىدارچىلىق توغرىسىدا...240

مېھمان ۋە مېھماندارچىلىق توغرىسىدا.........246

يول يۇرۇش ۋە يولداشلىق توغرىسىدا...........257

غەم ـ قايغۇ توغرىسىدا...........................259

توي ـ تۆكۈن، ئۆلۈم ـ يېتىم، بالا ـ قازا

توغرىسىدا.......................................263

بايلىق، نامراتلىق توغرىسىدا 266
پەسىل توغرىسىدا 273
ئاسمان جىسىملىرى ۋە تەبىئەت ھادىسىلىرى
توغرىسىدا 281
دېھقانچىلىق توغرىسىدا 286
ئورمانچىلىق توغرىسىدا....................307
چارۋىچىلىق توغرىسىدا 312
بېلىقچىلىق توغرىسىدا 326
باغۋەنچىلىك توغرىسىدا....................328
ھۈنەرۋەنچىلىك توغرىسىدا 334
قاتناش ۋە توشۇمچىلىق توغرىسىدا............348
سودا ـ سېتىق، ئېلىم ـ بېرىم توغرىسىدا 352
ئىدىقۇت خانلىقى دەۋرىدىكى ئاتىلار سۆزى.......369
«دىۋانۇ لۇغاتىت تۈرك» تىكى ماقال ـ تەمسىل
لەر 374

ئىش ـ ئەمگەك توغرىسىدا

ئاتىسى قۇل بولسا، بالىسى باي بولۇر.

ئاش قالسا قالسۇن، ئىش قالمىسۇن.

ئارقىدا قالدىڭ ـــ توپىدا قالدىڭ.

ئاش كەلسە خامانلار،
ئىش كەلسە يامانلار.

ئاستا يۈرگەن تاغ ئاشار،
يۈگۈرگەن باغ (ئاشار).

ئاسان ئىشنىڭ بېشىغا،
ھەركىم بارار قېشىغا.

ئالتىنچى ئايدا ئاغرىق يوق.

ـــ ئاش يەملا ؟
ـــ ئىلتىپاتلىرى.
ـــ ئىش قىلامىلا ؟
ـــ خۇدا ساقلىسۇن.

ئاش قولى — ئىش كىسلى.

ئادەمنىڭ ھەققىنى يەر قايتۇرار.

ئالتۇن ئوتتا تاۋلىنار،
ئادەم ئەمگەكتە (تاۋلىنار).

ئانارنىڭ پوستى قاتتىق، مېۋىسى تاتلىق.

ئادەمنى ئەمگەك باقىدۇ،
ھۇرۇنلۇق چەتكە قاقىدۇ.

ئاغزىڭ چاققان بولغۇچە، قولۇڭ چاققان بولسۇن.

ئاپتاپ يەرنى تاۋلار،
ئەمگەك ئەرنى تاۋلار.

ئاشنى كۆرسە قولى قوزغىلار،
ئىشنى كۆرسە كېسىلى قوزغىلار.

ئاش كەلسە ئىچىپ كېتەر،
ئىش كەلسە قېچىپ كېتەر.

ئادەم ئىشلىمىسە بىكار،
ئىت چىشلىمىسە (بىكار).

ئاتىسى يوق ئاتا قەدرىنى بىلمەس،
ھۇرۇن جان قەدرىنى (بىلمەس).

ئالتە خوتۇن بىر ئۆيدە بولسا، ئىشەك تېزىكى تۆردە بولار.

ئادەمنى ئىش تونۇتار.

ئالدىراپ قىلساڭ ئىشنى،
بالدىراپ ئالىسەن قىشنى.
ئالدىراپ قىلمىساڭ ئىشنى،
تىترەپ ئالىسەن قىشنى.

ئاتمىش ئالتە پەرىشتە، ھەربىرى بىر ئىشتا.

ئالتىنچى ئايدا قىچقارسا يەتتىنچى ئايدا «ھە» دېگەن.

ئالتىنچى ئايدا بىر تون تىكتىم، ئەملىدىممۇ، پەملىدىممۇ؟

ئارىدا قونۇپ سۇ ئەكەلدىم، يۆگۈردۈممۇ، ئۈچتۇممۇ؟

ئادەم قولى چۆلنى بوستان قىلار.

ئەتىگەندە ئىشنىڭ زورى،
ئاخشامىېرى نانىنىڭ زورى.

ئەمگەك قىلماي ئەلدىن ئاغرىنما،
ئېكىن سالماي يەردىن ئاغرىنما.

ئەمگەكنىڭ ئۇنۇمى بىلەكتىن،
قوغۇننىڭ زورىيىشى پىلەكتىن.

ئەمگىكىڭ قاتتىق بولسا، يېگىنىڭ تاتلىق بولۇر.

ئەر ئەلگە ئەمگىكى بىلەن تونۇلار.

ئەمگەكنىڭ نېنى تاتلىق،
ھۇرۇننىڭ جېنى تاتلىق.

ئەجىرسىز ناۋات بولماس،
ئەلسىز ئاۋات بولماس.

ئەمگىكى ئازنىڭ كۆلكىسى ئاز.

ئەجىر قىلساڭ دەرياغا بېلىق بىلۇر،
بېلىق بىلمىسە خەلق بىلۇر.

ئەزمە ئويلانغۇچە تەۋەككۈلچى مۇرادقا يېتەر.

ئەمگەك قىلساڭ ئېرىنمەي،
قارنىڭ تويار تىلەنمەي.

ئەمگەك قىلساڭ ئۆلمەيسەن،
يانغان ئوتتا كۆيمەيسەن.

ئەمگەك قىلساڭ سايرىتار،
ماي ئىچىدە يايرىتار.

ئەجىر قىلساڭ ئالارسەن پايدا،
ئەجىر قىلمىساڭ قالارسەن سايدا.

ئەمگەك قىلساڭ باغ بولۇر،
تاش يىغىلسا تاغ بولۇر.

ئەمگەك قىلساڭ ئاتىقىڭ چىقار.

ئەجىر قىل دەرياغا سال، بەختىڭنى ئاللادىن تىلە.

ئەر نەدە بولسا، ئېنى شۇ يەردە بولۇر.

باشتا ئىش قاتتىق،
ئاياغدا ئاش تاتلىق.

باي — پۇلى بىلەن ماختىنار،
ئىشچان — قولى بىلەن ماختىنار.

بالدۇر قىلساڭ ئىشىڭنى،
ئاسان ئالىسەن قىشىڭنى.

باياشات تۇرمۇش نەدە، تەر تۆككەن يەردە،
ئىسراپچىلىق نەدە، پېشانىسى تەرلىمىگەن يەردە.

باينى باي قىلغان ئۆچكە بىلەن قوي،
ھۇرۇن ئوغۇلغا نەدە بولسۇن توي.

بايلىقنىڭ ئاتىسى ئەمگەك، ئانىسى يەر.

باھاردا لاي كەچكەن قىشتا ماي ئىچەر.

باينىڭ كۆرپىسى بار،
ئىشچاننىڭ تۆھپىسى بار.

بەرگەننى چىشلىگەندىن تەر ئاققۇزۇپ كىشنىگەن ياخشى.

بەش بارمىقىم — بەش گۈل.

بەرىكەت دېگەن خالتاڭدا ئەمەس، ئالىقىنىڭدا.

بوي ئىشلىمەس، قول ئىشلەر.

بۆرىدىن قورققان تاغقا چىقالماس،
جاپادىن قورققان ھۆرمەت تاپالماس.

بىر باشتا توققۇز تۈگمەن تېشى چۆرگىلەر.

بىرنى ھەركىم بېرەر،
كۆپنى ئەمگەك (بېرەر).

بىكار بولساڭ كېپەك تاسقاپ يە.

بىغەمنىڭ خۇشاللىقى كوسىغا چىققان ساقالچىلىك.

بىر كىشىنىڭ مېھنىتىدىن يۈز كىشى راھەتلىنەر.

بىكار يۈرمەڭ لاغايلاپ،
پۇلنى خەجلەڭ ئاۋايلاپ.

بىر سەن بىكار،
بىر ئىت بىكار.

بىر بىكارچى مىڭنى بىكار قىلۇر.

بېلى بوشنىڭ قورسىقى ئاچ،
ھورۇندىن نېرى قاچ.

بىلەك تالدۇرۇپ ئاش ئەتسەڭ، يۈرەك قاندۇرۇپ ئىچەرسەن.

بىر ئادەم ئېرىق قازسا، مىڭ ئادەم سۇ ئىچەر.

پاتقاقتىن قېچىپ سازلىققا كىرىپتۇ.

پاتمانلاپ ئىشلەڭ،
مىسقاللاپ چىشلەڭ.

پادىچىنىڭ قىزى پادا كەلگەندە مەدىكار ئىشلەر.

پولوڭنىڭ كەتكىنىگە قارىماي، ئىشىكنىڭ پۈتكىنىگە قارا.

پۇل تىلىسەڭ ئەمگەك قىل.

پۈتكەن ئىشنىڭ بېشىغا،
ياخشى كېلۇر قېشىغا.

پۇل تاپاي دېسەڭ ئىش تاپ،
تام سالاي دېسەڭ خىش (تاپ).

پىچاق تاشتا ئىتتىكلەر،
ئادەم ئىشتا (ئىتتىكلەر).

تاۋار پۇرۇچى ئاشار،
لاي پۇرۇچى ئاشماس.

تاپالىساڭ هالال يە،
تاپالمىساڭ شامال (يە).

تاشمىلىقتا غىلدىرلاڭ،
بىكار تۇرماي مىدىرلاڭ.

تامچە سۇدا تال كۆكىرەر،
ئەمگەك بىلەن ئەر (كۆكىرەر).

تارتىنساڭ گېپىڭ قالۇر،
ئېرىنسەڭ ئىشىڭ (قالۇر).

تامچى خىش تاللار،
هۇرۇن ئىش (تاللار).

تاماق يېگىن تويغۇچە،
ئىش قىلغىن هارغۇچە.

تەر چىقمىسا ئېتەك تولماس.

تەر تۆكۈپ ئەمگەك قىلمىساڭ، ئۆيۈڭدە ئوزۇق يوق.
دەرەخ تىكىپ باغ قىلمىساڭ، بىر تال قوزۇق يوق.

تەردىم تېرەك، ئۇنىڭدىن چىقتى گېزەك.

تەييار گۆشنى يېگەن يولۋاس ئەمەس.

تەر ئاچچىق — هوسۇلى تاتلىق.

تۆگە سىلكىنسە ئىشەككە يۈك چىقار.

تۆگە تاپىنىدا خامان يۇمشىماس.

تۆت كەپتەرگە يەتتە كوۋۇك،
يازدا ياتقاندا قىشتا دوۋۇك.

تۇزلەڭدە تاغ يوق،
ھۇرۇندا باغ يوق.

تۆھپە قىلغانغا تۆگە تارتۇق قىل.

تۆكۈلسە تەر، ئۇنۇم بېرەر يەر.

توخۇ بىرنى تۇغۇپ شۇنچە قاقاقلار،
ئىككىنى تۇغسا قانچە قاقاقلار؟

تۇمۇرچىنىڭ مىڭ سوققىنى — بازغانچىنىڭ بىر سوققىنىغا تەڭ كېلەلمەس.

تېرىغان ئۆزىدىن سورار،
تېرىمىغان كىشىدىن (سورار).

تېرىغانغا يەر قېرىماس،
ئىشلىگەنگە ئەر (قېرىماس).

تىرىشىپ ئىشلىگەن كامال تاپار،
ھۇرۇنلۇق قىلغان زاۋال تاپار.

تېمىپ تۇرسا كۆل بولۇر،
تېرىپ تۇرسا پۇل (بولۇر).

تىرىشىپ قىلساڭ ئەمگەك،
تۇرمۇشۇڭ بولار ئەلۋەك.

تىرىشساڭ تىرىلىسەن،
تىرىشمىساڭ يېرىلىسەن.

جاڭگال يوقلىغان قىشتا كۈلەر،
ئويناپ يايرىغان توڭلاپ ئۆلەر.

جېنى ئاغرىمىغاننىڭ يېنى ئاغرىماس.
جېنى بارنىڭ ئەمىلى بار.

چاققان جۇۋاننى بۆشۈك تۈۋىدە سىنا.

چەتتە ئىشلە، ئۆيدە يە.

چوڭ بىلەنمۇ، كىچىك بىلەنمۇ كېڭەش،
ئاخىرى ئۆز ئەقلىڭ بىلەن يەش.

چۈشكۈچە ئۆمرۈڭ بولسا، كەچكىچە ئىشلە.

چۈشۈڭگە ئىشەنسەڭ نامرات بولارسەن،
ئىشىڭغا ئىشەنسەڭ روناق تاپارسەن.

چۈمۈلىنىڭ پۇتىدىن ئۆگەن،
قۇشقاچنىڭ تىلىدىن ئۆگەنمە.

چىدىغان بۆرە ياغ يەر،
چىدىمىغان بۆرە يۆلۈك يەر.

چىنە مىلىك يىل ئىشلەتسە قىرىماس،
سۇنسا بىر پۇلغا يارىماس.

چىۋەرنىڭ قولى ئالتۇن،
دانىشمەننىڭ سۆزى (ئالتۇن).

چىراغ پەرلىگەن خىزمەت ئەمەس.

خالاپ كۆتۈرگەن يوكنىڭ ئېغىرى يوق.

خۇمداندا خىش تولا،
قىلاي دېسە ئىش (تولا).

خۇدا دەپ ياتقۇچە، رەببىم دەپ ئىشلە.

داستىخان سال، كۆرپە تالاش،
مېھمەت قىل، پۇل (تالاش).

دەرەخ مېۋىسى بىلەن ئەتىۋار،
ئادەم تۆھپىسى بىلەن ئەتىۋار.

دەريا سۇيى يازدا تاشار،
ئادەم قىممىتى ئەمگەكتە ئاشار.

دۇمبەك قىچىشسا توگمەنگە بار.

دۈشمىنىڭدىن ئۆتەي دېسەڭ، يېرىڭگە ئارپا تېرى.

دۇررەككە سوت يوق.

دۇتار چالدىم «يۇسۇپ، ئەھمەد»كە،
ھېچنېمە كەلمەس قۇرۇق رەھمەتكە.

رىزقىڭنى تېرىپ يە.

رىزقىڭنى ئەجرىڭ بېرەر، بەرمەكلىكى يەردىن ئەمەس.

ساقىلىنى ساتقان قېرىدىن ئەمگىكىنى ساتقان بالا ياخشى.

سەن سالا، مەن سالا،
ئاشقا پۇرچاقنى كىم سالا.

سەن تارت، مەن تارت،
بوش تۇتۇپ چىڭ تارت.

سەنمۇ يىگىت، مەنمۇ يىگىت،
ئەسلي يىگىت ئىشتا يىگىت.

سەكراتقا چۈشكۈچە سەكرەپ تۇر.

سەھەر قوپقان ئىتنىڭ قارنى توق.

سەككىز ئاتقۇچىغا بىر جىڭ پاختا.

سۈۋادان مېۋىسىز،
غادايغان بىلىمسىز.

سۇ يوق دېگەن ھورۇنلۇق،
قۇدۇق قازماق ئورۇنلۇق.

سۆز بىلەن پولۇ پىشماس.

سۆز دېسە لاپ، ئىش دېسە ئالا تاغنىڭ ئارقىسىدىن تاپ.

سېمىز ئۇلاغنىڭ ئايغى سەككىز.

شۇمبۇيا ئۇنەر قوغۇنلۇقتىن،
پالاكەت كېلەر ھورۇنلۇقتىن.

غەپلەتتە ياتساڭ، ئەخلەتكە كۆمۈلىسەن.

غەيرەتسىز بىلەك — ئورۇنسىز تىلەك.

غىزايىڭ — غايىبتىن ئەمەس، مېھنەتتىن.

قاراپ تۇرۇپ ئىش قىلمىغان خۇدانىڭ دۈشمىنى.

قالغان ئىشقا قاتتىق باشلىق ئەر كېرەك.

قانچىلىك ئۇخلىساڭ، شۇنچىلىك ئاچ قالىسەن.

قوزغىلىپ گۈل بولدۇم،
قوزغالماي كۆل (بولدۇم).

قول قىلغاننى بويۇن كۆتۈرەر.

قول سىلىپ قايتقۇچە، سول ئېلىپ قايت.

قولۇڭ قاپارسا، گېلىڭگە سۇركە.

قولۇڭنى قول قىلىپ ئىشلەت،
پۇتۇڭنى ئۇي قىلىپ (ئىشلەت).

قوي باقماي پاقلان يەيمەن،
بۇغداي تېرىماي ئاق نان (يەيمەن).

قۇشقا قانات بىلەن پەر زىننەت،
ئەرگە ئەمگەك بىلەن تەر (زىننەت).

قېرىغاندا قېرىشىپتۇ.

قىمىرلىغان قىل ئاشار.

كالا ئىشلەپتۇ ھەلەپكە لايىق،
ئىگىسى ئىشلىتىمەن دەپتۇ تەلەپكە لايىق.

كەپتەرۋازنىڭ غېمى پەغەزدە،
كاتىپنىڭ غېمى قەغەزدە.

كەپسىزنىڭ ئىشى — ئەلگە نەپسىز.

كەمبەغەللىك ئەيىب ئەمەس، ھۇرۇنلۇق ئەيىب.

كەتمەن دېگەن كاندۇر،
ئۇنى چاپسا ناندۇر.

كەسمەس پىچاقتا كەسكۈچە، چايناپ يېگەن ياخشىراق.

ماڭماس ئىشەكنى مىنگۈچە، پىيادە ماڭغان ياخشىراق.

كۆرەر كۆزۈم كۆرمەس بولدى،
بىلەر بىلەكىم بىلمەس بولدى.

كۆرە - كۆرە كۆز پىشار،
قىلا - قىلا قول (پىشار).

كۆپ ئۇخلىغان ئاچ قالار،
لاغايلىغان كەچ (قالار).

كۆكتىن ئىزدىگەن يەردىن تاپار،
راھەتنى ھەركىم تەردىن تاپار.

كۆكتىن ئىزدىگەننى يەردىن تاپ.

كۆڭۈل خالىغان ئىشنىڭ ئېغىرى يوق.

كۈندۈزى مەندەك ئەر يوق،
كېچىسى ياتار يەر يوق.

كۈندە قىلساڭ ھەرىكەت،
كۈزدە كېلەر بەرىكەت.

كۈچۈڭنى يەلگە بەرمە، يەرگە بەر.

كېلىن بالا كىشىنىڭ ئۆيىدىكى ئامانەت.

كېرىكىڭنى كۈندە يىغ.

كېسەل دورىدىن قورقماس،
ئىشچان كاردىن (قورقماس).

كىشىنىڭ ئاغزىغا قارىغان ئاچ قالار.

كىشى قانداق بولسا، ئىشى شۇنداق بولار.

كىشى ئېتى ئات ئەمەس،
ئىككى پۇتۇم يات ئەمەس.

كىشىنىڭ ئىشىغا كىشىنىڭ قولى تومۇزدىمۇ توڭلار.

كىم بولسا ھۇرۇن،
نامرات بولۇر بۇرۇن.

گەپ قىلىدىغان يۈز پوچىدىن
ئىش قىلىدىغان بىر نوچى ئەلا.

گەپ بىلگۈچە ئىش بىل.

گۆشنىڭ قاتتىقى — توخۇ تاشلىقى،
ئىشنىڭ ئېغىرى — مەھەللە باشلىقى.

گېپى چوڭنى ئىشتا سىنا.

ماڭغاننىڭ يولى تۈگەر،
ياتقاننىڭ پۇلى (تۈگەر).

ماڭغان پۇتقا توپا يۇقار.

موللا ئايەتكە ئامراق،
خوروز راھەتكە (ئامراق).

موكچەيگەنىنىڭ بىلىنى ئەمگەك تۈزلەر.

مونو جوگاننىڭ ئىشىنى كوروك،
تاۋۇقنىنىڭ تىشىنى (كوروك).

مىھنەتسىز يىگەن ئاش،
توىوقسىز تەگكەن تاش.

مىھنەتتىن قاچما،
مىننەتتىن قاچ.

مىھنەتسىز نىسىپ بولماس،
يامىسىز ھىسىپ (بولماس).

مىھنەتسىز تاماق — ئىغىزغا قاماق.

مىنىڭ ئىتىم شور دەريا، نەگە بارسام ئىش تەييار.

مىڭ كاپ - كاپتىن بىر چىپ - چىپ ئەلا.

مىدىرلىغان تاغ ئاشار،
تاغ كەينىدە باغ ياسار.

نانىنى يە سوغا چىلاپ،
ئىشنى قىل بوقچىلاپ.

نامازدىگەردە ئىش تۈگەر،
ئىشى تۈگىمىگەن باينىڭ بېشىغا مۈشت تېگەر.

ناۋاينىڭ نېنى پىشقۇچە، ئۆزى مىڭ پىشار.

نامازدىگەر — ئىشنىڭ تۈگەر.

نومۇسسىز تىلەر،
نومۇسلۇق ئىشلەر.

ھاياتنى ئەمگەك ئۇزارتار،
بەرىكەتنى مېھنەت ئۇزارتار.

ھارماڭ دېسە خامان باقتىم دەپتۇ.

ھالال يېگەن پاك بولۇر،
ھارام يېگەن ھالاك (بولۇر).

ھارۋا ماڭغان يول تار بولماس،
ئەمگەك قىلغان خار بولماس.

ھايۋان باققانغا ئامراق،
ئىش چاققانغا ئامراق.

ھارغانغا ياتاق يوق،
ئاچقا تاماق (يوق).

ھالال يېگەن تەنگە قۇۋۋەت.

ھەربىر ئىشنىڭ ئۇنى قىلغانلار ئۈچۈن...

ھەركەت قىلغاننىڭ يېگىلى باردۇر ئېشى،
ھورۇنلۇق قىلغاننىڭ ساڭگىلار بېشى.

ھەركەتتە بەركەت،
ھورۇنلۇقتىن نېرى كەت.

ھەيدىگىنى ئالتە ئۆچكە ھايت ـ ھۆيتى ئالەمنى ئالار.

ھەركىم ئۆزىنى چاغلاپ،
ئىش قىلىدۇ بېلىنى باغلاپ.

ھورۇننىڭ ئەتىگەنلىك ئىشى چۈشتە توگەر،
يازدىكى ئىشى قىشتا (توگەر).

ھورۇننىڭ سۆزىدىن چومۇلىنىڭ ئىشى ئارتۇق.

ھورۇننىڭ دادىغا يەتكۈچە، ئىشچاننىڭ ھالىغا يەت.

ھەركەت قىلساڭ ھاتەم بولۇرسەن.

ھىممەتسىزنىڭ ھۆرمىتى بولماس.

ھورۇننىڭ ئىشى — چۈشىدىكى ئىش.

ھورۇنلۇق كېسەلمەن قىلار،
ئەمگەك تىمەن (قىلار).

ھورۇننىڭ تومۇزدا قولى توڭلار،
ئايدىڭدا پېشانىسى كۆيەر.

ھورۇنغا ئۆز تۇكىمۇ يۇك بولار.

ھورۇنغا ھويلىدىكى سۇمۇ يىراق.

ھورۇننىڭ تىلى يېرىم غۇلاچ.

ھورۇنغا قىلدەك ئىش پىلدەك بىلىنەر.

ھورۇندىن ئەلمۇ بىزار، يەرمۇ بىزار.

ھورۇنلۇقتىن بالا كېلۇر باشقا،
ئىشچانلىقتىن گۇل ئۇنەر تاشقا.

ھورۇن قىلغان ئىشنى ماختار،
زېرەك كىشىنى ماختار.

ھورۇن ئۆتەر ئويۇن بىلەن،
ئالۋاستى ئۆتەر قويۇن بىلەن.

ھورۇن سەھەر ياتقان يېرىدىن كەچتىمۇ سايە كۆتەر.

ھورۇن خوتۇن چاي قايناتقۇچە، چاققان خوتۇن
ئاش پىشۇرار.

ھورۇنغا ئىش يوق،
ئىشچانغا قىش (يوق).

ھورۇننىڭ ئاغرىنمايدىغان ئىشى يوق.

ھۆرۈننىڭ غەيرىتى ئىش تۈگىگەندە كېلەر.

ھۆرۈننىڭ ھۈنىرى — ئۈيقۇ.

ھۆرۈنغا جاپا سالساڭ گۇناھ بولماس.

ھۆرۈن ھارۋا قاتقۇچە، توخۇ ئىككى چىللار.

ھۆرۈن ئىشەكنىڭ توقۇمى يىرتىق.

ھۆرۈن ئولتۇرۇپ ئۇخلار،
يېتىم يېتىپ ئىشلەر.

ھۆرۈننى ئىشقا بۇيرۇساڭ، ئاتاڭدىن ئارتۇق ئەقىل
كۆرسىتەر.

ھۆرۈن ئادەمدىن ساراڭ ياخشى،
يېشىل تىكەندىن غازاڭ ياخشى.

ھوسۇل ئالساڭ ئېشىكىدىن،
قىزلار كەتمەس قېشىڭدىن.

ھىممىتى زورنىڭ قىممىتى زور.

ئورما بىلەكتە ئوينار،
كەتمەن يۈرەكتە (ئوينار).

ئورۇق كېيىكنى ياراتماي،
سېمىز كېيىكنى تاپالماي،
تاغدا ياتقان بارات باي.

ئورمىچى ئورمىچىنى كۆرسە،ئورغاقنى بىلىگە قىستۇرار.

ئويچان ئويلاپ بولغۇچە، ئىشچان ئىشنى پۈتتۈرەر.

ئون پوچىدىن بىر ئىشلىگۈچى ئەلا.

ئويلاپ سۆزلە ئىناۋەتلىك بولىسەن،
ئالدىڭغا قاراپ ئىشلە جۈرئەتلىك بولىسەن.

ئۆلۈشكە چىدىساڭ مال ئەت،
كۆمۈشكە چىدىساڭ تال ئەت.

ئۆزۈڭ قىلمىساڭ غېمىڭنى،
قاغا چوقار بېشىڭنى.

ئۈزۈمى بارنىڭ يۈزى بار،
يانچۇقىدا پۇلى بار.

ئۈجمە تۈگمەندە سوپىسوپىياڭ كەلدى،
ئىش تۈگمەندە غوجا مۇھەممەت (كەلدى).

ۋاقىتنى چىڭ تۇتساڭ ئىشىڭ پۈتەر،
ھۇرۇنلۇق قىلساڭ ئۆمرۈڭ ئۆتەر.

ئېشىڭدىن بۇرۇن ئىشىڭنى ئويلا.

ئېتىزدا ئىزى يوقنىڭ خاماندا يۈزى يوق.

ئېشىكىڭ قاشاڭ بولسا كالاڭغا جاپا،
خوتۇنۇڭ قاشاڭ بولسا بالاڭغا (جاپا).

ئېگىز تاغمۇ غۇلاپ چۈشەر بىر كۈنى،
زېرىكمەستىن كولاۋەرسەڭ ھەر كۈنى.

ئېلىم ئۈچۈن خىزمەت —
ئۆزۈم ئۈچۈن ئوقەت.

ئېغىر چامدىغۇچە، يېنىك سەكرەر.

ئېرىنچەكنى ئەل سۆيمەس.

ئېرىنچەككە بۇلۇت سايىسىمۇ يۈك بولار.

ئىشنىڭ سەھەردىكىسى ياخشى،
ئۆلۈمنىڭ كەچكىسى (ياخشى).

ئىش ياقماسقا ئىت باقماس.

ئىشچان كىشى خار بولماس،
قىلغان ئەجرى يوق بولماس.

ئىش قىلغاندا تۈگەر،
ئادەم ئۆلگەندە (تۈگەر).

ئىشلىگەن ئەر چىشلەپ يەر.

ئىشتا يوقنىڭ رىزقى يوق.

ئىش بار يەردە ئاش بار.

ئىشلىسەڭ باي بولىسەن،
ئىشلىمىسەڭ لاي بولىسەن.

ئىشلەپ ـ ئىشلەپ باي بوپتۇ،
چىشلەپ ـ چىشلەپ يەردە قاپتۇ.

ئىش بىلمىگەن ئۆزىنى ھاردۇرار،
ئىش بىلگەن ئىشنى (ھاردۇرار).

ئىش ئۆزگە قالغاندا ئۆلگەنلەر تىرىلەر.

ئىشنى قىلغىن ھارغۇچە،
تاماق يېگىن تويغۇچە.

ئېشەكنىڭ گۆشى ھارام، كۈچى ھالال.

ئىشىڭ بولمىسا ئېتىڭنى سۇغار.

ئىشچاننىڭ بەختى گۈلدەك ئېچىلۇر،
ھۇرۇننىڭ بەختى كۈلدەك چېچىلۇر.

ئىشىڭنى پۇختا قىلغىن، خام قىلمىغىن،
خام قىلىپ تاياق تەگسە غىڭ قىلمىغىن.

ئىشنى قىلساڭ ھارغۇچە،
راھىتى بار قانغۇچە.

ئىشچان ھالۋا يېسە، ھۇرۇن شۆلگىيىنى ئېقىتار.

ئىش ئىشتىھانى ئاچار.

ئىشبېشى كۆپ بولسا، ئىش كەينىگە كېتەر.

ئىشچان بالا سەمرىمەس،
ھۇرۇن خوتۇن تەۋرىمەس.

ئىشلىگەن تويۇپ سەكرەر،
ھۇرۇن توڭلاپ سەكرەر.

ئىشچان كۆكنى كۆرسىتەر،
ھۇرۇن بۆكنى (كۆرسىتەر).

ئىشچاننىڭ كەتمەن تۇتۇشىغا باق،
ھۇرۇننىڭ ئولتۇرۇپ - قوپۇشىغا (باق).

ئىشى ئىشقا ئوخشىماس،
قولى ئىشتىن بوشىماس.

ئىشنىڭ ئاسنى يوق،
يەرنىڭ يامىنى (يوق).

ئىشنىڭ كەنجىسىدىن قاچما،
ئىسكەنجىسىدىن قاچ.

ئىشقا چاقىرسا بارمىغان ئاشقا چاقىرسا ھارماس.

ئىشقا چىقسا قارانچۇق،
بىكار يۈرسە ياسانچۇق.

ئىش قىلالماس گەپكە ئۇستا،
نان ياقالماس چۆپكە ئۇستا.

ئىشلىمىگەن ئەردىن مېكىيان توخۇ ياخشى.

ئىشى كۆپ باراڭ چۆرگىلىسە،
ئىشى يوق كاساڭ چۆرگىلەر.

ئىشلىگەننىڭ كۆڭلى توق،
ئىشلىمىگەننىڭ ھېچنېمىسى يوق.

ئىشلىگەننىڭ يۈزى يورۇق،
ئىشلىمىگەننىڭ يۈزى چورۇق.

ئىشچانغا ئاش،
مىشچانغا تاش.

ئىشلىگەن گىردە يەر،
ئىشلىمىگەن جىگدە (يەر).

ئىشلەپ يېگەن ئىززەتلىك،
چايناپ يېگەن لەززەتلىك.

ئىشتا تەييارلىق بولمىسا، ھەييارلىق كار قىلماس.

ئىش ياقماسقا ئىش ئاسان كۆرۈنەر.

ئىشنىڭ ئاسنى — چۈش كۆرۈش.

ئىشچانلىق — بايلىقنى كەلتۈرەر،
ھۇرۇنلۇق — يوقسۇزلۇقنى (كەلتۈرەر).

ئىشچاندىن ئىش قورقار،
سوغۇق يەلدىن چىش (قورقار).

ئىش قىلغاننى قولىدىن بىلەرسەن،
ئىش قىلماسنى تۇرقىدىن (بىلەرسەن).

ئىشنىڭ ئاسىنى يوق،
قىلالىساڭ قىيىنى (يوق).

ئىش ئۇستىدىن قورقار.

ئىشلىسەڭ مېغىز يەيسەن،
بولمىسا سېغىز يەيسەن.

ئىشتىن قاچقان قىشتىن قاچالماس.

ئىشچاننىڭ مىننىتى يوق،
بېخىلنىڭ ھىممىتى (يوق).

ئىش باشقا، ھەۋەس باشقا،
بىكار بولساڭ كېپەك تاسقا.

ئىشنىڭ قالسا ئەتىگە،
دۈشمەن كېلەر پەتىگە.

يە دېسە، يەپتىمەن،
پۇلى يوقمىكەن دەپتىمەن.

ياشلىقىڭدا قولۇڭ ئىشلەر،
قېرىغاندا ئېغىزىڭ ئىشلەر.

ياغاچنىڭ يۇمشىقىنى قۇرت يەر،
ئادەمنىڭ يۇمشىقىنى پىت (يەر).

يازدا ئىشلە، قىشتا چىشلە.

ياتقىنى بورىيا،
يۈرگىنى دەريا.

يازدا بېشى قايناتمىغاننىڭ قىشتا ئىشى قايناتماس.

يارىتىش خۇدادىن،
يارىلىش ئۆزۈڭدىن.

ياتقان ئۆيگە يەم يوق.

ياشلىقىڭدا ئىشلە،
قېرىغاندا چىشلە.

ياتقانغا نان يوق،
قاچقانغا ئالۋان (يوق).

يازدا ئۇخلىغان قىشتا مۇزلار.

يالىساڭ تويىسەن،
يامىساڭ پۈتىسەن.

يازدا سايىدا خوش بولساڭ،
قىشتا تاغىرىڭ بوش قالۇر.

ياشلىقىڭدا ئىشلىسەڭ، قېرىغاندا ئوينايسەن.

ياخشى مالنىڭ تېرىسى خورۇم بولار، كۆن بولماس،
ئىشچان ئەرنىڭ بالىسى غېرىب بولار، قۇل بولماس.

يازلىقى سالاي ساراي،
قىشلىقى نەگە باراي.

يالقاۋ ياقىدا ياخشى.

يازلىقى هالاي - هۇلاي،
قىشلىقى قايان باراي.

يەر — هوسۇلنىڭ ئانىسى،
ئەمگەك — هوسۇلنىڭ ئاتىسى.

يە دېسە چارا - چارا،
ئىش قىل دېسە يەرگە قارا.

يوققا نېمە يوق، ئېرىقتىكى سۇمۇ يوق.

يول ماڭسا ئېچىلار،
ئادەم ئىشلىسە ياشىرار.

يۈرگەن يولدىن تاپار،
ئولتۇرغان قايدىن (تاپار).

يۈز قېتىملىق ۋەدىدىن بىر قېتىملىق ئىش ياخشى.

يۈگۈرۈپ ئىش قىلساڭ ئۇلتۇرۇپ يەيسەن،
يازدا ئالدىرىمىساڭ قىشتا يۈگۈرىسەن.

يېيىشتە تەييار،
ئىشلەشتە بىمار.

يېرىم كۆنگە ھېرىش يوق.

يېتىپ يېيىشكە تاغ توشماس،
يالماپ يېيىشكە يەر توشماس.

•

يېنىڭدا كىم ئولتۇرسا چىرايلىقىڭ شۇ،
بېشىڭنى كىم سىلىسا ماشايىقىڭ شۇ.

يېنىڭدا نار تۆگە بولسا، يۈك كۆتۈرۈشتىن غەم يېمە.

يېگەن بىلمەس، تاپقان بىلەر.

ئىش ئىگىسى بىلەن،
قۇش مېگىسى بىلەن.

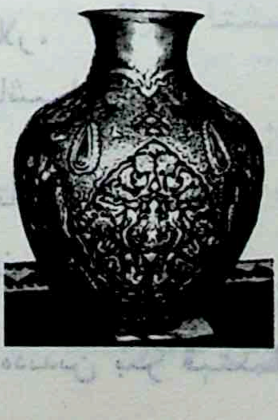

گەپ-سۆز تىل توغرىسىدا

ئادەم ماڭمىغان يول يامان،
ئېگىسى چىقمىغان سۆز (يامان).

ئاتىسى تۇرۇپ سۆزلىگەن ئوغۇلدىن بەز،
ئانىسى تۇرۇپ سۆزلىگەن قىزدىن بەز.

ئاتنىڭ سىرىنى كۆزىدىن بىل،
ئادەمنىڭ سىرىنى سۆزىدىن بىل.

ئاغزىغا كەلگەننى دېمەك ناداننىڭ ئىشى،
ئالدىغا كەلگەننى يېمەك ھايۋاننىڭ ئىشى.

ئاغزى ئىتتىك تۇمشۇقىغا يەر،
ئايىغى ئىتتىك قورسىقىغا يەر.

ئاۋۋال ئويلا، كېيىن سۆزلە.

ئايىغى ئەسكى ئۆيىنى بۇلغار،
ئاغزى ئەسكى ئەلنى بۇلغار.

ئاۋازى يامانىنىڭ ئۆمرى قىسقا.

ئاۋۋال تائام،
ئاندىن كالام.

ئاغزى يۇمشاق گۆش يەر،
ئاغزى قاتتىق مۇشت يەر.

ئادەم تىلىدىن كېتەر،
قىرغاندا بېلىدىن كېتەر.

ئاغزىنى ساقلىغان جان ساقلار.

ئاتىلار سۆزى — ئۇزۇكنىڭ كۆزى.

ئاغزىڭ گەپتە بولسىمۇ، قولۇڭ ئىشتا بولسۇن.

ئات يۇگۈرۈكى قۇتقۇزار،
تىل يۇگۈرۈكى تۇتقۇزار.

ئات بېشىدىن باغلىنار،
ئادەم ئاغزىدىن (باغلىنار).

ئالدايدىغان «ماقۇل»دىن، «ياق» ياخشى.

ئاز سۆزلىگەن ئاز يېڭىلۇر.

ئاش — ئۆتنە،
سۆز — لاپقۇت.

ئاغرىقنىڭ سانجىقى يامان،
سۆزنىڭ ئاچچىقى يامان.

ئات كىشنىشىپ تېپىشار،
ئادەم سۆزلىشىپ تونۇشار.

ئادەم كۆركى يۈزدۇر،
يۈز كۆركى كۆزدۇر.

ئېغىز كۆركى تىلدۇر،
تىل كۆركى سۆزدۇر.

ئاڭلىمىغان قۇلاقتىن كۆرمىگەن كۆز ياخشى.

ئايىغىڭ ئىتتىك بولسا يول قىسقىرار،
ئېغىزىڭ ئىتتىك بولسا ئۆمرۈڭ (قىسقىرار).

ئادەمدىن قورقما، گەپتىن قورق.

ئاغزى ئوچۇق ئاچ قالماس.

ئارغامچىنىڭ ئۇزۇنى ياخشى،
گەپنىڭ قىسقىسى ياخشى.

ئاڭلىمىغان سۆز — كۆرمىگەن ئىش.

ئادەم قۇلاقتىن سەمرەر،
هايۋان تۇياقتىن (سەمرەر).

ئادەم قولاقتىن قېرىيدۇ،
ھايۋان تۇياقتىن (قېرىيدۇ).

ئاز سۆزلىگەن ساز يىگىت،
كۆپ سۆزلىگەن ماز يىگىت.

ئاقىلنىڭ ئېپى تولا،
كاسكى خوتۇننىڭ گېپى (تولا).

ئاغزى يۇمشاق ئۇلپەت تاپار،
ئاغزى قاتتىق كۇلپەت (تاپار).

ئامەت كەلدى خۇش دېگىن،
مەن گەپ قىلاي خوش دېگىن.

ئاغزىڭدىن چىققان چار يىلان،
ئۆزۈڭنى چاقار بىگۇمان.

ئاغزى بوش كىشىدىن ئاغزى ئېچىلمىغان قاپاق ياخشى.

ئاچ كۆز بىلەن ئاش تالاشما،
نادان بىلەن گەپ (تالاشما).

ئات چاپتۇرساڭ ئالدىڭغا قارا،
گەپ قىلساڭ ئاغزىڭغا (قارا).

ئاغزىڭ يامان بولسا، كۆڭلۈڭ ئارام تاپماس.

ئەسكى يەرگە سۇ بىكار،
نادان كىشىگە سۆز (بىكار).

ئەرنىڭ سۆزى ئۆلگۈچە، ئۆزى ئۆلسۇن.

ئەرنىڭ ئۆزى ئەر ئەمەس، سۆزى ئەر.

ئەر دېگەن بىر ئېغىز گەپ بىلەن تۇغقان، بىر ئېغىز گەپ بىلەن يات بولۇر.

ئەگەر بولسا سۆزگە يەتمەك،
نە دۆلەتتۇر سۇكۇت ئەتمەك.

ئەر كۆركى ساقال،
سۆز كۆركى ماقال.

ئەقىلغا سىغمىغان سۆزنى ئاقىل ئېيتسىمۇ ئىشەنمە.

بازار پوش - پوش بىلەن،
گەپ خوش - خوش بىلەن.

باش يارىسى كېتەر،
سۆز يارىسى كەتمەس.

باتۇرنى مەيداندا سىنا،
سۆزمەننى دەۋادا (سىنا).

بۆرە هۇۋلاپ ئۆزىنى ئاشكارىلار.

بىر ئېغىز گەپ ئار كەلدى،
ئون ئېغىز ئۆي تار كەلدى.

بىردىن ئىككى ياخشى،
قۇرۇق گەپتىن جىگدە (ياخشى).

بىر سۆز جانغا پاتار،
بىر سۆز ياۋغا ساتار.

بىر سۆز جانغا پاتار،
بىر سۆز قاندا ئاقار.

بىلىم بولسا، سۆزدىن ئازماس.

بىكار گەپ قىلىش ئەخمەقنىڭ ئىشى.

بىر ئېغىز سۆز ئەلنى كۆيدۈرەر.

بېزەپ ئېغىزدىن سېسىق سۆز چىقار.

بىگىز قاپتا ياتماس،
گەپ قورساقتا (ياتماس).

بىلمىگەنگە ياخشىلىق قىلغىنىڭ بىكار،
تىڭشىمىغانغا گەپ قىلغىنىڭ (بىكار).

بېلى بوشنىڭ گېپى بوش.

بىلگەن ئەپلەپ سۆزلەر،
بىلمىگەن كەپلەپ (سۆزلەر).

بىكار بولساڭ كىيەك تاسقاپ يە،
گەپ قىلساڭ توغرىسىنى دە.

بېشىڭغا قىلىچ كەلسىمۇ راست سۆزلە،
ھەر قەدەمدە ھەقنى كۆزلە.

بىر ئېغىز سۆزلەپ ئون كۈن ئويلىغۇچە،
ئون كۈن ئويلاپ بىر ئېغىز سۆزلە.

بىر ئېغىز خاتا گەپ قىلساڭ، ئون يىل پۇشايمان قىلىسەن.

بال تامغان تىلدىن زەھەرمۇ تامار.

بېلىق توردا تۇتۇلار،
تىل بېسىمدا بوغۇلار.

پادىشاھ دۆت بولسا، ئاغزىغا يۈگەن سال.

پاك بىلەن ئورتاق بولدۇم،
گەپ ئاڭلىتالماي پورداق (بولدۇم).

پاسار ئوتىنىڭ كۆلى چوڭ،
ساپساپچىنىڭ گېپى (چوڭ).

پەزىلەتنىڭ بېشى تىل،
ئاڭلىمىسا سۈكۈت قىل.

پۇت يېرىلسا تۈزىلەر،
تىل يېرىلسا ئۈزۈلەر.

پۈت سىيسىقىدىن ئېغىز سىيسىقى يامان،
يەل سىيسىقىدىن گەپ سىيسىقى (يامان).

پور ياغاچ قوزۇق بولماس،
قۇرۇق سۆز ئوزۇق بولماس.

پىل كۆتۈرمىگەننى تىل كۆتۈرەر.

پىچاق گۆشتىن ئۆتەر،
گەپ سۆڭەكتىن (ئۆتەر).

پىتنە تاپىدىغان راست سۆزدىن مەسلىھەت بېرىدىغان يالغان سۆز ياخشى.

تاتلىق تىلدىن زەھەرمۇ تامچىلار.

تاز دېگەن ھەييار،
گەپ - سۆزى تەييار.

تاتلىق سۆز خۇش قىلار،
ئاچچىق سۆز غەش (قىلار).

تاشقا يامغۇر كار قىلماس،
نادانغا سۆز كار (قىلماس).

تاغدەك سۆزنىڭ تېرىقتەك تۈگۈنى بار.

تاماقنىڭ ياخشىسى قورۇما شورپا،
گەپنىڭ ياخشىسى خۇدايا توۋا.

تەرساغا سۆز قىلما.

توغرا ئېيتقان قورققانغا يارىماس.

توققۇز ئەلنىڭ تىلىنى بىلگەن ئوتتۇز ئەلگە ئۆگۈتچى بولۇر.

توغرا سۆز تاشنى يارار.

تۆشۈك قولاق نېمىنى ئاڭلىماس.

توشۇپ بارغان گەپ سېسىق،
تۇرۇپ قالغان سۇ (سېسىق).

تۆشۈك ئېغىز تۆشۈك ئېغىزدىن قالماس.

تولكە تولىدىن ئۆلەر،
يىگىت تىلىدىن (ئۆلەر).

توغرا سۆز تۆمۈرنى تېشەر،
يۇمشاق سۆز قىلىچنى كېسەر.

توغرا گەپنىڭ توقمىقى بار.

تولا گەپ داغ بولار،
قىسقا گەپ ياغ (بولار).

توغرا سۆز ئاچچىق بولار.

تىلى پاكنىڭ دىلى پاك.

تىلىنىڭ سۆڭىكى يوق.

تىغ يارىسى ساقىيار،
دىل يارىسى ساقايماس.

تىل بايلىقى — ئالەم بايلىقى.

تىزگىنسىز ئاتنى تۇتقىلى بولۇر،
ئېيتىلغان سۆزنى قايتۇرغىلى بولماس.

تىل ئاقىلغا تون ياپتۇرار،
نادان بېشىنى چاپتۇرار.

تىلىڭ بىلەن تىكەن تېرىما.

تىل دىلغا باغلىق.

تىل — دىلنىڭ ئەلچىسى.

تىلى ئىتتىك قولى ئىتتىكنى ئازدۇرار.

تىلى يۇمشاق ئاش يەر،
تىلى قاتتىق تاش (يەر).

تىل كىچىك بولسىمۇ دۇنيانى بۇزۇپ تۈزەر.
تىلدىن دىلغا يول بار.

تىل بىلگەن يولدا ئازماس،
ئەقلى بار چۆلدە ئازماس.

تىغ بىرگە زەربە،
تىل مىڭغا (زەربە).

تىلغا ئىختىيارلىق بەرسەڭ، ئەلدە ئەتىۋارىڭ بولماس.

تىلىڭ قاتتىق بولسا ياغلىۋەت،
تىلىڭ يۇمشاق بولسا داغلىۋەت.

تىلىڭنى تارت، چىشىڭ سۇنمىسۇن.

تىكەننىڭ ئەسكىسى ئازغان،
گەپنىڭ ئەسكىسى يالغان.

تىلى يۇمشاق تىلىكىگە يېتەر.

تىلسىزدىن گەپ سورىما،
بىغەرەزدىن نەپ (سورىما).

تىل بىلەن چىگكەن تۈگۈچنى چىش بىلەن يەشكىلى بولماس.

تىلىدىن ھەسەل تامار،
دىلىدىن زەھەر (تامار).

جانمۇ ئېغىزدىن چىقار،
سۆزمۇ ئېغىزدىن چىقار.

جۇۋلىقتا گەپ قىلسام، چەكمەن چاپانغا تو كەتتى.

چاقچاقتىن جاق ـ جاق چىقار.

چوڭ گەپنىڭ تېگى بوش.

چۈشكە نېمە كىرمەس،
دۈشمەن نېمە دېمەس.

چېچەننىڭ تىلىغا باق،
چەبدەسنىڭ قولىغا (باق).

چېچەننىڭ سۆزى تاتلىق.

چېچەن ئادەم سۆزنى قىسقا قىلار.

چىراي كۆرۈپ هال سورا،
موللا كۆرۈپ سوئال سورا.

چىشىم سۇنمىسۇن دېسەڭ تىلىڭنى تۇز تۇت.

خەنجەر قاپچۇقتا ياتماس،
ئۆتكۈر سۆز يانچۇقتا (ياتماس).

خۇپىيانە گەپتىن ئاشكارا شاپىلاق ياخشى.

خىل ـ خىلىدا،
تىل قوۋۇزدا.

داپنى داپ قىلغان گەردىشى،
ئەرنى ئەر قىلغان ۋەدىسى.

دەرەخ شېخىدىن سۇنار،
ئادەم گېپىدىن (سۇنار).

دەردمەن كىشى سۆزمەن كېلۇر.

دۇمباقنىڭ ئاۋازىغا زەن قوي،
سۆزنىڭ ۋەزنىگە (زەن قوي).

دىل سۆيۈنەر ئېغىزدىن،
ئاچچىقى يوق مېغىزدىن.

دىلى ساپ بولمىسا ئىنساپ بولماس،
تىلى ساپ بولمىسا ئىنسان بولماس.

راست گەپ مىڭ يىلچىلىك،
يالغان گەپ بىر يىلچىلىك.

راست گەپ ئاڭلاي دېسەڭ،
كىچىك بالا بىلەن مۇڭداش.

راست گەپ ئالتۇنغا ئوخشاش.

راست سۆز — مۆتىۋەر،
قىسقا سۆز — مۇختەسەر.

زەرەرلىك راست سۆزدىن قاچ.

ساتمىدا قىلغان گەپ سارايدىن چىقىپتۇ.

سەدىقە بالانى يەر،
توۋا گۇناھنى (يەر).

سەن دىگۈچە مەن دەۋالاي،
ئىت قوپقۇچە تاياق ئېلىۋالاي.

سەتكە كۆز تەگمەس،
جىمىغۇرغا سۆز (تەگمەس).

سودىگەر تىلى بىلەن بازار تاپار،
گىلەم قىلى بىلەن (بازار تاپار).

سورىمىغان گەپنى دىمە،
قويمىغان مەزەنى يىمە.

سۇنى سەپ سىڭار يەرگە،
گەپنى قىل سىغار (يەرگە).

سۇنىڭ سۇزۇكى ياخشى،
گەپنىڭ تۇزۇكى ياخشى.

سۇ ئېرىقتا ياخشى،
گەپ قېلىپتا (ياخشى).

سۇنىڭ چىشى يوق، يەرنى ياردۇ،
تىلىنىڭ تىغى يوق، يۈرەكنى ياردۇ.

سۆز ئانىسى — قۇلاق،
سۇ ئانىسى — بۇلاق.

سۆزنىڭ پىششىقى ياخشى،
ئاشنىڭ ئىسسىقى (ياخشى).

سۆزنى سەرلەپ ئىشلەت،
ئەقلنى جىڭلاپ (ئىشلەت).

سۆز ئىگىسى بىلەن يۈرمەس.

سۆزمەن بولساڭمۇ گېپىڭنى ئەزمە.

سۆزلىگۈچى ئەخمەق بولسىمۇ،
ئاڭلىغۇچى ئەقىللىق بولسۇن.

سۆزدىن سۆز چىقار،
ياقۇتتىن كۆز (چىقار).

سۆزلىگەندىن سۆزلىمىگەن ياخشىراق،
سۆزلىۋېدىم بېشىمغا يېدىم تاياق.

سۆزلىسە ۋالاق تەگكەن دەيدۇ،
سۆزلىمىسە ئاغزىغا ئېشەك تەپكەن دەيدۇ.

سۆزدىن كۆلكە چىقار،
ئويلىمىغان يەردىن تۈلكە (چىقار).

سۆز قوغلىغان بالاغا يولۇقار،
يول قوغلىغان خەزىنىگە يولۇقار.

سۆزدىن سۆز چىقار،
شوردىن تۇز چىقار.

سۆز سۆزدىن چىقار،
سۆزلىمىسە قايدىن چىقار.

سۆزدە كەتكۈزگەن — يۈزنى كەتكۈزگەن.

سۆيدۈرگەنمۇ تىل،
بەزدۈرگەنمۇ تىل.

سۆزنىڭ بېشى قاتتىق بولسا، ئايىغى تاتلىق بولار.

سۆز قىلغۇچىنىڭ،
سورۇن ئولتۇرغۇچىنىڭ.

سىڭىشلىكى يوق چاقچاق،
ئاخىرى بولۇر جاق - جاق.

سېسىغان ئېغىزدىن بىخسىغان گەپ چىقار.

شورپا يۈزىدىن بىلىنەر،
دانىشمەن سۆزىدىن (بىلىنەر).

شىرنى تىل بىلەن يېتەكلەيسەن،
پىلنى قىل بىلەن (يېتەكلەيسەن).

غەيۋەتخورنىڭ تىلىنى كەس،
ئىگىلىغانىنىڭ قولىقىنى (كەس).

غەيۋەت دۇنيانى بۇزار.

غۇنچە تىلىڭنى تىرناقچە قىلما.

قاتتىق سۆزلىگەندىن قورقما،
ئاغزىنىڭ ئۇچىدا كۈلگەندىن قورق.

قاغىغا ئوق ئاتما،
يامانغا سۆز ئاتما.

قوغلا ـ قوغلا گەپ چىقار،
كولا ـ كولا سۇ (چىقار).

قوينۇڭنى كەڭ ئاچ،
ئېغىزىڭنى تار (ئاچ).

قولۇڭنى قىل قىلىپ ئىشلەت،
تىلىڭنى پىل قىلىپ ساقلا.

قۇرۇق سۆز باشنى ساراڭ قىلۇر،
ۋاقىتنى هارام (قىلۇر).

قۇرۇق قوشۇق ئېغىزغا ياقماس،
قۇرۇق گەپ قۇلاققا (ياقماس).

قۇرۇق سۆز ئەرنى ئەخمەق قىلۇر.

قۇرۇق گەپتىن كاچات ياخشى.

قۇرۇق گەپكە مۇشۇك ئاپتاپقا چىقماس.

قۇشنى دان ئالدار،
ئادەمنى سۆز ئالدار.

قۇلنى «بارىكاللا» ئۆلتۈرەر.

قىلىچ تەننى يارا قىلار،
ئۆسەك گەپ كۆڭۈلنى (يارا قىلار).

كاسكاس يا يولدىشىدىن ئايرىلار،
يا قولدىشىدىن (ئايرىلار).

كالاڭ چاق يول بۇزار،
ۋىچىرلىغاق سۆز بۇزار.

كونا گەپ قۇلاققا ياقماس.

كۆڭۈلدە نېمە بولسا، ئېغىزدىن شۇ چىقار.

كۆرمىدىم دېسەڭ بىر سۆز،
كۆردۇم دېسەڭ مىڭ سۆز.

كۆزىنى قاچۇرغان سۆزىنى قاچۇرار.

كۆپ بىلگەن ئاز سۆزلەر،
ئاز سۆزلىسىمۇ ساز سۆزلەر.

كۆپ بىلسەڭمۇ ئاز سۆزلە.

كۆپ گەپ قىلغاننىڭ كېسىلى كۆپ.

كۆپ سۆز ئۆزۈڭگە دۈشمەن.

كۆڭۈل كۆڭۈلدىن سۇ ئىچەر.

كۆز يەتمىگەن يەرگە سۆز يېتەر.

كۆڭۈلنى رەنجىتكەن چاقچاق ئەمەس.

كۆلدەك سۈيۈڭ بولغۇچە، بالدەك سۆزۈڭ بولسۇن.

كۆپ يامغۇر يەرنى بۇزار،
پىتنە - ئىغۋا ئەلنى بۇزار.

كۆپ بىل، ئاز سۆزلە.

كېلىشلىك گەپتىن كېلىن يانماس.

كۆڭۈلسىز گەپنىڭ كېچىككىنى ياخشى.

كۆڭلىدە نېمە بولسا، ئاغزىدا شۇ.

كۆسەينى ئۇزۇن قىل،
گەپنى قىسقا (قىل).

كۆزدىن قۇلاق سەدىقە.

كۆرگەننى كاسكاس يېگەر.

كۇنىنىڭ كۆزى بار،
تۇنىنىڭ قۇلىقى (بار).

كېچىسى جۆيلۇگەك — كۇندۇزى سۆزلىگەك.

كىشىنىڭ پەزىلىتى تىلى بىلەن بىلىنەر.

كىيىمنىڭ كىرىنى يۇسا كېتەر،
كۆڭۈلنىڭ كىرىنى ئېيتسا كېتەر.

گەپنىڭ ئاخىرى ناندا توختار.

گەپكە خېمىرتۇرۇچ ساپتۇ.

گەپنىڭ ئىچىدىن گەپ چىقار،
تۇخۇمنىڭ ئىچىدىن چۈجە (چىقار).

گەپ دېگەن سۇ يېغى، بارمايدىغان يېرى يوق.

گەپ يولنى قىسقارتار،
دەرد ئۆمۈرنى (قىسقارتار).

گەپنى تەگىمىسە ئېرىق بولار،
گەپنى تەگسە تېرىق (بولار).

گەپ گەپنى تاپار،
گەپ بېرىپ ئىگىسىنى (تاپار).

گەپنى قىلغىن ئۇققانغا،
مىجەزىگە ياققانغا.

گەپدانلىقنىڭ ئوتتۇز پۇتىقى بار.

گەپ گەپنىڭ تېگىنى ئاچار.

گەپ تىلدىن،
كۆيۈنۈش دىلدىن.

گەپنى ئاغزىڭدىن كۆرمە،
كۆڭلۈڭدىن كۆر.

گەپنىڭ تېگىدە گەپ بار،
ساقالنىڭ تېگىدە خەپ (بار).

گەپ تولا يەردە ئاقىل ئاز.

گەپ دېگەننىڭ تۇرغۇچى بار،
بولمىسا ئىلغۇچى (بار).

گەپكە گەپ كەلگەندە ئاتاڭدىن يانما.

گەپنىڭ يامىنى كۇس - كۇس،
يەلنىڭ يامىنى پۇس - پۇس.

گەپنى قىلساڭ بېقىپ قىل،
تامغا قۇلاقنى يېقىپ قىل.

گەپنى تەگسەڭ تېرىق بولۇر،
بىرى قىرىق بولۇر.

گەپ قىلالمايدۇ، غەزەلگە ئۇستا،
يول ماڭالمايدۇ، سەنەمگە ئۇستا.

گەپدانلىق — شەيتانلىق.

گۇۋاھلىق سۆز — نىكاھلىق خوتۇن.

گۈزەللىك يۈزدە ئەمەس، سۆزدە.

گىلەم قىلىدىن ئىسسىق،
ئادەم تىلىدىن (ئىسسىق).

گەر تۇرمىساڭ سۆزۈڭدە،
ھۆرمەت بولماس ئۆزۈڭدە.

لەۋزىدە تۇرمىغان يىگىت ئەمەس.

لەۋزىدىن يانغان يۈزدىن قالار.

مايسىنىڭ بېشىغا چىققان سېغىز،
ئادەمنىڭ بېشىغا چىققان ئېغىز.

مەدداھنىڭ ۋەزىگە ئىشەنمە،
رەممالنىڭ سۆزىگە (ئىشەنمە).

مەن قورقمەن دۆڭدىن،
گەپ قىلمىغان مۆڭدىن.

مەنىسىز گەپتىن پاقىنىڭ كوركىرىغىنى ياخشى.

مولۇندەك قاراپ تۇرغۇچە،
بۇلبۇلدەك سايراپ تۇر.

مۇنارغا قاش ئاتما،
ساراڭغا سۆز قاتما.

مىڭ پاتمان مۇشتتىن بىر ئېغىز گەپ يامان.

مىش - مىش گەپ تاش يارار،
بايقىمىساڭ باش (يارار).

نادانغا سۆز قىلساڭ يەيسەن تاياق.

نەپتىن قالغۇچە گەپتىن قال.

نېمە دېسەڭ شۇنى ئاڭلايسەن.

هارۋا ماڭغان يول تار بولماس،
يامانغا گەپ قىلساڭ ئار ئالماس.

هاراقكەشتە گەپ تولا،
بەڭگىدە خىيال (تولا).

هەسەتخورنىڭ كۆزىگە باق،
دانانىڭ سۆزىگە (باق).

«ھەئە»دىن ئوبدان جاۋاب يوق،
جىگەردىن ئوبدان كاۋاپ (يوق).

ھەر گەپنىڭ ۋاقتى بار،
ھەر چېكىتنىڭ جايى (بار).

ھەرىكەتتە دادىل بول،
گەپ ـ سۆزدە ئادىل (بول).

ھەق سۆز ئاچچىق بولۇر.

ئوت باسقان يەردە زىرائەت بولماس،
قۇرۇق گەپ بار يەردە پاراسەت (بولماس).

ئورۇنلۇق تىل ئورنىنى تاپار،
ئورۇنسىز تىل ئورىسىنى تاپار.

ئوتتۇز چىشتىن چىققان سۆز ئوتتۇز ئەلگە تارار.

ئويلىماي سۆز قىلغىنىڭ —
نىشانسىز ئوق ئاتقىنىڭ.

ئوشۇق گەپ ئېشەككە يۈك.

ئويلىماي سۆزلىگەن ئاغرىماي ئۆلەر،
ئويلاپ سۆزلىگەن يىغلىماي كۈلەر.

ئوتقا كەلگەن خوتۇننىڭ ئوتتۇز ئېغىز گېپى بار.

ئويلاپ سۆزلىگەن يېڭىلمەس.

ئۇتنىڭ كۈلى قالدۇ،
ياخشى سۆزنىڭ ئۇلى (قالدۇ).

ئۇياتسىزغا گەپ ئۆتمەس،
ئەقىلسىزدىن نەپ ئۆتمەس.

ئۇلۇغ سۆزدە ئۇياتلىق يوق.

ئۇرۇشنىڭ چىرايلىقى يوق،
تىل - ئاھانەتنىڭ تاتلىقى (يوق).

ئۇياتسىزغا گەپ ئۆتمەس،
ئۇياتلىققا گەپ كەتمەس.

ئۇنى يامان دېسىگىز ئەيسا غوجىكام،
بۇنى يامان دېسىگىز مۇسا غوجىكام.

ئۆلۈككە يىغلىغان ئىسسىت كۆزۈم،
نادانغا سۆزلىگەن ئىسسىت سۆزۈم.

ئۆلۈكنىڭ كۆزى يامان،
ئۇرۇشقاقنىڭ سۆزى (يامان).

ئۆلۈككىمۇ ئۈچ كۈن سۆز،
تىرىككىمۇ ئۈچ كۈن (سۆز).

ئۆتكۈر پىچاق قىنىغا قەست،
يامان سۆز جانغا (قەست).

ئۆزۈڭ ئەگرى بولساڭمۇ، گېپىڭ توغرا بولسۇن.

ئۆردەكنى تۇتقان قىل،
بېشىڭغا چىققان تىل.

ئۆزۈمنىڭ راست دېگەن كۆپنى كۆرمەس.

ئۆزىنى ماختاش ئۆلۈم بىلەن تەڭ.

ئۆزى مۇزلۇقنىڭ گېپى تۇزلۇق.

ئۇزۇككە كۆز يارىشار،
ياخشىغا سۆز (يارىشار).

ئۇندىمىگەن ئۆردەك بالادىن قۇتۇلار.

ۋالاقتەگكۇر گەپ بەرمەس،
سۇنۇق قازان نەپ (بەرمەس).

ۋارقىرىغاننىڭ تاۋى بوش.

ۋالاقتەگكۇرنىڭ ئاغزىغا ئىت كۈچۈكلەر.
(ھەسەتخورنىڭ ئاغزىدا ئىت كۈچۈكلەر).

ئېغىزىڭ مايلانسا، تىلىڭ باغلىنار.

ئېشىڭغا بېقىپ يە،
ئاغزىڭغا بېقىپ دە.

ئېغىزدىن ئېغىزغا ئۆتسە، يىڭنىمۇ تۆۋرۈككە ئايلىنار.

ئېغىزدىن چىققان سۆز —
ئورنىدىن چاچرىغان كۆز.

ئېغىز — دەرۋازا، سۆز — شامال.

ئېغىز ساقلىغان جاننى ساقلار.

ئېغىز ئېغىزدىن قالماس.

ئېغىزى بىرنىڭ مېغىزى بىر.

ئىشەندۈرەي دېسەڭ خەقنى،
ئالتۇندەك قىل گەپنى.

ئىشەندىم دەپ ئېشىكىدىن قۇرۇق قالما.

ئىشنىڭ ئېپى سۆزدە،
كۆڭۈلنىڭ ئېپى كۆزدە.

ئىشىغا قاراپ ئىشتىھاسىنى بىل،
سۆزىگە قاراپ نىيىتىنى (بىل).

ئىش قىلىشتا بېلى بوش،
گەپ تېپىشتا ئېغىزى قوش.

يامانىنىڭ گېپى يامان،
ئەسكى چاپانىنىڭ مېزى (يامان).

ياخشىنىڭ گېپى ماي بولۇر،
يامانىنىڭ گېپى لاي (بولۇر).

ياخشى سۆز بىلەن يىلان ئىنىدىن چىقار،
يامان سۆز بىلەن قىلىچ قىنىدىن (چىقار).

يالغان گەپنىڭ ئات ئېگىرى توقۇقلۇق.

يامان سۆز ياخشى بولماس،
ياخشى سۆز يامان بولماس.

يالغان ئارىلاشقان سۆز —
چىۋىن ئارىلاشقان ئاش.

يامان گەپ ئاڭلاپ پولۇ يېگەندىن ياخشى گەپ ئاڭلاپ ئۇماچ ئىچكەن خوپ.

ياخشى گەپ ياشىنىتار،
يامان گەپ قاقشىتار.

ياخشى سۆز بالدىن شېرىن.

ياخشى سۆز ئىنسانغا سىڭەر،
يامان سۆز هايۋانغا (سىڭەر).

ياخشى سۆز سۆيۈندۈرەر،
يامان سۆز ئۆكۈندۈرەر.

ياخشى بايقاپ سۆزلەر،
يامان چايقاپ (سۆزلەر).

ياخشى تېپىپ سۆزلەر،
يامان كۆپۈپ (سۆزلەر).

ياغاچ قۇلاققا گەپ ئۆتمەس.

ياخشى سۆز ھەسەلدىن تاتلىق.

ياخشىنىڭ ئۆزى ئۆلسىمۇ، سۆزى ئۆلمەس.

ياخشى سۆزگە قۇلاق سال،
يامان سۆزگە ياماق سال.

ياخشىنىڭ گېپى — جەننەت،
يامانىنىڭ گېپى — مىننەت.

ياخشى گەپ ئىسسىتقۇ،
يامان گەپ سوۋۇتقۇ.

ياخشى سۆزنى ئاڭلىماس،
يامان سۆزنى ئۇنتۇماس.

يارىماس گەپنى تىلىڭدىن كۆرمە، دىلىڭدىن كۆر.

يالغان گەپ ئۈچ قېتىم دېيىلسە راستقا ئايلىنار.

يالغان گەپ ئۆزىدىن مەلۇم،
يالغان كۈلكە كۆزىدىن (مەلۇم).

ياخشىنىڭ گېپى لەززەت،
يامانىنىڭ گېپى غەيۋەت.

يالغانچىغا قوشۇلما،
راست سۆزۈڭنى يوشۇرما.

يالغان ئېيتما، ئېيتساڭ ئۇنتۇما.

يالغان سۆز يانچۇققا سىغماس.

يالغان سۆزنىڭ قانىتى قىرىق بولسىمۇ قىرقىلار.

يالغان سۆز سېھىرگەرگە يارىشار.

يالغان گەپ قىل:
بىرى ئىككى مۇسۇلماننى كېلىشتۇرسە،
بىرى ئەر بىلەن خوتۇننى ئەپلەشتۇرسە.

يۇرتقا كەلگەن بۆز ئەرزان،
ئېغىزغا كەلگەن سۆز (ئەرزان).

يۈزۈڭدە كىر بولسىمۇ،
گەپ ـ سۆزۈڭدە بولمىسۇن.

يۈزىگە ئېيتقانىنىڭ ئەيىبى يوق.

يۈز ئاھانەتتىن بىر تاياق ياخشى.

يۇرەلمىگەن رەت بۇزار،
سۆزلىيەلمىگەن گەپ (بۇزار).

يېمىسەڭمۇ ھەسەلنىڭ گېپىنى قىل.

يىراقنىڭ دېگى يامان.

پەند-نەسىھەت توغرىسىدا

ئادەمنىڭ تېشىغا باققۇچە، ئىچىگە باق.

ئاشنى سىڭگەندە ماختا،
خوتۇننى ئۆلگەندە (ماختا).

ئاچچىقىڭنى دۈشمىنىڭگە سەزدۈرمە.

ئاز قىل، ئۈز قىل.

ئاچ قالغانغا قازان ئاستۇرما،
مۇزلىغانغا ئوت ياقتۇرما.

ئادەمنىڭ سۆلتىگە قارىما، ئەمگىكىگە قارا.

ئاۋۋال ئۆزۈڭنى تۈزە،
ئاندىن ئۆزگىنى (تۈزە).

ئالدىمغا كەلدى دەپ يېمە،
ئاغزىمغا كەلدى دەپ دېمە.

ئاش كەلسە ئاغزىڭنى ئاچ،
سۆز كەلسە سۆزگۆچىڭنى (ئاچ).

ئاتاڭ نەدە ئۆلسە، يىغاڭنى شۇ يەردە يىغلا.

ئاز يىغساڭمۇ ھالال يىغ.

ئاچ كۆزگە ئىش بەرمە،
ۋاپاسىزغا ئاش (بەرمە).

ئاغزىڭ ئەپچىل بولغۇچە، قولۇڭ ئەپچىل بولسۇن.

ئابرۇيۇڭنى كىچىكىڭدىن ساقلا.

ئادەمگە ئىشەنمە، ۋىجدانىغا ئىشەن.

ئاتاڭدىن قالسا ئەرزان دېمىگىن،
قولۇڭدىن چىقىرىپ پۇشايمان يېمىگىن.

ئالدىراش ئىشىڭ ئاچما،
ئاچقاندىن كېيىن قاچما.

ئادەمنىڭ چوڭىدىن قورقما، توڭىدىن قورق.

ئالتۇننىڭ رەڭگى سېرىق،
قىزىتما جانغا قېرىق.

ئاق يەردە تۇگمەن تالاشماڭ.

ئاتنى تەپمەيدۇ دېمە،
ئىتنى چىشلىمەيدۇ دېمە.

ئاپەت كۆرمەي دېسەڭ ھوشيار بول.

ئات ئاتاڭدەك بولسىمۇ، قاق قوزۇقنى باغلاپ يات.

ئاز يۇرتقا ھاكىم بولماڭ،
ئاز ئاشقا بۆكەل بولماڭ.

ئالۋاڭنى باردىن ئېلىڭ،
قۇشقاچنى ياردىن (ئېلىڭ).

ئات بېشىغا ئۇرغۇچە، ئاتاڭنىڭ بېشىغا ئۇر.

ئاخۇنلۇقنى دەپ، مەزىنلىكنى تاشلىما.

ئات ئورنىغا ئېشەك باغلىما.

ئاغزىڭغا كەلگەننى بوغۇزۇڭغا يۇتما.

ئاچقاندىن نان سورىغۇچە، ھارغاندىن يول سورا.

ئادەمنىڭ يۈزىگە باقماي، سۆزىگە باق.

ئاتنى ئوغلاقتا سىنا،
كىمىنى دەريادا (سىنا).

ئاتا كەسپىنى خار قىلما،
ۋىجدانسىزنى يار (قىلما).

ئاناڭنى ئۇرما ئۇۋالى بار،
ئاخىرەتتە سوئالى (بار).

ئامەت كەلگەندە ھوشيار بول،
ئامەت كەتكەندە قەيسەر (بول).

ئاتاڭنىڭ بارىدا دوست ئىزدە،
ئېتىڭنىڭ بارىدا يول (ئىزدە).

ئادەمنىڭ لەۋزىگە باقماي، ھەرىكىتىگە باق.

ئادەمنى سىناپ بىل،
تاۋۇزنى چېكىپ (بىل).

ئاش كەلدى ئاغزىڭنى ئاچ،
غەيۋەتتىن نېرى قاچ.

ئايەتنىڭ بېشى بىسمىللا،
گۇۋاھچى بول ھەق ـ لىللا.

ئاتتىن ئايرىلساڭمۇ ئايرىل،
ئېگەر ـ توقۇمدىن ئايرىلما.

ئاچلىقتىن ئۆلسەڭمۇ ئاتا ـ ئاناڭنى تاشلىما.

ئالدىدا ماختىما،
كەينىدە داتلىما.

ئادەم كىرمىگەن ئۆيدىن قورق.

ئات كۆتۈرسەڭ ياخشى بىلەن كۆتۈر،
سۇ كۆتۈرسەڭ بالداق بىلەن (كۆتۈر).

ئاچچىقىڭنى ئەقلىڭ باسسۇن.

ئاپەتكە سەۋەب قىل،
ئامەتنى تەلەپ قىل.

ئاچچىقى يامانىنىڭ پۇشايمىنى كېيىن كېلۇر.

ئاچچىقى كەلگەنىنىڭ يېنىدا تۇرما.

ئاشناڭغا ئىشەنگۈچە، ئاغىچاڭغا ئىشەن،
ئاغىچاڭغا ئىشەنگۈچە، ئەقلىڭگە ئىشەن.

ئالتۇن ئالماي، دۇئا ئال.

ئالمىنى دەپ ئاناڭدىن قۇرۇق قالما.

ئاچچىقىڭ كۈن بىلەن بىللە پاتسۇن.

ئاز يەپ، كۆپ چاينىغىن،
ئاز سۆزلەپ، كۆپ ئاڭلىغىن.

ئاچلىقتا تۇتقان قاچاڭنى توقلۇقتا تاشلىما.

ئاغزىڭغا قاراپ ئوزۇق ئال،
تانۇققا قاراپ يازۇت (ئال).

ئەمىلدىن قورقما، ئەلىمدىن قورق.

ئەتىيازنىڭ ئاپتىپىغا كېلىنىڭنى سال،
كۈزنىڭ ئاپتىپىغا قىزىڭنى (سال).

ئەل بارمىغان يەردە كۆپ يۈرمە.

ئەيىبىڭنى كىشىدىن سورا،
جامالىڭنى ئەينەكتىن (سورا).

ئەرلىككە قاش ئاتما،
قاراڭغۇدا تاش (ئاتما).

ئەجدادلار ئۈچۈن ياش تۆك،
ئەۋلادلار ئۈچۈن تەر (تۆك).

ئەخمەققە ھاسا بولغۇچە، ئېتىزغا مايسا بول.

ئەخمەقنىڭ پالتىسى بولغۇچە، ئەلنىڭ بالىسى بول.

ئەۋلىيادىن پۇتۇڭنى تارت،
پادىشاھتىن تىلىڭنى (تارت).

ئەلنىڭ رىزقىنى يېگۈچە، كالىنىڭ تېزىكىنى يە.

ئەسكىنى ئالداپ ئىشلەت،
تاسمىنى مايلاپ (ئىشلەت).

ئەقىللىققا ئېيتما، ئۆزى ئېيتىدۇ،
مەردتىن سورىما، ئۆزى بېرىدۇ.

ئەخمەقنى ئەيىبلىمەي، ئىشىڭغا سال.

ئەتلەس كىيگىنىڭدە بۆز كىيگىنىڭنى ئۇنتۇما.

ئەقىللىققا بەر قويماق،
ئەقىلسىزغا بەر توقماق.

ئەقىللىقنى دوست تۇتساڭ مۇرادىڭغا يېتەرسەن،
بەڭۋاشنى دوست تۇتساڭ بەڭۋاش بولۇپ ئۆتەرسەن.

ئەگەشكەندىن قاچ، قاچقاننى قوغلاش.

ئەسكىدىن يا يىلىنىپ قۇتۇل، يا بېرىپ قۇتۇل.

ئەيسامۇ ئۆز يولىغا ماڭار،
مۇسامۇ ئۆز يولىغا (ماڭار).

ئەلگە قىلما خىيانەت،
تۇرالمايسەن سالامەت.

ئەلگە بارساڭ ئېلىپ بار،
يامان خۇيۇڭنى قويۇپ بار.

بالاڭغا ماياق تۇتقۇزما،
مۇتتەھەمگە تاياق (تۇتقۇزما).

باي بولاي دېسەڭ بورداقچى بول،
ئەمەلدار بولاي دېسەڭ پورداقچى (بول).

بازارغا بارىڭنى سالساڭمۇ، ئارىڭنى سالما.

باي بىلەن دوست بولما،
سودىگەر بىلەن شېرىك بولما.

باينى ئىت باسار،
ھۇرۇننى پىت (باسار).

باتۇرنى خار قىلما،
يۇگۇرۈك ئاتنى يېغىر (قىلما).

باشقا جاينى قىلمىغىن ئارزۇ،
باردۇر ئوخشاشلا تاشۇ تارازۇ.

باشتا سۆز بولسا، ئاياغتا ئۇن بولماس.

باش بولماق ئوڭاي، باشلىماق قىيىن.

باي بىلەن ئەمەس، ئەقىللىق بىلەن دوست بول.

بايغا يالۋۇرما، ئۆزۈڭگە يالۋۇر.

باش ئاغرىقى بولاي دېسەڭ دەللال بول.

بەگنىڭ دورغىسىدىن قورق،
خوتۇننىڭ يورغىسىدىن (قورق).

بەگگە بىلەن ئۇرۇشقۇچە ساراڭ بىلەن ئۇرۇش.

بولغاندا بۇزۇلمىغايسەن،
تولغاندا توزۇمىغايسەن.

بوغاز كالا پايخانغا يارىماس،
تەخەيلىك ئىشەك خامانغا (يارىماس).

بولۇشساڭ نانغا بولۇشماي، جانغا بولۇش.

بويىنىنى ئېگەلمىسەڭ، قولىنى سۇي.

بوراندا بۇغا ئات،
يامغۇردا دۇم يات.

بۇگۈنكى ئىشنى ئەتىگە قويما.

بېخىلنىڭ قىرىق يەردە ھويلىسى بار، قىزىنى ئال.

بېرىپ يامان بولغۇچە، بەرمەي يامان بول.

بىرى پەستىن قورق،
بىرى مۆرىمەستىن (قورق).

بىسمىللا دېسەڭ تېشىڭدا دە،
دېمىگەنلەر دېسۇن.
شۈكۈر قىلساڭ ئىچىڭدە دە،
يېمىگەنلەر يېسۇن.

بىكارغا ماڭما يولۇڭنى،
پۇلسىز قويما قولۇڭنى.

بىلمىگەننى قىلما،
بىلگىنىڭنى پەملە.

بىر ھارغانغا گەپ قىلما،
بىر ئاچقانغا (گەپ قىلما).

بىكارغا بەرسىمۇ چايناپ يە،
ئالدى ـ كەينىڭگە قاراپ (يە).

بىلمەن دەپ غادايما،
ئەل ئالدىدا ماختانما.

بىلگىنىڭنى ئەلدىن ئايىما.

پادىشاھتىن كۆزۈڭنى تارت،
ئەۋلىيادىن پۇتۇڭنى (تارت).

پاسىقتىن ھايا تىلىمە،
نامەردتىن ۋاپا (تىلىمە).

پالتاڭ كەسمىسە ئوتۇندىن كۆرمە.

پالغا ئىشەنمە، پالسىزمۇ يۈرمە.

پۇللۇققا خوتۇن كەممۇ،
پالتىلىققا ئوتۇن (كەممۇ).

پۇلسىز بازارغا بارماڭ،
تاھارەتسىز مازارغا (بارماڭ).

پۇتلاشساڭ داڭگالدىن كۆرمە،
ئوتۇنۇڭ تۇگىسە جاڭگالدىن (كۆرمە).

پۇل تاپقۇچە ھېساب تاپ،
ھېسابتىن ئىلگىرى ئىنساپ (تاپ).

پېلەككە ئالدىنىپ خەمەكسىز قالما،
جۇۋانغا ئالدىنىپ بالىسىز قالما.

تاغارنىڭ تۇۋىدە قالغۇچە، ئاغزىدا قال.

تالا – تۇزگە چىقىپ قوي، يېتىۋەرمەي،
دۇشمىنىڭنى بىلىپ قوي، كېتىۋەرمەي.

تاياق تەڭلىگۈچە، بېشىڭنى تارت.

تويغا بارساڭ تويۇپ بار،
يامان خۇيۇڭنى قويۇپ بار.

تويغا بارساڭ تويۇپ بار،
بەش بالاڭنى قويۇپ (بار).

تويغا بارساڭ تويۇپ بار،
تاۋار – دۇردۇن كىيىپ بار.

تويغا بارساڭ تويۇپ بار،
بۆز خالتاڭنى قويۇپ (بار).

تويغا بارساڭ بۇرۇن بار،
بۇرۇن بارساڭ ئورۇن بار.

تەزىم قىلىپ ئاش - نان يېگۈچە، تىك تۇرۇپ دەشنام يە.

تاغنىڭ داۋىنىدىن قورق،
ئادەمنىڭ يامىنىدىن (قورق).

تاللىغان تازغا قالار،
يامانلىغان ئازغا (قالار).

تاج كىيسەڭ كونا تۇمىقىڭنى ئۇنتۇما.

تاپتىن چىقما، خاندىن قورقما.

تەلۋىگە چوماق تۇتقۇزما،
نادانغا مەنسەپ (تۇتقۇزما).

تەنگە كىرگەن تىكەننى تىكەن بىلەن ئال.

توپ ئىچىگە تاش ئاتما،
قارىغۇ جۇۋانغا قاش (ئاتما).

تۆمۈرچى بىلەن مۇشتلاشما،
بوياقچى بىلەن چېلىشما.

تۆمۈرنى تاۋلاپ ئىشلەت،
بالاڭنى ئالداپ (ئىشلەت).

تۇخۇمىڭنى بويىغۇچە، مېكىيىنىڭغا باق.

تۇزسىز گەپنى گەپ دېمە.

تۇل بولساڭمۇ قۇل بولما.

تۇلكىنى دورىساڭ، دۇمبادا ئۆلىسەن.

تېرىككەكىنىڭ جېنىنى ئال.

•

تىلەمچىدىن پۇل سورىما،
ئەسكىدىن يول (سورىما).

تىنچ ياتقان يىلاننىڭ قۇيرۇقىغا دەسسىمە.

تىغنى ئوينىماڭ، كۆڭۈلنى قوغلاشماڭ.

تىكەننى كىرگەن يەردىن ئال.

تىزلەشكەننىڭ تىزىنى پۇك،
بەللەشكەننىڭ بېلىنى (پۇك).

تىلىڭ كەلمىسە دورىما،
خۇشۇڭ كەلمىسە سورىما.

تىكەن بولۇپ پۇتقا سانجىلغۇچە، گۈل بولۇپ باشقا سانجىل.

تېڭىرقىساڭ تاڭغا يېتەر،
ئەتە قوپساڭ ساڭا يېتەر.

تىلىڭ قىچىشسا ئاغزىڭنى يۇم.

تېيىن يىغساڭ تىلىڭ قىسقا بولماس.

تۇغماس خوتۇن ئالغۇچە،
بويتاق يۈرگىن ئۆلگۈچە.

جايىستاندا پىچاق چىقارما.

جەننەتنى بېرەي دېسىمۇ شەيتانغا ئالدانما.

جېدەلخورغا گۇۋاھچى بولما.

جىڭنى كەم تۇتما، رىزقىڭ كۆيەر،
سامانلىقتا شام تۇتما، ئۆيۈڭ كۆيەر.

جىمغۇرنىڭ قولتۇقىدا چىشى بار.

جېنىڭنى كېپەككە ساتساڭ سات،
ئابرۇيۇڭنى ئالتۇنغا ساتما.

جېنىڭدىن تويغان بولساڭ پادشاھقا نەسىھەت قىل.

جىڭ تۇتساڭ چىڭ تۇت.

چاقىرغان يەردىن قالما،
چاقىرمىغان يەرگە بارما.

چايناشقا چىشىڭنى ئىشلەت،
ئويلاشقا بېشىڭنى ئىشلەت.

چەمەك بولمىسىمۇ، پەمەك بولسۇن.

چوڭنىڭ گېپىگە كىرمىسەڭ ئېشەكتەك ھاڭرايسەن،
كىچىكنىڭ گېپىگە كىرمىسەڭ ئىتتەك ھوۋلايسەن.

چېكەڭگە چەكسە چىكىلدىما،
مۇرەڭنى تارتسا لىكىلدىما.

چىقىشتىن ئاۋۋال چۈشۈشنى ئويلا.

چىشىڭنىڭ ئاقلىقىنى كۆرسەتكۈچە، دىلىڭنىڭ ئاقلىقىنى
كۆرسەت.

خاننىڭ ئەلچىسى بولغۇچە، مەردنىڭ قىلىچى بول.

خاتايىڭنى ئېيتقۇچىنى ئاتام دەپ بىل.

خام ياڭاق بىلەن قوينۇڭنى تولدۇرما.

خان ئوغلىغا ئوشۇق ئاتما.

خۇشامەتچى بولماي دېسەڭ تەمەخور بولما.

خائىن ئۆز ئەجىلىدە ئۆلمەس.

خۇدادىن قورقاندىنمۇ قورق،
خۇدادىن قورقمىغاندىنمۇ قورق.

خوتۇنۇڭغا ئىشەنگۈچە، بوسۇغۇڭغا ئىشەن.

خۇداگۇي كىشىنى قوي گۆشى بىلەن باق.

خوتۇن كىشىنىڭ بېدىكى بولغۇچە،
قېتىقچىنىڭ ئىنىكى بول.

خوتۇنى ئۆلگەنگە قىز بەرمە،
ئىنساپسىزغا سۆز (بەرمە).

خىرىس قىلغاندىن قورقما، ھىجايغاندىن قورق.

خىيالچان بولغۇچە، تىرىشچان بول.

خىجالەت بولماي دېسەڭ ماختانچاق بولما.

خوتۇنۇڭنى دەپ ئاناڭنى ئۇنتۇما.

داداڭنىڭ باريدا بېقىۋال،
ئېتىڭنىڭ باريدا مىنىۋال.

داڭ كۆتۈرسەڭ ياخشى بىلەن كۆتۈر.

دەۋانى قازى سورىسۇن.

دەرد كېلەر جۈپ، دۆلەت كېلەر تاق،
قاچقاندا بەختىڭ، ئاتا ـ ئاناڭنى باق.

دەردىڭ بولسا بولسۇن، قەرزىڭ بولمىسۇن.

دېڭىزنى بىلەي دېسەڭ بېلىقچىدىن سورا،
ئۆزۈڭنى بىلەي دېسەڭ قوشناڭدىن (سورا).

دىلى بۇزۇقنىڭ يېنىدىن ئۆتمە،
دىلى تۇزۇكنىڭ يېنىدىن كەتمە.

رەمچىگە بەرگەن پۇلۇڭنى بالاڭغا بەر،
تىلەمچىگە بەرگەن ئۇنۇڭنى كالاڭغا بەر.

زاماندىن كۆرمەي ئۆزۈڭدىن كۆر.

زەھەردىن شىپا ئىزدىمە،
ئەسكىدىن ۋاپا (ئىزدىمە).

سانىماي سەككىز دىمە.

ساقىلىغا قاراپ چوڭ دىمە،
سۆزىگە قاراپ توڭ دىمە.

ساراڭ بىلەن سايە تالاشما،
كالۋا بىلەن سۆز (تالاشما).

ساقلىقىمدا تىللىماڭ،
ئۆلگىنىمدە يىغلىماڭ.

سالاغا كىرمىگەن مۇسۇلمان ئەمەس.

ساپال ئۇچۇن ساق قالغۇچە، گۆھەر ئۇچۇن كۇكۇم ـ تالقان بول.

سەۋر قىلساڭ شادلىنىسەن،
ئالدىرىساڭ ئالدىنىسەن.

سەيلىگە چاقىرسالىڭ مەيلىگە قويۇپ بەر.

سەپەرگە چىق ياخشى بىلەن،
ئۇلپەتلەشمە ياخشى بىلەن.

سەن ئۆزۈڭنى داڭلىما، كىشى سېنى داڭلىسۇن.

سەن بۆرىنى ئايىسالىڭ، بۆرە سېنى ئايىماس.

سەھرانىڭ بېگى بولغۇچە، شەھەرنىڭ سېگى بول.

سوزا ئۇيۇڭ تارتمىسا شوتا كالاڭنى ئۇر،
موزىيىڭ يامانلىق قىلسا ئىنىڭنى ئۇر.

سۇ تاشسا دۆڭگە چاپ.

سۇنايغا بېقىپ داپ ئۇر،
ئىشىڭغا بېقىپ لاپ (ئۇر).

سۆز قىلساڭ ئاستا قىل تېنىۋالغىلى ياخشى،
يول ماڭساڭ سەھەر ماڭ يېنىۋالغىلى ياخشى.

سىنالمىغان ئاتقا يۇك ئارتما.

سىنالمىغان ئۇلاغنىڭ بېشىنى تۇتما.

سىرداشمىغۇچە سىرىڭنى ئېيتما.

شاخاپچىدا ئاققۇچە،ئۇلۇغ دەريادا ئېقىپ ئۆل.

شوخ بولۇپ قالساڭ مازارغا چىق،
بىكار بولۇپ قالساڭ بازارغا (چىق).

شىرىن دۈشمەن يېنىڭدا بولسا، يولۋاس چاققانلىقى سەندە بولسۇن.

غەم قىلغۇچە پەم قىل.

غورا يەپ دەرد تارتقۇچە، ئالما يەپ ئۆلۈۋال.

قاراپ تۇرغاندىن قورقماي،
ماراپ تۇرغاندىن قورق.

قاراڭغۇدا مۇشت ئاتما،
يامانغا سۆز قاتما.

قارا باشنىڭ بارى ياخشى.

قاسساپ بىلەن ئاغىنە بولاي دېسەڭ، ئىتىغا سۆڭەك تاشلا.

قاتتىق نەرسىنى چىشلىمە،
يولسىز بېرىپ ئىشلىمە.

قايىقى ياماندىن قورققۇچە،
غەرىزى ياماندىن قورق.

قەرزىڭ بولسا تۆلەپ قۇتۇل،
كېسەل بولساڭ ئۆلۈپ (قۇتۇل).

قەلەندەر بولساڭمۇ ئوغرى بولما.

قورقۇنچاقنى قوتاندا قويما،
ھاڭۋاقتىنى پوستا (قويما).

قولۇڭدا قارچىغا تۇرۇپ، «قۇ - قۇ»نىڭ نېمە ئىشى.

دىلىڭدا ئاللا تۇرۇپ، «ھۇ - ھۇ»نىڭ نېمە ئىشى.

قولۇڭدىن كەلسە، تاشنى ماش قىل.

قولۇڭدىن كەلسە ئەلدىن ئايىما.

قولىغا قارىماي يولىغا قارا.

قولۇڭنى سوزغان يەرگە پۇتۇڭنى سوزما.

قۇشقاچنى قار ياغقاندا تۇت.

قۇدۇققا تۈكۈرمە، بىر كۈنى سۈيىنى ئىچەرسەن.

قېرىنى قاپقا سولا،
سۆرەپ يۈرۈپ گەپ سورا.

قىرائەت ئاڭلىساڭ يۈكۈن،
مەستكە يولۇقساڭ مۆكۈن.

قىلغان ئىشىڭ توغرا بولسا،خانىنىڭ ئالدىغا بېرىشتىن قورقما.

قىزىڭنى بىر ئالدىرىغانغا بەر،
بىر ئالدىرىمىغانغا (بەر).

قوشناڭنى ياخشى كۆرسەڭمۇ،
توسۇقنى بۇزۇۋەتمە.

قوشناڭنى ئاشقا ئۆگەتمە،
قوڭۇڭنى ئوسۇرۇقا (ئۆگەتمە).

قېچىرنىڭ كەينىگە ئۆتمە،
كادىرنىڭ ئالدىغا (ئۆتمە).

كاللام كېسىلسۇن دېسەڭ، نادانغا مەنسەپ بەر.

كونا تام تۈۋىدە ياتماڭ، يىقىلسا ئۆلەرسىز،
ئامانەتنى تۇتماڭ، يىتسە تۆلەرسىز.

كۆپ ئىشەنسەڭ پۇلۇڭغا،
سالۋا قونار دولاڭغا.

كۆپ نەرسە بىلەي دېسەڭ، قېرىدىن سورا،
شاگىرتنىڭ ھۈنىرىنى پىرىدىن سورا.

كۆرۈنمىگەن كېيىككە ئوق ئاتما،
قىلالمىغان ئىشقا پو ئاتما.

كۆلدىن چىقىپ قوقاسقا دەسسىمە.

كۆڭلۈك يۈگۈرگەن يەرگە، پۇتۇڭ يۈگۈرمىسۇن.

كۆڭلۈك قالغان يەرگە بارما.

كۆزۈڭ بىلەن كۆرۈپ باق،
قولۇڭ بىلەن تۇتۇپ (باق).

كۆرمەي تۇرۇپ ئاق دېمە،
سىنىماي تۇرۇپ ساق (دېمە).

كۇچۇڭنى يەرگە ئىشلەت،
بىلىمىڭنى ئەلگە (ئىشلەت).

كۇلەلمىگەن نېمەڭگە ھېجايما.

كۇلمە كىشىنىڭ دەردىگە،
ساڭمۇ كېلەر ئەتىگە.

كىشىگە سالماڭ زۇلۇم،
سىزگىمۇ بار قىزىل تۇلۇم.

كىشىنىڭ بىكار سۆزىگە باقما،
ئاتا ـ ئاناڭغا بوينۇڭنى قاقما.

كۆۋرۈك سىپتا بولسا دەسسىمەي ئۆت.

كىشىنى ئاچچىقى كەلگەندە سىنا،
دوستنى زىيان تارتقاندا سىنا.

كىشىنىڭ ئارتۇقچىلىقىنى كىشىگە دە،
كىشىنىڭ كەمچىلىكىنى ئۆزىگە (دە).

كىشى ئۇچۇن ئۇرۇشما،
خوتۇن ئۇچۇن تالاشما.

كىشىدىن ئويالغۇچە، ئۆزۈڭدىن ئويال.

كىرىشتىن بۇرۇن چىقىشنى ئويلا.

كىشىنىڭ پۇلىدا بولساڭ باي،
بولۇر ئاخىر هالىڭ ۋاي.

كىچىك دېمەڭ بالىنى،
ئەقىل تاپار ھامىنى.

كېتىمەن دەپ ئوتۇڭنى ئۆچۈرمە.

كىيىمىڭنى ئۆتىنىگە بەرمە،
گادايغا قەرز (بەرمە).

گاداي بولاي دېسەڭ كۆندە توي قىل.

گادايلىقىڭدا بايلىقىڭنى ئېيتما،
قېرىغاندا ياشلىقىڭنى (ئېيتما).

گادايلىقتا بايلىقىڭنى ئېيتما،
قېرىغاندا باتۇرلۇقىڭنى (ئېيتما).

گالۋاڭ ئات بىلەن يول يۈرمە.

گاس دەپ غەيۋەت قىلما،
قارىغۇ دەپ خىيانەت (قىلما).

گەپنى تەگىسە گەپ چىقار،
كالىنى قوغلىسا پوق (چىقار).

گەپ قىلماڭ خەلپىتىم بار،
چالما ئاتماڭ مازار غوجام بار.

گۇناھىڭدىن غەم قىلما،
ھەممە گۇناھ شەيتاندا.

گۈلنىڭ ئۆزلۈقىغا باقماي، پۇرىقىغا باق.

گۈلباغنىڭ باغۋىنى بول،
خەلقنىڭ غەمخانى (بول).

گېپى چوڭنى ئۆيىدە سىنا،
نەپسى يامانىنى تويدا(سىنا).

لايدانغا ئۈرۈق چاچما، پايداڭغا پۇل چاچ.

لالما بولغۇچە سالما بول.

لىڭشىغان كۆتەكنى يارماڭ.

ماختانما غاز،
هۇنىرىڭ ئاز.

مازار كۆرگەن موللىدىن قورق.

مازاردىن تىلىمەي، بازاردىن تىلە.

ماڭماس ئۇلاغ مىنگۈچە،
يۈگۈرۈپ ماڭغىن هارغۇچە.

مال - دۇنيا ساقلىغۇچە، ئار - نومۇس ساقلا.

مەسلىهەت ئالساڭ چوڭدىن،
ئىشىڭ كېلەر ئوڭدىن.

موللا بولاي دېسەڭ سەهەر قوپ.

موللىنى كاپىر دېمەڭلار، موللا كاپىردىن يامان،
موللىنى كاپىر دېگەنلەر هەممە كاپىردىن يامان.

موزاينى توسما، قوتاندا توختايدۇ.

موللىنىڭ دېگىنىنى قىل، قىلغىنىنى قىلما.

مىراستىن مۇشت تەگسىمۇ ئال.

مېۋىسىز دەرەخنى قاقما،
گۇمانلىق يەردە ياتما.

مەسچىتكە كىرسىلا موللام دېمە،
ماختاپ قويسىلا دوستۇم دېمە.

نامەردنىڭ كۆۋرۈكىدىن ئۆتكۈچە، مەردنىڭ دەرياسىدا ئۆل.

نانىنى چايناپ يە،
سۆزنى ئويلاپ دە.

نەسىھەت ئاڭلىمىغان كىشى نەپرەت ئاڭلار.

نومۇسىڭنى بەرگۈچە، جېنىڭنى بەر.

نېنى يوق چايدىن قاچ،
پۇلى يوق بايدىن (قاچ).

ھالىڭغا بېقىپ ھال تارت،
خالتاڭغا بېقىپ ئۇن (تارت).

ھالىڭغا بېقىپ زىكىر قىل،
ئەلگە بېقىپ پىكىر (قىل).

ھارغۇچە ئىشلە،
قانغۇچە ئوينا.

ھاماچاڭدىن سوراپ شۇمشەيگۈچە،
بىمالال ئىشلەپ يە مۆكچەيگۈچە.

ھاشارغا بارساڭ ساز ئېلىۋال ناغرا بولسىمۇ،
خۇرجۇنۇڭنى توشقۇزۇۋال زاغرا بولسىمۇ.

ھاياتىڭنى دو تىك، ئابرۇيۇڭنى ساقلا.

ھالۋىنى جىق يېسەڭ زاڭ تېتىيدۇ.
(ھالۋىنى كۆپ يېسەڭ ئەمەن تېتىدۇ).

ھەر ئۈچ قەدەمدە ئارقاڭغا باق،
شۇندىلا بولىدۇ بېشىڭ ساق.

ھېيتتا قەرزىڭنى قىستىما،
ماتەمدە ئەرزىڭنى (قىستىما).

ھوشيار بولساڭ خارلىق كۆرمەيسەن.

ھۆسنۈڭ بولسا گۈل قىس،
ھۆسنۈڭ بولمىسا كۆتۈڭنى (قىس).

ھەسەتخوردىن بەختىڭنى يوشۇر،
سۆزمەندىن دەردىڭنى (يوشۇر).

ھۆسنۈڭگە باقما، ئەقلىڭگە باق.

ھەسلىگە باقما، نەسلىگە باق.

ھاۋا ئوچۇق تۇرۇپ ياغقان يامغۇردىن قورق،
يىغلاپ تۇرۇپ سۆزلىگەن خوتۇندىن (قورق).

ئوغرى بىلەن يولداش بولما،
خوتۇن بىلەن سىرداش (بولما).

ئوتنىڭ ئىشىدا كۆيگۈچە ئىچىدە كۆي.

ئوڭ قولۇڭنىڭ ئاچچىقى كەلسە،سول قولۇڭ بىلەن تۇتۇۋال.

ئوق يەتمىگەن يەرگە قىلىچ شىلتىما.

ئوڭ قولۇڭ سەدىقە بەرسە، سول قولۇڭ تۇيمىسۇن.

ئوغۇت يىغساڭ كۆندە يىغ ئاز بولسىمۇ،
مەدىكار ئالساڭ كىچىكىنى ئال تاز بولسىمۇ.

ئون ئاچچىقنى بىر پۇلغا ئالما،
پىتنىڭ ئاچچىقىدا چاپاننى ئوتقا سالما.

ئوغرى تۇتساڭ مېلى بىلەن تۇت،
زىناخورنى جۈپتى بىلەن (تۇت).

ئوغرىنىڭ ئالدىدا پۇل - مېلىڭنى ماختىما.

ئۇلۇغ بولساڭ كىچىك بول.

ئۇماچ ئىچسەڭمۇ چايناپ يۇت.

ئۇماچ ئىچسەڭمۇ شۈكۈر قىل.

ئۇلىغىڭ يېغىر بولسا ئىڭگىرچاقنى تۈزە.

ئۆتكەن كۈنۈڭنى ئۇنتۇما،
شىرى چورۇقۇڭنى قۇرۇتما.

ئۆزۈڭنى بىل، ئۆزگىنى قوي.

ئۆزۈڭنى چىڭ تۇت، قوشناڭنى ئوغرى تۇتما.

ئۆلگەننىڭ ئەيىبىنى كوچىلىما.

ئۆزى بىلمىگەننىڭ ئاغزىغا قارىما.

ئۆزۈڭ سەت بولساڭ ئەينەكتىن يامانلىما.

ئۆزۈڭنى باي بىلسەڭ، ئۆزگىنى ئاي بىل.

ئۆزۈڭدىن ئۆزگىنى خىزىر بىل.

ئۆمىلەپ تۇرۇپ ياشىغۇچە، ئۆرە تۇرۇپ ئۆل.

ئۆلۈمدىن قورققۇچە، ئۇياتتىن قورق.

ئۆتكەن ئىشنى باشلىما،
پىشقان ئاشنى تاشلىما.

ئۆزۈڭنى بىر ماختىساڭ،
دوستۇڭنى ئىككى ماختا.

ئۆز يۇرتۇڭدىن ئايرىلما چەت بولسىمۇ،
ئۆز دوستۇڭدىن ئايرىلما سەت بولسىمۇ.

ئۆيى يوققا ئۆي كۆرسەتمەك،
ئۆچكىگە باغ (كۆرسەتمەك).

ئۆي تۇتمىغاننى ئۆيگە يولاتما.

ئۆچەكەشنىڭ ئانىسىنى ئال.

ئۆزۈڭنىڭ يامىنىدىن قالما،
كىشىنىڭ ئارزىسىنى يېمە.

ئۆيۈڭدە نېمە بارلىقىنى قوشناڭدىن سورا.

ئۆتۈك قونچىنى تار قىلما،
بەندىنى بەندىگە خار قىلما.

ئۈچ قېتىم سورىمىغۇچە پىچاق بەرمە.

ئۆزۈڭنى بىلمىسەڭ سۇغا چۈشمە،
جەڭگە كىرسەڭ بەلنى يەشمە.

ۋاپاسىزغا بېشىم ئاغرىدى دېمە.

ۋاقتىڭنى غەنىيمەت بىل،
تەڭنەڭگە ئىشەنمە.

ئېغىزنى ئاشقا ئۆگەتمە،
ۋاقىتنى ئويناپ تۈگەتمە.

ئېلىپ قاچقۇچە، تېرىپ قاچ.

ئېشەكنىڭ قوڭىغا ئاپتاپ چۈشسە، قولۇڭنى قاقلا.

ئېرىڭگە ئىشەنگۈچە ئىشىكىڭنىڭ ئىلغۇچىغا ئىشەن.

ئېيىق بىلەن دوست بولساڭ،
يېنىڭدىن پالتاڭنى ئاجراتما.

ئىشەككە قامچا كېرەك،
قويغا ھەيۋە (كېرەك).

ئېتىڭ چاپار ئوغلاقتا،
ھوشيار تۇرغىن موللاقتا.

ئېرىنچەككە تېرىكمە،
ئەقىل كۆرسەت، زېرىكمە.

ئېقىن سۇغا تۇكۇرمە.

ئىشىك ئوچۇق بولسىمۇ، سوراپ كىر.

ئىرغاتقان چوماقتىن قاچ.

ئىشلە ياشلىق چېغىڭدا،
گۈل ئېچىلسۇن بېغىڭدا.

ئېشى يارىسا قاچىسىغا قارىما،
قىزى يارىسا ئانىسىغا (قارىما).

ئىت قوغلىسا سۇغا قاچ،
يىلان قوغلىسا توپىغا قاچ.

ئىت ئۇرساڭ ئىگىسىگە باق.

ئىمانىڭ بولمىسىمۇ، ئىنساپىڭ بولسۇن.

ئىمامنىڭ ئۆمرىنى تىلە،
مەزىننىڭ ئۆلۈمىنى تىلە.

ئىچىدىن ئۇرۇپ ئۆپكىسىنى قاق.

ئىشىك كۆرگەننى ئالماي، بۆشۈك كۆرگەننى ئال.

ئىش قىل ئېپى بىلەن،
نەغمە قىل دېپى بىلەن.

ياڭخىلىقتىن[1] قىز ئالما،
قىز ئالساڭ تېز ئالما.

يارنىڭ تۇرقىغا قارىما، خۇلقىغا قارا.

يامان بىلەن تەڭ بولما، ئىت بولسەن،
كىيىمىڭنى كىر قىلما، پىت بولسەن.

يامانىنى ئېشىڭغا يولاتساڭ يولات، قېشىڭغا يولاتما.

يامانغا كېپىل بولما،
ياخشىغا ئۇۋال قىلما.

① ياڭخى — يەر نامى.

يامانىنىڭ ئىزىدىن ئاتلىما.

ياخشىنىڭ قەدرىنى ئايرىلغاندا بىلىسەن.

يانغاق بولساڭمۇ، تانغاق بولما.

يات كىشىگە سىر بەرمە،
قىمارۋازغا پۇل (بەرمە).

يالغانچىغا قوشۇلما،
راست گېپىڭنى يوشۇرما.

ياماندىن نېرى قاچ،
ياخشىغا قۇچاق ئاچ.

يامان كۆزدىن يىراق بول.

ياتنى ياتنىڭ قولى بىلەن ئەپلە.

ياتنىڭ شەھىرىدە بوينۇڭنى قىس،
ئۆزۈڭنىڭ شەھىرىدە كۆتۈڭنى (قىس).

يات كۆتىگە پالچىق ئۇر،
يېنىپ چۇشسە يەنە ئۇر.

ياش قوشقاندىن قورقما، باش قوشقاندىن قورق.

ياز دەپ قىشلىقىڭنى تاشلىما،
قىش دەپ يازلىقىڭنى (تاشلىما).

يامانغا گۆردىمۇ قوشنا بولما.

يامانىنىڭ بالىسىنى باققۇچە،
ياخشىنىڭ پادىسىنى باق.

يامانىنىڭ ياخشىسى بولغۇچە،
ياخشىنىڭ يامىنى بول.

ياتقان يېرىڭدىن تايىنىپ قوپما.

ياخشىدىن ئۆگەن، ياماندىن يىرگەن.

ياماىغا يولىما، كەمبەغەلنى بوزلىما.

ياتنى يېنىڭغا تارتساڭ تارت، ئىشىڭغا تارتما.

يەردە بولساڭ شىر بول،
كۆكتە بولساڭ بۈركۈت (بول).

يەتتە ئۆلچەپ بىر كەس.

يەكچەشمىنىڭ شەھىرىگە بارساڭ، بىر كۆزۈڭنى قىسىۋال.

يولۋاسقا يولۇقما،
يولۇققاندا ھولۇقما.

يۈنىماسنى يۆلىمە.

يول ماڭساڭ تۈز ماڭغىن ئۇزۇن بولسىمۇ،
ئات ئالساڭ تاي ئالغىن سوكسوك بولسىمۇ.

يول ماڭساڭ تۈز بىلەن ماڭ يىراق بولسىمۇ،
قەدىناسنى تاشلىما قېرى بولسىمۇ.

يوق دېسە، چېلىپ ئىچ.

يولدا ماڭساڭ تىنچ ماڭ،
كىشى بىلەن نە ئىشىڭ.

يۇگەنسىز ئاتقا مىنمە.

يۇزۇڭنى كۇندىن ئۆرۈسەڭ،
سارغايغىنىڭ شۇ.

ياۋاش بولسا، بوش دېمەڭ،
يۇمشاق بولسا، گۆش (دېمەڭ).

يېنى ئاغرىمىغاننىڭ نان يېيىشىگە باق.

يېتىم قىز — كۆتۈڭنى قىس.

يېڭى بايغا قەرزدار بولما،
ئەمەلدار بىلەن ئاغىنە بولما.

يېتىپ ئۆلگۈچە، ئېتىپ ئۆل.

يىقىلساڭ زوردىن يىقىل.

يىراقتىكىنى ئارزۇلاپ، يېقىندىكىدىن قۇرۇق قالما.

يىكتە يىپ كۆرمە،
ئايدىڭدا خوتۇن (كۆرمە).

يىراقتىن ئالتۇن ئىزدىگۈچە، يېقىندىن تېزەك تەر.

يىغلىغاندىن قورقماي، كۈلگەندىن قورق.

يىلاننى ئۇرساڭ بېشىغا ئۇر،
ئىتنى ئۇرساڭ تۇمشۇقىغا (ئۇر).

يىلاننىڭ بېشىغا ئۇر،
بالاڭنىڭ كاسىسىغا (ئۇر).

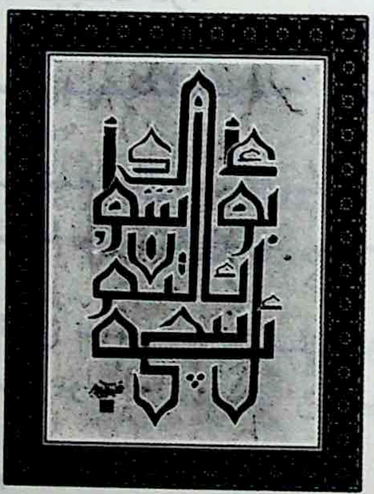

ئاشپانلىق، ھورۇنلۇق توغرىسىدا

ئاش كەلسە ئىچەر،
ئىش كەلسە قاچار.

ئاسمان ئۆرۈلۈپ چۈشسە، تېگىدە مانتا يەپتۇ.

ئاشنى كۆرسە لېچىن تاز،
ئىشنى كۆرسە قىچىشقاق تاز.

ئالدىڭغا ماڭساڭ كەينىڭگە قارا.

ئاپتاپنىڭ چىققىنىغا باق،
سۇنىڭ ئېقىشىغا باق.

ئاش بولسا، ئىش بولمىسا،
ياز بولسا، قىش بولمىسا.

ئالەمنى سۇ باسسا،
مۇغەمبەرنى ئۇيقۇ بېسىپتۇ.

ئاسماندىكى غازنىڭ شورپىسىغا نان چىلاپتۇ.

ئاشلىقى يوقنىڭ چارىكى يوق.

ئەمگەكنىڭ نېنى تاتلىق،
ھۇرۇننىڭ جېنى (تاتلىق).

باتۇر جەڭدە ئۆلەر،
ھۇرۇن كاڭدا (ئۆلەر).

بەرسەڭ يەيمەن،
ئۇرساڭ ئۆلىمەن.

بەڭگى كەندىرگە ئامراق،
ھۇرۇن يەڭگىلگە (ئامراق).

بولۇمسىزنىڭ ئىشى تۈگىمەس،
ۋالاقتەگكۇرنىڭ گېپى (تۈگىمەس).

بولۇمسىزنى بولدۇرالمىدىم،
قاپ - قاچىسىنى تولدۇرالمىدىم.

بىلىقنى سۇدىن ئىزدە،
ھۇرۇننى سايدىن (ئىزدە).

بىكار تەلەت كۆپ يەردە،
غەيۋەت - شىكايەت كۆپ.

بىكار يېتىپ قەنت يېسەڭمۇ، زاغرىدەك تېتىماس.

پادشاھ ھۇ دېسە، ھە ـ ھۇ دېگىن،
تۆ ـ تۆ دېسە، تۆ ـ تۆ دېگىن.

تامچى خىش تاللار،
ھۇرۇن ئىش (تاللار).

تەپسە تەۋرىمەس،
ئۇرسا مۆرىمەس.

توخۇنىڭ تارغىقى يوق،
سوپىنىڭ باغىقى (يوق).

توي ئۈچ كۈن بولار،
ھۇرۇن چۇشكۈن (بولار).

توپان بالاسى كەلسە، ئۇشۇقىغا چىقماپتۇ.

تۆگىنىڭ چۆكۈشى دەم ئېلىش،
مەزىنىڭ توۋلىشى نەپ ئېلىش.

تىرىشچاننىڭ ئىزى — بايلىق،
ھۇرۇننىڭ ئىزى — سايلىق.

تىرىشچاننىڭ دىلى خۇش،
ھۇرۇننىڭ بېلى بوش.

تىرىشچان ئىشلەپ يەر،
ھۇرۇن چىشلەپ يەر.

چۈشنىنىڭ كۆزى پوقىقا چۈشەر،
پەرۋانىنىڭ كۆزى ئوتقا (چۈشەر).

خورلۇقنىڭ باشلىنىشى — ھورۇنلۇق.

خوتۇن كىشىنىڭ نالىسى تولا،
ھورۇن كىشىنىڭ باھانىسى (تولا).

خۇپتەندىن قېچىپ، تەرەۋىگە يولۇقۇپتۇ.

دادام مازارغا شەيخ،
مەن تەييارغا (شەيخ).

دەريا تېشىپ كەتسە، ئۆردەكنىڭ نېمە ئىشى؟

دۇمباقنىڭ ئاغزى يوغان، ئىچى بوش،
ماختانچاقنىڭ گېپى يوغان، بېلى بوش.

دۇنيانىڭ كېرەكلىكىنى بازاردا بىلدىم،
ئاخىرەتنىڭ كېرەكلىكىنى مازاردا بىلدىم.

زامانەڭ تۈلكە بولسا، سەن ئۇنىڭ قىرغاۋۇلى بول.

سۆزگە كەلگەندە قاپ - قاپ،
ئىش دېگەندە بىتاب.

سۇنىڭ كۆزى قاشتا،
ئاچنىڭ كۆزى ئاشتا.

سۇنىڭ ئېقىشىغا باق،
شامالنىڭ چىقىشىغا (باق).

سۇنىڭ ئېقىشىغا باق،
تۇكنىڭ يېتىشىغا (باق).

قورساقتىن باشقا قاچام يوق،
خۇدادىن باشقا غوجام (يوق).

قىمارۋاز ئۇتسام دەر،
ھورۇن ياتسام (دەر).

كەمبەغەللىك ئەيىب ئەمەس، ھورۇنلۇق ئەيىب.

كەپتەر ئىككى قانات ئۇرۇپ دانغا ئۆگىنەر،
ئادەم نەپ بولسىلا خانغا ئۆگىنەر.

كېسەك كۆتۈرۈشتىن قورقۇپ، كاڭمازا كۆتۈرۈپتۇ.

گەپ دېسە تاغار ـ تاغار،
ئىش دېسە ۋاي بېلىم.

مايلامچى يامغۇر تىلىسە،
پادىچىنىڭ ئاچچىقى كېلەر.

موللا ئوقۇپ يەر،
توخۇ چوقۇپ (يەر).

مۇشۇكياپىلاق كېچىدە ئۇچار،
ھۇرۇن ئىچىدە (ئۇچار).

مېنىڭ ئېتىم ئابدۇغوپۇر،
ئىشنى كۆرسەم قۇلاق يوپۇر.

مىلىڭ قېشىم بار، تېمىم يوق،
مىدىرلايمەن جېنىم يوق.
خۇدايىم بار غېمىم يوق.

ھالاكەتلىك — ھۇرۇنلۇقتىن.

ھاردىم دېسە ھاپاش بولۇپتۇ.

ھەربىكەت قىلغان ھاتەم بولۇر،
ھۇرۇننىڭ ئۆيىدە ماتەم بولۇر.

ھەركىمنىڭ ئۆزىگە،
ئاي كۆرۈنەر كۆزىگە.

ھۇرۇن كۈندە ھەسەل چۈشەر.

ھورۇن كىشىدە ئىدراك بولماس.

ھۇرۇنغا ئېتىزنىڭ قىرى تاغ كۆرۈنەر.

ھۇرۇندىن يەرمۇ بىزار.

ھۇرۇنغا گۆھەر تاغمۇ چاغ كەلمەس.

ھۆرۈننىڭ كۆزى كۈندۈزى يۇلتۇز كۆرەر.

ھۆرۈننىڭ تىلى يېرىم غۇلاچ.

ھۆرۈننىڭ باھانىسى كۆپ،
ئانارنىڭ دانىسى (كۆپ).

ھۆرۈنلۈق — يەتتە ھارامنىڭ يىلتىزى.

ھۆرۈننىڭ ئەتىسى ئالدىدا، بۈگۈنى كەينىدە.

ھۆرۈنلۈق ساقايماس كېسەل.

ھۆرۈننىڭ كۈچى تاماق يېگەندە.

ھۆرۈنلۈق — يوقسۇزلۇقنىڭ ئىشىكى.

ھۆرۈننىڭ ئەتىسى تۈگىمەس.

ھۆرۈنغا ئۆز ئېتى يوك بىلىنەر.

ھۆرۈننىڭ باھانىسى تولا،
ئىشچاننىڭ چارىسى (تولا).

ھۆرۈننىڭ ئاغزى ئىلدام،
ئىشچاننىڭ ئايىغى (ئىلدام).

ھۆرۈن ئىش دېسە، ئۇچۇق گۆرگە قاچار.

ھۆرۈنغا جەننەتمۇ دوزاخ.

ھۆرۈن باھانچى بولۇر،
ئۈششۈق دەۋاچى(بولۇر).

ھۆرۈننىڭ ئىمارىتى — قارا سۆگەتنىڭ سايىسى.

ھۆرۈنلۈق ئاچلىقنىڭ ئانىسى،
بىكارچىلىق ئاپەتنىڭ ئاتىسى.

ھۆرۈن خوتۇننىڭ پۇتى كۆلۈڭدا،
ئەخلىتى بۇلۇڭدا.

ھۆرۈن دوق يەيدۇ،
باتۇر ئوق (يەيدۇ).

ھۆرۈن ئادەم بۇ دۇنياغا يۈك.

ھۆرۈن ئېشەك يۈكىنىڭ ئېغىرىنى كۆتۈرەر.

ئۆي ئىچىدە يوغان تەلەپ،
كوچا - كويدا بىكار تەلەت.

ئۆچكە جان قايغۇسىدا،
قاسساپ ياغ قايغۇسىدا.

ئۆتكەن ئىشنى تەگىمەك بەڭگىنىڭ ئىشى.

ئۇجمە پىش — ئاغزىمغا چۈش.

ئېرىنچەككە بوسۇغىمۇ داۋان كۆرۈنەر.

ئىش قىلىڭ دېسە چېپىگە تارتار،
ئاش ئىچىڭ دېسە چوكىنى (تارتار).

ئىش ۋاقتىدا ھەييار،
ئاش ۋاقتىدا تەييار.

ئىشچاننىڭ نېنى كۆپ،
ھورۇننىڭ غېمى (كۆپ).

ئىشچان مېھنەتتىن كۈلەر،
ھورۇن ئاچ قېلىپ ئۆلەر.

ئىشچاندىن تەر چىققۇچە،
ھورۇندىن «ئۇھ» چىقار.

ئىشچاننىڭ ياتقۇسى كەلمەس،
ھورۇننىڭ قوپقۇسى (كەلمەس).

ئىشچان قىلىدۇ چۆلنى باغ،
ھورۇن قىلىدۇ باغنى داق.

ئىشچان ئېشىنى يەر،
ھورۇن بېشىنى (يەر).

يازدا لۈكچەك،
قىشتا مۈكچەك.

يازدا ھۇرۇنلۇق قىلساڭ،
قىشتا تىلەمچىلىك قىلىسەن.

ياتقان ئېشەكنىڭ پوقى تەيلىك.

ياغاچنى تۇتقۇزاي دېسەڭ مىخلا،
ھۇرۇننى قوپقۇزاي دېسەڭ زىخلا.

ياتقان ئېشەكنىڭ پوقى جىق.

يەيدىغاندا ئاتلاپ ماڭىدۇ،
قىلىدىغاندا تاتىلاپ (ماڭىدۇ).

يوققا نېمە يوق،
ئېرىقتىكى سۇمۇ يوق.

يېتىپ يېسە تاغمۇ توشماس.

ئاتا-ئانا ۋە ئائىلە ئەخلاقى توغرىسىدا

ئاتا ـ ئانا ھايات مازار.

ئاتا ـ ئانا دۇئاسى ئوتقا، سۇغا پاتۇرماس.

ئاتا بىلەن دادا يوق،
لاۋا سالغان پاشا يوق.

ئاتا ـ ئاناڭنى ياخشى باقساڭ،
بالىلىرىڭدىن ياخشىلىق كۆرەرسەن.

ئاتاڭنىڭ نەسىھىتىنى بالاڭغا يەتكۈز.

ئاتاڭنىڭ دۇشمىنىنى ساڭا دۇشمەن.

ئاتىنىڭ تىزگىنىنى بوش تۇتساڭ، ئويناقلار،
خوتۇنىنىڭ تىزگىنىنى بوش تۇتساڭ، ناينىاقلار.

ئاتقا ئىشىنىپ ئاتلانما،
خوتۇنغا ئىشىنىپ شادلانما.

ئاتاڭ ــ ئاسمان،
ئاناڭ ــ يەر.

ئاتا ـ ئانىسى بارلار ياشارغان دەرەخ،
ئاتا ـ ئانىسى يوقلار سارغايغان دەرەخ.

ئاتا ـ ئاناڭدىن ئايرىلساڭ،
دەردى ـ كارىڭغا يېتەر.

ئاتا — تۆگىلۈك يوچۇقى،
ئانا — يوتقان يوپۇقى.

ئاتا ـ ئانا بارىدا قەدرى يوق،
قەدرىنى بىلگەندە ئاتا ـ ئانا يوق.

ئاتا مېھرى — چىراغ،
ئانا مېھرى — بۇلاق.

ئاتا ـ ئاناڭنى باقمىساڭ، بالاڭ سېنى باقماس.

ئاتا نەسىھەتى ئالتۇندىن ئېغىر،
ئۇنى ئاڭلىمىغاننىڭ سۆڭگىچى يىغىر.

ئاتىنىڭ كۆڭلى ئاغرىسا يەر تىترەر،
ئانىنىڭ كۆڭلى ئاغرىسا ئۆي (تىترەر).

ئاتىلىق ئوغۇل — غوجىلىق قول.

ئاتىسى ئۆلگەن تېغىدىن ئايرىلىپتۇ،
ئانىسى ئۆلگەن بېغىدىن (ئايرىلىپتۇ).

ئاتا ئۆلمەي ئاتا قەدرىنى بىلمەس.
(ئانا ئۆلمەي ئانا قەدرىنى بىلمەس.)

ئاتامنىڭ ئۆلگىنى ئانامغا ياراشتى،
چەلپىكىنى ئىتلار تالاشتى.

ئاتامنىڭ تاپقىنى ئاپامنىڭ باركاللىسىغا يەتمەپتۇ.

ئاتام مېنىڭ ئاكامچە بار،
ئاكام مېنىڭ يوتامچە بار.

ئاتاڭنىڭ ئىزىنى باساي دېسەڭ، ئۆزۈڭگە ئىز چى تەييارلا.

ئاتاڭنىڭ نەسىھەتىدە تېغىڭ كۆكلەر،
ئاناڭنىڭ نەسىھەتىدە بېغىڭ (كۆكلەر).

ئاتاڭنىڭ باغ ھويلىسى بىلەن قالغۇچە،
ئاپاڭنىڭ پىلتە سېۋىتى بىلەن قال.

ئاتاڭنى ساتقۇچە يوتاڭنى سات.

ئاتاڭ ئاتقان ياتاڭدا پاختا ئات،
يۇمشىمىسا تاشلىۋەتمەي يەنە ئات.

ئاتا كۆرگەن ئوق ياسار،
ئانا كۆرگەن تون پىچار.

ئاتا كەسپى بالىغا مىراس.

ئاتا ـ ئانىنى باقىقان كىشى،
ئوڭ بولۇر دائىم ئىشى.

ئاتا ـ ئانا ـــ يايرىسا باغ، يۆلەنسە تاغ.

ئاتا ـ ئاناڭ ئۇلۇغ دۆلەت، خىزمەت قىلماي بولمايدۇ،
سەن چوڭ بولۇپ خىزمەت قىلغۇچە ئاتا ـ ئاناڭ قالمايدۇ.

ئاتا ـ ئانام بار يانچۇقۇمدا،
خوتۇن ـ بالام بار ساندۇقۇمدا.

ئاتا ـ ئانام بولسا،
ئاغزى ـ بۇرنى بولمىسا.

ئاتا ـ ئاناڭنى مۇرەڭدە كۆتۈرسەڭ،
سىڭلىڭنى بېشىڭدا كۆتۈر.

ئاتا ـ ئاناڭغا چىنىدە بەرسەڭ،
پەرزەنتىڭ تاغارلاپ بېرەر.

ئاتا ـ ئانا داغى قويۇپ يانغۇچە،
بالا ـ چۇلا داغى تاكى ئۆلگۈچە.

ئاتىنىڭ يامىنى ئالا،
خوتۇننىڭ يامىنى بالا.

ئات ـ ئۇلاغنىڭ قېرىسى قۇلۇن تايغا ماسقىرا،
ئاتا ـ ئانا قېرىسا بالا ـ چۇلىغا ماسقىرا.

ئاتاڭ بىلەن گەپ تالاشساڭ تەستەك يەيسەن،
ئاناڭ بىلەن گەپ تالاشساڭ سېكىلەك (يەيسەن).

ئاتىدىن دۇئا ئالغان خار بولماس،
نامەردلەرنىڭ ئالدىدا زار بولماس.

ئاتىلىق يېتىم كۆل يېتىم،
ئانىلىق يېتىم گۈل يېتىم.

ئات ئىزىنى تاي باسار،
ئاتا ئىزىنى ئوغۇل (باسار).

ئاتا يولىنى ئاناڭغا بەرمە.

ئاتاڭ كىم بولسا، سەن شۇنىڭ بالىسى.

ئاتاڭدىن قالساڭمۇ، ئاناڭدىن قالما.

ئاتىمىش كۈن ئاچ قالساڭمۇ، ئاتاڭنى كۈت.

ئاتام ئۆلدى،
ئانام بۆلدى.

ئاتا — بىلەك،
ئانا — يۈرەك.

ئاتاڭنىڭ ئۆلگىنى — تېغىڭنىڭ كۆچكىنى،
ئاناڭنىڭ ئۆلگىنى — چىرىغىڭنىڭ ئۆچكىنى.

ئاتا يىغار، بالا چاچار.

ئاتىغا قالغان ئورىغا قالغان،
ئانىغا قالغان ئۆۋەرگە (قالغان).

ئاناڭدىن ئاڭلىغاننى ئاتاڭغا ئېيتما.

ئازىندا ئاناڭغا باق،
يەكشەنبىدە ئاتاڭغا (باق).

ئاتا بولمىغان ئاتا قەدرىنى بىلمەس.

ئاتا - ئانا چۈمۈلىدەك يىغار،
بالا - چاقا توخۇدەك چاچار.

ئاتىسى غورا يېسە، بالىسىنىڭ چىشى قامار.

ئايال يەردىن چىقمىغان، ئۇمۇ ئەرنىڭ بالىسى،
ئەرمۇ كۆكتىن چۈشمىگەن، ئايال ئۇنىڭ ئانىسى.

ئالتۇن باش ئاتىدىن پاخپاق باش ئانا ياخشى.

ئانا بۆلەك، دادا باشقا قېرىندىشىم،
سىز ئۆلسىڭىز مېنىڭ نېمە ئىشىم.

ئاناڭ ئۆگەي بولسا، تويۇڭ بۇزۇلۇر.
ئاتاڭ ئۆگەي بولسا، خويۇڭ بۇزۇلۇر.

ئانىسى ساغلام بولسا، بالىسى پاقلان بولۇر.

ئانىسىنى خارلىغان يارغا يىقىلىپ ئۆلەر.

ئانىسى ھىيلىگەر يوپقا ياپار،
ئوغلى زىرەك قوشلاپ ئالار.

ئانامدا بار دېگەنگە ئۇ مۇڭگۈز،
دادامدا بار دېگەنگە بۇ مۇڭگۈز.

ئانا ئايىغىدا جەننەت بار.

«ئانا» دىن ئۇلۇغ سۆز يوق.

ئانا رازى — خۇدا رازى.

ئات — ئاتىدىن،
ئادەم — ئانىدىن.

ئايالىڭ ھۇرۇن بولسا، ئاق ئۇندا يوبدان ئېتەر.

ئايالىڭغا بالاڭ يوق يەردە ئەقىل كۆرسەت،
بالاڭغا ئادەم يوق يەردە ئەقىل كۆرسەت.

ئايالنىڭ قىلغىنى ئەرگە بولىدۇ،
ئەرنىڭ قىلغىنى يەرگە (بولىدۇ).

ئايال كىشى ئۆيدە ئاچ قالماس،
موزاي سامانلىقتا (ئاچ قالماس).

ئالتۇنلۇق ئۆيدىن كۆڭۈلنىڭ تىنچلىقى ياخشى.

ئاكىسى بارنىڭ ياقىسى بار.

ئاق قۇشقاچنىڭ تۇغقىنى يوق،
تۇغقانسىزلىققا ئۆلگىنى (يوق).

ئاغىدا قالدىڭ ــ ئېغىلدا قالدىڭ،
يەڭگىدە قالدىڭ ــ يېغىدا قالدىڭ.

ئاخشىمى خوتۇننىڭ سۆزى راست،
كۈندۈزى ئانىنىڭ سۆزى (راست).

ئاختامىلىقنىڭ چالمىسى يامان،
خوتۇن كىشىنىڭ لالمىسى (يامان).

ئابدالنىڭ ئىششەك ئۇنى، تام بېشىدا تونۇرى.

ئاكا - ئۇكىنىڭ ئارازى بولسىمۇ، بىزارى بولماس.

ئالدىرىغان خوتۇن ئېرىگە سالام قىلار.

ئاخشاملىقتا قوي سويسا دىۋانە كاۋاپ دەيدۇ،
ئەسكى خوتۇننى جىق ئۇرسا ساۋاب دەيدۇ.

ئايال كىشىنىڭ قولى كۆسەي، چېچى سۇپۇرگە.

ئانىسى بالىسىنى داغلاپ كەلسە، بالىسى ھاڭراپ كەپتۇ.

ئاكامنىڭ دەرمەن،
يەڭگەم بەرسە يەرمەن.

ئادەمنىڭ مېۋىسى — بالا.

ئاغىنىنىڭ چوڭى — ئاتا،
ئاچىنىڭ چوڭى — ئانا.

ئاي ئۆتمەي ئېتىڭنى ماختىما،
يىل ئۆتمەي خوتۇنۇڭنى (ماختىما).

ئاۋۋال ئادەم بول، ئاندىن ئۆيلۈك بول.

ئەرلىك خوتۇننىڭ يۈزى تۈۋەن.

ئەقىللىق ئېتىنى ماختار،
ئەخمەق خوتۇنىنى (ماختار).

ئەر قېرىسا كۆچىدىن قالار،
ئايال قېرىسا كۆنچىلىكتىن (قالار).

ئەرنىڭ كۆڭلى ھىممەتلىك.

ئەر ئىشچان بولسا، چۆمۈلىدەك تىرىشىپ تاپار،
خوتۇن ھۇرۇن بولسا، توخۇدەك چاچار.

ئەرگە قىلساڭ ئەرسىز قالۇرسەن،
يەرگە قىلساڭ يەرسىز قالۇرسەن.

ئەركىشى تۆشۈككە ئارىلاشسا، سۈپرىدا ئۇن قالماس.

ئەرنى خارلىماڭ، ئەر خارلىقى تارتىسىز،
يەرنى خارلىماڭ، يەر خارلىقى تارتىسىز.

ئەر قىلسا يەرگە،
خوتۇن قىلسا ئەرگە.

ئەر قېرىسا جاڭجالچى بولۇر،
خوتۇن قېرىسا يالغانچى (بولۇر).

ئەر قېرىنداش پىچاقلىشۇر،
قىز قېرىنداش قۇچاقلىشۇر.

ئەر كۆڭلىسە ئۆي تۈزىلەر،
خوتۇن كۆڭلىسە ئۆي بۇزۇلار.

ئەر كىشى تۈگۈلۈك ياپقۇچ،
ياخشى خوتۇن كۆڭۈل ئاچقۇچ.

ئەر نەدە بولسا، خوتۇن شۇ يەردە.

ئەرنىڭ پەلكىتى[1] ھېساباتچى،
خوتۇنىنىڭ پەلكىتى غەيۋەتچى.

ئەرنىڭ تۇغقىنى تۆردە يېتىپ ئاچ قالار،
خوتۇنىنىڭ تۇغقىنى ئوچاق تۈۋىدە كۆپ بولار.

---

[1] پەلكەت ـــ يامان، ئەسكى، ناچار.

ئەرنىڭ راھىتى خوتۇن،
قىشنىڭ راھىتى ئوتۇن.

ئەرنىڭ قاپچىسى خانغا ياراق،
خوتۇننىڭ قاپچىسى ئەرگە (ياراق).

ئەر يەكلىگەننى ئەل يەكلەر.

ئەسكى خوتۇن يامانلىسا ئوچاق بۇزار.

ئەسكى ھارۋا يول بۇزار،
ئەسكى خوتۇن ئۆي (بۇزار).

ئەر قىلسا بالىغا،
خوتۇن قىلسا ئۆيگە.

ئەقىللىق خوتۇننىڭ سادىغىسى بول.

ئەقىلسىز بالا — باشقا بالا.

ئەلدىن كەتتىڭ — بەلدىن كەتتىڭ.

ئەۋلادى ئەمەل تۇتسا، ئەجدادى شۆھرەت تېپىپتۇ.

بالىنى كىچىكىدىن ئۆگەت،
خوتۇننى يېڭىسىدىن (ئۆگەت).

بالىنى ياشتىن ئۆگەت،
خوتۇننى باشتىن (ئۆگەت).

بالىسىزغا بالا بەر.

بالىنى كىم باقسا، ئانىسى شۇ.

بايلىق مىراس ئەمەس،
يوقسۇزلۇق ئۇيات (ئەمەس).

باللىق ئۆيدە سىر ياتماس.

بالا بېقىش پەرز،
ئاتا ـ ئانا بېقىش قەرز.

بارار يېرى قالمىغان باجىنىڭ ئۆيىگە بارار.

باي داداڭ بىلەن قالغۇچە،
چاقچى ئاناڭ بىلەن قال.

بالا كىچىكىدە ئەمچەككە ئامراق،
چوڭ بولغاندا يانچۇققا (ئامراق).

بالا تاپمىغۇچە بالىنىڭ مېھرىنى بىلمەس،
بالا تاپمىغۇچە ئاتا ـ ئانىنىڭ قەدرىنى بىلمەس.

باللىق ئۆي ـــ بازار،
بالىسىز ئۆي ـــ مازار.

باللىق ئۆي ـــ گۈلىستان،
بالىسىز ئۆي ـــ گۆرىستان.

بالىلىقنىڭ نەپسى چويلا،
بالىسىزنىڭ نەپسى كويلا.

بالاڭ ئۇرغان زىيانغا يىغلىما،
بالاڭغا يېتىدىغان زىيانغا يىغلا.

بالىسى بارنىڭ قورسىقى چويلا،
بالىسى يوقنىڭ قورسىقى تولا.

بالىسىزنىڭ مېلى هارام،
ئانىسىزنىڭ جېنى (هارام).

بالدىز بالدىن تاتلىق.

بوۋاق دادىسىنى ئۈچ كۈندە تونار،
ئانىنى قىرىق كۈندە (تونار).

بويتاقنىڭ ئۆيىدىن بوران چىقار.

بۇغداينى ئۇن ئەيلىگەن ئىككى تاشتۇر،
يۈرەكنى خۇن ئەيلىگەن قېرىنداشتۇر.

بىشەم خوتۇندىن ئالۋاستى قورقار.

بىشەم خوتۇن ئىتى بىلەن تەڭ قاۋار.

بېگىم قۇتۇلغانغا خۇش،
خېنىم يامانلىغانغا (خۇش).

بىگىنىڭ ئۆچ بولسا، بوز پاقلىنىنىڭغا قازا،
خوتۇنۇڭ ئۆچ بولسا، قازىنىڭغا (قازا).

بىر پىلەكتە مىڭ خەمەك،
ھەرخەمەكنىڭ تەمى بۆلەك.

بىر ئاتا ئون بالىنى باقار،
ئون بالا بىر ئاتىنى باقالماس.

بىر قورساق قوچاقلىشۇر،
يات قورساق پىچاقلىشۇر.

بىر كۈن ئۇرۇش بولغان ئۆيدىن قىرىق كۈن بەرىكەت قاچار.

بىرگە تەگكەن ياخشى،
ئىككىگە تەگكەن باخشى،
ئۈچكە تەگكەن پاخشى.

بىزنىڭ ئۆيدىن كۆنچى چىقتى،
ئۇنىڭ ئۆيىدىن ئوتۇنچى (چىقتى).

پوشكالنى كۆرۈپ بالىدىن كېچىپتۇ.

پۇل ياندا ياخشى،
خوتۇن ئۆيدە (ياخشى).

پىشكەل ئادەم بالاغا يېقىن،
يامان خوتۇن تالاغا (يېقىن).

پىيازنىڭ كۆكىگە قارىما، بېشىغا قارا،
ئۆگەيىنىڭ گېپىگە قارىما، بەرگەن ئىشىغا قارا.

تام ساڭا گەپ قىلدىم، تورۇس سەن ئاڭلا،
قىزىم ساڭا گەپ قىلدىم، كېلىنىم سەن ئاڭلا.

تاش پاناھ بولۇر،
كۈيئوغۇل پاناھ بولماس.

تاشنىڭ ئېغىرى سايدا،
خوتۇننىڭ ئېغىرى ئۆيدە.

تاماقنىڭ تېز پىشىشى ئوتۇندا،
ئۆينىڭ بەرىكىتى خوتۇندا.

تاي بولسا، ئات تىنىۇر،
ئوغۇل بولسا، ئاتا تىنىۇر.

تېنى باشقا ئاغرىقنى بىلمەس،
ئۆيى باشقا ھال بىلمەس.

تېرىغىلى قات ياخشى،
مۇڭداشقىلى دوست (ياخشى).

تەلەيلىكنىڭ خوتۇنى ئۆلەر،
تەلەيسىزنىڭ ئۆيى كۆيەر.

تۇڭلۇكلۇك ئۆيدىن تۈمەن مىڭ ئىش ئۆتەر.

تورنا توغۇلغان كۆلگە قايتار.

تىرناقچە ياخشى ئىش قىلسا ئەر،
ياخشى ئايال ئۇنى كۆپكە دەر.

جاھاننى بۇزغان چېقىمچى،
كېلىننى بۇزغان بېقىمچى.

چوڭنىڭ بەرگىنى — خۇدانىڭ بەرگىنى.

چىرايلىق خوتۇن ئەر يارىشىقى،
ئاقىل خوتۇن ئەل يارىشىقى.

چىرىغىڭ ئۆچسە ئۆچسۇن،
ئاتاڭنىڭ روھى ئۆچمىسۇن.

خەقنىڭ تىكەن، ئۆزىنىڭ گۈل.

خورىكى بارنىڭ مۈنىكى بار.

خوتۇنى غار بولسا، ئېرى خار بولۇر.

خوتۇنۇڭ ئۇرۇشقاق بولسا، جاھاننىڭ تىنچلىقىنى بىلمەيسەن.

خوتۇننىڭ ئۆۋالى ئەرگە،
ئەرنىڭ ئۆۋالى يەرگە.

خوتۇننىڭ تاپقان پۇلى ئىشىك بېشىدا ئېسىقلىق،
ئەرنىڭ تاپقان پۇلى بوسۇغا تۆۋىگە تاشلاقلىق.

خوتۇننىڭ پۇلى — پەنجىرە.

خوتۇن كىشىنىڭ ئوچىقى بىلەن چاقىغا تەگمە.

خوتۇن كىشى تىل بىلەن تۇل قالار.

خوتۇن — بويۇن،
ئەر — باش.

خوتۇن ئەركە بولسا، ئېرىگە تېكە بولار.

خوتۇن ئالدىم،
ئۇستۇمگە ئوتۇن ئالدىم.

خارلىساڭ خوتۇن كېتەر،
بويتاقلىق ساڭا يېتەر.

خوتۇن لاپقا ماڭار،
ئۇستىرا كاپقا (ماڭار).

خوتۇنۇڭنىڭ قانداقلىقىنى بىلەي دېسەڭ، قوشناڭ بىلەن ئۇرۇشقاندا كۆر.

خوتۇنى سوقۇشقاق ئادەم ئالەمنىڭ تىنچلىقىنى بىلمەس.

خەمەك پىلەكتىن يىراق چۈشمەس.

دادىسىنى خارلىغان داردا ئۆلەر،
ئانىسىنى خارلىغان ياردا (ئۆلەر).

دادامنىڭ باھانىسىدە ئانام سۇغا چۈشۈپتۇ.

دادام جاپادا،
ئۆزۈم تامادا.

دەريانىڭ لېۋىدە تۇرۇپ ئۇسسۇز قاپتۇ،
تاغىنىڭ تۇۋىدە تۇرۇپ تۇزسىز قاپتۇ.

دوكنى گۆر ئوڭشايدۇ،
گومۇشنى خوتۇن (ئوڭشايدۇ).

دۇنيادا ھەممىدىن قاتتىق يوقسۇزلۇق،
تاتلىقلىقتا ئەر - خوتۇنچىلىق.

دىتسىز ئايالنىڭ پەمى يوق،
ئەتكەن ئېشىنىڭ تەمى يوق.

دېھقاننىڭ كۆڭلى بىر يەردىن خۇش بولۇر،
بىر خوتۇندىن خۇش بولۇر.

دېھقاننىڭ ئوبدىنى يېرىنى باقۇر،
خوتۇننىڭ ئوبدىنى ئېرىنى (باقۇر).

سارايدا يېتىپ ساتماڭنى ئەسلە.

سەركە سۇ ئىچسە، ئوغلاق توڭلار.

سىلاشقاندا يات ياخشى،
يىغلاشقاندا ئۆز (ياخشى).

شەرم - ھايا — ئىمان بىلەن،
ئۆي بەرىكىتى — مېھمان بىلەن.

شورپىنى قىزىڭغا قايناتقۇز،
تالقاننى كېلىنىڭگە قورۇت.

غەزەل چىقسا شوخلۇقتىن،
جېدەل چىقار يوقلۇقتىن.

قاتتىق گەپ قىلساڭ قىيتىڭالىدۇ،
يۇمشاق گەپ قىلساڭ يېتىڭالىدۇ.

قاشقا سانىسا كۆزگە،
كىشىگە سانىسا ئۆزگە.

قاغا جىگدىنىڭ مېۋىسى تولا،
ھۇرۇن خوتۇننىڭ ھىيلىسى (تولا).

قاغا بالام ئاپئاق،
كىرپە بالام يۇمشاق.

قالاي دېسەم ئوتۇن يوق،
ئۆيگە كىرسەم خوتۇن يوق.

قەرزىڭ بولسا بېرىپ قۇتۇل،
يامان خوتۇندىن ئۆلۈپ قۇتۇل.

قوزا سوياي دېسەم يوق،
ئوغلاق سوياي دېسەم سوغ.

قوڭغۇزنىڭ بالىسىمۇ ئۆزىگە ئاق.

قۇرۇق ئوتۇن — ئىلدام خوتۇن،
ھۆل ئوتۇن — گالۋاڭ خوتۇن.

قۇرۇق ئوتۇنغا ئوت كېتىدۇ،
بۇزۇق خوتۇنغا سوت (كېتىدۇ).

قۇشۇم بولسا قۇشلايمەن،
خوتۇن ئالسام مۇشتلايمەن.

قۇرۇق ئوتۇننىڭ خۇۋلۇقىدىن ئوچاقتا چۆگۈن قاينار.

قوشقاچ قېرىسا جاغجاق بولار،
جوگان قېرىسا شاللاق (بولار).

قولىقىمنى سوتلىما، گەپ توماقتا.

قويرۇقى ئۇزۇن ئۇششۇمەس،
خوتۇنى ئوبدان شۇمشەيمەس.

قېرىنداشنىڭ ئوتى يامان.

قېينانام كەلسە كەلسۇن،
بۆز خالتىسى كەلمىسۇن.

قېرى بار ئۆيدە خىزىر بار.

قېينانىنىڭ نىنىنى يېيىش ئۈچۈن،
قولىقىڭنى گاس، كۆزۈڭنى كور قىل.

قېرى بىلگەننى پەرى بىلمەس.

قېينانىنىڭ نىنىنى يېيىشكە تۆمۈردىن چىش كېرەك.

قېينانامنىڭ گېپى يامان،
قېينىگچەمنىڭ پوقى (يامان).

قېرىنداشتىن قارنىم ياخشى.

قېيناتا — ئاتا بولماس،
قەغەز لاتا (بولماس).

قېرىنداش دېسە قارىمىغان، قۇدا دېسە قاراپتۇ.

قېرىلىق بېشىڭغا يەتسە، تاڭ ئاتمىغان تۈن بىلەن تەڭ.
خوتۇنۇڭ ئۇرۇشقاق بولسا، بۇلۇتلىغان كۈن بىلەن تەڭ.

قىزنىڭ كۆڭلىنى سىندۇرسەڭ، ئوغۇلنىڭ كۆڭلى ئۆسەر.

قىزىڭنى ئەر ئالمىسا، بوزۇلغان گۆش.

قىزىڭنىڭ قولىغا باق،
ئوغلۇڭنىڭ يولىغا (باق).

قىزىم يەپ قىرغا چىقتى،
ئوغلۇم يەپ ئوۋغا (چىقتى).

قىزىمنىڭ بالىسى — هاي - هاي ئۆزۈمنىڭ بالىسى،
ئوغلۇمنىڭ بالىسى — ۋاي - ۋاي ئۇنىڭ ئانىسى.

قىزىمنىڭ بالىسى قىرغاۋۇل بالىسى،
ئوغلۇمنىڭ بالىسى ئوغلاق بالىسى.

قىزىم ساڭا ئېيتاي، كېلىنىم سەن ئاڭلا.

قىزىلنى كۆرۈپ قىز بېرىپتۇ.

قىزىلتۇمشۇق چىكان بولۇر،
جېدەل - غوۋغا قىزدىن بولۇر.

قىزنى ئانىسى ساقلىسۇن،
ئوغۇلنى ئاتىسى (ساقلىسۇن).

قىزىڭنى ئەر ئالمىسا قوشناڭدىن كۆر.

قىزى بارنىڭ نازى بار.

قىزلىق ئۆي ــ خان كۆۋرۈكى.

قىزغانچۇقنىڭ ئىشىنى بېسىپ يە.

قىزغانچۇق ئادەم ئىشىكىنى يېپىپ تۇرار،
كىشى كىرگەندە چۆمۈچىنى قازانغا ئۇرار.

قىرىپ يېسە قىرىق كۈن يېتەر،
ئويۇپ يېسە ئون كۈن يېتەر.

قىزىڭ چوڭ بولسا گەپ تولا،
ئوغلۇڭ چوڭ بولسا نەپ تولا.

قىش ئوچىقى تار،
قوپ ئۆيۈڭگە بار.

قىز بالا تالادا ياخشى،
ئوغۇل بالا نەغمە ـ ناۋادا (ياخشى).

قىزىمنىڭ بالىسى ئانارنىڭ دانىسى،
ئوغلۇمنىڭ بالىسى ۋاي ئۇنىڭ ئانىسى.

قىز چوڭ بولسا خۇيلۇق بولىدۇ،
ئوغۇل چوڭ بولسا بويلۇق (بولىدۇ).

قىز بالا ئاتىغا ئامراق،
ئوغۇل بالا ئانىغا (ئامراق).

قىز ساقلىغۇچە تۇز ساقلا.

قۇداڭدىن قورققۇچە، خۇدادىن قورق.

كاداك خوتۇن ساندۇقتا ئۇن ساقلار،
زېدى يامان قورسىقىدا غۇم (ساقلار).

كۆپ بولسا سەپلە،
ئاز بولسا ئەپلە.

كۆكسى كېرىك خوتۇن ئەر ئۆلتۈرەر،
ئاق تۇمشۇق ئارقال ئات ئۆلتۈرەر.

كۈيئوغۇل كەلدى ــ خان كەلدى،
ئامبىرىڭغا دان كەلدى.

كۈيئوغۇل يامان بولسا قىزىڭدىن كۆر،
كېلىنىڭ يامان بولسا ئوغلۇڭدىن (كۆر).

كۈيئوغۇل بالا بولماس،
ئۆپكە ـ قېرىن ماي بولماس.

كېلىن كەلدى ــ يېلىن كەلدى.

كېلىنىنىڭ ئايىغىدىن،
قويچىنىڭ تايىقىدىن.

كېلىنىڭگە نېمە قىلساڭ،
قىزىڭدىن شۇنى كۆرىسەن.

كىلىننىڭ ياخشىسىنى ئاچ، يامىنىنى ياپ.

كېلىنىڭنى كەلگەندە كۆر،
بۆكىنى كىيگەندە (كۆر).

كېلىننى كەلگەندە كۆر،
يىغىنى چاپقاندا (كۆر).

كىمنىڭ خوتۇنى ئەسكى بولسا، شۇ بالدۇر قېرار.

كىچىك بالا بىر توغرام ناننىڭ قۇلى.

كىشىنىڭ خوتۇنى قويۇن ئىلتىماس.

كىشىنىڭكىنى بۇلاپ - تالاپتۇ،
ئۆزىنىڭكىنى سىقىپ يالاپتۇ.

كىشىنىڭ ئۆيىنى كىشى بىلمەس.

كىشىنىڭ ئۆردىكىنى ئالساڭ، غېزىنىڭ غېمىدە بول.

كىچىك بالا ئۆي چىرىغى.

كىشى تۇغۇلغان جايدا ئەزىز.

گاچا قىزنىڭ تىلىنى ئانىسى بىلەر.

لىڭشىغان ئوتۇندىن قورق،
غىڭشىغان خوتۇندىن (قورق).

ماڭا كۆيگۈچە بالاڭغا كۆي،
مېنى سۆيگۈچە ئېرىڭنى سۆي.

ماقتام خوتۇن — ئاش بولماس.

مەن كۆيەرمەن بالامغا،
بالام كۆيەر بالىسىغا.

مۈشۈكۈمنىڭ پۇلى يوق گۆشكە ئامراق،
قېينانامنىڭ چىشى يوق تۆشكە (ئامراق).

مۈشۈكى ياخشى ئۆينىڭ تاغىرى پۈتۈن،
ئاتىسى ياخشى ئۆينىڭ نېنى (پۈتۈن).

مېنىڭ ئېتىم بېگىلى،
ئەرگە تەگدىم يېگىلى.

مېكىيىنى يوق خوراز تولا چىللار.

نامىم چىقسۇن دېسەڭ ئاناڭنى كۈت،
ئۆز يۇرتۇڭنىڭ يۈكىنى يۈد.

— نەۋرە نېمە بېرەر؟
— چىچىپ پوق بېرەر.

ھەر ئۆينىڭ مورىسى باشقا.

ھارۋا ماڭغان يول تار بولماس،
ئوغلى كۆپ ئادەم خار بولماس.

ھۇرۇن تېرىمچى يەردىن ئاغرىنار،
بۇجۇمبۇش خوتۇن ئەردىن (ئاغرىنار).

ھايالىق خوتۇن ئىشىڭغا قارايدۇ،
ھاياسىز خوتۇن يېشىڭغا (قارايدۇ).

ئوچىقىمىنىڭ چىشى يوق،
ھۆل - قۇرۇق بىلەن ئىشى يوق.

ئوسىمامغا لايىق قېشىم يوق،
قاچامغا لايىق ئېشىم (يوق).

ئوغۇل — ئاتىغا قويۇلغان يۆلەك،
قىز — ئانىغا ئېسىلغان چېچەك.

ئوغلۇم بولسا ئوچاقتەك،
قىزلار كېلەر قونچاقتەك.

ئوتۇن ئوڭلۇق — خوتۇن ئوڭلۇق.

ئوغلى بارنىڭ ئىزى بار،
قىزى بارنىڭ نېزى بار.

ئويناشسا ئۇكىسى ئۇتار،
چىڭداشسا ئاكىسى (ئۇتار).

ئويماقسىز خوتۇن بولماس،
لەقەمسىز ئەر (بولماس).

ئويناقلىغان ئايالغا ئىشەنمە،
يىغلىغان ئەرگە ئىشەنمە.

ئوغۇلنىڭ مەردلىكى ئاتىغا تالىق،
قىزنىڭ ئۈزلۈقى ئانىغا تالىق.

ئون ياتتىن بىر تۇغقان ئەلا.

ئوغۇل تۇغۇلسا ئۆزىدىن كۆرەر،
قىز تۇغۇلسا خوتۇنىدىن كۆرەر.

ئوغۇل تاغىنى دورار،
قىز هاممىنى (دورار).

ئوغۇل بالا قەرز كۆتۈرەر،
ئۆلۈك توپا (كۆتۈرەر).

ئوغلى ئۆچتە قالدى،
قىزى دۆشتە (قالدى).

— ئوت نەدە كۆيسەن؟
— تۇل خوتۇننىڭ بېشىدا.

ئويماقسىز خوتۇن بولماس،
چىقمىسىز ئەر (بولماس).

ئويۇندىن ئويماق چىقىدۇ،
قازاندىن قۇيماق (چىقىدۇ).

ئوغلۇڭ چوڭ بولسا يىگىتلىكىڭنى ئالار،
قىزىڭ چوڭ بولسا جۇۋانلىقىڭنى (ئالار).

ئوينىشى كۆپىنىڭ ئۆلۈمى تېز.

ئوينىشىغا ئىشەنگەن ئۆيسىز قالار.

ئۇرۇشقاق خوتۇن ئەرنى قېرىتار،
ئاغۋاقار يىلتىزى يەرنى (قېرىتار).

ئۇرۇشقاق بالا پۇتقا چۇشەك.

ئۇرۇق ـ تۇغقان بولسا ئەپ،
تېگەر ئۇندىن نۇرغۇن نەپ.

ئۆزۈم كېلىن چېغىمدا قېينانامدىن قىلدىم شىكايەت،
ئەمدى بولدۇم قېينانا، كىمگە قىلاي ھېكايەت.

ئۆيلۈك ـ ئوچاقلىق بولماي، ئىسسىق قۇچاقلىق بولماس.

ئۆيىنىڭ بەرىكىتى خوتۇندىن،
قازاننىڭ بەرىكىتى ئوتۇندىن.

ئۆيۈڭ بولسا ھېيت كۈندىكىدەك،
ئېرىڭ بولسا توي كۈندىكىدەك.

ئۆچكە باشلىغانغا قوي ھارار،
خوتۇن باشلىغانغا ئەر (ھارار).

ئۆپكە ـ قىرىن گۆش ئەمەس،
ئىككى يەڭگە ئەپ ئەمەس.

ئۆگەينىڭ ئىتى قورۇسۇن،
ئاپتاپتا كۆتى قورۇسۇن.

ئۆگەي ئانىنىڭ قۇشلىغىنىدىن
ئۆز ئانىنىڭ مۇشتلىغىنى ياخشى.

ئۆيى يوقنىڭ جېنى يوق.

ئۆيۈڭ تار بولسىمۇ،
كۆڭلۈڭ كەڭ بولسۇن.

ئۆينى ئويلىغان بىلەن ئويلاش،
توينى توي قىلغان بىلەن تويلاش.

ئۆيگە ئۆگەنگەن ئۆچكە جاڭگالغا كۆنمەس.

ئۆيدە قالسا بالىسى،
كەينىگە قارار ئانىسى.

ئۆلۈپ يېتىپ ئۆپكە تىلەپتۇ،
چىچىپ يېتىپ كۆرپە (تىلەپتۇ).

ئۆلگەندە يىغلىغۇچە،ئۆلمەستە سەۋەب قىل.

ئۆگەينىڭ ئۆتى قورۇماس،
ئاپتاپتا يېتىپ كۆتى (قورۇماس).

ئۆز ئۆيىدە پۇۋدەپ ئىچەر دۇغىنىمۇ،
خەقنىڭ ئۆيىدە يالماپ يۇتار چوغىنىمۇ.

ئۆزۈڭنىڭ كىملىكىنى بىلمەكچى بولساڭ،
كىشىنىڭ قىزىغا ئەلچى ئەۋەتىپ كۆر.

ئۆزىگە لازىم بولسا قوشنىسى يامانلاپتۇ.

ئۆزىنى سورىغان، قازىنىڭ ئالدىغا بارماس.

ئۆزىنىڭ ئۆيىنى يالاپ سۈپۈرەر،
باشقىلارنىڭ كۆرپىسىگە تۈكۈرەر.

ئۆزۈڭ بىلگەن يولۇڭنى ئاتاڭغا بەرمە.

ئۆزى كاپىرنىڭ خوتۇنى تالاق.

ئۆزۈڭنى قول قىل، ئاپاڭنى قول قىلما.

ئېچىلغاننىڭ ئەيىبى يوق، ئۆزى بىلىپ ياپسا،
ئاداشقاننىڭ ئەيىبى يوق، قايتىپ ئۆيىنى تاپسا.

ئېتىڭ يامان بولسا سېتىپ قۇتۇلارسەن،
دوستۇڭ يامان بولسا قېچىپ قۇتۇلارسەن،
خوتۇنۇڭ يامان بولسا قانداق قۇتۇلارسەن؟

ئېرى راۋاب چالسا، خوتۇن پەدە بېسىپتۇ.

ئېرىم تەگكەندىكىدەك ئەمەس،
ئۆيۈم ھېيتتىكىدەك (ئەمەس).

ئېرى يامانىنى ئۆڭمىدىن بىل،
خوتۇنى يامانىنى يېڭمىدىن (بىل).

ئېرى ئۆلگەن بىر خوتۇن قىرىق خوتۇنغا كۇنداش.

ئىت ئىگىسىنى گاداي دېمەس،
بالا ئانىسىنى يامان (دېمەس).

ئىزدەشسە ئۆز، ئىزدەشمىسە يات.

ئىشچان خوتۇن ئەتىگەن تۇرۇپ ئوت ئوتار،
ھۇرۇن خوتۇن ۋاخچە تۇرۇپ كۇرۇك توخۇدەك كوتۇلدار.

ئىشچان خوتۇن ياماققا ئامراق،
ھۇرۇن خوتۇن تاياققا ئامراق.

ئىشىكنىڭ چىڭ بولسا، ئىت كىرەلمەس.

ئىناق ئۆيدە بەرىكەت بار.

يامغۇر ياغسا تۈگلۈك ھۆل بولار،
ئاتاڭ ئۆلسە ئۆيۈڭ چۆل (بولار).

يات يېگۈچە دوست،
توغقان ئۆلگۈچە (دوست).

يات يەرلەردىن پۇلسىز كەلسەڭ ئۆز تۇغقىنىڭ ياخشى.

ياتنىڭ تۆرىدە ئولتۇرغۇچە، تۇغقانىنىڭ كۆلۈكىدا ئولتۇر.

يامان خوتۇن خوتۇن بولماس،
ئىدىق ئوتۇن ئوتۇن (بولماس).

ياتنى ئۆز قىلاي دېسەڭ ئارىدا قىز قوي،
ئۆزنى يات قىلاي دېسەڭ ئارىدا پۇل قوي.

ياتنىڭ سۆزى ياندىن ئۆتەر،
تۇغقاننىڭ سۆزى جاندىن (ئۆتەر).

ياتنى ئۆز قىلغان قىز بالا.

ياخشى خوتۇن ئۆينىڭ گۈلى،
يامان خوتۇن قارا چوماقنىڭ كۈلى.

ياخشى ئات قامچا سالدۇرماي مەنزىلگە يېتەر،
ياخشى خوتۇن تاياق سالدۇرماي ئۆمرى ئۆتەر.

ياخشى كېلىن كۆلگۈنچەك.

ياغ يۇتقاندا يات ياخشى،
قان يۇتقاندا قېرىنداش (ياخشى).

ياخشى خوتۇن سەھەر تۇرۇپ بېشىنى تارار،
يامان خوتۇن ۋاقچە تۇرۇپ ئوچاقنى كولار.

يامان ئوق يەر،
بالىلىرى پوق يەر.

ياخشى خوتۇن مۇز ئۈستىدە قازان قاينىتار،
يامان خوتۇن ياخشى ئەرنى مىڭ ئوينىتار.

ياش ۋاقتىدا لاتا تەگلىكى،
قېرىغاندا ئاتا تەگلىكى.

ياخشى يىگىتنىڭ نەسلى سورۇلماس.

ياخشى قىز — يەتتە ئوغۇل.

يامانىنىڭ يامانلىقى سۆزىدىن بىلىنەر،
ئايالىنىڭ بۇزۇقلۇقى كۆزىدىن (بىلىنەر).

يامان خوتۇن ئالغانىنىڭ دۈشمىنى ئۆيىدە.

ياش چېغىڭدا خوتۇنۇڭ بولغاي،
قېرىغاندا ھەمراھىڭ بولغاي.

يامان ئاتنى يال باسار،
يامان خوتۇننى ھال (باسار).

يانمىسا ئوتۇن يامان،
ياقالمىسا خوتۇن (يامان).

ياغاچ كەسسەڭ ئۇزۇن كەس، ئۇلىغلى بولماس،
كۆيئوغۇل بىلەن ئۇرۇشما، تىللىغلى بولماس.

يەرنىڭ غېمى ئوغۇت،
ئانا غېمى تۇغۇت.

يەرنى يەر قىلمىغان توڭگۇز خىرت،
تۇغقاننى تۇغقان قىلمىغان خوتۇنى قىرت.

يەڭگەڭ بىلەن ئېيتىشما مىلغۇتاڭ يەيسەن،
ئاكاڭ بىلەن ئېيتىشما شىللى پاتتاڭ يەيسەن.

يەتتە قىزى بار كىشىگە دوزاخ ئوتى هارام.

يەر بۇزۇلسا بۇدۇشقاق بولۇر،
خوتۇن بۇزۇلسا ئۇرۇشقاق (بولۇر).

يولۋاسنىڭ ئارقىسىدا يۇرسەڭ يۇر،
خوتۇن كىشىنىڭ ئارقىسىدىن يۇرمە.

يېتىم ئۆز كىندىكىنى ئۆزى كېسەر.

يېتىم بۇلۇڭدا،
تېرىق تۇلۇمدا.

يېتىمنىڭ قارنى يەتتە.

يېتىم قىزغا ئانىسى تېرىق چېچىپ بېرەر.

يىگىتنىڭ بەختى ئوڭ خوتۇن،
جان قىيىنغان توڭ خوتۇن.

كىيىم-كېچەك، يېمەك-ئىچمەك، تۇرالغۇ جاي، يۈرۈش-تۇرۇش توغرىسىدا

ئات ئورۇق بولسىمۇ يېغىر بولمىسۇن،
گۆش سۆڭەك بولسىمۇ بېغىر بولمىسۇن.

ئاچ ئېيىق ئوينىماس.

ئاچ ئەرۋاھتىن قاچ ئەرۋاھ.

ئاچ قۇش ئىگىسىنىمۇ ئالار.

ئاچارچىلىقتا بەرگەن قۇيقىنىڭ تەمى كەتمەس.

ئاچ ئالدىراڭغۇ، توق بىغەم.

ئاچنىڭ ئاچچىقى يامان،
توقنىڭ دوقى (يامان).

ئاچلىقتىن توقلۇق يامان،
مەسچىتتە شوخلۇق (يامان).

ئاقخان ئۇمچىنى داڭلار.

ئادەم ئۆلمىسە رىزقى تۈگىمەس.

ئادەم يۈزى بىلەن،
غىزا تۈزى بىلەن.

ئادەم بىر جاندىن زېرىكمەس،
بىر ناندىن (زېرىكمەس).

ئاش — پەيغەمبەر،
نان — ئەۋلىيا.

ئاشنىڭ تاختىغا چىققىنى پىشقىنى،
يوتقاننىڭ پاختىغا چىققىنى پۈتكىنى.

ئاق بار ئۆيدە بەرىكەت بار.

ئاق قۇ ھەممە كۆلگە قونماس.

ئاش ئىگىسى بىلەن تاتلىق.

ئاش بەرسە چۆكۈش تىلەپتۇ.

ئايدا يېگەن توق بولار،
كۈندە يېگەن ئاچ (بولار).

ئاغرىق ئاشتىن كېلەر،
بالا قېرىنداشتىن (كېلەر).

ئايالنىڭ كيىمى پۈتمەس،
ھارۋىنىڭ جابدۇقى (پۈتمەس).

ئاسمان ــ يېپىنچا،
يەر ــ سېلىنچا.

ئارپا نېنى يەللىك،
ئوسۇرتىدۇ ئەللىك.

ئاشىقتا جەندە ئەتىۋار،
قەلەندەرگە ساپايە (ئەتىۋار).

ئەرزان گۆشنىڭ شورپىسى تېتىماس.

ئەتىگەندە نېمە يېسەڭ كەچكىچە شۇ.

ئەتىگەندە تويمىغان قورساق ئاخشامغىچە تويماس.

ئەرنىڭ ياخشىسى ئوتتۇرا قورساق.

ئەرزان مالنىڭ يىلىكى تېتىماس.

ئەرگە يۈز كېرەك،
ئاشقا تۇز (كېرەك).

ئەر كىشى قېرىماس.

ئەسكى تامدا دەز تولا،
ئورۇق گۆشتە بەز تولا.

بار ـ يوقى بىلەن ئىشىم يوق،
كۆڭلۈم ھەسەل تارتىدۇ.

باي چۈشەرلىك ئۆيۈڭ بولسۇن،
خان چۈشەرلىك كۆرەڭ بولسۇن.

بويۇڭ بىلەن ماختانما، ئۆيۈڭ بىلەن ماختان.

بويۇن گۆشى ئوبدان گۆش،
يېيىشكە ئەپسىز — ئويمان - دۆش.

بويۇن گۆشى تاتلىق گۆش،
يېمەك مۈشكۈل — قاتتىق گۆش.

بۇغداي ئۇنى نان بېرەر،
ئانا سۈتى جان بېرەر.

باداڭدا ئۇن بولسا خېنىم قوپۇپ زاڭ چېلىپتۇ.

بۆرىنىڭ قازان ئاسقىنى يوق،
خام يەپ ئۆلگىنى يوق.

بۆرە كەينىدىن قاغا تويار.

بۆرىنىڭ ئوزۇقى — بۇرنىدا.
بۆرە تويغان يېرىدە ياتماس.

بۇركۈت سامادا،
چاشقان كامادا،
تۈل خوتۇن تامادا.

بېلىق شورپىسى — ئىشتىھا دورىسى.

بېلىق بېشى — باينىڭ ئېشى.

بىر بۆككە ئىككى باش سىغماس.

بىلمىگەن يەرنىڭ ئوي - چوڭقۇرى تولا.

بىكار گەپتىن ئۇيقۇ ياخشى،
ئارپا ناندىن زاغرا ياخشى.

پولۇ قورۇشتىن،
شورپا سورۇشتىن.

پىشمىغان ئاشتىن خام كاۋا ياخشى.

تاماق تۇزى بىلەن،
دۇغاپ مۇزى بىلەن.

تاماق خۇرۇچى ھەر ئۆيدە بار،
قىلغۇچى بىرە ئۆيدە (بار).

تونلۇققا تولا سوغ،
تونسىزغا ئاز سوغ.

توخۇ تويماس،
چۆمۈچ قۇرۇماس.

توخۇنىڭ تۇگمىنى يوق دان يەيدۇ،
بۆرىنىڭ قازىنى يوق خام (يەيدۇ).

تۈزسىز ئاشنى ئىت يېمەس.

تۈزسىز نان تونۇردا تۇرماس.

تېمىڭغا گۈل چەككۈچە، ئۈلىغا تاش قوي.

تېرىغان يېرىڭ نەم بولسۇن،
كىرىدىغان يېرىڭ كەڭ (بولسۇن).

تىلىڭ كۆيسە تۈز يالا،
ئىچىڭ كۆيسە مۇز (يالا).

تىنچ كۆڭۈلگە تۈزسىز ئۇماچ.

جان بەرگەنگە جان بەر،
جاي بەرگەنگە جاي (بەر).

چوڭ ئۆيىڭ ئورتاق،
كىچىك ئۆيىڭ قورداق.

چاپانىڭ ئالدى پېشى بۇرۇن يىرتىلار.

چاپانىڭ يانچۇقى تېشىلەر،
چورۇقىڭ سۇنجىقى (تېشىلەر).

چارۋاڭنىڭ يېيىشىدىن قورقما،
خوتۇنۇڭنىڭ يېيىشىدىن قورق.

چۆلدە قونساڭ دۆڭدە يات.

چۆلگە يامغۇر ياخشى،
يوبدانغا چامغۇر (ياخشى).

چۆمۈچ بىر، قازان باشقا،
قوي بىر، قوتان باشقا.

چۆچۈرە يېيىشتىكى مەقسەت گۆش يېمەك.

چۈشلۈك ئۆمرۈڭ بولسا، كەچلىك ئوزۇق تاپ.

چىچىكى چۈشسە غورىسى قالار،
چامغۇرنى يۇلسا ئورىسى (قالار).

چىقتىم ئۆيۈمنى تاشلاپ،
قالدىم بېشىمنى قاشلاپ.

چىرايلىق كىيىم ياغاچ قونچاققىمۇ يارىشار.

خوش - خوش دەيدۇ،
موك - موك يەيدۇ.

خۇدا كەچ قويسا قويار، ئاچ قويماس.

خۇدا ساقلىغان يەردە بالا يوق،
شال تېرىغان يەردە پولۇ (يوق).

داش قازان كۈندە قاينىماس.

داڭگال قېتىپ تاش بولماس،
چامغۇر - زەدەك ئاش بولماس.

دېنى يوق خامانغا قۇشقاچ چۈشمەس.

دېسە دېگۈچە قويدۇم،
كېسىپ يېگۈچە قويدۇم.

— دوزاخ نەدە؟
— ئىككى ئادەم تاماق يەپ،
بىرى قاراپ تۇرغان يەردە.

زاڭغا تويمىغان نانغا تويماس.

ساما ناغرا بىلەن،
قىتىق زاغرا بىلەن.

ساتمىنى ياراتمىساڭ، كېسەك ئۆي ئىزدەپ نەگە باراي.

سوراپ بەرگۈچە ئۇرۇپ بەر.

سېلىپ يېگەن بىرنى يەر،
تۆگۈرۈپ يېگەن ئوننى (يەر).

سېنىڭ، مېنىڭ دېگەن كۆڭۈل تارلىقى،
نېرى يات، بېرى يات دېگەن ئورۇن تارلىقى.

سەھەرلىك ناشتىدىن قالما،
دەسلەپكى مۇشتتىن (قالما).

سۇنىڭ قەدرىنى تۆگە بىلەر،
بېلىق بىلمەس.

شەھەر سالماقتىن ئۆي سالماق تەس.

قازى ئاچ قالسا بازار كېزەر،
سوپى ئاچ قالسا مازار (كېزەر).

قاردا پولۇ، يامغۇردا شورپا، بوراندا ئۇيقۇ ياخشى.

قاتتىق زاغرا قېتىقتا ياخشى،
ئەسكى ئۆتۈك يامغۇردا (ياخشى).

قورساقتا نان بولسا، بىلەكتە جان بولار.

قورۇما تاماق يېمەيمەن،
ھېكىم لوقمان دېمەيمەن.

قورساقنىڭ مەيلىچە بولسا، ئابرۇيۇڭنى قوشۇپ يەر.

قۇش قونمىغان دەرەخ يوق.

قۇلان سەمرىگەن يېرىگە تۈك تاشلار.

قۇش ئايغىدىن ئىلىنار،
سەزگۈر بېلىق ساقىقىدىن (ئىلىنار).

قۇشقاچ گۆشىمۇ گۆش.

قېتىق بىلەن زاغرا ياخشى،
سۇناي بىلەن ناغرا ياخشى.

قىشلىقى قىزا يە،
قىزىدىن كېيىن سەۋزە(يە).

كاككۇكنىڭ ئۈۋىسى يوق.

كانايغا ياغ يوق، سۇنايغا نەدە؟

كەڭ تون توزۇماس.

كەڭ تون كېڭىشىپ يىرتىلار،
تار تون تارتىشىپ (يىرتىلار).

كۆزى توقنىڭ ئۆزى توق.

كۆزى تويسا ئۆزى تويار.

كۆكتىكى چولپاندىن سۇدىكى چورتان ياخشى.

كۆڭۈلنىڭ ئالىسى دىلنى ئاغرىتار،
ئاشنىڭ ئالىسى قورساقنى (ئاغرىتار).

كۆنەلگە بولمىسا قىتىق ئۇيۇماس.

كۆپ يىگەن هايۋاننىڭ ئىشى،
ئاز يىگەن ئادەمنىڭ ئىشى.

كۇندۇزى مەندەك ئەر يوق،
كېچىسى ياتار يەر يوق.

كىگىشىپ ئىتىلگەن ئاش تاتلىق بولار.

كىگىشىلگەن تون تار كەلمەس.

كىگەش قىلغان ئەل ئازماس،
كەڭ پىچىلغان تون توزۇماس.

كىيىمنىڭ ئىغىرىنى سوغۇق كۆتۈرەر.

كىيىمنىڭ يوقىدىن پىت بولدۇم،
گۆشنىڭ يوقىدىن ئىت (بولدۇم).

كىچىك ئاياغ كىيگەن ئادەم يولنىڭ كەڭلىكىنى بىلمەس.

كىشىنىڭ رىزقىدا ئاناڭنىڭ ھەققى بارمۇ؟

كىرمىگەن گۆر قالمىدى،
يىمىگەن پوق (قالمىدى).

كەلمىگەن تەلەيدە ئاناڭنىڭ ھەققى بارمۇ؟

كۆرپىگە بەرگۈسىز تىرە بار،
ياشقا بەرگۈسىز قىرى (بار).

گالنىڭ غىمى — جاننىڭ غىمى.

گۆش داڭقانغا تۈشلۇق،
خىنىم سالتاڭغا (تۈشلۇق).

گۆش كۆرمىگەنگە ئۆپكە قاڭسۇق.

گۆشنى داڭقاندا پىشۇر،
مانتىنى قاسقاندا (پىشۇر).

لازا يېسەڭ چاغلاپ يە،
سامساق يېسەڭ داغلاپ يە.

مالسىز ئۆي بولار،
نانسىز ئۆي بولماس.

ماي سېسىسا تۇز سېپەر،
تۇز سېسىسا نېمە سېپەر؟

موللام دۇئاغا زورلار،
نېنى يوق چايغا زورلار.

مۇزلىساڭ مۇز يە،
ئۇسسۇساڭ تۇز (يە).

مۇشۇكنىڭ بىر پۇلى يوق گۆشكە ئامراق،
يىگىتنىڭ بىر پۇلى يوق تۆشكە ئامراق.

مېھمان كەلسە خوما ئېلىڭ،
ئاشنى تۇگىتەي دېسىڭىز موما سېلىڭ.

مېۋىنىڭ پىشىقى ياخشى،
تاماقنىڭ ئىسسىقى (ياخشى).

مىننەتلىك ئېشىڭدىن قورسىقىمنىڭ ئېچى ياخشى.

موٴت، زەھەربەرسە يوٴت.

ھالال تېپىلمىسا ھارام يېمەي ئۆلەيمۇ.

ھالىم پەرىشان،
كىيگىنىم تېرە ئىشتان.

ھاۋانىڭ گوٴلدوٴرى بار، يامغوٴرى يوق،
قېرىنىڭ ئاچچىقى بار، ماغدوٴرى يوق.

ھاي - ھاينىڭ ۋاي - ۋېيى بار،
كەڭ يەرنىڭ تار يېرى (بار).

ھەركىمنىڭ رىزقى ئۆزى بىلەن.

ھەر قارلىغاچ ئۆزىگە ئوٴۋا سالار.

ئوچاققا كىرگەن نان خام بولماس.

ئون قات لاتىدىن بىر قات تېرە ئەلا.

ئوغلاق گوٴشى ئەم بولوٴر،
ئۆچكە گوٴشى يەل (بولوٴر).

ئوسما قويمىغان قېشى يوقنىڭ ئىشى،
چىلاپ يېگەن چىشى يوقنىڭ (ئىشى).

ئوٴزوٴن - ئوٴزوٴن كوٴنلەر كېلوٴر،
جىگدە يېمەك ئاندىن (كېلوٴر).

ئوماچ ــ كوركىرماچ،
يوبدان ــ يورغىلىماچ.

ئوماچ ئىچتىم توق،
ئورنۇمدىن تۇرسام يوق.

ئۆزۈمنىڭ دەرمەن، خالىغاندا يەرمەن،
يەڭگەمنىڭ دەرمەن، بەرگەندە يەرمەن.

ئۆزۈڭنىڭ تونى ئۆزۈڭنىڭ مورىسىدىن چىقار.

ئۆي دېسە مورىسى يوق،
باغ دېسە غورىسى (يوق).

ئۆزۈمنىڭ دەرمەن ئولتۇرۇپ قوپۇپ يەرمەن.

ئۆردەك ئۆرۈلسە لاچىنغا يەم بولۇر.

ئۆزۈم بېدىشتە ياخشى،
ئەبجەش ماي ئىدىشتە (ياخشى).

ئۈنچە ـ مارجان تاش ئىكەن،
ئارپا ـ پۇرچاق ئاش ئىكەن.

ئېشەككە مۆلە ياپسا، تۇيىقىدىن بەلگىلىك.

ئېشەكنىڭ ئۆلۈمى ــ ئىتنىڭ بايرىمى.

ئېقىن سۇدا شەك يوق.

ئېيىقنى ئۇسسۇلغا ئۆگەتكەن ــ گال.

ئىگىسى يوق ئىچكەن ئاش ئون يىلغىچە قۇستۇرار.

ئىتتىرىپ بەرگەننى ئىت يېمەس،
قۇرۇق ئۇستىخاننى پىت (يېمەس).

ئىلغىدىكى گۆشتىن تەڭنىدىكى ئۆپكە ياخشى.

ياغ يەپ يالىڭاچ يات.

ياتار قورساققا يارتى نان.

ياغ چاينىغاننىڭ يۈرىكى پۈتۈن،
بال چاينىغاننىڭ بۆرىكى (پۈتۈن).

ياغلىق گۆشنىڭ كۆپۈكى جىق.

يالغۇزنىڭ ئىشىنى يالماپ يە،
خېنىمنىڭ ئىشىنى چاغلاپ (يە).

يەيدىغان زەھەر بار،
يېمەيدىغان ھەسەل (بار).

يەتكۈزەي دېسەڭ ئۇماچ ئەت،
تۇگىتەي دېسەڭ كۆمەچ (ئەت).

يورغا يورغا بىلەن ماڭسا گۇپۇر – گۇپۇر،
موللا موللا بىلەن ماڭسا دۇپۇر – دۇپۇر.

يالغۇزغا مۇشۇكمۇ ھەمراھ.

ياڭاق شۆپۈكىدە سۇ ئىچكەن قىز، تاۋۇز شاپىقىدىمۇ ئىچەر.

ئېگەنىنىڭ ئاغزى يۇمشاق،
ئالغانىنىڭ قولى (يۇمشاق).

يېڭى كۆلنىڭ سۈيى تاتلىق،
يېڭى قازاننىڭ ئېشى (تاتلىق).

ئېگەنىنىڭ يېگۈسى كېلۇر،
كىيگەنىنىڭ كىيگۈسى (كېلۇر).

ئېگەنىنىڭ يېلى بار،
كىيگەنىنىڭ كىرى (بار).

مۇھەببەت، نىكاھ توغرىسىدا

ئات ئالساڭ ئاي كىيگەش،
خوتۇن ئالساڭ يىل (كىيگەش).

ئات مىنسەڭ تاي مىنمە، تاغدا قالىسەن،
يار تۇتساڭ كۆپ تۇتما، داغدا قالىسەن.

ئاتىسى ئۆلگەنگە يەتتە يىل ئەگەش.

ئاتىسى بۆلەكنى قۇدا قوشار،
ئۆيۈرى بۆلەكنى نوختا (قوشار).

ئاكاڭ كىمنى ئالسا، يەڭگەڭ شۇ.

ئاتنى قومۇلۇق ئوڭلايدۇ،
خوتۇن كىشىنى تۇللۇق (ئوڭلايدۇ).

ئاتنىڭ ياخشىسى تورۇق،
قىزنىڭ ياخشىسى ئورۇق.

ئاتىسى تۇرۇپ سۆزلىگەن ئوغۇلدىن بەز،
ئانىسى ئازدۇرۇپ بەرگەن قىزدىن (بەز).

ئارپا تاپساڭ ئاتقا بەر،
قىزىڭ بولسا ياتقا (بەر).

ئانىسىنى ئالتۇنغا ئال،
قىزىنى كېپەككە (ئال).

ئاشىقنىڭ ئاشىنىسى بولماس.

ئاشىقنىڭ يۈرىكى ئۆز يېغىدا قورۇلار.

ئاشىقتا كۆز يوق،
مەشۇقتا سۆز (يوق).

ئاشىقىڭغا نەزەر قىل،
كۆز يېشىدىن ھەزەر قىل.

ئاشىقنىڭ ئۆيى — مەشۇقنىڭ كۆڭلى،
يېتىمنىڭ كۆڭلى — خۇدانىڭ ئۆيى.

ئاشىقنىڭ دەردىنى دىلبەر بىلەر.

ئاشىقلىق يىغلىتار،
دەرد سۆزلىتەر.

ئاشىققا باغداد يىراق ئەمەس.

ئاشىق چوكانغا ئات تېزىكى ئالتۇن كۆرۈنەر.

ئاشنام بار دەپ ئەرسىز قالما،
ئۇنۇمسىز دەپ يەرسىز (قالما).

ئاشقا پۇرچاق، نانغا تۇز،
ھەركىمنىڭ يارى ئۆزىگە ئۆز.

ئاشىق بولساڭ ئۆلۈمدىن قورقما .

ئاشكارىدا ئاش ياخشى،
پىنھاندا ئاداش ياخشى.

ئاشىق بولماق ئاسان، ئايرىلماق تەس.

ئاشىق چىدىغانغا قەلەندەر چىدىيالماس.

ئاشىق بولساڭ تارتىنچاق بولما.

ئانا كۆرۈپ قىز ئال،
قىرغاق كۆرۈپ بۆز (ئال).

ئالدىرىغان قالار،
بۇيرۇغان ئالار.

ئالتۇن ئۇزۇككە ياقۇت كۆز.

ئالدىرىغانغا ئۇز بولدى،
قېرىغاندا قىز (بولدى).

ئالدىرىغان قىز ئەردىن يالچىماپتۇ.

ئالدىرىغان قىز ھەمراھ تاپالماس.

ئالدىرىغان قىز ئەر تاللىماس.

ئالدىڭدا تۇرسا ئۇرۇشقۇڭ كېلۇر،
كۆزۈڭدىن ئۇچسا سۆيۈشكۈڭ كېلۇر.

ئاللا ـ ئاللىسىغا قىزىم كەتتى،
باريكاللىسىغا ئېشىم كەتتى.

ئاغرىق تۇزۇلگۇچە،
مۇھەببەت ئۇزۇلگۇچە.

ئاۋۋال ئادەم بول،
ئاندىن ئۆيلۈك (بول).

ئاق سۆيدۇرەر،
قارا كۆيدۇرەر.

ئانىسىغا بېقىپ قىز ئال،
قازانىغا بېقىپ ئاش سال.

ئايال خەقنىڭ يۇرتى يوق.

ئايدا كاككۇك، يىلدا زەينەپ.

ئايدا كۆرسەڭ ئايدەك،
كۈندە كۆرسەڭ كۈندەك.

ئايرىلغانغا ئۆلمەيمەن،
ئەقىدەمگە يىغلايمەن.

ئاي يۈزلۈككە خال يارىشار،
قىز بالىغا ناز (يارىشار).

ئاقنىڭ سەتلىكى بىلىنمەس،
قارنىڭ چىرايلىقلىقى (بىلىنمەس).

ئەتىگەندە ئۆي سۈپۈرمىسە كەچكىچە پۇشايمان،
ياشلىقىدا ئەرگە تەگمىسە ئۆلگۈچە (پۇشايمان).

ئەر بولسا قۇشلىغۇدەك،
ئەتىسى قويۇپ مۇشتلىغۇدەك.

ئەر تالىلغان مازغا ئۇچرار،
خوتۇن تالىلغان تازغا (ئۇچرار).

ئەرسىز خوتۇننىڭ ھالىغا ۋاي.

ئەرسىز خوتۇن يۈگەنسىز ئات.

ئەر كىشى بوزار،
خوتۇن كىشى تۈزەر.

ئەرنىڭ كۆڭلى ئەۋرىشىم.

ئەرسەك ئەرگە تېگەلمەس،
ئالدىراڭغۇ ئۆيگە يېتەلمەس.

ئەر مالسىز بولماس،
يىگىت يارسىز (بولماس).

ئەرلىك خوتۇن شورپىلىق ئاش،
تۇل خوتۇن تۇزلۇق ئۇماچ.

ئەرگە تەگكۈچە گۈزەل،
تويدىن كېيىن لايغەزەل.

ئەركىلەتكىنىڭ قانچىلىك بولسا، ئىسسىتقىنىڭ شۇنچىلىك.

ئەر كىشى خوتۇن كىشىنىڭ پىرىم خۇداسى.

ئەر خوتۇن كىشىنىڭ «كەت» خۇداسى.

ئەرنىڭ ئېزىتقۇسى — خوتۇن.

ئەسكى تامنى ئۆي ئەتمەڭ،
بىۋاپانى يار (ئەتمەڭ).

ئەسكى خوتۇن ئالساڭ باشىڭ بولۇر كاساڭ،
ئىنەك ئەمەس ساغساڭ، ئېشەك ئەمەس ساتساڭ.

ئەردىن ئايرىلغان خوتۇن بۇلبۇلسىز باغ.

ئەگرى بولسىمۇ يول ياخشى،
تاز بولسىمۇ قىز (ياخشى).

ئەگرى - بۈگرى بولسىمۇ يول ياخشى،
قارىغۇ - چولاق بولسىمۇ قىز ياخشى.

ئەلگەك كۆتۈرگۈدەك ماغدۇرۇڭ بولسا ئەرگە تەگ.

ئەقىلسىزگە قول بەرمە،
سۆيمىگەنگە دىل (بەرمە).

بارچە ياخشى مەن يامان،
بارچە بۇغداي مەن سامان.

باراي دېسەم باھانە يوق.

بارىغا خوتۇن ئىگە،
يوقىغا ئەر (ئىگە).

باغقا چۈشكەن توڭ قاپاقنىڭ، ئۆزىگە تۇشلۇق ھالى بار.

باغلاقتا تۇرمىغان ئىت كەسكىدە تۇرار،
ياخشىنى ياراتمىغان ئەسكىدە (تۇرار).

بازاردا مىڭ كىشى،
كۆڭۈلدە بىر كىشى.

بەرمەس قىزنىڭ تويلۇقى ئېغىر.

بەگگىگە تەگكەن خوتۇن كارغا كەلمەس،
دىرەۋزىن ئەتكەن ياغاچ كارغا كەلمەس.

بەرسىڭىز كۆتۈرۈپ بېرىڭ،
ئۇنى چىقمىسا يۆتىلىپ بېرىڭ.

ئەرلىك خوتۇن شورپىلىق ئاش،
تۇل خوتۇن تۇزلۇق ئۇماچ.

ئەرگە تەگكۈچە گۈزەل،
تويدىن كېيىن لايغەزەل.

ئەركىلەتكىنىڭ قانچىلىك بولسا، ئىسسىتقىنىڭ شۇنچىلىك.

ئەر كىشى خوتۇن كىشىنىڭ يېرىم خۇداسى.

ئەر خوتۇن كىشىنىڭ «كەت» خۇداسى.

ئەرنىڭ ئېزىتقۇسى — خوتۇن.

ئەسكى تامنى ئۆي ئەتمەڭ،
بىۋاپانى يار (ئەتمەڭ).

ئەسكى خوتۇن ئالساڭ باشىڭ بولۇر كاساڭ،
ئىنەك ئەمەس ساغساڭ، ئېشەك ئەمەس ساتساڭ.

ئەردىن ئايرىلغان خوتۇن بۇلبۇلسىز باغ.

ئەگرى بولسىمۇ يول ياخشى،
تاز بولسىمۇ قىز (ياخشى).

ئەگرى - بۈگرى بولسىمۇ يول ياخشى،
قارىغۇ - چولاق بولسىمۇ قىز ياخشى.

ئەلگەك كۆتۈرگۈدەك ماغدۇرۇڭ بولسا ئەرگە تەگ.

ئەقىلسىزگە قول بەرمە،
سۆيمىگەنگە دىل (بەرمە).

بارچە ياخشى مەن يامان،
بارچە بۇغداي مەن سامان.

باراي دېسەم باھانە يوق.

بارىغا خوتۇن ئىگە،
يوقىغا ئەر (ئىگە).

باغقا چۈشكەن توڭ قاپاقنىڭ، ئۆزىگە تۈشلۇق ھالى بار.

باغلاقتا تۇرمىغان ئىت كەسكىدە تۇرار،
ياخشىنى ياراتمىغان ئەسكىدە (تۇرار).

بازاردا مىڭ كىشى،
كۆڭۈلدە بىر كىشى.

بەرمەس قىزنىڭ تويلۇقى ئېغىر.

بەڭگە تەگكەن خوتۇن كارغا كەلمەس،
دىرەۋزىن ئەتكەن ياغاچ كارغا كەلمەس.

بەرسىڭىز كۆتۈرۈپ بېرىڭ،
ئۇنى چىقمىسا يۆتىلىپ بېرىڭ.

بەيگە ئات بىلەن ياخشى،
توي يات بىلەن (ياخشى).

بەيگىگە ئات ياخشى،
ئويناشقا يات (ياخشى).

بويتاقنىڭ كۆشەندىسى كۆپ.

بويتاقنىڭ دەردى تولا.

بويتاقنىڭ ئەقلى ئىككى كۆزىدە.

بولۇشمايدىغان خوتۇن يامانلاشقا ئامراق.

بۇقا قىرىسا بۇرنى قىرىماس،
ئادەم قىرىسا كۆڭلى (قىرىماس).

بۆرە قىرىسىمۇ قويلۇقى بار،
جۇگان قىرىسىمۇ تويلۇقى بار.

بۇلبۇل گۈلسىز سايرىماس،
ناخشا ئىشقسىز ياڭرىماس.

بۇلبۇلسىز باغنىڭ پەيزى بولماس،
مۇھەببەتسىز ھاياتنىڭ لەززىتى (بولماس).

بۇزۇق خوتۇن ئەرگە بالا،
بۇزۇق ئەر بالىغا (بالا).

بېشىڭ ئىككى بولمىغۇچە، قاچاڭ ئىككى بولماس.

بىشەم خوتۇن بەش كۆنلۈك،
بىزەڭ يولداش بىر كۆنلۈك.

بىلمەي ئاپتىمەن دەللىنى،
چۇۋۇپ قالايدۇ چەللىنى.

بىر قىز ئەرگە تەگسە، قىرىق قىز چۈش كۆرەر.

بىر ماڭغانغا يول بولماس،
بىر سۆيگەنگە يار (بولماس).

بىر كەپتەردە قىرىق قىزنىڭ ئىشقى بار.

بىر باشقا بىر بۆك لازىم.

بىر ئاخشاملىق ئەر ـ خوتۇنچىلىقنىڭ مىڭ كۈنلۈك مېھرى قالىدۇ.

پالتا بولسا ئوتۇن كەمـۇ،
ئوغۇل بولسا خوتۇن كەمـۇ.

پەرداز تويدا كېرەك،
مۇھەببەت كۆندە (كېرەك).

پۇلى يوق يىگىت ئەمەن پۇرايدۇ.

پۇلۇڭ يوق بازارغا بارما،
مەشۇقۇڭ يوق مەشرەپكە (بارما).

پۇلى يوق ئاشىق تەييارغا مەشۇق.

پىچاق قىنىنسىز قالماس،
ئەر خوتۇنسىز (قالماس).

تاز ياسانغۇچە توي تارقاپتۇ.

تاز قىزغا ئەر تاپماق تەس،
قىيدام كەكىگە ساپ (تاپماق تەس).

تاز دىمەي تىگىۋال،
ماز دىمەي كىيىۋال.

تاشلاپ قاچقۇدەك ئۇز بار،
ئېلىپ قاچقۇدەك سەت (بار).

تاشنىڭ ئېغىرى سايدا قالار،
خوتۇننىڭ ئېغىرى ئۆيدە (قالار).

تاشنىڭ ئېغىرى يەرگە يۈك،
خوتۇننىڭ ھۇرۇنى ئەرگە (يۈك).

تاشقا يامغۇر كار قىلماس،
ئاشىققا بەنت (كار قىلماس).

ئۆزى يامانىنىڭ ئۆتى يامان.

تەلەيلىكلەر تېپىشار نە - نەدىن كېلىپ،
تەلەيسىزلەر تېپىشالماس بىر جايدا تۇرۇپ.

تەڭلىك بولماي دوستلۇق بولماس،
كەڭلىك بولماي مۇھەببەت (بولماس).

توينىڭ بولۇشىدىن «بولىدۇ»سى قىزىق.

توي دېسە قۇرۇق كاللا دومىلاپتۇ.

توي توقماقسىز ئۆتمەس.

توي ئەنسىزلىكىدىن گۆر ئەنسىزلىكى ياخشى.

توينىڭ غوۋغاسى بار،
ئۆلۈمنىڭ سەۋرىسى بار.

تورۇسنىڭ ئېغىرىنى تام كۆتۈرەر،
ئۆينىڭ ئېغىرىنى ئايال (كۆتۈرەر).

توكۇر يىگىت مايماق قىزغا كۆلۈپتۇ.

تونۇر قىزىق نان ياخشى،
خوتۇن قىزىق ئەر (ياخشى).

تۇرۇپ تېرىسام چامغۇر چىقتى،
قىز ئالسام جۇۋان (چىقتى).

تۇغماس خوتۇننىڭ ئۆيى يوق.

تۆشۈك مونچاق يەردە قالماس،
يەردە قالسىمۇ توپا قونماس.

تۇخۇمنىڭ چىقىلغۇسى كەلسە تاشقا تېگەر،
قېرى خوتۇننىڭ ئۆلگۈسى كەلسە ياشقا تېگەر.

تۇل خوتۇننى ئىش باسار،
خوتۇنسىز ئەرنى پىت (باسار).

تۇتقان يارىڭ شۇ بولسا، كۆرگەن كۈنۈڭ نە بولغاي.

تۇگمىدەك قالغان كۆڭۈلنى تۆگە بىرىپمۇ ئالغىلى بولماس.

تېپىۋالسام ياخشىنى،
ئېيتار ئىدىم ناخشىنى.

تېرەك تەڭگە بولغاندا، خوتۇنلار بەڭگى بولۇر.

تىل دىلغا باغلىق،
مۇھەببەت ۋىجدانغا باغلىق.

تىلى يامان ئەردىن تۇللۇق ياخشى.

جامالىڭغا باقمايمەن، ئۆي تۇتۇشۇڭغا باقىمەن.

جۇۋان ئالمىساڭ جۇۋا ئال.

جىرتاق خوتۇنغا چاپاق ئەر.

چاۋار ـ چاتقال ئوتۇن بولماس،
كۆپ نىكاھلىق خوتۇن (بولماس).

چاڭگا بۇزۇلسا تۇخۇم ساق قالماس،
ئەر بۇزۇلسا خوتۇن ساق (قالماس).

چوقۇر خوتۇننىڭ مېھرى ئىسسىق.

چوماق ئوتۇن ئوتۇن بولماس،
ئاغىچا خوتۇن خوتۇن (بولماس).

چوكاننى كۆرسىڭىز قاش ئېتىڭ،
جۇۋاننى كۆرسىڭىز تاش (ئېتىڭ).

چۆگۈن ئالساڭ چەپچەكلىكىنى ئال،
خوتۇن ئالساڭ ئەمچەكلىكىنى (ئال).

چۈشتە ناخشا ئېيتقان دەردى بار كىشى،
ئاخشىمى ناخشا ئېيتقان يارى بار كىشى.

چۈشىدە كۆرگەن گۈل بولۇر،
ئاقفان يېشى كۆل بولۇر.

چېچەن خوتۇننى ئوچاق بېشىدا سىنا.

چىرايلىق ـ چىرايلىق ئەمەس، سۆيگەن چىرايلىق.

چىراينى دەپ كۆيمىگىن،
دەرد ـ ئەلەمگە قالمىغىن.

چىرايلىقنى سۆيمەك ساۋاب.

چىرايلىقنى خۇش قىلغان چوقۇرنىڭ يۈزى.

چىرايلىق قىزنىڭ بولغۇچە، ئەدەپلىك قىز بول.

چىرايلىق خېنىمنىڭ ئېرى ئەنسىز.

چىرايلىققا پەرداز كەتمەس.

چىراي كۆيدۇرەر،
خۇلق سۆيدۇرەر.

خوتۇن كىشىنىڭ تۇللۇقىدىن ئەر كىشىنىڭ بويتاقلىقى يامان.

خوتۇن كىشى مۇھەببەتنى كۆڭلىدە قىرىق يىل ساقلار.

خوتۇن كىشى تۇل بولسا، بۇخارادىن ئىتلار كېلىپ بېشىغا چىچىپتۇ.

خوتۇن كىشى پېشكەل،
ئەرنىڭ بېشىغا ئىشكەل.

خوتۇن قانىتى ئەر،
ئەر قانىتى يەر.

خوتۇنسىز ئەر — قىرسىز يەر.

خوتۇن خەقنىڭ نازى بار،
ناز كەينىدە ئازى (بار).

خوتۇن تۇل بولسا ئەر تاپار،
ئەر تۇل بولسا مال (تاپار).

خوتۇن ئالمىسام تالادا قالدىم،
خوتۇن ئالسام بالاغا قالدىم.

خوتۇن ئالساڭ بازاردىن ئال، يىغىۋېلىش ئۆزۈڭدىن.

خوتۇن كىشى ئۆچكە يېغى.

خوتۇننىڭ ياخشىسى جەننەت مىساللىق،
يامىنى دوزاخ مىساللىق.

خوتۇننىڭ ياخشىسىنى تىللا بېرىپ ئال،
يامىنىنى تىللا بېرىپ يولغا سال.

خوتۇنۇڭنى خۇش قىلاي دېسەڭ لاپ ئۇر،
ساراڭنى خۇش قىلاي دېسەڭ داپ ئۇر.

خۇيى بار ئات ئەپقاچار،
ۋاپاسىز يار يەپ قاچار.

خۇي قىلغان قىز ئۆي تۇتالماس.

خېنىمنىڭ كۆڭلى تىندى،
سۇ ئەكېلىدىغان قاچىسى سۇندى.

خېنىمنىڭ كۇلگىنى — كۆڭلۇمنى بىلگىنى.

خېنىم كىيگەنگە خۇش،
يىگىت سۆيگەنگە (خۇش).

خېرىدارىڭ بولمىسا، زىبالىقىڭ نە كېرەك.

خېنىمىنىڭ ئوسمىسىغا قارىماي، بېشىدىكى پوسمىسىغا قارا.

خېنىمىنىڭ قېشىنى كۆرۈڭ،
تاۋۇقىنىڭ تېشىنى كۆرۈڭ.

دامىغا تاش ياخشى،
ئىشارەتكە قاش ياخشى.

داۋان ئېشىپ خوتۇن ئالما،
سۇدىن ئېشىپ ئوتۇن (ئالما).

دەۋاسىز دەرد بولماس،
ھەۋەسسىز قېرى (بولماس).

دەرد كەلمەي بىلمەيدۇ،
دەرد كەلگەندە يىغلايدۇ.

دەردى يوق كېسەك،
ئىشقى يوق ئېشەك.

دوزاختا ئۆگەنگەن جەننەتكە كۆنەلمەس.

دېھقانغا يەر كېرەك،
تۇل خوتۇنغا ئەر (كېرەك).

دىل نېمىنى كۆزلەر،
تىل شۇنى سۆزلەر.

رەممالغا پال ياخشى،
چوكانغا خال (ياخشى).

زەن سالغانغا زىبا جىق.

ساداقەت مۇھەببەتنىڭ كۆركى،
ۋىجدان مۇھەببەتنىڭ يۈرىكى.

ساددا قىز كۆڭۈل بەرمەس،
كۆڭۈل بەرسە ئاسان ئۈزمەس.

سانى بار، ساپاسى يوق،
يارى بار ۋاپاسى يوق.

سارىخان ئەرگە تەگسە،
بارىتاخۇن ھۆمۈدەپتۇ.

سەكرىگەن سەركە پىچاقتا ئۆلەر،
سەتەڭ خوتۇن قۇچاقتا (ئۆلەر).

سەنەمنى سەنەم قىلغان غېرىب دەرۋىش.

سەكسەن ياشلىق قېرىنىڭ ئون بەش ياشلىق ئوتى بار.

ئون بەش ياشلىق بالىنىڭ سەكسەن ياشلىق كۆڭلى بار.

سەمەندىن ئېشەك ئالماڭ،
نەمەنگاندىن خوتۇن (ئالماڭ).

سەن دېگىنىم — قەنت دېگىنىم،
سىز دېگىنىم — ياق دېگىنىم.

سەت خوتۇن ئايدىڭدا ئاي كۆرۈنەر،
چىراغ تۇۋىدە قىز كۆرۈنەر.

سودىگەرنىڭ مېلى پۇل، خوتۇنى تۇل.

سۆيگۈ سېتىلماس،
ۋاپا تېپىلماس.

سۆيۈشكىلى تالا ياخشى،
ئويۇنغىلى نەغمە ـ ناۋا (ياخشى).

سۆگەتنىڭ تۈزى يوق،
ئەرنىڭ سەتى (يوق).

سۆيگەن كىشىنىڭ ئەيىبى كۆرۈنمەس.

سۆيگۈنۈڭگە يۇمشىقىڭنى بەرگۈچە، تۇمشۇقۇڭنى بەر.

سۆيگەن ئوتتەك ئىسسىق،
سۆيمىگەن پوقتەك سېسىق.

سۆيگۈنۈمنىڭ كۆڭلى ئۈچۈن، سويىمىسىنى سويارمەن.

سۆيگەن يارىم سەن بولساڭ، كۆرگەن كۈنۈم نە بولۇر.

سۆيمىگەنگە سۈركەلمە.

سېغىنىشنى مۇھەببەت ئۆلچەر،
راھەتنى مۇشەققەت (ئۆلچەر).

شەرتى كۆپنىڭ دەردى كۆپ.

شورلۇق يەرگە سۇ سالساڭ پاتقاق بولۇر،
تۇل خوتۇندىن قىز ئالساڭ قاچقاق (بولۇر).

غاجايدىغان ئۆتۆكتىن قاچ،
يېپىشقاق خوتۇندىن (قاچ).

غەلۋىسى جىق ئۆيىنىڭ شېكىرىمۇ ئاچچىق.

غۇنچىن تەلمۇرۇپ قارىمىسا، بۇقا ئارغامچىنى ئۇزمەس.

قاسساپقا پىچاق كېرەك،
مۇھەببەتكە قۇچاق كېرەك.

قاناتسىز قۇش بولماس،
ئىشقسىز بۇلبۇل (بولماس).

قايغۇ سۆزدىن بىلىنەر،
مۇھەببەت كۆزدىن (بىلىنەر).

قاشىڭ پىچاق تۇتقۇچە،
چىشلەپ يېگىن تويغۇچە.
يامان خوتۇن ئالغۇچە،
بويتاق يۈرگىن ئۆلگۈچە.

قارىغۇنىڭ چاپاق ئادىشى بار.

قازان ئالساڭ چىكىپ ئال،
خوتۇن ئالساڭ بېقىپ (ئال).

قەرەلگىچە تورۇۋال،
ئايرىلغۇچە سۆيۈۋال.

قوڭۇمنىڭ سۆلى يوق، چېكەم گۈل قىسىدۇ.

قوشناڭنىڭ قىزىنى كېلىن قىلما.

قۇشقاچنىڭمۇ كۆڭلى بار.

قۇلاق كۆزدىن ئاۋۋال ئاشىق بولۇر.

قۇلىقى يوق قىزغا ئالتۇن يىگىنە تويلۇق سېلىپتۇ.

قېرىغاندا قىز بولدۇم،
ئالدىرىغاندا ئۇز (بولدۇم).

قېشى يوق قاشلىققا ئامراق،
خوتۇنى يوق ئاشىققا (ئامراق).

قېرىشقاننىڭ قىزىنى ئال.

قېرىغاندا كۆڭۈل گادىيى بوپتۇ.

قىزلىقتىن خەۋەر يوق، ئوغۇللۇق ناغرا چېلىپتۇ.

قىز دېگەن — قىزىل قوماچ.

قىزلىق ئۆيگە قىرىق ئات باغلىنار.

قىز ئولتۇرسا، جۇۋاننىڭ بەختىنى بەرگۈدەك،
جۇۋان ئولتۇرسا، قىزنىڭ بەختىنى بەرگۈدەك.

قىز بالىغا ئەر تاپماق — پالتىغا ساپ تاپماق.

قىز بىلەن قاملاشسا، ئانىسىنىڭ كارى چاغلىق.

قىزنىڭ تويى قىرىق كۈن.

قىز تارتىنماس،
يىگىت غەم يېمەس.

قىزدىن ئارتۇق جۇۋان بار،
ئاتتىن ئارتۇق غۇنان (بار).

قىز سوراپ كېلىش ئەيىب ئەمەس،
پۈتۈشەلمەي چىققان غوۋغا ئەيىب.

قىز قېرىسا قازى بولۇر،
قېرىغىمۇ رازى بولۇر.

قىزنى بۇزغان دەللە،
قازىنى بۇزغان زەللە.

قىزنى گۈل ئارىسىدىن ئىزدە،
يىگىتنى ئەل ئارىسىدىن (ئىزدە).

قىزنىڭ سۆيگۈسى قىرىق يىل.

قىزنىڭ مەيلى بولسا، يىرتىق چاپانلىق گۈل كۆرۈنەر.

قىزنىڭ ياخشىسى كېلىن بولغاندا بىلىنەر.

قىزنىڭنى ئالغۇچە قىرنىڭدىن ئۆتەي،
ئېلىنۋېلىپ جېنىنىڭدىن (ئۆتەي).

قىزىلگۈل تىكەنسىز بولماس،
مۇھەببەت رەقىبسىز (بولماس).

قىز بەرگۈچىنىڭ سۆزى بار،
ئالغۇچىنىڭ كۆزى (بار).

قىز ئال — كۆز ئال.

قىز بالا سالغا تېشى، نەگە چۈشۈشنى بىلگىلى بولماس.

قىز دېگەن خان كۆۋرۈكى — ساقمۇ ئۆتەر، چولاقمۇ ئۆتەر.

قىزى بارغا تۆمۈرمۇ ئېگىلەر.

قىز بالىنىڭ كۆڭلى نازۇك.

قىزلىق ئۆيگە خىزىر ئامراق.

كەچ قالغان قاراڭغۇدىن قورقماپتۇ،
ئەرگە تەگكەن قىز ھۇجرىدىن (قورقماپتۇ).

كەچ قالغان قاراڭغۇدىن قورقماس،
ئەرگە تەگكەن داراڭگىدىن (قورقماس).

كەتمىنىڭنى ساپلىق قىل،
قىزىڭ بولسا ياتلىق (قىل).

كەتكەننى كەلتۈرگەن مۇز گەدەن.

كونا تامنىڭ چالمىسىدىن قورق،
خوتۇن كىشىنىڭ لالمىسىدىن (قورق).

كۆرمىسەم كۆرگۈم كېلۇر،
كۆرسەم ھۆ بولغۇم (كېلۇر).

كۆز — نۇرنىڭ ئۇۋىسى،
كۆڭۈل — سىرنىڭ (ئۇۋىسى).

كۆز كۆزگە چۈشسە يۈز ئۇيىلار.

كۆز كۆزگە چۈشسە، مېھىر قوزغىلار.

كۆز كۆرگەننى كۆڭۈل تىلەر.

كۆز ئۇخلىسا، كۆڭۈل ئۇخلىماس.
كۆيگەن يامانمۇ، كۆنگەنمۇ؟

كۆڭۈل قاچقانغا چۈشەر.

كۆڭۈلنى دەپ، ۋاپاسىزنى يار تۇتما.

كۆڭۈل ئېزىلمىسە، كۆزگە ياش كەلمەس.

كۆڭۈل كۆڭۈلگە ئەلچى.

كۆڭۈلنىڭ ئىشى كۆڭۈلگە تايىن.

كۆڭۈل ياتقان يەردە ئىت ياتماس.

كۆيدۈرگىنىڭدىن ئۆلتۈرگىنىڭ ياخشى.

كۆيگىنى يارىدا قالدى،
سۆيگىنى ئارىدا (قالدى).

كۆيۈككە كۆيۈك داۋا.

كۆيمەك ئاسان، سۆيمەك تەس،
كۈلمەك ئاسان، ئۆلمەك تەس.

كۆيۈمى يوق ياردىن ئىسسىق ئوچاق ياخشى.

كۆرۈشكە قىز ياخشى،
ئويناشقا جۇۋان (ياخشى).

كۆزدىن كۆزۈڭ قايسا،
سۆزدىن كۆڭۈل قايىدۇ.

كۆز كۆرگەننى كۆڭۈل تىلەيدۇ،
كۆز كۆرمەي كۆڭۈل سۆيمەيدۇ.

كۆڭۈلنى كۆز تىندۇرار،
قەلبىنى سۆز (تىندۇرار).

كۆڭلۈمدىكى يارىم بولسا،
گوبىدا جايىم بولسا.

كۆڭلى بارغا مايىل بول.

كۆڭۈل دېگەن پادىشاھ،
كۆيۈپ قالسا تارتىشا.

كۆڭۈلسىزگە كۆڭلەك كىيگۈزمەپتۇ.

كۆرۈپ ئاشىق بولغاندىن ئاڭلاپ ئاشىق بولغان يامان.

كۆرمەي تۇرۇپ چۈشەپ قالماس،
كۆنمەي تۇرۇپ كۆيۈپ (قالماس).

كۆرگەنگە كۆيمە، كۆنگەنگە كۆي.

كۆپ خوتۇن ئالغاننىڭ كۇنى تەس،
كۆپ ئەرگە تەگكەننىڭ كۆڭلى پەس.

كۆز كۆرمىسە كۆڭۈل سۆيمەس.

كۆزگە سىغقان كۆڭۈلگە سىغار.

كۆڭۈلنى پۇلغا سېتىۋالغىلى بولماس.

كۆڭۈل دېگەننىڭ ئىشىك ـ دېرىزىسى يوق.

كۇل تام بولسا تۇۋى بوش بولۇر،
كۇيئوغۇل ئوغۇل بولسا كۆڭۈل خۇش (بولۇر).

كۇنداشلىق ئۆيدە كۇندە جېدەل.

كۇلۇپ تۇرۇپ يىغلىغان خوتۇندىن قورق،
ھاۋا ئوچۇق تۇرۇپ چىققان بوراندىن (قورق).

كۇنداش — بېشىڭغا تاش،
كۆزۈڭدە ياش.

كۇنداشلىققا داۋا يوق.

كېيىك ئىزدەپ تاغقا چىق،
يارنى ئىزدەپ باغقا (چىق).

كېلىننى كەلگەندە كۆرۈڭ،
يېلىننى سالغاندا (كۆرۈڭ).

كېلىننىڭ ئايىغىدىن ساقلان،
قويچىنىڭ تايىقىدىن (ساقلان).

كىيىم كەسكەندە بويىغا قارا،
خوتۇن ئالغاندا خۇيىغا (قارا).

كىمنىڭ مېلى كىمگە قالماس،
كىمنىڭ يارى كىمگە (قالماس).

گاچىنىڭمۇ ئۆزىگە تۇشلۇق كۆڭلى بار.

گۆر ئازابىنى ئۆلگەن بىلۇر،
يار ئازابىنى كۆيگەن (بىلۇر).

گۇل ئېچىلغان يەردە ئەزىز.

گۈلنى ئۈزسەڭ چېكەڭگە قىس.

گۈلنىڭ رەڭگىگە قارىماي پۇرىقىغا قارا،
ئادىمىڭنىڭ تۇرقىغا قارىماي خۇلقىغا (قارا).

گۈلنى ئۈزسەڭ تاۋار ياغلىقىقا ئورا.

گۈلنى سۆيگەن تىكىنىدىن قورقماس.

گۈل سۆيگەن تىكەنىنىمۇ سۆيەر.

گۈزەل يولدا تاشلار،
قاراقچى چۆلدە (تاشلار).

گۈزەلگە بىرىلسەڭ گۆرگە باشلار،
كۆڭۈلگە بىرىلسەڭ چۆلگە (باشلار).

گۈرۈچتىن خەۋەر يوق، سەۋزە دەم يەپتۇ،
يىگىتتىن خەۋەر يوق، كېلىن غەم يەپتۇ.

لەۋزىدە تۇرمىغان يىگىت ئەمەس،
ئەرگە تەگكەن قىز (ئەمەس).

لەيلىنىڭ ھۆسنىنى كۆرۈشكە مەجنۇننىڭ كۆزى كېرەك.

مەستانە قىلغاننىڭ قارادۇر كۆزى،
جىنىڭنى ئالغاننىڭ شېرىندۇر سۆزى.

مەن بارمايمەن هال تارتىپ،
يار كەلمەيدۇ ماي (تارتىپ).

مۇھەببەت چىراي تاللىماس.

مۇھەببەت ئۆلۈمنى يېڭەر.

مۇھەببەت ھەممىدىن ۋاز كەچتۈرەر.

مۇھەببەتنىڭ ئۇستازى بولماس.

مۇھەببەتنى سېتىۋالغىلى بولماس.

مۇھەببەتنى بىلمەكچى بولساڭ كۆزگە قارا.

مۇھەببەتكە مەسلىھەتچىنىڭ كېرىكى يوق.

مۇھەببەتسىز يۈرەكتىن قۇرۇپ قالغان تېرەك ياخشى.

مۇھەببەتسىز ياشلىق — سايىدىكى تاشلىق.

مۇھەببەتسىز كۆڭۈل مېۋىسىز دەرەخ.

مىڭ پىراقتىن بىر ئەلەم يامان.

مىدىرلىغان كۆتەكنى يارماڭ،
يېپىشقاق خوتۇننى ئالماڭ.

نادان بىلەن يۈرمە،
نومۇسۇڭنى تۆكمە.

نارەسىدە سۆيگەننى بىلمەس،
نادان كۆيگەننى (بىلمەس).

نانىنىڭ قەدرى تەر بىلەن،
خوتۇن قەدرى ئەر بىلەن.

نىكاھ ئىشى — كۆڭۈل ئىشى.

نىكاھ — ئۆمۈر سودىسى.

نىكاھنىڭ مېھرى ئىسسىق.

نىكاھ — غايىب.

ھايات مۇھەببەتسىز بولماس،
مۇھەببەت دۇشمەنسىز (بولماس).

ھاپىتىغا شاپتى، توڭگۇرلۇقتا مەرەزدار.

ھاۋايى ھەۋەسنىڭ بېشى كۆل، ئايىغى چۆل.

ھۇرۇن خوتۇنغا ئورۇن يارىماپتۇ،
ھۇرۇن يىگىتكە خوتۇن (يارىماپتۇ).

ھۇرۇن بولساڭ ئەردىن ئۇيات،
تىلەمچى بولساڭ ئەلدىن (ئۇيات).

ھۆسنارىخانىنىڭ ئون كۆڭلىكى بار،
بىر كۆڭلەكچىلىك ھۆسنى يوق.

ھەشقىپىچەك يىپتا تۈز،
ھەركىمنىڭ يارى ئۆزىگە ئۈز.

ھەشەمەتلىك تويىنىڭ غوۋغاسى تولا.

ھەسرەت، تاپا ـ تەنىدە بىلىنەر،
مۇھەببەت ۋاپادا (بىلىنەر).

ھەركىم ئۆز غېمىدە،
قېرى قىز ئەر غېمىدە.

ھەركىمنىڭ سۆيگىنى ئۆزىگە چىرايلىق.

ھەركىم ھەر كويدا،
ھاشىخاچام ئەر كويىدا.

ھەر كىشىنىڭ ئۆزىگە،
گۈل كۆرۈنەر كۆزىگە.

ھەۋەس قېرىماس، ئىشق ئۆلمەس.

ئوتتا كۆيۈپ كۈل بولدۇم،
سۇدا ئېقىپ لاي (بولدۇم).

ئوت دەردىنى كۆيسەڭ بىلەرسەن،
يار قەدرىنى سۆيسەڭ (بىلەرسەن).

ئوت سۇناي دېسەڭ قولۇڭنى ئاچ،
كۆيدۈرەي دېسەڭ نېرى قاچ.

ئوتۇن ئالالمىغان خوتۇن ئالالماس.

ئورنۇڭ ئىسسىمىسا ئونغا تەگ.

ئوخشاشنىڭ پەرقى بار،
قارا قاشنىڭ سەتى (بار).

ئوغلۇڭ ئاشقلىق قىلسا كۆككە باق،
قىزىڭ ئاشقلىق قىلسا يەرگە (باق).

ئويلىماي قىلىنغان توي كېيىن بۇزۇلار.

ئوينىغىلى قىز ياخشى،
تېپىلغىلى مۇز (ياخشى).

ئوغۇل ئاتىسىنى دورار،
قىز ئانىسىنى (دورار).

ئوغلى بارنىڭ ئۆزى بار،
قىزى بارنىڭ ئىزى بار.

ئوغلۇڭنى بايدىن ئۆيلە،
قىزىڭنى كەمبەغەلگە بەر.

ئوچاققا لايىق ئوتۇن سال،
ئۆزۈڭگە لايىق خوتۇن (ئال).

ئولتۇرغان قىز ئورنىنى تاپار.

ئۇلاغ ئالساڭ چىشىنى كۆر،
لايىقىڭنىڭ ئىشىنى كۆر.

ئۆيقۇ كۆرپە تالىماس،
مۇھەببەت چىراي (تالىماس).

ئۇپا چىرايىنىڭ تاپقىنى توپا چىراي.

ئۇياتسىز خوتۇن تۇزسىز ئاش.

ئۇرۇشقاق خوتۇننىڭ ئېرى تېز قېرار.

ئۆزى كەلگەن يارەي،
ئۆزى كەتكەن يارەي.

ئۆي تۇتقاندا دۆت كۆرۈنەر،
ئايرىلغاندا ئوت كۆرۈنەر.

ئۆي تۇتمىغاننى ئۆيگە كىرگۈزمە،
پوت - قولىنى يەرگە تەگكۈزمە.

ئۆمۈرلۈك دېسەڭ ئىشىغا قارا،
بىر كۈنلۈك دېسەڭ قېشىغا قارا.

ئۆي سالساڭ ئېگىزگە سال، قومساڭ بولسىمۇ،
خوتۇن ئالساڭ قىز ئال، ئاقساق بولسىمۇ.

ئۆي قېشىدىكىنى ئالماپتۇ،
يىراقتىكىنى ماراپتۇ.

ئۆيلەنمىگەن يىگىتنىڭ كۆزىگە سەتمۇ ئاي كۆرۈنەر،

ئەرگە تەگمىگەن قىزنىڭ كۆزىگە گادايمۇ باي كۆرۈنەر.

ئۆيلىنىشنىڭ خۇشلۇقى بىر ئايلىق، ۋەھىمىسى ئۆمۈرلۈك.

ئۆي يېقىن، كۆڭۈل يىراق،
كۆڭۈل يېقىن، ئۆي يىراق.

ئۆيۈڭدە بولغانغا ئەمەس، قوينۇڭدا بولغانغا سۆيۈن.

ئۆلۈمدىن قورقمىساڭ قوي قىل،
چىقىمدىن قورقمىساڭ توي (قىل).

ئۆلۈمنىڭ يىغىسى بولىدۇ،
توينىڭ نەغمىسى (بولىدۇ).

ئۆلۈمدىن قورققان ئاشىق ئەمەس.

ئۆي تۇتماس خوتۇننىڭ جېدىلى تولا.

ئۆستەڭ ئاتلاپ خوتۇن ئالساڭ، كەشىڭنىڭ قۇلىقى ئۈزۈلەر.

ئۆزى كۆرمىگەننى كۆڭلى سۆيمەس،
كۆڭلى سۆيگەندىن كۆزى ئۈزۈلمەس.

ئۆرۈك ئوتىنىڭ چوغى يامان،
قارا قىزنىڭ ئوتى (يامان).

ئۆتمەس پىچاقنىڭ غىلتاڭ بىلەيى،
پۇچۇق قىزنىڭ جىرتاق كۆيۈسى.

ئۆپچۆرەم ئېيتىدۇ: خوتۇن ئالغانغا تويۇڭ،
قېينانام ئېيتىدۇ: قىزىمنى جايىدا قويۇڭ.

ئۆزئارا ماس ئەمەس جۈپتىن تاق ياخشى.

ئۇزۇككە كۆز كېرەك،
قىزغا سۆز كېرەك.

ئۇزۇلمەس سالمىنى بوينۇڭغا سالما،
يامان خوتۇننى ھەرگىز ئالما.

ئۇمىدسىز كىشىدىن ئامەت قاچار،
ئىناقسىز ئۆيدىن بەرىكەت (قاچار).

ۋاپاسىز ئەردىن ھوسۇللۇق يەر ياخشى.

ۋاپاسىزنىڭ ھاياسى يوق.

ئېشەك مىنگەننىڭ پۇتى تىنماس،
ئىككى خوتۇنلۇقنىڭ كۆڭلى (تىنماس).

ئېرى يوقنىڭ ئېرى تولا،
خوتۇنى يوقنىڭ خوتۇنى (تولا).

ئېپىدە بىر ئەر تاپسا قاراپ باقماس ئانىسىغا،
ئۈچ كۈنلۈك يەرگە بېرىپ سالام دىگەي ئاتىسىغا.

ئېشىڭنى سادىققا بەر،
قىزىڭنى ئاشىقىغا (بەر).

ئېغىز يېسە يۈز ئۇيىتار،
توي كۆنىسى قىز (ئۇيىتار).

ئېرى تاتۇقنىڭ خوتۇنى پۇچۇق.

ئېتىڭ سېمىز يەم ياخشى،
خوتۇن سېمىز ئەر ياخشى.

ئېچىلمىغان گۈلدىن لەيلىقازاق ياخشى،
ئەسقاتمايدىغان ياردىن ئىسلىق ئوچاق ياخشى.

ئېشەك ئالساڭ قىممەتنى ئال،
خوتۇن ئالساڭ ئەرزاننى (ئال).

ئېگىز شاخقا قولۇم يەتمەس،
يارسىز ئۆمرۈم ئۆتمەس.

ئىچ مايماقنى ئېلىپ قاچ،
تاش مايماقنى تاشلاپ (قاچ).

ئىنەك قاپاق سۆزمىسە، بۇقا ئارغامچا ئۈزمەس.

ئىندەككە كەلمەيدىغان قارچىغا يوق.

ئىشقى يوق ياردىن ئىسسىق ئوچاق ياخشى.

ئىشى يوقنىڭ كارى يوق،
مەيلى يوققا چارە يوق.

ئىككى ئاياغ بىر ئۆتۈككە سىغماس،
ئىككى يار بىر كۆڭۈلگە (سىغماس).

ئىشق باشقا،
ھەۋەس باشقا.

ئىشان سوپىسى بىلەن ياخشى،
چوكان ئۈپىسى بىلەن (ياخشى).

ئىشق ئوتى «پۇۋ» دېگەنگە ئۆچمەس.

ئىش كۆرگەننى ئالما،
بۆشۈك كۆرگەننى ئال.

ياخشى خوتۇن تۇل ئەمەس،
تۇل بولسىمۇ يىل ئەمەس.

ياخشى خوتۇننىڭ ئوسۇرۇقى يوتقاندا پۈرىماس.

ياخشى خوتۇن ئىككى ئەرگە تەگمەس.

ياخشى خوتۇن ياتنى ئۆز قىلار،
يامان خوتۇن ئۆزنى يات (قىلار).

ياد ئەتسەڭ يېنىڭدىمەن،
ياد ئەتمىسەڭ يەمەندىمەن.

يارلىق بولساڭ ياسىداق بول.

يارسىز ئۆمۈر — ئۆچكەن ئوت.

يار قەدرىنى يار بىلەر،
ئالتۇن قەدرىنى داتىكەر (بىلەر).

يار كېلەر يارىنى دەپ،
كېتىپ قالار ئارىنى دەپ.

يارنى تاپقاندا گەپ يوق،
گەپنى تاپقاندا يار (يوق).

يارنى تاپقۇچە باغرىم كاۋاپ بولدى،
ئېلىپ قويۇپ ھالىم خاراب بولدى.

يار ئۆچۈن يېگەن تاياقنىڭ يارىسى يوق.

يارنىڭ يامىنى يوق.

يارنى ئويلىسا ئۇيقۇ قاچار،
جاھاننى ئويلىسا غەمگە پاتار.

يارىم مېھرى بىلەن سۆيدۈرەر،
ئىشقى بىلەن كۆيدۈرەر.

يارىم مېھرى بىلەن كۆيدۈردى،
نازى بىلەن ئۆلتۈردى.

يارىمنىڭ تىللىغىنى تىللادۇر،
ياندۇرۇپ تىللىغىنى تەيتىللادۇر.

يارىمنىڭ تىللىغىنى ــ چىللىغىنى.

يازنىڭ قىشى بار، قىشنىڭ يازى بار،
سەتنىڭ هالى بار، چىرايلىقنىڭ نازى (بار).

ياشلىق تۇرماس،
مۇھەببەت قېرىماس.

ياغاچ بولسا بوش دېمە،
قىزىل بولسا گۇل دېمە.

ياغاق ئاتنىڭ مايماق ئېگىرى بار،
چاپاق خوتۇننىڭ جىرتاق ئېرى (بار).

يالغۇز جانغا گۆر ياخشى.

يا كۆڭلۈڭنى بەر، يا كۆڭلۈمنى ئال.

يامان خوتۇننىڭ ھىيلىسى قامچىدۇر،
پۇت ـ قولۇڭنى باغلىغىلى ئارغامچىدۇر.

يامان خوتۇن ئۆزۈلمەس تاسما،
ئۇنداق تاسمىنى بېلىڭگە ئاسما.

يامان قىزغا ئانىسى ئەلچى.

يامانىنىڭ قوينىدا ياتقۇچە،
ياخشىنىڭ ئايىغىدا بول.

يامانىنىڭ ئۆتى يامان.

يامانى يار قىلما،
سۆيگەننى خار (قىلما).

يا جاندىن كەچ،
يا جاناندىن (كەچ).

ياتنى تۇغقان قىلاي دېسەڭ ئارىغا پۇل قوي،
تۇغقاننى يات قىلاي دېسەڭ ئارىغا قەرز (قوي).

ياندىشقاندىن قاچ،
قاچقاننى قوغلاش.

يان يەردىن شامال چىقار،
چىرايلىقىغا ھەركىم باقار.

ياخشى يىگىت مالسىز بولسىمۇ، يارسىز بولماس.

ياخشى بىلەن يۈردۈڭ — يەتتىڭ مۇرادقا،
يامان بىلەن يۈردۈڭ — قالدىڭ ئۇياتقا.

ياخشى ئاتقا قامچا لازىم ئەمەس،
ياخشى يارغا ئەلچى (لازىم ئەمەس).

يارىمنىڭ تالاغا چىققىنى — مېنى بالاغا تىققىنى.

ياخشى خوتۇن ناخشىغا ئوخشار،
يامان خوتۇن باخشىغا (ئوخشار).

ياخشى كۆرگەن قىزنىڭ قىرىق يىلدىمۇ قىز كۆرۈنەر.

ياخشى خوتۇننىڭ ھىممىتى تېگەر ئەلگە،
ياغدا ئەتكەن كۆمەچلىرى قۇۋۋەت بېرەر بەلگە.

يەرسىز ئىدىم يەرلەندىم،
ئەرسىز ئىدىم ئەرلەندىم.

يولنى سۇ بۇزار،
خوتۇننى پىتنە (بۇزار).

يول يۇرگەندە ئېتىڭ ھارمىسۇن،
قېرىغاندا خوتۇنۇڭ ئۆلمىسۇن.

يول ماڭماي ھېرىپسەن،
ئەرگە تەگمەي قېرىپسەن.

يۇلغۇن چېچىكى سايدا،
تاز خوتۇنغا ئەر قايدا.

يۈز يۇزگە چۈشەر،
مېھىر كۆزگە چۈشەر.

يۇرەكنىڭ سۆزى يۈرەككە ياقار.
يىگىت كۆلنىڭ سۈيى سوغۇق.

يېڭىنىڭ نادانلىقى بار،
كونىنىڭ قەدىردانلىقى (بار).

يېقىن بارسام تىللايدۇ،
يىراق كەتسەم مارايدۇ.

يېقىندىن ئۆيلەنسەم گېپى يامان،
يىراقتىن ئۆيلەنسەم يولى (يامان).

يېقىندىن ئېشەك ئالما،
يىراقتىن خوتۇن (ئالما).

يېكەن ئوتۇن بولماس،
ۋاپاسىز خوتۇن (بولماس).

يېڭىسى ياندا،
كونىسى جاندا.

يېقىندىن خوتۇن ئالساڭ قۇلىقىڭ تىنچىماس،
يىراقتىن خوتۇن ئالساڭ ئۇلىغىڭ (تىنچىماس).

يىگىتكە كۆز كېرەك،
قىزغا بۆز (كېرەك).

يىگىت ئاشىق بولسا قىزغا قارار،
قىز ئاشىق بولسا تىزغا قارار.

يىپ ئۈزۈلسە ئۇلىغلى بولۇر،
كۆڭۈل ئۈزۈلسە ئۇلىغلى بولماس.

يىراقتىن خوتۇن ئالساڭ ئال، ئۇلاغ ئالما،
يېقىندىن خوتۇن ئالساڭ ئال، قۇلاق سالما.

يىراقتىن خوتۇن ئالساڭ ئۇلىغىڭ تىنماس،
تۇغقاندىن خوتۇن ئالساڭ قۇلىقىڭ (تىنماس).

يىگىت سۆيسە ئالار،
قىز سۆيسە قالار.

يىلان باش كېلىنىڭدىن قاپاق باش قىزىڭ ياخشى.

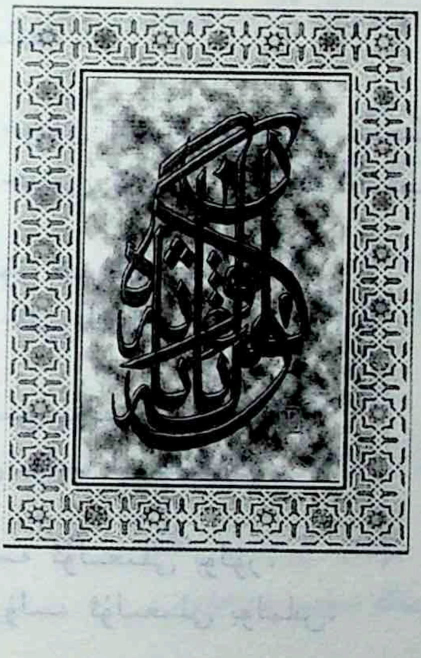

باللارتەربىيىسى توغرىسىدا

ئاتا باشلىمىغاننىڭ پوردىقى چوڭ،
ئانا باشلىمىغاننىڭ ئەمچىكى (چوڭ).

ئاتا باشلىمىغاننىڭ خورىكى چوڭ،
ئانا باشلىمىغاننىڭ ئەمچىكى (چوڭ).

ئاتا بولمىغان ئاتا قەدرىنى بىلمەس.

ئاتا بىلگەن ئاش يەر،
بالا بىلگەن باش (يەر).

ئاتا قارغىشى ئوق،
ئانا قارغىشى پوق.

ئاتا كۆرگەن ئاتا بىلەن تەڭ،
ئانا كۆرگەن ئانا بىلەن تەڭ.

ئاتاڭغا قىلساڭ بالاڭدىن يانار.

ئاتاڭنى كۆرسەڭ ئاتتىن چۈش.

ئاتاڭنىڭ بالىسى بولغۇچە،
ئەلنىڭ بالىسى بول.

ئاتاڭنىڭ قېشىدا بولغۇچە،
ئاناڭنىڭ قېشىدا بول.

ئاتنى كىم قويار، ئاتا.

ئاتىسى بار لەۋەن بالا،
ئانىسى بار بەلەن بالا.

ئاتىسى بولۇشقاننىڭ ئوغلى ئۇرۇشقاق،
ئانىسى بولۇشقاننىڭ قىزى بۇدۇشقاق.

ئاتىسىنى بۆسكەن بالا ئەمەس،
ئىگىسىنى ئۇسكەن كالا ئەمەس.

ئاتىسى ئويلاپ يۇرىدۇ،
بالىسى ئويناپ يۇرىدۇ.

ئاتىلىق يېتىم — كۆل يېتىم،
ئانىلىق يېتىم — گۆل يېتىم.

ئاتىنىڭ كۆڭلى بالىدا،
بالىنىڭ كۆڭلى دالىدا.

ئاتىنىڭ پەزىلىتى ئوغۇلغا مىراس.

ئادەم بالىسى دۇكان كۆرمىگۈچە ئادەم بولماس.

ئادەم مېۋىسى بالا،
دەرەخ مېۋىسى چالا.

ئارپا – تېرىق تۇلۇمدا،
يېتىم – يېسىر بۇلۇڭدا.

ئاكام چوڭ، مەن زور.

ئالا ئىنەكنىڭ بالىسى چالا قۇيرۇق.

ئالدىمدا تۇرسا بار بالام،
كەينىمگە ئۆتسە يوق بالام.

ئالدىن ئۆزۈڭنى تۈزە،
ئاندىن بالىنى (تۈزە).

ئانا ئېيتىپ زېرىكمەس،
بالا يېتىپ زېرىكمەس.

ئاتا – ئانا بالىسىنىڭ تېشىنى بىلەر، ئىچىنى بىلمەس.

ئانا سۈتى بىلەن كىرگەن ئەقىل كالا سۈتى بىلەن كىرمەس.

ئاناڭنى ئۆزگىچە قولۇڭنى كەس.

ئانا مېھرى — بالا بەختى.

ئانىنىڭ ئاچچىق سۆزى پەرزەنتىنىڭ ئەقىل كۆزىنى ئاچار.

ئانىنىڭ ئەركە بالىسى — دادىنىڭ ئەسكى بالىسى.

ئائىلىنىڭ يىلتىزى — بالا.

ئايالىڭغا چىرايىڭنى بەر، كۆڭلۈڭنى بەرمە.
بالاڭغا كۆڭلۈڭنى بەر، چىرايىڭنى بەرمە.

ئايغىرى ئالا بولسا، قۇلۇنى ئالا ئاياغ بولۇر.

ئەخلاقسىز بالا — مۈڭگۈزى يوق كالا.

ئەدەپلىك بالا ئۆيۈننى ئويۇن قىلار،
ئەدەپسىز بالا ئۆيۈننى قۇيۇن قىلار.

ئەركىلىتىش ئاپەت،
باشقۇرۇش مۇھەببەت.

ئەركە ئۆسكەن بالا — بولىدۇ ئىشقا چالا.

ئەسلىڭنى ئۇنتۇدۇڭ،
نەسلىڭنى قۇرۇتتۇڭ.

باشلاش ئۇستازدىن،
بىلىم ئېلىش ئۆزۈڭدىن.

بالا بولسا شوخ بولسا،
بولمىسا يوق بولسا.

بالاڭنى پۇللۇقمۇ قىلما، پۇلسىزمۇ قويما.

بالىنىڭ ياخشىلىقى ئاتا – ئانىدىن بولۇر.

بالىنىڭ ئوبدانلىقى ئاتا تەربىيىسىدىن.

بالىنى ئەركە ئۆگەتسەڭ بېشىڭغا چىقار.

بالىلىقنىڭ كۆزى ياش،
بالىسىزنىڭ باغرى تاش.

بالىلىق ئادەم خار بولماس.

بالىلىرىم ئۇششاق — پۇتۇمغا تۇشاق.

بالىسى يوقنىڭ ئۇلى يوق.

بالىسى بارنىڭ بالىسىنى باقفۇچە، ئىشىنى قىل.

بالا يىغلىمىغۇچە ئانا ئەمچەك سالماس.

بالا يىغلاپ چوڭ بولار،
قاپاق ساڭگىلاپ (چوڭ بولار).

بالا يۇگۇرسە قاراپ تۇرغان بوۋاينىڭ پۇتى
ئاغرىپتۇ.

بالام مەندىن قېرى،
مەن غەمدىن نېرى.

بالام – بالام دېگەنلەر،
چىچىپ پوقىنى يېگەنلەر.

بالاڭ يامان بولسا، ئۆزۈڭدىن كۆر.

بالاڭنى ئىشقا بۇيرۇساڭ، ئارقىسىدىن ئۆزۈڭ بار.

بالا — خاندىن چوڭ.

بالاڭنى مەيلىگە قويۇۋەتسەڭ، چەللىدە ئات چاپتۇرار.

بالاڭنى مەيلىگە قويۇپ بەرسەڭ بېشىڭغا چىقار،
چىۋىننى قورۇمىساڭ بېشىڭغا چىچار.

بالاڭنى مەيلىگە قويساڭ ئوچىقىڭنى بۇزار.

بالاڭنىڭ يىغىسىدىن قورقما،
يېغىسىدىن قورق.

بالاڭنىڭ ئوينىشىغا باق،
قازىنىڭنىڭ قاينىشىغا(باق).

بالاڭنىڭ كەپسىزلىكى ئەيىب ئەمەس، نادانلىقى ئەيىب.

بالاڭنىڭ قولىنى تاشقا ئۆگەتمە،
ئاغزىنى تىللاشقا (ئۆگەتمە).

بالاڭنى ئايىساڭ بالاغا قالىسەن.

بالاڭغا بېرىپ باق،
كەينىدىن سوراپ (باق).

بالا كۆرگەننى دورايدۇ،
قېرى كۆرگەننى سورايدۇ.

بالا قوچاقتا چاغدا سۆيدۇرەر،
ئۆسكەن چاغدا كۆيدۇرەر.

بالا غەم يېگۈچە، ئاتا ئەلەم يەر.

بالام دەپ يۈگۈرمىگىن تالاغا،
بالا ئۇچۇن قالۇرسەن بالاغا.

بالا چوڭ بولمىغۇچە، ئانا چوڭ بولماس.

بالا تېپىشنى توخۇمۇ بىلەر، تەربىيىلەشنى بىلمەس.

بالا بىزنىڭكى،
ئەقلى ـ ھوشى ئۆزىنىڭكى.

بالا زامانىسىغا ئوخشار.

بالاڭنى ئەدەپكە ئۆگەتمىسەڭ نەسلىڭ قۇرۇر.

بالىنى كىچىكىدىن ئۆگەت.

بالاڭنى مەكتەپكە بەر،
مەكتەپتىن كېيىن مەشرەپكە (بەر).

بالاڭنى مەكتەپكە بەر،
مەكتەپكە بەرمىسەڭ مەشرەپكە (بەر).
(بالاڭنى مەكتەپكە بەر،
مەكتەپتە تۇرمىسا، مەشرەپكە بەر).

بالاڭنى موللىغا بەر،
موللىدىن ئېلىپ ئوردىغا (بەر).

بارى – يوقى بىر بالام،
باش – كۆزى تاز بالام.

بالا ئەمەس، بالا.

بالا باقساڭ بازار،
باقمىساڭ جازا.

بالا باقساڭ قوملۇقتا باق،
مالنى باقساڭ سايلىقتا (باق).

بالا باققان كەپتەرنىڭ مەيدىسىنىڭ تۈكى يوق.

بالا، بالىنىڭ قىلغان ئىشى چالا.

بايتال سەپەرگە ماڭسا، تاي ئويۇنغا ماڭار.

بەڭۋاش قوزا تۈلكىگە ئامراق.

بوۋا بولساڭ نەقىل ئېيت.

بوش تۇتسا ئۇچۇپ كېتەر،
چىڭ تۇتسا مىجىلىپ (كېتەر).

بۆشۈكتىن چۈشۈپ تۆشۈككە كىرگۈچە ئۆگەن.

بۆشۈك بالىسى — بەگ بالىسى.

بېھىشتىن چىققان كۆك تاياق،
يوگۇرتىدۇ يالاڭغىداق.

بېشى باش بولسۇن،
ئايىغى تاش (بولسۇن).

بېخىلنىڭ بالىسى چىڭگىز چىقار،
جاللاتنىڭ بالىسى بىگىز (چىقار).

بېخىلنىڭ بالىسى بەتبەخت بولۇر.

بىلىمسىز بالا — ئەقىلسىز كالا.

پىلەككە بېقىپ خەمكى بولار.

پىيازنى كېلىنىڭگە توغرات،
چامغۇرنى قىزىڭغا (توغرات).

تەنتەككە تەستەك ھەر جايدا بار.

تەربىيە قاتتىق بولسا، مېۋىسى تاتلىق بولۇر.

تولا يىغلىغان بالا، بالا ئېلىپ كېلەر.

توخۇنىڭ نابابلىقىدىن چۈجىسىنى سار يەر.

توخۇمۇ ئۆز بالىسىنى ياخشى كۆرىدۇ.

تۇغۇلغان ھېساب ئەمەس، توختىغان ھېساب.

توغۇۋالمىغۇچە بالا بولماس،
سېتىۋالمىغۇچە قۇل (بولماس).

تېرىق قۇلىقىدىن مەلۇم،
بالا قىلىقىدىن (مەلۇم).

تېكىنى پېچسا سەركە بولۇر،
ئارزۇلىغان بالا ئەركە (بولۇر).

چاقماقتەك ئوغلۇڭ بولسا، چىراغدەك قىزلار كېلۇر.

چاقنى بۇزغان تانىسى،
قىزنى بۇزغان ئانىسى.

چوڭ نېمە قىلسا، كىچىكمۇ شۇنى قىلار.

چوڭى بېشىنى ئاچسا، كىچىكى كۆتىنى ئاچار.

چىرايلىق بالام بولغۇچە، ئەدەپلىك بالام بول.

خېنىم بالام ئۆز،
ئەتكەن ئېشى تۈز.

دادىنىڭ تاپقىنىدا ئانا باقىدۇ،
«ۋاي بالام» دەپ كۆكرەك ياقىدۇ.

دادىسى هاراق ئىچسە، بالىسى مەست بوپتۇ.

دادىنىڭ بالا تەربىيىلىمىگىنى — ئۆزىگە دۈشمەن يېتىشتۇرگىنى.

دۇئا ئالغان ئامان،
قارغىش ئالغان يامان.

سادىن شۇڭقار تۆرىلەر.

سەن يالۋۇرۇپ ئۆتسەڭ، بالاڭ يىغلاپ ئۆتەر.

سەۋەبىنى ئاتىدىن ئىزدە،
نۇقسانىنى بالىدىن (ئىزدە).

سۇلۇق بولساڭ شال قىل،
بالىلىق بولساڭ مال (قىل).

سۆزنىڭ بېشى قاتتىق بولسا، ئايىغى تاتلىق بولۇر.

غورۇنى چىڭقتقان پانىسى،
قىزنى چىڭقتقان ئانىسى.

قاغا بالىسىنى قەقنۇس چاغلار.

قارىغۇ بالىسىنىڭ كۆزىنى سىلار،
سىلاپ - سىلاپ قارىغۇ قىلىپ توختار.

قاراي دېسەم يالماۋۇز بالام،
قارىماي دېسەم يالغۇز بالام.

قارا توخۇمۇ ئاق تۇخۇم تۇغار.

قاپاق ساڭگىلاپ چوڭ بولۇر،
بوۋاق يىغلاپ (چوڭ بولۇر).

قاغا ئېيتار: — ئاپئاق بالام،
كىرپە ئېيتار: — يۇمشاق بالام.

قوڭغۇز ئاتالماسىنىڭ بالىسى توڭگۇز ئېتىپتۇ.

قۇشقاچقا تۆشۈك ياخشى،
بوۋاققا بۆشۈك ياخشى.

قىز بالا ئانىسىغا يۆلەك،
ئوغۇل بالا ئاتىسىغا (يۆلەك).

قىزىڭنىڭ ئوينىشىغا باق،
ئوغلۇڭنىڭ ئويلىشىغا (باق).

قىزىڭنى نومۇسچان قىل،
ئوغلۇڭنى تىرىشچان قىل.

قىيسايغان تامغا يۆلەنچۈك ياخشى،
كىچىك بالىغا بۆلەنچۈك (ياخشى).

كالىنى كۈندە مىنسەڭ قوشقا يارىماس،
بالىغا زۇلۇم قىلساڭ ئادەم بولماس.

كالىلار سۇ ئىچسە، موزاي مۇز يالار.

كالاڭنى ياخشى كۆرسەڭ باغلا،
بالاڭنى ياخشى كۆرسەڭ باشلا.

كالاڭ گەپ يېمىسە مۈڭگۈزىنى سىلا،
بالا گەپ يېمىسە باش ـ كۆزىنى (سىلا).

كالاڭغا كۆڭۈل بۆلگۈچە، بالاڭغا كۆڭۈل بۆل.

كېلىنىنىڭ ئايىغىدىن ساقلا،
كۈيئوغۇلنىڭ تايىقىدىن (ساقلا).

كىچىكىڭدە ئوقۇساڭ چوڭ بولغۇچە بىلەرسەن،
چوڭ بولغاندا ئوقۇساڭ بىلگۈچە ئۆلەرسەن.

كىشىنىڭ بالىسى كىشىگە دوزاخ كۆرۈنەر.

كىچىكىدە هاي بالام،
چوڭ بولغاندا ۋاي بالام.

كىچىكىدە لاتا خارلىقى،
چوڭ بولغاندا ئاتا خارلىقى.

كىچىك بالا ئۆينىڭ چىرىغى.

مايسىنى باهاردا كۆر،
بالاڭنى كىچىكىدە (كۆر).

ماي ئالاي دېسەڭ، قوچقار، سەركە باق،
خاپىلىقتا ئۆتەي دېسەڭ، بالاڭنى ئەركە باق.

مەكتەپ كۆرمىگەن بالا — پادا كۆرمىگەن كالا.

مەست تالادا،
بالىلىرى بالادا.

موللا بولماق ئاسان، ئادەم بولماق قىيىن.

موما باققان بالا تامدىن سەكرىگەن كالا.

مېۋە چېچەكتىن بىلىنەر،
بالا كىچىكتىن (بىلىنەر).

مېنىڭ بالام بار موللا خېلىل،
ئىشقا كاسات، نانغا دەلىل.

مېلى بارنىڭ مېلى ئارداق،
مېلى يوقنىڭ بالىسى (ئارداق).

ھەركىمنىڭ بالىسى ئۆزىگە چىرايلىق.

ئوغلۇڭ چوڭ بولسا، ئۇلۇغلار بىلەن قوشنا بول،
قىزىڭ چوڭ بولسا، قىلىقلىقلار بىلەن (قوشنا بول).

ئوغلۇڭنى بەڭگە ئۆگەتمە،
قىزىڭنى رەڭگە (ئۆگەتمە).

ئوغلۇڭنى مەيدىن قاچۇر،
تېمىڭنى زەيدىن (قاچۇر).

ئوغلۇمغا بەردىم ئورغاقچە،
قىزىمغا بەردىم ئويماقچە.

ئوغلۇمنى دېسەم، كېلىنىم يات،
كېلىنىمنى دېسەم، ئوغلۇم يات.

ئوغلى بارنىڭ ئۆزى بار،
قىزى بارنىڭ ئۆيى (بار).

ئوغلى تەرلەنسە، ئاتىسى راھەتلىنەر.

ئوغۇل تۇغۇلسا ئەل خۇش بولۇر،
قىز تۇغۇلسا كۆلۈك (خۇش بولۇر).

ئوغۇل چوڭ بولسا ئاتا ئارام ئالۇر،
قىز چوڭ بولسا ئانا ئارام ئالۇر.

ئوغۇل شامغا ئوخشار،
قىز ئالمىغا (ئوخشار).

ئوغۇل ئۆيلەنسەڭ يىل كېچەش،
قىز چىقارساڭ ئاي (كېچەش).

ئولان كىچىكىدىن، تېرىق قۇلىقىدىن.

ئويناشسا بالىسى يېڭەر،
چېلىشسا ئاتىسى (يېڭەر).

ئوغۇل ئەلگە بېزەك،
قىز ئۆيگە (بېزەك).

ئوغلۇڭنى ھۈنەرگە ئۆگەت،
قىزىڭنى سۈلكەتكە (ئۆگەت).

ئوغۇلنى جەڭگە ياراتقان.

ئۇستاز ئۇنتۇلماس.

ئۇلاغ بولسا يېغىرى بولمىسا،
ئوغۇل بولسا قەرزى بولمىسا.

ئۇرۇپ ـ تىللاش ئاسان، تەربىيىلەش قىيىن.

ئۆز بالامنى كۆسەي بىلەن ئۇرسام يېنىپ كىرەر،
كىشىنىڭ بالىسىنى نان بىلەن ئۇرسام قېچىپ كېتەر.

ئۆز بالاڭدىن ئەيىب ئۆتسە، ياتقا شىكايەت قىلما.

ئۆز ئاناڭ ئۆلدى كەلمەيدۇ،
ئۆگەي ئاناڭ ئۆلمەيدۇ.

ئېرىقىڭ تۈز بولسا، سۇيۇڭ كۆپ بولۇر،
بالاڭ قىز بولسا، ئوغلۇڭ كۆپ (بولۇر).

ئىزىڭدىن تىكەن ئۈنسە، ئەۋلادىڭنىڭ پۇتى يارا بولۇر.

يامغۇرسىز چىمەن بولماس،
كۆپ يېگەن تىمەن (بولماس).

ياغاچنى رەندە تۈزەيدۇ،
ئادەمنى تەربىيە (تۈزەيدۇ).

ياۋاش بالا قۇيرۇق يەر،
كەپسىز بالا قوۋۇرغا (يەر).

ياخشى پەرزەنت بېشىڭنى كۆككە يەتكۈزەر.

ياخشى بولسا بالا بولار،
يامان بولسا بالا (بولار).

ياخشى بالا تېپىپ يەر،
يامان بالا سېتىپ (يەر).

ياخشى ئات كۆندۈرۈشكە باغلىق،
ياخشى بالا تەربىيىلەشكە (باغلىق).

يەر بالىسى — پوق بالىسى،
بۆشۈك بالىسى — خان بالىسى.

يۈگۈرۈشنى بىلگەن بالا يىقىلىشنى بىلمەس.

يىگى كەشنى كىيمەك تەس،
يالغۇز ئوغۇلنى باقماق (تەس).

يېتىمنىڭ ئاتىسى بول.

يېتىمگە ئاتا بولساڭ، بۆكۈڭ لاتا بولۇر.

سالامەتلىك، تازىلىق توغرىسىدا

ئاتىسى ئۆلگەن تېغىدىن ئايرىلار،
ئانىسى ئۆلگەن بېغىدىن (ئايرىلار).

ئات قېرىسا مۇدۇرگەك بولار،
ئادەم قېرىسا مۇگدىگەك (بولار).

ئات ئۆلسە ئېگىرى قالار،
ئادەم ئۆلسە ئاتىقى (قالار).

ئادەم پۇتىدىن قېرىيدۇ.

ئادەم سۇنى مەينەت قىلار،
سۇ ئادەمنى پاكىز (قىلار).

ئادەم قېرىسا مۇڭ باسار،
ئاغرىغاننى ئوي (باسار).

ئادەم قېرىلىقتىن ئۆلمەس، ئەجەلدىن ئۆلەر.

ئادەم ئۆمۈرگە تويماس.

ئاچ ئۇخلىساڭ تېتىك قوپىسەن.

ئاچلىقتىن توقلۇق يامان.

ئارچا سۈيىنى ئىچكەن مىڭ يىل ياشار.

ئاچلىق بار يەردە ئاغرىق بار.

ئارزۇلىغان ئەي بولماس.

ئاش تۇرغان يەردە ئاغرىق تۇرماس.

ئاز يە، ئاسان تىرىل.

ئاز ـ ئاز يە، كۆپ چاينا.

ئاغرىپ ساقايغان جان ئولجا،
يوقلىپ تېپىلغان مال (ئولجا).

ئاغرىق تاغ يىقىلغاندەك كېلىپ، قىل سۇغارغاندەك چىقار.

ئاغرىق باشقا ئاقچا دورا بولماس.

ئاغرىق كەتسىمۇ ئادەت كەتمەس.

ئاغرىققا تەييارلىق ئىشلىمەس،
ئۆلۈمگە ھەييارلىق (ئىشلىمەس).

ئاغرىققا كۆلكە ياقماس.

ئاغرىق نەدىن كېلەر، ئاچلىقتىن،
بالا نەدىن كېلەر، قاياشتىن.

ئاغرىقنىڭ ۋەسىيىتى — ياخشىلىقنىڭ ئالامىتى.

ئاغرىقنىڭ ساقايغۇسى كەلسە، تېۋىپ ئۆزى كېلەر.

ئاغرىق نەدىن كېلۇر، ئىلغىماي يېگەن ئاشتىن.

ئاغرىقنىڭ سانجىقى يامان،
سۆزنىڭ ئاچچىقى يامان.

ئاغرىقنىڭ ئېتى ياخشى.

ئاغرىق توختىسىمۇ، ئەجەل توختىماس.

ئاغرىق ئۆرلىسە جېنىڭنى ئالار،
شىپا ئۆرلىسە پۇلۇڭنى (ئالار).

ئاغرىغان چىشنىڭ دورىسى ئامبۇر.

ئاغرىمىغۇچە ئاغرىق ھالىنى بىلمەس.

ئاغرىمىغان ساقلىقنىڭ قەدرىنى بىلمەس.

ئالما يەپ سۇ ئىچمەڭ، ئاغرىيسىز،
جىگەر يەپ سۇ ئىچمەڭ، سەمرىيسىز.

ئالمىخانىغا پىرە ئوينا،
ساقايمىسا يەنە ئوينا.

ئالا قاغىدا ئىلىشىك بولسا، ئالغىلى ئامانلىق كىرەك.

ئالتۇن بىشىك ئامان بولسا، ئالتۇن تاۋاقتا سۇ ئىچەرسەن.

ئامان بولسا بۇ بىشىم،
يەنە چىقار شۇ چىچىم.

ئاق بار ئۆيگە ئاغرىق يولىماس.

ئاياغدىن كۆتۈرۈلگەن چاڭ ئىغىزغا كىرەر.

ئەت يىرىلماي قان چىقماس،
ئەجەل يەتمەي جان (چىقماس).

ئەتىگەندە قىلسا ناشتا،
كىسەل بولماس باشتا.

ئەجەل يەتمەي جان چىقماس.

ئەجىلى پۈتكەن قۇزغۇن قارچىغا بىلەن ئىلىشار.

ئەجىلى تولغان قاغىنىڭ كۆكسى قان.

ئەجەل كەلگەندە ماجال قالماس.

ئەجەل كەلسە جىنىڭنى ئالار،
داخان كەلسە پۇلۇڭنى (ئالار).

ئەر ئۆلسە ئۆتۆكى قالار،
دەرەخ كېسىلسە كۆتىكى (قالار).

ئەر كىشى بېلىدىن قېرىيدۇ،
خوتۇن كىشى گېلىدىن (قېرىيدۇ).

ئەل ساقلىقى ــ يۇرت بايلىقى.

ئەمانىڭ تىلىكى كۆز،
گاچىنىڭ تىلىكى سۆز.

ئەمىتاخۇن چۈشكۇرسە، مەمىتاخۇن زۇكامداپتۇ.

ئەمەنلىكتە ئەر ئۆلمەس،
ماڭدارلىقتا ئات (ئۆلمەس).

باشنىڭ ساقلىقى بولسا،
تەننىڭ ساقلىقى بولۇر.

باش بۇزۇلسا تاز بولۇر،
پاختا بۇزۇلسا ماز (بولۇر).

باش ئاغرىقى ــ غەمدىن،
بەل ئاغرىقى ــ نەمدىن.
كۆز ئاغرىقى ــ قولدىن،
پۇت ئاغرىقى ــ يولدىن.

بويۇڭغا قاراپ تون پىچ،
كېسىلىڭگە قاراپ دورا ئىچ.

بوز يېغىم بولغان بولسا، بوز يىگىتىم ئۆلمەس ئىدى.

بۇلبۇل قەدرىنى باغ بىلمەس،
ئاغرىق دەردىنى ساق (بىلمەس).

بۇلاق سۈيى كۆزگە داۋا،
بىتاپقا ئاپتاپ (داۋا).

بىلىمنى ئاغرىتقان گېلىم.

بېشىڭنى سالقىن، قورسىقىڭنى توق،
پۇتۇڭنى ئىسسىق تۇت.

بىر خىل تۇرساڭ يۈز يىل ياشايسەن.

بىر كېسەل ئون كېسەلنى باشلاپ كېلەر.

بىلىمدىن ئارتۇق دوست يوق،
كېسەلدىن ئارتۇق دۈشمەن (يوق).

بىر شاتراق موزاي پادىنى بۇلغار.

پاكىزلىق ـــ ھەسەل،
مەينەتلىك ـــ كېسەل.

پاكىزلىق ـــ ساغلاملىقنىڭ دورىسى،
ئۆيات ـــ ئەدەپلىكنىڭ جورىسى.

پۇتىدىن يىقىلغان قوپار،
ئېغىزدىن يىقىلغان قوپالماس.

پۇل جانغا ئارا تۇرماس.

پىچاقنى چاقلاپ تۇت،
ئۆيۈڭنى ئاقلاپ (تۇت).

پىيادە يۇرمەن دېگىنىڭ —
ئۇزاق ئۆمۈر كۆرمەن دېگىنىڭ.

تاتلىق مىڭ بولار،
ساقلىق بىر بولار.

تاش يەپ قۇم چىچىپتۇ.

تازىلىق بايلىقتىن ئارتۇق،
ساقلىق شاھلىقتىن (ئارتۇق).

تاز بېشىغا يېشىل تەلپەك،
قېرى كىشىگە يۇمشاق چەلپەك.

تام تۇۋىدىن قېرىيدۇ،
ئادەم ئىچىدىن (قېرىيدۇ).

تەننىڭ ساقلىقى ئۆمۈر يايلىقى،
خاتىرجەملىك كۆڭۈل بايلىقى.

تەننىڭ ساقلىقى ئامەت.

تەن ساقلىق — پادشاھلىق.

تەننىڭ ساقلىقى زور بايلىق.

تەننىڭ ساقلىقى — غەمنىڭ يوقلۇقى.

تەننىڭ ساقلىقى — يېرىم دۆلەت.

تېنىمنىڭ ساقلىقى جېنىمنىڭ راھىتى.

توخۇ سەمرىسە تۇغمىقى تەس،
ئادەم سەمرىسە قوپمىقى (تەس).

توخۇنىڭ خىيالى دان،
ئاغرىقنىڭ خىيالى جان.

توكۇر ھاسا غېمىدە،
كوسا ساقال غېمىدە.

تۆمۈر نەمدە تۇگەيدۇ،
ئۆمۈر غەمدە (تۇگەيدۇ).

تۆمۈرنى بازغانلىمىسا سايمان بولماس،
ئادەم چېنىقمىسا ساغلام (بولماس).

تۇغۇلۇپ ئەيىب بولماي، تۇرۇپ ئەيىب بولار.

تىرىك تاپار، ئۆلۈك چاچار.

جان راھەتتى تەن بىلەر،
تەن ساقلىقنى يەم بىلەر.

جان بار يەردە قازا بار.

جانغا تاقاشمىغۇچە جاننى ئەپقاچماس.

جاننىڭ چىققىنىنى ھېچكىم كۆرمەيدۇ.

جوزۇغا — بوزۇغام بولىسىدى،
بوز يىگىتىم ئۆلمەس ئىدى.

جېدەلخورنىڭ ئۆمرى كۆتەي.

جېنى ئاغرىمىغان خۇدانى بىلمەس.

چۈشتىكى ئۇيقۇ پادىشاھلىقتىن ئەلا.

چېچەكنىڭ ئېتى يامان،
قىزىلنىڭ يېلى (يامان).

چېچەكتە چېكىلمىگەن قىزىلدا قىرىلار.

چىۋىن ئۆزى مەينەت نېمە،
ئۇ قونغان نەرسىنى يۇماي يېمە.

چىش سوغۇقتىن ئاغرىيدۇ،
كۆز ئىسسىقتىن (ئاغرىيدۇ).

چىش دورىسى ئامبۇر،
ئۆپكە دورىسى چامغۇر.

چىش ئاغرىقى مېڭىنى يەر،
قۇلاق ئاغرىقى تېنىنى يەر.

چىش ئاغرىقى ئاغرىق ئەمەس،
چىش ئاغرىقىغا كىشى ئۆلمەس.

چىرىگەن تىرەك يىقىلماي قالماس.

چىراغپايدا ئاش ئىچكەن چېچەننى كۆرۈڭ.

چىقمىغان جانغا ئىلاج يوق.

چۈشۈن نەدە بولسا، كېسەل شۇ يەردە.

خوتۇن كىشىنىڭ پاكىزلىقىنى ئېرىنىڭ ياقىسىدىن كۆر.

خوراز يېڭىلسە ۋاڭ دەيدۇ،
دوختۇر يېڭىلسە راك دەيدۇ.

دات تۆمۈرنى يەيدۇ،
دەرد ئۆمۈرنى (يەيدۇ).

دانا قەدرىنى نادان بىلمەس،
ئاغرىق قەدرىنى ساق (بىلمەس).

دەردنى دەردمەن بىلەر،
كېسەلنى تارتقان (بىلەر).

دەۋا كۆچەيسە پۇلۇڭنى ئالار،
ئاغرىق كۆچەيسە جېنىڭنى (ئالار).

دۆلەت يۈزى ئاق، مەينەت يۈزى قارا.

دۇتارنىڭ كارامىتى تارىسى بىلەن،
تېۋىپنىڭ كارامىتى دورىسى بىلەن.

رازى بولمىغان ئاش قورساق ئاغرىتار.

ساغلام بولاي دېسەڭ كۆپ يېمە،
ئىززەت تاپاي دېسەڭ كۆپ دېمە.

ساغلام بەدەن داۋاغا بېقىنماس.

ساقايمايدىغان جاراھەت يوق،
خورىمايدىغان دارامەت (يوق).

ساقايمىغان ئاغرىقنىڭ ئۆلگىنى ياخشى،
ئۆيدىكىلەرنىڭ تىنغىنى (ياخشى).

ساق ئاغرىقنى يوقلار،
ئاغرىق ساقنى قوغلار.

ساق بولاي دېسەڭ گېلىڭنى يىغ،
تىنچ بولاي دېسەڭ تىلىڭنى (يىغ).

ساقلانغان ساغلام بولۇر.

ساقلىقتا خورلۇق يوق.

ساقلىقلىق — بايلىقلىق.

ساقلىقلىق — شاھلىقلىق.

ساق يېرىمنىڭ ھالى يوق،
ئاغرىق يېرىمنىڭ تايىنى (يوق).

ساق بولاي دېسەڭ ھەپتىسىگە كۆجە ئىچ.

سامساق، ئۇنى يېگەننىڭ تېنى ساق.

ساياھەت قىلساڭ سالامەت بولىسەن.

سەھەر شاملى يۈرەككە داۋا.

سەھەر قوپقان سالامەت،
ۋاخچى قوپقان پالاكەت.

سەۋەب قىلساڭ زاۋال يوق،
قىلالمىساڭ ئامال (يوق).

سوغ كېسەلگە چىندىن دورا ئەكەلگۈچە ئۆلگۈرەر،
ئىسسىق كېسەلگە ساندۇقتىكى دورىنى ئالغۇچە ئۆلگۈرمەس.

سۇنۇقتىن باشقىسى يۇقىدۇ.

سېمىز قوينىڭ ئۆمرى قىسقا.

سىڭمىگەن نەرسىنى يېمە،
يەپ كېسەل بولدۇم دېمە.

شىپالىق دورا ئاچچىق بولار.

قايغۇ كېسەل چىللار،
خۇشاللىق كېسەلنى قوغلار.

قارنى يامان چىدەم دەر،
چىدەمنى ئىچىۋېلىپ مەيدەم دەر.

قەيىرلىك ئاغرىسا جان شۇ يەردە.

قوغۇن يېسەڭ سەھەر يە،
سەھەر يېمىسەڭ زەھەر يە.

قورساق ئاغرىقىدىن كۆڭۈل ئاغرىقى يامان.

قوماق باشنى قازان بېشىغا يولاتما.

قولى سۇنۇقنىڭ دەردىنى قولى سۇنغان بىلەر.

قورساقنىڭ ئاچقىنى — ئەقىلنىڭ قاچقىنى.

قورساق ئاغرىقى پوقتىن،
باش ئاغرىقى سوغۇقتىن.

قونمىغان مېھماننىڭ كەتكىنى ياخشى،
ساقايمىغان ئاغرىقنىڭ ئۆلگىنى (ياخشى).

قورسىقنىڭ ئاغرىسا نەپسىڭنى تارت،
كۆزۈڭ ئاغرىسا قولۇڭنى (تارت).

قېرىشتىن قورقما،
يېتىپ قېلىشتىن قورق.

كەمبەغەلنىڭ بايلىقى — تېنىنىڭ ساقلىقى.

كەچتە يېگەن تاماقتىن سەھەر يېگەن مۇشت ياخشى.

كۆزۈڭ كۆكەرسە تامغا تۇرت.

كۇنگە تولا تىكىلگەن كۆزسىز قالار.

كۇزدە توي تولا،
ئەتىيازدا ئۆلۈم تولا.

كېسەلنى يۆلۈشۈۋالغىلى بولماس.

كېسەل كىشى گۆش بىلەن تۇزۇلەر،
كاتىۋال مۇشت بىلەن تۇزۇلەر.

كېسەلنىڭ كېلىشى ئاسان، كېتىشى تەس.

كېسەلنىڭ قامچىسى يۆتەل.

كېسەلنىڭ بىرى — جىندىن، توققۇزى — يىندىن.

كېسەلنىڭ باشلىنىشى ئەسنەك.

كېسەلنىڭ دەردىنى كېسەلمەن بىلەر.

كېسەلنىڭ ئانىسى — زۇكام.

كېسەلگە گەپ خۇشياقماس،
هارغانغا ئۇيۇن (خۇشياقماس).

كېسەلگە قاراپ دورا،
كاڭغا قاراپ بورا.

كېسەللىك ئېغىزدىن كىرەر.

كېسەل پاتمانلاپ كىرىپ، مىسقاللاپ چىقار.

كېسەل بولمىغۇچە ئاللانى تونۇماپتۇ.

كېسەل بولغاندا قاقشىغۇچە،
ساق چاغدا سەۋەب قىل.

كېيىمنى تازىلىقتا ساقلا،
ئابرۇينى ياشلىقتا (ساقلا).

گالدىن ئۆتكەن غەنيمەت.

گۆش پۇرىمىسا چىۋىن قونماس.

ماغدۇرى يوق سېمىزلىك يامان،
كېسەلنىڭ ئىششىقى يامان.

مەرەزنى داۋالىمىساڭ بېشىڭغا چىقار.

نان تۇرۇپ قالسا سۇغا يۇگۇر،
سۇ تۇرۇپ قالسا گۆرگە يۇگۇر.

هارام قوشتۇڭ نېنىڭغا،
پىچاق سالدىڭ جېنىڭغا.

هاراق ئەقىلنى كېسەر،
تاماكا قۇۋۋەتنى (كېسەر).

هەسەل، قىلمايدۇ كېسەل.
هۇرۇن خوتۇننىڭ ئەتىگىنى ئۇلۇغ ئاشۋاقتى.

ئورمىنى بۆلۈم تۇگىتىدۇ،
ئاغرىقنى ئۆلۈم (تۇگىتىدۇ).

ئون تۇغۇتتىن بىر چۇشۇك يامان.

ئورۇق – سېمىزلىك كۆڭۈلدىن.

ئۇزارتقۇڭ كەلسە ئۆمرۇڭنى،
ئورمانغا چۇمكە هويلاڭنى.

ئۆيدە ئاغرىقىڭ بولمىسۇن،
خىيدا قەرزىڭ (بولمىسۇن).

ئۆمۇر ئۆتەر، هۆسنۇڭ ئۆچەر.

ئۆلۈمنىڭ ئىيتى ئىگەرلىك.

ئۆلۈمگە يىغلىغۇچە، كېسەلگە سەۋەب قىل.

ئۆلۈمگە ئاغى يوق،
جانسىزغا قازا (يوق).

ئۆلۈك بولسا ئېچىكىنى تاڭاي،
تىرىك بولسا يارىسىنى (تاڭاي).

ئۆينىڭ بۇرگە بولۇشى نەمدىن،
ئادەمنىڭ دېۋەڭ بولۇشى غەمدىن.

ئۇجمە يېگەن سەھەر يېسۇن،
چۈشتە يېگەن زەھەر يېسۇن.

ئۇزگەك كالىغا ئارقان توشماس،
ئىچ سۇرگەنگە ئىشتان (توشماس).

ئەلەڭ - سەلەڭ ئاغرىقتىن، پۇلاڭ - سالاڭ ئۆلگەن ياخشى.

ئىچ ئاغرىقتىن چىش ئاغرىقى يامان.

ئىشكنى ئاچ،
تىنچىقتىن قاچ.

ئىت يارىسىنى يالاپ ساقايتار.

ئىشچاندىن كېسەل قورقار،
هۇرۇنغا كېسەل يۇقار.

ياتقان ئاغرىق ئەمەس،
ئۇنى باققان ئاغرىق.

يارا ئىغىز ئالمىغۇچە، ئاغرىق پەسەيمەس.

يارنىڭ بېشى دانىخورەك.

يار يارنى دېسە جىگدە يېسۇن، سۇ ئىچمىسۇن،
بىئەجەل ئۆلەي دېسە زوك ئولتۇرۇپ زەردەك يېسۇن.

ياش تۆككەنگە دەرد چىقماس.

ياشلىق — باشقا دۆلەت،
قېرىلىق — باشقا مەينەت.

ياشلىقتىكى دۆلەتتىن ساقلان،
قېرىلىقتىكى مەينەتتىن (ساقلان).

ياخشى هاۋا — تەنگە داۋا.

يەتمىش كېسەلنىڭ باشلىنىشى — يەل.

يېغىنىڭ تولا بولسا يېمىزىڭغا سۇر.

بەخت-تەلەي توغرىسىدا

ئات بېشىغا كۈن كەلسە،
يۈگەن بىلەن سۇ ئىچەر.
ئەر بېشىغا كۈن كەلسە،
ئۆتۈك بىلەن سۇ كېچەر.

ئاچلىقنىڭ تېگىدە ھېكمەت بار،
توقلۇقنىڭ تېگىدە غەپلەت (بار).

ئادەمدىن ئامەت قاچسا،
ئاق يەردە تۈلكە كۆرۈنۈپتۇ.

ئاسمان يىراق، يەر قاتتىق،
ئۆلەي دېسەم جان تاتلىق.

ئەل بېشىغا كۈن چۈشسە،
ئەر باغرىدا مىڭ ئۆچكە.

بەخت قۇش ئەمەس، ئۇچۇپ كەلمەيدۇ،
ھايات سۇ ئەمەس، ئېقىپ كەلمەيدۇ.

بەخت تىلەكتە ئەمەس، بىلەكتە.

بۇ دۆلەت سەندە تۇرماس،
بۇ مەينەت مەندە (تۇرماس).

بىتەلەي تۆگە مىنسە پۇتىنى ئىت چىشلەر.

تەر تۆكۇپ تاپقان بىر مىسقال تىللا،
باشقىلار بەرگەن مىڭ تىللادىن ئەلا.

تەلىيى يوقنىڭ تاغىرىغا بۇغداي قۇيسا، تېرىق چىقار.

تولغاق ئاغرىقى كۆڭۈلدە تۇرماس،
كۆڭۈلدە تۇرسا قايتا تۇغماس.

جاپا چەكسەڭ ھاللىنىسەن،
جاپادىن قورقساڭ خارلىنىسەن.

جان ھەلقۇمغا يەتكەندە قەرزنى قىستاپتۇ،
قولنى لېگەنگە ئۇزارتقاندا تەرەت (قىستاپتۇ).

جانغا تېگىشمىگەن گۆھەرنى نانغا تېگىشەلمەپتۇ.

جاپا ئالدىدا كېلەر،
راھەت كەينىدە كېلەر.

جاپا چەكمەي ھالاۋەت يوق،
كۇرەش قىلماي سائادەت يوق.

جەننەتكە كۆسەي تاقاشماس،
دوزاخقا سەللە (ياراشماس).

چالمىدەك تاشلانغان ئالمىدەك ئەزىز بولار.

خۇدا ئۇرغاننى خۇدابەردىكام قوشلاپ ئۇرۇپتۇ.

دەرد كېلىدۇ كەم غىزالىقتىن،
بەخت كېلىدۇ رازى رىزالىقتىن.

دوتەي بولمىسا، پوتەي بولماس.

دۆ غېرىپنى ئۇرۇپتۇ،
ئۆمۈچۈك مۇساپىرنى (ئۇرۇپتۇ).

رەختىڭگە ئىشەنگۈچە، بەختىڭگە ئىشەن.

سەككىز كۈنلۈك ئۆمۈرنىڭ توققۇز كۈنلۈك ئىشى
بار.

قولى گال كاسىپتىن، پۇتى ئىتتىك دىۋانە ياخشى.

قىمارۋازنىڭ ئالچىسى تولا،
پوستەكچىنىڭ خالتىسى تولار.

گۈلۈك كۈندە ئېچىلماس.

مەن قىلۇرمەن توققۇز،
خۇدايىم قىلۇر ئوتتۇز.

مۈشۈك كىمنىڭ گۆشنى يېيىشنى بىلەر.

نانىڭ قەدرىنى خامانچى بىلەر،
سۇنىڭ قەدرىنى كارىزچى (بىلەر).

ھۇرۇنغا ئىش يوق،
ئىشچانغا قىش (يوق).

ئۆيگە ئوغرى كىرسە، ئىتنىڭ سىيگۈسى كەپتۇ.

ئۇيقۇسى ئۇزۇننىڭ بەختى قىسقا.

ئېپى كەلسە سېپى ئۆزىدىن چىقار.

ئىشچان بەختىنى ئىشىدىن ئىزدەر،
ھۇرۇن بەختىنى كىشىدىن (ئىزدەر).

ئىسراپچىلىق نەدە،
تەر چىقمىغان يەردە.

يامغۇردىن قېچىپ مۆلدۈرگە ئۇچراپتۇ.

يۈرەكنى تارتسا بېغىر ئاغرىيدۇ.

يېتىم يۆتەلسە، ياڭىقى ئاجرار.

ئېپى كەلمىگۈچە، جېپى كەلمەس.

ئىتنىڭ ئاغزىغا كىرگەن گۆش ساق چىقماس.

يىغلاپ - يىغلاپ چوڭلىغۇلۇق،
ئۇخلاپ - ئۇخلاپ قانغۇلۇق.

ئۇرۇق-تۇغقان، قوشنىدار چىلىق توغرىسىدا

ئات تەپكەنگە ئات چىدار،
ئېشەك تەپكەنگە ئېشەك (چىدار).

ئات كىشنىشىپ تېپىشار،
تۇغقان ئىزدىشىپ (تېپىشار).

ئەسكى چاپان يامغۇردا ياخشى،
يامان تۇغقان ئۆلگەندە (ياخشى).

ئەتىگەن تۇرۇپ قوشناڭغا باق.

ئەرنىڭ ئەسكىسى قاراقچى،
قوشنىنىڭ ئەسكىسى ماراقچى.

باي تۇغقاندىن بۇلۇت يېقىن.

بىر قوشنا بولۇپ سىناش،
بىر قۇدا بولۇپ (سىناش).

بىر تۇغقانىنىڭ ئۇرۇشۇشى تاۋار يوتقانىنىڭ يىرتىلىشى.

بۆرە قوشنىسنى يېمەس.

بۆرە قوشنىسىغا يامانلىق سانىماس.

بۆركۈت ئۆز ئۇۋىسى ئەتراپىدا ئوۋ قىلماس.

پىچاقنى ئىشلەتمىسە داتلىشار،
تۇغقان ئىزدەشمىسە ياتلىشار.

تاغامدىن تاغار ياخشى،
هاممامدىن باداڭ (ياخشى).

تونۇرى بىر، كۆسىيى باشقا.

توغرا ئېيتقان تۇغقانغا يارىماس.

تۇغقان تاشلىسا يات بولۇر،
تۆمۈر تاشلىسا دات بولۇر.

تۇغقاننىڭ بېغى چىڭ.

تېزىنى باسسا، مېزى چىقار.

سەن تىنچ، مەن تىنچ، قوشناڭ تىنچ.

سول كۆزۈڭ ئوڭ كۆزۈڭگە دۈشمەن.

غېرىبنىڭ هالىغا غېرىب يېتەر.

قاغا قاغىنىڭ كۆزىنى چوقۇماس.

قوشناڭ يىغلىغاندا سەن كۈلمە.

قوشناڭ قارىغۇ بولسا كۆزۈڭنى قىس.

قوشنا قوشنىدىن سەھەر تۇرۇشنى ئۆگىنەر.

قوشناڭنىڭ غەيۋىتىنى قىلسا قۇلاق يوپۇر.

قوشنا قوشنىنىڭ كۆزگۈسى.

قوشناڭ جەبىر قىلسا سەۋر قىل.

قوشنا ھەققى — خۇدا ھەققى.

قوشنىسىز ئەر — سۇسىز يەر.

قوشناڭنىڭ ئۆيىگە قاراپ تۈكۈرمە.

قوشنامنىڭ قوشنامغا قوش كۆرۈنەر.

قوشناڭنىڭ قىزىنى كېلىن قىلما،
نېپىز يۈزۈڭنى قېلىن (قىلما).

قوشناڭ كەلسە ئاشقا،
چىرايىڭ بولمىسۇن باشقا.

قوشناڭ قايان، كېپىشىڭ شۇ يان.

قوشنا جانغا ئارقاق.

قوشناڭ ئەما بولسا گاس بولۇۋال.

قوشناڭ بولسا كۆكەرمە،
جېدەلگە مۇشت كۆتۈرمە.

قولۇڭ ياغ بولسا يېنىڭغا سۈركە.

قىيامەت كەلسە قوشنىدىن.

كالىنىڭ مۈڭگۈزىگە ئۇرسا، تۇيىقى سىرقىرار.

كۆيۈمى يوق تۇغقاندىن كۆيۈمى بار يات ياخشى.

گۆش تىرناقتىن ئايرىلماس.

مۇڭ تۆككىلى قېرىنداش ياخشى.

نان ياققاندا كەلگەن مېھمان، مېھمان ئەمەس.

هاممامنىڭ بەرگىنى ياخشى،
تاغامنىڭ كەلگىنى (ياخشى).

ئوتتۇرىدا قاڭشار بولمىسا، ئۇ كۆز بۇ كۆزنى يەيدۇ.

ئوتنى كوچىلىساڭ ئۆچەر،
قوشناڭنى كوچىلىساڭ كۆچەر.

ئوبدان ئادەم خوشلىشىپ كۆچەر،
ئەسكى ئادەم مۇشتلىشىپ (كۆچەر).

ئۇچرىغانلا كىشى ئۆز بولماس،
يات بىلەن تۇغقان تەڭ بولماس.

ئۇرۇق - تۇغقان تېپىشار، ياتقا بالا يېپىشار.

ئۆينى كېپەككە ئال،
قوشنىنى ئالتۇنغا (ئال).

ئۆينى بىر سەرگە ئالساڭ،
قوشناڭنى مىڭ سەرگە ئال.

ئۆي سېتىۋالماي، قوشنا سېتىۋال.

ئۆزۈڭنى چىڭ تۇت، قوشناڭنى ئوغرى تۇتما.

ئېلىشنى بىلىپ بېرىشنى بىلمىگەن، قوشنىدارچىلىققا يارىماس.

ئىككى بىر تۇغقاندىن دۆ قورقار.

يالغۇز ئۆي ياخشى ئەمەس،
مۇڭسىز كۆي ناخشا ئەمەس.

ياخشى قوشنا دەردكە داۋا،
يامان قوشنا باشقا بالا.

ياخشى قوشناڭدىن ئايرىلغۇچە،
يامان خوتۇنۇڭدىن ئايرىل.

ياتنىڭ تۆرىدە ئولتۇرغۇچە،
تۇغقاننىڭ مانديسىدا ئولتۇر.

ياخشى قوشنا ئاتا - ئانا،
يامان قوشنا ئوتۇ بالا.

ياخشى قوشنىدىن ئامەت كېلەر،
يامان قوشنىدىن ئاپەت كېلەر.

يان قوشنا — جان قوشنا.

يۇلغۇن ئوتۇنى بەقەم،
تۇغقان دېگەن لەقەم.

مېھمان ۋە مېھماندارچىلىق توغرىسىدا

ئاش يېسەڭ تاۋۇقنىغا باق،
ئاش ئىگىسىنىڭ قاپىقىغا (باق).

ئاتنى نەگە باغلايمەن؟ «ئۆيگە كىرسىلە» دېگەن تىلىمغا.

ئاچ كۆز ئېھساندىن قاچار،
بېخىل مېھماندىن (قاچار).

ئاش ئىگىسى بىلەن تاتلىق.

ئاش كەلسە ئىمان قېچىپتۇ،
زاغرا ناندا مېھمان (قېچىپتۇ).

ئادەمنىڭ ئۆزى ئۇلۇغ،
مېھماننىڭ يۈزى (ئۇلۇغ).

ئايدا كەلگەنگە ئاياق،
كۈندە كەلگەنگە تاياق.

ئادەم ئادەمگە مېھمان،
جان تەنگە (مېھمان).

ئاقىل مېھمان ئۆزۈڭنىمۇ سىنايدۇ،
ئېلىڭنىمۇ (سىنايدۇ).

ئاش تاۋىقىڭ كېرەك ئەمەس،
قاش - قاپىقىڭ كېرەك.

ئەسكى مېھمان ئىشىكتىن كىرگۈچە، كەشى تۆرگە چىقار.

ئەتىيازدا كەلگەن مېھماندىن كۈزدە كەلگەن ئوغرى ياخشى.

بارىنى بەرگەن ئۇيالماس.

بەرمەسنىڭ ئىشى پىشماس.

بۇغداي نېنى مېھمانغا ياخشى،
قوناق نېنى قېتىققا (ياخشى).

بېخىل مېھماننىڭ قولىغا قارار،
سېخىي مېھماننىڭ يولىغا (قارار).

بىر قېتىم تۇزىنى تېتىغان يەرگە مىڭ قېتىم تەزىم قىل.

پىل بىلەن دوست بولساڭ پىلخانا سال.

تۆگە بىلەن دوست بولساڭ تۆگىخانا سال.

تاپقىنى قوي ئۆلتۈرەر، تاپالمىغىنى چۈجە خوراز.

تاپقىنى گۈل كەلتۈرەر، تاپالمىغىنى بىر باش پىياز.

تاۋاق تارتقاندا تىلىڭنى تارت.

تەسەللا تەكلىپ قىلاي كۆڭلى قالمىسۇن،
ئورۇق ئاتقا بوغۇز بېرەي يولدا قالمىسۇن.

تەخەيلىك ئېشەك پايخانغا يارىماس،
بالىلىق خوتۇن مېھمانغا يارىماس.

تويىنىڭ نىكاھ ــ پەتىسى بار،
مېھماننىڭ كەلدى ــ كەتتىسى (بار).

توڭلىغانغا يوتقان سال،
ئاچقانغا داستىخان (سال).

تويغان يەرگە توققۇز تەزىم.

تۈيۇقسىز كەلگەن مېھمان ئوغرى توقمىقىدىن يامان.

تۇزنىڭ يولى ئۇلۇغ.

تىرىككە مېھمان لازىم،
ئۆلۈككە ئىمان لازىم.

چاقىرماقنىڭ ئېتى ئۇلۇغ.

چاقىرمىغان يەردە پۇتىمىغان چوماق بار.

چاقىرمىغاندا بېرىپتۇ مېھمان،
ئاش كەلگەندە قېچىپتۇ ئىمان.

چاقىرىلغان مېھمان پۇتىغان تاياق.

چاقىرمىغان مېھمان ئەستاغپۇرۇللا،
چاقىرغان مېھمان بىسمىللا.

چاقىرمىغان مېھماننىڭ ئىززىتى يوق،
چايىنمىغان تائامنىڭ لەززىتى (يوق).

خوتۇنۇڭ پۇچەك بولسا، مېھمىنىڭ مۇتتەھەم بولۇر.

داستىخان مېھمان بىلەن ئاۋات.

داستىخىنىڭ كەڭ بولسا، يۈزۈڭ چوڭ بولۇر.

ساغەر تۇتقان ساق قالماس.

ساھىبخانا سۆلكەتلىك بولسا،
سۆپرىسى بەرىكەتلىك بولار.

ساھىبخانا بارىنى قويسا، مېھمان ئاز كۆرمەس.

ساھىبخانا ھارماي ئىشلەر،
مېھمان يالماپ چىشلەر.

سەن كەلسەڭ نېمە ئەكېلىسەن؟
مەن بارسام نېمە ئېلىپ بارىمەن؟

سالامچى بولساڭ تۆرگە ئۆت.

سەۋزە، گۇرۇچ ئاش بولۇر،
مېھمان كۆڭلى خۇش (بولۇر).

سېرىق تالدا كەلگەن مېھمان ئوغرى كىرگەندىنمۇ يامان.

سېنىڭ ئىشىكىڭ ئەلگە ئوچۇق بولسا،
ئەل ئىشىكى ساڭا ئوچۇق.

قوي يوق چاغدا قۇربان كېلەر،
نان يوق چاغدا مېھمان كېلەر.

قوينى شاپاقلا زورلىما،
مېھماننى تاماقلا (زورلىما).

«كەل» دېمەك بار، «كەت» دېمەك يوق.

كەلگەندە ئىززىتىنى قىل،
كەتكەندە ھۆرمىتىنى (قىل).

كەچ بولدى يات،
سەھەر بولدى كەت.

كەلگەن مېھمان ئالتە، قونغان چۈشىن ئاتمىش.

كەلسىلە قارىم، سىلىنىڭ ئولتۇرىدىغان يەرلىرى ئايرىم.

كەڭ بولساڭ كەم بولمايسەن.

كۆڭلەك كىرىنى سوپۇن ئالۇر،
كۆڭۈل كىرىنى چاي ئالۇر.

كۆرپە سالساڭ تىز ئۇيىلار،
داستىخان سالساڭ يۈز (ئۇيىلار).

كۆرپە سېلىش — ھۆرمەت،
داستىخان سېلىش — ھىممەت.

كۇندە مېھمان كەلمەس،
ياسانغاندا يىغا كەلمەس.

كېلىش مېھماندىن، كېتىش ئۆي ئىگىسىدىن.

كېتىۋاتىدۇ - كېلىۋاتىدۇ جاھاننىڭ ئىشى،
ياتنى تۇغقان قىلغان قازاننىڭ ئىشى.

كىيىمىڭگە قاراپ قارشى ئالار،
ئەقلىڭگە قاراپ ئۇزىتار.

كىشىنىڭ ئۆيگە كىشى كېلەر،
تەڭ كۆرمىسەڭ كىم كېلەر.

كىيىم پىچساڭ بويغا قارا،
قازان ئاسساڭ مېھمانغا (قارا).

كىشىنىڭكىنى بۇلاپ ــ تالاپتۇ،
ئۆزىنىڭكىنى سىقىپ يالاپتۇ.

مېھماننىڭ قولىغا قارىماي، يولىغا قارا.

مېھماننىڭ كۆڭلى ــ خۇدانىڭ كۆڭلى.

مېھماننىڭ ئېتىمۇ مېھمان، ئىتىمۇ مېھمان.

مېھماننىڭ ئوبدىنى تاماق خىلىلىماس.

مېھمان بىر كۈن تۇرسا تېتار،
ئىككى كۈن تۇرسا سېسار.

مېھمان ئاش دەپ كەلمەس.

مېھماننىڭ رىزقى ئۆزىدىن بۇرۇن كېلەر.

مېھمان كەلسە چاپتۇرار،
بار ــ يوقنى تاپتۇرار.

مېھمان ئۆز رىزقى بىلەن كېلەر.

مېھماننىڭ قەدرى ئۈچ كۈن.

مېھماننىڭ كۆڭلى قىلدىن ئىنچىكە.

مېھماننى ئۆيگە سولاپ،
ئۆزى يۈرەر ئەل سوراپ.

مېھمان كەلسە قوش كېلۇر،
قارنى بوش كېلۇر.

مېھماننىڭ ئۆزى زىل، كۆڭلى قىل.

مېھمان ساھىبخانىغا ئەزىز،
ساھىبخانا مېھمانغا (ئەزىز).

مېھمانغا ئىسسىق ئېشىڭ بولمىسىمۇ، ئىللىق سۆزۈڭ بولسۇن.

مېھمان ئاتاڭدىن ئۇلۇغ.

مېھمان بولسا ئۇچ كۇنلۇك،
ئۇندىن كېيىن كەچكۇلۇك.

مېھمان بىرىنچى كۇنى ئالتۇن،
ئىككىنچى كۇنى كۇمۇش.

مېھمان كەلسە ئەت پىشار،
ئەت پىشمىسا بەت پىشار.

مېھماننى ئاز كۇت، ساز كۇت.

مېھمان كىرگەندە چۆمۈچنى تاراڭلاتما.

مېھمان قوزىدىن ياۋاش.

مېھمان مېھماندىن قىزغىنىپتۇ،
ئۆي ئىگىسى ھەر ئىككىلىسىدىن قىزغىنىپتۇ.

مېھمان كەلسە قۇت كېلەر.

مېھمان ھەم ئۇششۇق، ھەم ياۋاش.

مېھماندارچىلىقتىن يامانلىساڭ مېھمان چاقىر.

مېھماندىن ئايىغان ئاش — باشقا تەگكەن تاش.

مېھماننى كەچ قويساڭ قوي، ئاچ قويما.

مېھماندىن سوراپ تۆگە سويغۇچە،
سورىمايلا سوغۇق سۇ قوي.

مېھماننىڭ كېلىشى ئۆيۈڭگە بەرىكەت.

مېھماننىڭ دىدارى غەنىيمەت.

مېھمانغا قاراپ خورۇچ ئال،
ياغقا قاراپ گۆرۈچ (ئال).

مېھمان كەلسە نان ئوشات،
دوستۇڭغا قورساق بوشات.

مېنىڭ مەردلىكىمنى خەقنىڭ داستىخىنىدا كۆر.

مىزبان سايراپ ئولتۇرسا، مېھمان يايراپ ئولتۇرار.

نەشپۈتنى ئۆزۈڭگە قوي،
شاپتۇلنى مېھمانغا (قوي).

ئوچۇق چىراي ــــ قايناق چاي.

ئۇياتلىق مېھمان يامان چاغدا كېلۇر.

ئۆينىڭ تۆرىگە قارىماي، ساھىبخانىنىڭ چىرايىغا قارا.

ئۆيۈڭ كىچىك بولسىمۇ، نېنىڭ چوڭ بولسۇن.

ئۆينىڭ كۆركى ــــ داستىخان،
داستىخاننىڭ كۆركى ــــ نان.

ئۆي يارىشىقى مېھمان.

ئۆزۈڭگە قوشۇقتا ئېلىپ، كىشىگە چۆمۈچتە بەر.

ئېشى پىشماسنىڭ بەرگۈسى يوق.

ئېشىڭ ئاز بولسىمۇ، پەيلىڭ ساز بولسۇن.

ئىلتىپاتنىڭ چوڭ ـ كىچىكى يوق.

ئىتنى «چاغ» دېسە، مېھماننىڭ كۆڭلىگە كېلەر.

ئىشىڭ يامان بولسا مېھنىتىڭ كېتەر،
خوتۇنۇڭ يامان بولسا مېھمىنىڭ (كېتەر).

يامدالمىغان① ئۆيگە مېھمان كېلەر.

---

① يامدالمىغان ــــ سۇپۇرۇلمىغان.

ياخشى مېھمان چىللىسىمۇ كېلىدۇ، چىللىمىسىمۇ كېلىدۇ.

يەتتە نانغا يۈز بولغان ئىككى توقاچ.

يېمەك لەززىتى — مېھمان ئىززىتى.

يېمىگەننىڭ ئاغزىغا تاش.

يىراقتىكى مېھماننىڭ ئىشىكىنى باغلىغۇچە، يېقىندىكى مېھمان ئۈزاپتۇ.

يول يۇرۇش ۋە يولداشلىق توغرىسىدا

ئاتلىق دوست يولغا يولداش،
پىيادىسى دائىم قولداش.

ئەتىگەندە يول يۈرسەڭ كەچتە سۆيۈنەرسەن.

چۆلدە ئۇسسۇزلۇق يامان،
يولدا يالغۇزلۇق (يامان).

قىشتا يولغا چىقساڭ ئېتىكىڭنى قار باسار.

كېچىسى يول يۈرسەڭ، تاڭ ئاتقاندا سۆيۈنەرسەن.

مەن ئالدىرايمەن ماڭغىلى،
ئېشىكىم ئالدىرايدۇ ياتقىلى.

مېڭىپ ھارغاندا مايماق ئېشەك مەپە كۆرۈنەر.

نان دېگەن ھەمراھ.

ھەمراھ سەپەردە سىنىلار،
دوست خەتەردە (سىنىلار).

يول ئازابى — گۆر ئازابى.

يولدا ئۇچرىغان ھەمراھ ھەمراھ بولماس.

يولنى يۈرگەن بىلەر.

غەم-قايغۇ تۇغرىسىدا

ئادەمنى غەم يەيدۇ،
تۆمۈرنى نەم (يەيدۇ).

ئازاد ئادەمگە ئالەم كەڭ.

ئاچ قۇيرۇقى يېشىلەر،
غەم قۇيرۇقى يېشىلمەس.

باتۇرنىڭ كۆز يېشىنى كۆرمىگۈچە، ھەسرەتنىڭ ئېغىرلىقىنى بىلمەيسەن.

بالا تاپسام بېشى يوق،
سوقا تاپسام تېشى يوق.

بالا - قازا كۆرۈنۈپ كەلمەس، پۇت - قولنى ساڭگىلىتىپ.

بۇرگە نەمدىن،
ئۇيقۇ غەمدىن.

بېشىڭغا كۈن چۈشكەندە چىشىڭمۇ غوۋغا قىلۇر.

تۇغۇلغىنىڭ — ئۆلگىنىڭ.

تۆگىنىڭ تۆگىدەك يۈكى بار.

خاپىلىق ئالدىدا كېلەر،
پۇشايمان ئارقىدا (كېلەر).

خەلپەم كۈلمەس،
كۈلسە تېلىقىپ قالار.

خەققە دېسە گەپ بولىدۇ،
دېمىسە دەرد بولىدۇ.

خۇشاللىق ياشارتار،
خاپىلىق قېرىتار.

خۇشلۇقتا بالا كۆرۈنمەس.

خىيال باسقان ئەر — ئەمەن باسقان يەر.

دەرد كەلگەندە دەرمان كېتەر.

دەردى بارغا بوستان ياراشماس.

دەزى بار دالدىغا ئۆتىدۇ،
دەردى بار ئالدىغا ئۆتىدۇ.

دەرد كەلسە قوشلاپ كېلەر،
بىر - بىرىنى باشلاپ كېلەر.

رەمچى رەم سالار،
ئىچىڭگە غەم (سالار).

قازاننىڭ قارىسى يامان،
كۆڭۈلنىڭ ئالىسى (يامان).

قوشناچىمنىڭ پەيلى يامان بولسا، ئىمام خۇپتەننىمۇ چالا ئوقۇر.

قىزىقچىنىڭ قوشنىسى قېرىماس.

كۆڭۈلسىزدىن كۆلكە چىقماس.

كۆپ ئۇيقۇ ئادەمنى لەختە قىلار،
غەم - ئەندىشە زەخمە (قىلار).

كۆڭلۈڭ رەنجىسە كۆلۈپ ئوينا.

كىشى قايغۇسى ئىتەكتە،
ئۆز قايغۇسى يۈرەكتە.

گۈل سەھەردە ئېچىلۇر،
كۆڭۈل كېچىدە (ئېچىلۇر).

مېھماننىڭ مەستلىكى كەيپ،
ساھىبخاننىڭ مەستلىكى ئەيىب.

مېيىت ئىشىكتىن چىقسا، سەۋر تۈڭلۈكتىن كىرەر.

ھەركىم ئۆز دەردىنى ئۆزى بىلەر.

ئون كۆلكىنىڭ بىر يىغىسى بار.

ئون يىللىق راھەتتىن بىر دەملىك خاپىلىق يامان.

ئۆزۈمنىڭ كۆڭلى — جانان چىنىسى،
ئۆزگىنىڭ كۆڭلى — قاپاق پۇچىقى.

ئىش باشقا چۈشتى،
ئىشتان ئاياغقا چۈشتى.

ئىشىڭ تۈزەلمىسە، چۈشۈڭ تۈزەلمەس.

ياشلىق سۇدەك ئۆتەر،
ھەسرەت تاشتەك چۆكەر.

يەرنىڭ دەردى بولمىسا شورلىماس،
ئادەمنىڭ دەردى بولمىسا تۇۋلىماس.

تويـتۆكۈن، ئۆلۈمـيېتىم، بالاـقازا توغرىسىدا

ئاتاڭ ئۆلسە ئۆلسۇن،
ئاتاڭنى كۆرگەنلەر ئۆلمىسۇن.

ئاللا ئىگەم دوست، كەلگەن بالانى توس !

ئەل توي بىلەن،
بۆرە قوي بىلەن.

بالا ـ قازا دەرەخ بېشىدا ئەمەس، ئادەم قېشىدا.

بىر يېيىم خېمىر بىلەن توي ئۆتمەس.

پاراڭدىن قورقمىساڭ توي قىل،
ئۆلۈشىدىن قورقمىساڭ قوي قىل.

توي دېسە نەغمىسى يوق،
ئۆلۈم دېسە يىغىسى (يوق).

توقۇناق بالا، ئىلمەك قازا.

تىرىك تۇرۇپ ساندا يوق،
ئۆلۈك بولۇپ گۆردە (يوق).

تىرىكنىڭ يۈزى بار،
ئۆلۈكنىڭ روھى (بار).

تىرىكمدە خەيرىيەت،
ئۆلگىنىدە داد ـ پەرياد.

جېنى بارنىڭ قازاسى بار.

قاپاق كۈندە سۇنماس، كۈندە سۇنار.

قازاغا رىزا.

قازا كەلسە قازى ئاخۇنۇمنىڭ بېلى سۇنار.

قېرىنداش ئۆلۈمى ـــ قىيامەت.

كىشىنىڭ ئۆلۈكى تالادا قالماس.

مۇسىبەت كۆڭۈل بۇزىدۇ،
غەيۋەت ئۆي (بۇزىدۇ).

نەسلىك بىر ئادەمدە تۇرماس.

ئورمىنى بۆلۈم تۆگىتەر،
ئادەمنى ئۆلۈم (تۆگىتەر).

ئۆلۈملۈك يەردە موللا سەمرەر.

ئۆلۈم قاش - كىرپىكنىڭ ئارىلىقىدا.

ئۆلۈمدىن يامانلىساڭ ئۆلۈپ باق،
تويدىن يامانلىساڭ توي قىلىپ باق.

ئۆلۈمنىڭ يىغىسى بار،
تويىنىڭ نەغمىسى بار.

ياتقاندا يان يوق،
ئۆلگەندە جان (يوق).

يۈماي - تارىماي گۆردە قويۇپتۇ.

بايلىق، نامراتلىق توغرىسىدا

ئالتۇندىن كۆز يېشى تۆكۈلەر.

ئالتۇن بار يەردە جان دەردى.

ئاز – ئازدىن كۆپىيەر، ئاز – ئازدىن يوقىلار.

ئاز يىغساڭمۇ هالال يىغ.

ئارتۇق دۆلەت باشنى يارماس.

ئاچ ئۆيدە قېتىق ئۇيۇماس.

ئات تېپىلسا، ئوغلاق تېپىلار.

ئاتاڭدا بولغۇچە، ئالقىنىڭدا بولسۇن.

ئەرزان گۆشنىڭ شورپىسى بولماس،
نامرات بەگنىڭ دورغىسى (بولماس).

ئەسكى تامنىڭ دەزى تولا،
نامراتنىڭ قەرزى تولا.

ئەر غېرىب بولسا ناخشىچى بولار،
خوتۇن غېرىب بولسا يىغىچى (بولار).

بارغا رازى بول،
يوققا سەۋر قىل.

باي باي بولغانسېرى قوڭى پورۇلەر.

بار پەرمان بىلەن،
يوق ئارمان بىلەن.

باي سېغىنغاننى يەر،
نامرات تاپقاننى (يەر).

بارنىڭ مايىقى تېگەر،
يوقنىڭ تايىقى (تېگەر).

بايتال بولمىسا تاي بولماس،
تېجىمىگەن باي (بولماس).

باي بارنى بەرمەس،
يوق قاراپ تۇرماس.

باينى مال باسار،
كەمبەغەلنى بالا (باسار).

بارنىڭ بارى يوقار،
يوقنىڭ زارى (يوقار).

بارلىق ئوخشىتار،
يوقلۇق قاقشىتار.

باي كالىغا ئامراق،
نامرات بالىغا ئامراق.

بارنىڭ يۈزى يورۇق،
يوقنىڭ يۈزى چورۇق.

بايدا ئارغامچا، كەمبەغەلدە كۆلا،
باي بولاي دېسەڭ، كەمبەغەلنى بۆلا.

بارغا بىر هاشار،
يوققا مىڭ هاشار.

باي ماختانسا تېپىلار،
يوق ماختانسا چېچىلار.

باينىڭ پۇلى — ئوچاقنىڭ كۈلى.

باي ئۆيىدە قوي ئاسار،
كەمبەغەلنىڭ يۈزىنى قورۇق باسار.

بارلىق توزۇتىدۇ،
يوقلۇق ئۆگىتىدۇ.

بار بارى بىلەن،
يوق هالى بىلەن.

بايدىن پايدا قۇتۇلماس،
باي تۈغقىنىنى تونۇماس.

بارغا باقاۋۇل،
يوققا ياساۋۇل.

بارنىڭ ئىشى پەرمان بىلەن،
يوقنىڭ ئىشى ئارمان بىلەن.

بۇغىنىڭ دۈشمىنى مۈڭگۈزى.

بىر يولۋاسنىڭ ئۆلۈكى مىڭ تۈلكىنى تويدۇرار.

بىر ئۇسسۇلچى بىلەن توي ئۆتمەس.

پۇلى بار كۈندە كۆرۈشەر،
پۇلى يوق كۈندە ئۇرۇشار.

پۇل جانغا ئارا تۇرماس.

پۇلى بار چاغدا قەلەم قاش يىگىت،
پۇلى تۈگىگەندە «ئو - ئۇش» يىگىت.

پۇلۇم بولسا قوللايدۇ،
پۇلۇم بولمىسا قوغلايدۇ.

پۇلنىڭ بىر ئۇچى بىلەكتە، بىر ئۇچى يۈرەكتە.

پۇلۇڭ بولسا مىڭى دوست،
پۇلۇڭ بولمىسا نەدە دوست.

تۆل خوتۇن باي كېلەر.

توقنىڭ تىلىكى ــ تىللا.

تۆگە قانچە، يېغىرىمۇ شۇنچە.

تېگى بارنىڭ ئۆچى بار.

تىللاغا يېقىن تۇرساڭ چېچى بولسىمۇ يۇقار.

تىلىنۇالغان تىزغا يەتمەس.

چۇشۇڭگە ئىشەنسەڭ نامرات بولىسەن،
ئىشىڭغا ئىشەنسەڭ باي (بولىسەن).

خاننىڭ خەزىنىسى تولماس.

خاننىڭ خەزىنىسىدىن چىقمىغان تىلەمچىنىڭ خەزىنىسىدىن چىقار.

دورغا بىلمىگەن ئۆينى تىلەمچى بىلەر.

دۆلەتمەن بولساڭمۇ، سۆلەتمەن بولما.

زەرداردىن پۇل سورىماڭ،
تۆل خوتۇندىن تورپاق (سورىماڭ).

سېمىزنىڭ ئايىغى سەككىز.

غېرىبنىڭ كۆڭلى ــ خۇدانىڭ كۆڭلى.

قوتۇر ئىت تامدىن ئاشالماس.

قوڭۇمدا ئىشتان يوق، ئىچىم مارجان بۇۋى.

قىرسىز يەر ئەسكى،
پۇلسىز ئەر ئەسكى.

گادايىنى گاداي قىلغان باينىڭ كونىسى.

گاداي بولساڭ كۆچۈپ باق.

گاداي بىر بۇردا نانغا موھتاج،
باي ھەممىگە موھتاج.

گاداي بايغا يەتسەم دېگۇدەك،
باي خۇداغا يەتسەم دېگۇدەك.

ھالاللىقتا توخۇسى يوق،
ھاراملىقتا مۈشۈكى يوق.

ھەر كىشى بارغا باتۇر.

مۇسۇلمانچىلىق توقلۇقتا،
ئىمان قاچار يوقلۇقتا.

مېلى بارنىڭ مېلىغا،
مېلى يوقنىڭ جېنىغا.

نامراتلىق تاشتىن قاتتىق.

نامراتنىڭ قولى قىسقا،
قەرزدارنىڭ تىلى (قىسقا).

ئورۇقنىڭ كۆڭلى يورۇق.

ئورۇق ئاتنىڭ يېغىرى ساقايماس.

ئۇنى تاپساڭ بۇ يوق،
بۇنى تاپساڭ ئۇ (يوق).

ئېتى يوق چېپىشقاق،
ئىشتىنى يوق چېلىشقاق.

ئىپارلىق تۇلۇمنىڭ ئىپارى تۈگىسە، ھىدى قالار.

يانچۇقۇڭدا ئاقچاڭ بولسا دوستۇڭ قاچماس،
بالاغا يولۇقساڭ ساڭا باقماس.

يالىڭاچ سۇدىن قورقماس.

يوقنىڭ يېمى يوق،
بارنىڭ غېمى يوق.

يېڭى باينىڭ ئۇيقۇسى كەلمەس،
نامراتنىڭ قوپقۇسى (كەلمەس).

پەسىل توغرىسىدا

ئايىنىڭ بېشىدىن قورققۇچە، بەشىدىن قورق.

ئالما كۈن نۇرىدا قىزىرار.

ئەتىگەننىڭ تەقدىرى ئاسماندا.

ئەتىيازدا ئىشنى پۇختا قىلساڭ، يىلىڭ ياخشى ئۆتەر.

ئەتىيازنىڭ چالمىسى — كۈزنىڭ ئالمىسى.

ئەتىگەندە كۈننىڭ چىقىشىغا باق،
كەچتە پېتىشىغا (باق).

باھارنىڭ كېلىشى — بېلىقتىن.

بارس يىلى — بايلىق،
قويان يىلى — قەھەتچىلىك.

بارس يىلىدا بارىڭنى چاچ،
ھېچبولمىسا تېرىق (چاچ).

بىر قارلىغاچ كەلسىمۇ باھارنىڭ شەپىسى.

بىر يىلدا ئىككى ياز بولماس.

پەسىل كىشىنى ساقلاپ تۇرماس.

تال قىڭغايسا پەس بولۇر،
كۆن قىڭغايسا كەچ (بولۇر).

تارازىدا توختىغان قىشقا كىرەلمەس.

توڭلىغان چاغدا مۇز ئۈچراپتۇ،
ئۇسسۇغاندا ئوت (ئۈچراپتۇ).

تۇندىن كېيىن ناھار كېلۇر،
قىشتىن كېيىن باھار كېلۇر.

تېرەكنىڭ ياخشىسى تۈز،
پەسىلنىڭ ياخشىسى كۈز.

جەۋزا تۇغماي ياز چىقماس.

چاشقان يىلى — توقچىلىق،
قوي يىلى — پوقچىلىق.

چىللە كىردى — قىش قالمىدى،
تومۇز كىردى — ياز قالمىدى.

دەلۋە — دىۋانە،
سوغۇق — بىگانە.

دوغچى ئاپتاپ تىلىسە، ماتاڭچىنىڭ ئاچچىقى كېلەر.

مايلامچى يامغۇر تىلىسە،
پادىچىنىڭ ئاچچىقى كېلەر.

زىرائەت تېرىساڭ چېچەكتە،
ھوسۇل ئالىسەن كېچىكتە.

سەۋر يامغۇرى — سېرىق ئالتۇن.

سوغۇق قاردىن چىقۇر،
جىگىردەك ياغدىن چىقۇر.

سوغۇقنى نەدە قىشلايسەن دېسە، تاغارنىڭ ئۈندا،
كالىنىڭ بۇرنىدا دېگۈدەك.

سۇسىز گىياھ بولماس،
جۇدۇنسىز باھار (بولماس).

سېرىقتال چاغدا ئەر سارغىيار.

سىيىر يىلى — توقلۇق،
قوي يىلى — پوقلۇق.

شامال تۆۋەندىن كېلەر،
ئاپتاپ يۇقىرىدىن (كېلەر).

غازاڭنىڭ چۈشكۈسى كەلسە بىردەمچىلىك.

غاز كەلدى — ياز كەلدى،
غاز كەتتى — ياز كەتتى.

قەۋس تۇغماي قىش كەلمەس.

قاراڭغۇنىڭ كۆزى يوق.

قارلىغاچ كەلمەي ياز بولماس.

قار ياغماي قىش بولماس،
ئۈچى سۇرمەي چىش چىقماس.

قەشقەرنىڭ قىشى ئاز، سوغۇقى ئەتىياز.

قىش باھارنى توڭدۇرالماس.

قىشنىڭ كۆزى قارىغۇ.

قىشنىڭ قىش بولغىنى ياخشى،
يازنىڭ ياز بولغىنى ياخشى.

قىشنىڭ سوغۇقىدا توڭلىغاندىن يازنىڭ ئىسسىقىدا كۆيگەن ياخشى.

قىشنىڭ گۈلى — ئوت.

قىشنىڭ كۈنى بىر تۇتام.

قىش ئوچىقى تار،
قوپ ئۆيۈڭگە بار.

قىش كۈننىڭ ئاپتىپى دۈشمەننىڭ كۈلكۈنچە بار.

قىشنىڭ ئىشى — ھارام،
يازنىڭ ئىشى — پەرداز كالام.

قىشنىڭ غېمىنى يازدا قىل،
يازنىڭ غېمىنى قىشتا قىل.

قىش كۈنى يا جۇۋا ئال، يا جۇۋان ئال.

كۈزنىڭ تۇپىسىنى يىغ.

كۈندىن قالدىڭ — ئايدىن قالدىڭ،
ئايدىن قالدىڭ — يىلدىن قالدىڭ.

كۈز، ئۆزۈڭنى تۈز.

كۈز — بايۋەچچە، قىش — بىكارچى.

كۈزنىڭ كېلىشى ئەتىيازدىن بەلگىلىك.

كۈز — چىلىق - چىلىق،
قىش — قۇرۇقچىلىق.

كۈزنىڭ قېتىقى — قوينىڭ يېغى.
كۈزنىڭ پوقىمۇ ئالتۇن.

كۈزنىڭ ئاپتىپى چىرايغا ياقار.

مۇزنىڭ ئۆمرى باھارغىچە.

ھاۋا سالقىن — پاشا يوق.

ھوتۇننىڭ ئېتى يامان،
دەلۋۇننىڭ سوغۇقى (يامان).

ھوت، كەتمەن سېپىنى تۇت.

ھوت، ياخشى كەلسە قۇت،
يامان كەلسە جۇت.

ھېيتتا كىيمىگەن تونىنىڭ ياقىسىغا چىچاي.

ئۇلۇغ ئاي — سۇت - قېتىققا باي.

ئۆتكەن ئەسىردىن كېلەر پەسىل ياخشى.

ئۆرۈك چېچىكىدە ئۆرۈك كۆتىكىم بولسا.

ئىت يىلىدا بارنىڭ ئۆسەر.

ئىت يىلىدا مال كۆپىيەر.

ئىش قىلساڭ پەسىلگە باق،
ئادەم تىللىساڭ ئەسلىگە باق.

ئىشنىڭ بېشى سەھەردىن،
يىلنىڭ بېشى باھاردىن.

ياز پەسلى — ناز پەسلى.

يازنىڭ گىلىمى كەڭ،
يازنىڭ قوينى كەڭ.

ياز ــ يېرىلماق،
قىش ــ قىسىلماق.

يازدا چاناڭنى تەييارلا،
قىشتا هارۋاڭنى (تەييارلا).

يازدا يېپىنچاڭنى ئېلىپ يۈر،
قىشتا ئوزۇقۇڭنى (ئېلىپ يۈر).

يازدا يېيىل، قىشتا قىسىل.

يازدا ئۇخلىغان قىشتا مۆزلار.

ياز بار، قىش بار،
ئالدىرىماڭ، ئىش بار.

يازدا كۈننى ئۆزۈن قىلغان
قىشلىقىنى غەملىۋالسۇن دەپ.
قىشتا تۈننى ئۆزۈن قىلغان
ئۇخلاپ ئارام ئېلىۋالسۇن دەپ.

يازدا چۆگۈننىڭ ئەتىۋارى يوق،
قىشتا يەلپۈگۈچنىڭ (ئەتىۋارى يوق).

يازنىڭ كېلىشىنى باھاردىن بىل.

ياز ــ دۆلەت، قىش ــ مەينەت.

يازنىڭ تېزىكى قىشتا دورا.

يازنىڭ يۆندىسى قىشقا ئۇسسۇلۇق.

يازنىڭ قازنى قۇرۇق بولماس.

ياز بىرىنى باي قىلار،
بىرىنى گاداي (قىلار).

ياز يۆندىسى قىشقا قېتىق.

ياغمىغان يامغۇرغا چەكمەن يېپىنماس.

يامغۇردا يەپ يات، بوراندا دوم يات.

يەر ھەيدىسەڭ كۆز ھەيدە،
كۆز ھەيدىمىسەڭ، يۈز ھەيدە.

يېزى كېتىپ كۆزى كەلدى،
قىشى كېتىپ مۈزى قالدى.

يىڭنىنىڭ تۆشۈكىدەك كاماردىن تۆگىدەك سوغۇق كىرەر.

ئاسمان جىسىملىرى ۋە تەبىئەت ھادىسىلىرى توغرىسىدا

ئاسمان — ئەركەك، يەر — چىشى.

ئاينىڭ زىننىتى يۇلتۇز.

ئاينىڭ نۇرى قۇياشتىن.

ئايغا قاراپ ئىزىقساڭ،
تۆمۈر قوزۇققا تەزىم قىل.

ئاي بىلەن كۈن تەڭ تۇغماس.

ئاي قوتانلىسا ئايدا ياغار،
كۈن قوتانلىسا كۈندە (ياغار).

ئاينىڭ ئون بەشى ئايدىڭ، ئون بەشى قاراڭغۇ.

ئاينىڭ يىلتىزى يۇلتۇز.

ئانام بارغۇچە، لەيلىقازاق توزۇپتۇ.

ئاسمان يىراق، يەر قاتتىق.

بوران بولسا ئارام يوق،
يامغۇر ياغسا توزان يوق.

بوراننىڭ ئالدى تىنچىق.

بوراننىڭ كەينى يامغۇر.

بىر كۆكتە ئىككى ئاي بولماس.

پارچە بۇلۇتتىن يامغۇر كۇتمە.

پۇلى يوق باي بولماس،
يورۇقى يوق ئاي (بولماس).

تامچە سۇدا تال كۆكىرەر.

تاغنىڭ تاغدەك پايدىسى بار،
تاغدەك زىيىنى بار.

تومۇزدا ئۇچ كۇن يامغۇر ياغسا، چاشقان ئۆلەر.

تۇزلەڭلىكتە تاغ يوق.

جۇمە ياغسا شەنبە توختار،
شەنبە ياغسا قاچان توختار.

چولپان تۇغسا ئاي پاتار.

سايىنىڭ دەرىخى يوق تۇز كۆرۈنەر،
ياز ئۆتسە كۇز كۆرۈنەر.

سۇ بېشىدا قۇم ئاققۇزار،
ئايىغىدا تاش (ئاققۇزار).

سىم ـ سىم يامغۇر ھۆل قىلۇر،
قىسىر خوتۇن گول قىلۇر.

شاۋقۇنلۇق يامغۇردىن سىم ـ سىم يامغۇر يامان.

شارقىراپ ياغقان يامغۇر ياندىن ئۆتەر،
سىمىلداپ ياغقان يامغۇر جاندىن (ئۆتەر).

شامالدىن تېرىكسە، بوران چىقىپتۇ.

قار ياغدى ــ ئۇن ياغدى.

قىش غېمىنى يازدا قىل،
قىشتا غەمنى ئاز قىل.

قىشنىڭ سوغۇقى ياندىن ئۆتەر،
ئەتىيازنىڭ سوغۇقى جاندىن (ئۆتەر).

كەلكۈن ــ يىرتقۇچ ھايۋان.

كۆيدۈرسىمۇ كۈن ياخشى.

كۆلدىكى غاز يامغۇردىن قورقماس.

كۈن بارىدا يۇلتۇز يوق.

كۆن يۇلتۇزدىن نۇر ئالماس.

كۆن چىقمىسمۇ كەچ بولىدۇ.

كۆن يىراق بولسىمۇ ئاپتىپى يېقىن.

كۆنگە باققىنى قىزاردى،
باقمىغىنى قارايدى.

كۆن چىقسا ھەپىرەڭ،
كۆن چىقمىسا زەپىرەڭ.

كىمكى يازدا ھاڭۋاقمىسا، قىشتا ناخشا ئېيتالار.

گۆلدۈردىن قورقما، مۆلدۈردىن قورق.

ھاۋا ئوچۇق بولسا قېچىپ قۇتۇلالمايسەن،
ھاۋا تۇتۇق بولسا، ئىزدەپ تاپارسەن.

ئوت بىلەن سۇ — تىلسىز يېغى.

ئوت كۆيدۈرۈپ قورۇيدۇ،
بوران چېچىپ سورۇيدۇ.

ئوتنىڭ يىلتىزى ئاسماندا.

ئۆكەر يانغا ئۆتسە يازغا تەۋە،
تۇماق گەدەنگە چۈشسە تازغا (تەۋە).

يامغۇر تەگمىگەن ئۆگزە يوق.

يامغۇردىن قېچىپ مۆلدۈرگە قاپتۇ.

يامغۇر ياغدى — ياغ ياغدى،
قار ياغدى — نان ياغدى.

يازنىڭ قەدرىنى بىلەي دېسەڭ، قىشنىڭ سوغۇقىنى ئەسلە.

ديهقانچىلىق توغرىسىدا

ئاستىنى ئۆرۈپ ھەيدىسەڭ،
دۆۋلەپ ھوسۇل ئالىسەن.

ئاشلىقىڭ بولسا، قاشلىقىڭ بولار.

ئالا كېۋەز ئات مىندۈرەر،
قېلىن كېۋەز قىرغا (مىندۈرەر).

ئالا زىرائەت ئاتقا مىندۈرەر،
قېلىن زىرائەت قىرغا (مىندۈرەر).

ئادەمنىڭ ھەققىنى يەر قايتۇرار.

ئازگال يەر سۇ ئىچكۈچە، دۆڭ يەر نەم تارتار.

ئاق لەيلى بار يەرگە ئاش تېرىما.

ئالما چېچەكلىگەندە ئالتۇن بېرىپ بۇغداي سۇغار.

ئاتىدىن قالغان دۇنيانى كونا كەتمەن يەپ بولار.

ئايرىپ - ئايرىپ ھەيدىسەڭ ئارىدەك بولۇر،
يېرىپ - يېرىپ ھەيدىسەڭ يىغىندەك بولۇر.

ئاش تېرىش — ئوزۇقلۇق ئۈچۈن،
قوغۇن تېرىش — ئۇسسۇلۇق ئۈچۈن.

ئاش بولمىسا ئىش ئاۋۇماس.

ئالتىنچى ئايدا يەر ھەيدىسەڭ، ساپان ئالدىدىن ياغ تامار.

ئادەم يەرنى باقسا، يەر ئادەمنى باقار.

ئارپىنى ياش ۋاقتىدا سۇغار،
بۇغداينى باش ۋاقتىدا (سۇغار).

ئارقىدا قالغان ئىشىڭغا،
قار ياغىدۇ بېشىڭغا.

ئاتاڭ مىراب بولغۇچە، يېرىڭ ئەن بولسۇن.

ئاشلىق تەر، خامان بولۇر،
تېرىمىساڭ ئارمان بولۇر.

ئامۇت چېچىكىدە بۇغداي سۇغارساڭ، ئوراڭنى چوڭقۇر قىل.

ئارپا ئاتمىش كۈندە پىشار،
بۇغداي توقسان كۈندە (پىشار).

ئادەمنىڭ ھەققىنى يەر قايتۇرار.

ئاشلىقىڭ كەم بولسا ھاۋادىن كۆرمە.

ئەتىيازدا قولدەك ئىشلىسەڭ،
قىشتا بەگدەك يەيسەن.

ئەتىيازدا سال، كۈزدە ئال.

ئەمگەكنىڭ ئونۇمى بىلەكتىن،
قوغۇننىڭ زورىيىشى چۆنەكتىن.

ئەر بولاي دېسەڭ ئەلدىن ئايرىلما،
ھوسۇل ئالاي دېسەڭ يەردىن (ئايرىلما).

ئەجىر قىلساڭ تاشقا،
ئاغزىڭ تېگەر ئاشقا.

ئەلدىن سورىغۇچە، يەردىن سورا.

ئەمگەك قىلساڭ يەر سېخىي.

ئەمگەك ئېتىزدا قالماس،
باشاق ئېتىزدا (قالماس).

ئەردىن تاپالمىغان بەختىڭنى يەردىن تاپارسەن.

ئەلدىن قالغان ئەر ئەمەس،
دان بەرمىگەن يەر (ئەمەس).

ئەرگە بىر نۆۋەت،
يەرگە بىر نۆۋەت.

ئەلنەغمىگە ئۇسسۇل كېرەك،
دېھقانغا ھوسۇل (كېرەك).

ئەر ياخشى — يەر ياخشى.

ئەڭگىز قالماس بەدەندە، ئۇما ئۇرۇساڭ تومۇزدا.

باھاردىكى ھەرىكەت — كۈزدىكى بەرىكەت.

باھاردا چېچىپ قاچ،
كۈزدە ئېلىپ (قاچ).

بالدۇر تېرىغان ئاش ئالار،
كېيىن تېرىغان تاش (ئالار).

باشاق سانىماي، چاناق سانا.

باش يارىشىقى — بۆك،
يەر يارىشىقى — كۆك.

باي بولاي دېسەڭ ئېتىز چۆرگىلە،
كەمبەغەل بولاي دېسەڭ مازار (چۆرگىلە).

بەشىنچى ئايدا بېشىنى كۆردۈم،
ئالتىنچى ئايدا ئېشىنى (كۆردۈم).

بولىدىغان ئاش كۆكىدىن مەلۇم.

بۇغداي دېگۈدەك: مېنى مۇزغا مىلىسەڭ، سېنى ئۇنغا مىلەيمەن.

بۇلتۇر كەلدى ئورىغلى،
بۇ يىل كەلدى سورىغلى.

بۇغداي تېرىساڭ توڭغا،
ئىشىڭ تارتار ئوڭغا.

بۇغداي نېنى ياخشى،
ئېيتقۇزىدۇ ناخشى.

بۇغداي قىغ بىلەن ئوخشار،
قوناق تىغ بىلەن ئوخشار.

بۇيىدىن قاچ، كەكرىگە چاچ.

بۇغداي تېرىساڭ يەڭگىلرەك كۆم،
قوناق تېرىساڭ چوڭقۇرراق (كۆم).

بىر باش بۇغداي — بىر قوشۇق ئاش.

بۇغداي ياخشى ئادالانمىسا، بوغۇزغىمۇ يارىماس،
ئارپا ياخشى ئادالانسا، بۇغدايدىن قالماس.

بېشىڭغا يېغى كەلسىمۇ،
قېچىپ يۇرۇپ ئۇرۇق چاچ.

بېشىڭنى تاتىلىغۇچە، ئېتىمىزىڭنى تاتىلا.

بىر كۈن بۆرۈن تېرىساڭ، ئون كۈن بۇرۇن ئورۇسەن.

بىر كۈن تېرىغان ئاشلىقنىڭ يۈز كۈنگە ئوزۇق بولۇر.

بىلىكىڭ تالغۇدەك ئورغاق بىلىسەڭ،
يۈرىكىڭ قانغۇدەك ئورما ئورۇيسەن.

بىر پاتمان ئالتۇنۇڭ بولغۇچە، بىر تاپان يېرىڭ بولسۇن.

بىر مو يەرگە بىر ھاشا،
مىڭ مو يەرگە تاماشا.

بىر داندىن مىڭ دان چىقار.

تازنى ئەر بولمايدۇ دېمە،
سازلىقنى يەر بولمايدۇ دېمە.

تەر تۆكۈپ چاچساڭ ئۇرۇق،
يەر سېنى قويماس قۇرۇق.

تەرگەن ھېساب ئەمەس، يىغقان ھېساب.

توختىمىغان يارغا چوڭ قوزۇق قاق.

توپىنى قانچە ئېگىز يۆلىسەڭ،
قوناق شۇنچە يوغان بولۇر.

تۆرۈپ بازارغا چىقسا،
تېۋىپقا ئىش قالماس.

تۇغقان يوقلاشمىسا يات بولۇر،
كەتمەننى ئىشلەتمىسە دات (بولۇر).

تۆكۈلسە تەرىڭ، ئۈنۈملۈك بولار يېرىڭ.

تېرىق تېرىغان يەر،
كېزىكتىن قوپقان ئەر.

تېرىق تاپساڭ تاشقا چاچ.

تېرىغانغا يەر قېرىماس،
ئىشلىگەنگە ئەر (قېرىماس).

تېرىساڭ ئالىسەن،
تىلىسەڭ تاپىسەن.

تېرىق تېرىيدۇ ھەر كىشى،
يىغىۋالىدۇ ئەر كىشى.

تېمىڭغا ئىشلىگۈچە، يېرىڭگە ئىشلە.

تېۋىپ ھىيلىگە ئامراق،
دېھقان پىلىگە (ئامراق).

تېرىساڭ قىرىق بولار،
تېرىمىساڭ ئېرىق (بولار).

تېرىقمۇ تېرىمايمەن،
قوشقاچمۇ قورۇمايمەن.

تېرىمىغان ئادەمنىڭ خامىنى بولماس.

تېرىغان خامان قىلار،
تېرىمىغان ئارمان قىلار.

تېرىغان ئورۇپ يەر،
تېرىمىغان سوراپ (يەر).

تېرىيدىغان يېرىڭ نەم بولسۇن،
كىرىدىغان يېرىڭ كەڭ بولسۇن.

تېرىق ئورۇماق — قىز قوچاقلىماق،
ئارپا ئورۇماق — خۇن چىقارماق.

چېكەتكىدىن قورقساڭ ئاشلىق تېرىما.

خامان يۇمشتاي دېسەڭ، تېگى بىلەن ئۆرۈپ بەر.

خامان تۆگىگەندە لاي ـ لايىنىڭ نېمە ئىشى؟

خامان ئالماق — شەھەر ئالماق.

خامان ئىشى — يەل بىلەن،
ئادەم ئىشى — ئەل بىلەن.

خانىنىڭ قېشىدا بولغۇچە، سۇنىڭ بېشىدا بول.

خىللاپ تېرىساڭ بىر دانە،
ساڭغا كىرىدۇ مىڭ دانە.

داننىڭ توقلۇقى تۇپراقتا باغلىق،
گۈلنىڭ جامالى يوپۇرماقتا (باغلىق).

دان سۈيى — جان سۈيى.

دانسىز باشاق تىك تۇرار.

دەرەخ تىكسەڭ قاش بولار،
ئوغۇت يىغساڭ ئاش (بولار).

دېھقانچىلىق كاندۇر،
ئىشلىتىدىغان ناندۇر.

دېھقانچىلىق — چىلىق - چىلىق،
بەزىدە قۇرغاقچىلىق.

دېھقانچىلىق — چىلىق - چىلىق، بولمىسا قۇرۇقچىلىق.

دېھقان بولساڭ قاشتا بول،
سوپى بولساڭ باشتا (بول).

دېھقان بولساڭ ۋاقىت - سائىتىنى بىل،
تېرىقچىلىقنى ئۆز ۋاقتىدا قىل.

دېھقاننىڭ پۇلى يەردە،
پېشانىسىدىكى تەردە.

دېھقان تەرگەننى ئالار،

تىلەمچى بەرگەننى (ئالار).

دېنى يوق خامانغا قۇشقاچ چۈشمەس.

دېھقاننىڭ بۇرنىغا يەر پۇرار.

دېھقانغا ھاشا تولا،
چاپچالدا پاشا (تولا).

زىرائەتنىڭ كۆكىگە ئىشلىمەي، تۈۋگە ئىشلە.

زىرائەتنىڭ ئوخشىشىنى كەتمەندىن سورا،
خامىنىڭنىڭ ئوخشىشىنى ئاردىن (سورا).

زىغىر تېرىغان يەر — كېزىك بولغان ئەر.

ساپاندا تۈزەلمىگەن يۇپۇرغىدا تۈزىلەر.

سەن تەر بەرسەڭ، يەر زەر بېرەر.

سۇغا لايىق ئېرىق يوق،
ئېتىزغا لايىق تېرىق يوق.

سۇ كېلىشتىن ئىلگىرى تۇغان سال،
يار كەتمىسۇن يوغان (سال).

سۇ — دېھقاننىڭ قېنى،
يەر — دېھقاننىڭ جېنى.
سۇلۇق بولساڭ شال قىل،

بالىلىق بولساڭ مال (قىل).

سۇ كىرگەن ئېتىز قۇرۇق قالماس.

سۇدىن بۇرۇن تۇغان سال.

سۇغا يېقىن سۇچى كېلەر،
چۆلگە يېقىن نوچى (كېلەر).

سۇ تالاشساڭ بېشىنى تالاش.

سۇ باشتا، نان ئاياغتا.

سۇمبۇلدا سۇ سال،
مىسراندا تەر.

سۇيۇڭ غول — ھوسۇلۇڭ مول.

سۇيۇم كۆلدە،
ئېشىم چۆلدە.

سېغىنى يوققا ياز بولماس،
زىرائىتى يوققا كۈز بولماس.

سېرىق نەمگە قوناق تەر،
قارا نەمگە كېۋەز (تەر).

سېغىز يەر — مېغىز يەر،
قۇم يەر — شور يەر،
شور يەر — خور يەر.
شال سۇغا قانماس،
چال ئۆيگە (قانماس).

شالاڭ بۇغداي باش كۆرسىتەر،
قويۇق بۇغداي چەش (كۆرسىتەر).

شامالغا قاراپ ئارا ئات.

شامال چىققاندا ئات،
توختىغاندا يات.

شورلۇق يەرگە ئوسا بىكار،
قىرى خوتۇنغا ئوسما (بىكار).

غوزا كىۋەزدىن چىگىت چىقماس.

قاچساڭ ئىلىپ قاچ،
كەتسەڭ تىرىپ كەت.

قوناق دان ئالسا ساقىلى كۆپ چىقار،
تىرىق ئوخشىسا پاخىلى (كۆپ چىقار).

قوناق تىرىسام خادا بولدى،
كىۋەز تىرىسام شادا (بولدى).

قويۇق قوناق چاچ كۆرسىتەر،
سۇيۇق قوناق باش (كۆرسىتەر).

قوناقنى دۆڭگە تىرى،
بىدىنى ئويغا (تىرى).
قوزا تۇغسا ئۆستەڭ ئال.

قۇم ئۇنمەس، قوڭغۇز قوشقا ماڭماس.

قۇرۇق چاغلاق غولىغا،
ھۆل چاغلاق بويىنىغا.

قېچىپ كەتكۈچە چېقىپ كەت.

قېشىڭنى كۆرسەتكۈچە، ئېشىڭنى كۆرسەت.

كالىغا ھەلەپ ياخشى،
بىنەم يەرگە سەلەپ (ياخشى).

كەتمەننىڭ دەردىنى قول بىلەر،
لەززىتىنى تىل (بىلەر).

كەتمەن چاپمىغان ئاشنىڭ قەدرىنى بىلمەس،
قورسىقى توق ئاچنىڭ دەردىنى بىلمەس.

كەتمەن چاپساڭ ئەپلەپ چاپ،
يەر مېغىزىنى ئىزدەپ تاپ.

كەكرىنى ئاشقا سالما،
كەتمەننى تاشقا (سالما).

كەتمەن ئويدا ئەمەس، گەپ قولدا.
كۆكنى كۆرۈپ كۆكسۈڭنى كەرمە.

كۆكنگە قارىماي، كۆتىكىگە قارا.

كۆپ چاي ئىچكەن ئەر قېرىماس،
شۈدىگەرلىگەن يەر (قېرىماس).

كۈز ۋاقتىنىڭ چالمىسى ـــ ئەتىيازنىڭ ئالمىسى.

كېۋەز غوزىلاشتىن كۆپىيەر،
قوي قوزىلاشتىن (كۆپىيەر).

كىشىنىڭ يېرىگە ئىشلەپ،
قالدىم لېۋىمنى چىشلەپ.

موزاي قىغى كۈنجۈرا،
كەتمىنىڭنى سۈندۈرا.

موللامنى كېيىن قويغان پەتە،
دېھقاننى كېيىن قويغان ئەتە.

ناشتا قىلغان ئادەم قېرىماس،
شۈدىگەر قىلغان يەر (قېرىماس).

نان دېسەڭ نان بېرىمىز،
سۇ دېسەڭ جان (بېرىمىز).

هال تەگكەن ئاش خاماندا قاپتۇ،
ئۈششۈك تەگكىنى تاغاردا (قاپتۇ).
هوسۇلۇڭ خاماندا ياخشى،

گىردە نان داماندا (ياخشى).

هوسۇل بەرمەيدىغان يەرگە ئوسا بىكار.

هوسۇلسىز يەر — پۇلسىز ئەر.

ھۇرۇن خوتۇن ئەردىن يامانلار،
ھۇرۇن دېھقان يەردىن (يامانلار).

ئوقۇماي بىلىم ئالغىلى بولماس،
تېرىماي هوسۇل ئالغىلى بولماس.

ئوت ـ چۆپ كۆپ يەردە زىرائەت ئاز بولۇر.

ئوغۇت سالساڭ قامالاپ،
ئاش ئالىسەن پاتمانلاپ.

ئوبدان بولسا پېلىكى،
ئوخشار ئۇنىڭ خەمىكى.

ئوغۇت بىلەن يەر كۈچلىنەر،
ئەمگەك بىلەن ئەر (كۈچلىنەر).

ئوناق ـ ئوناقتا كەلمەپتۇ،
ئارقىدىكى يەر قوناقتا (كەلمەپتۇ).

ئورما بۆلۈمدە تۇگەر.
ئوت — يەرنىڭ ئۆز بالىسى.

ئوساڭ چالا بولسا، مايساڭ ئالا بولۇر.

ئوغۇت يىغساڭ، ئاش يىغىسەن.

ئوتاقچىلىقتىن كەپسەن ياخشى.

ئوت ئۆچۈرسەڭ چوغىنى قويما،
ئوتاق ئوتىساڭ يىلتىزىنى (قويما).

ئورما، يېگەن ناننى سورىما.

ئورۇقلۇقۇڭنى يېگۈچە ئۇيۇڭنى يە.

ئورۇق تاپساڭ داڭگالغا تاشلا،
سۆڭەك تاپساڭ جاڭگالغا (تاشلا).

ئورۇقنى بېشى بىلەن ساقلا،
جىڭنى تېشى بىلەن (ساقلا).

ئورۇق ئۇنمىسە گۇناھنى يەرگە قويما.

ئورۇقنى تاشقا چاچ، بەختىڭدىن كۆر.

ئورۇقۇڭ ئوبدان بولسا، مايساڭ سەردان بولۇر.

ئۇستا ئوۋچى شىر ئاتار،
قاۋۇل دېھقان بوز ئاچار.
ئۇيىنىڭ ئوبدىنى ۋاخان بولۇر،

ئادەمنىڭ ئوبدىنى دېھقان بولۇر.

ئۆزىنى ماختىغان ئەر ئەمەس،
ئاش چىقمىغان يەر ئەمەس.

ئۇستەڭگە بېقىپ تاش باس.

ئۆيۈڭ ئۇستەڭ بويىدا بولسا، قاپىقىڭ قۇرۇق قالماس.

ئۆزى قىردا ماڭار،
سۈيى يولدا ماڭار.

ئۆرۈك قىزىل كوس،
بۇغدايغا سۇنى توس.

ئۇندۇرگەن — زېرەكلىك،
قۇرۇتقان — نادانلىق.

ئۇچ ھەيدىگەن يەر — ئالتۇن.

ئېرىقنى چوڭقۇر چاپ، سۇنى ئويناپ تۇت.

ئېگىز يەرنى يونۇپ تۇرساڭ،
تۆۋەن يەر ئۆزىنى ئوڭشار.

ئىنسان كۆلكىگە تەشنا،
مايسا يامغۇرغا (تەشنا).

ئىشلىسەڭ مېغىز يەيسەن،
ئىشلىمىسەڭ سېغىز (يەيسەن).
ئىت بىلەن خامان تەپسەڭ،
پوق بىلەن چەش ئالىسەن.

ئىشىنىڭ ئاسىنى يوق،
يەرنىڭ يامىنى (يوق).

ئىشلىسەڭ ئالىسەن قاپلاپ ئاش،
ئىشلىمىسەڭ قالىسەن تاتىلاپ باش.

ياخشى ئۇرۇقتىن ياخشى پىياز.

ياخشى ئەردە تۇك تولا،
ياخشى يەردە ئوت (تولا).

ياز كۈنى بېلى بوشنىڭ، قىش كۈنى گېلى بوش.

يەر دېگەن ئالتۇن قوزۇق.

يەر ئالتۇن قوزۇق، غاجىلاپ يېسەڭ تۈگىمەس.

يەردىن تىلىمە، تەردىن تىلە.

يەرنى ئالدىغان ئۆزىنى ئالدار.

يەرنىڭ ئەسكىسى يوق — قىغى يوق؛
ئەرنىڭ ئەسكىسى يوق — پۇلى يوق.

يەر ھەيدىگىن بۇقىدا،
شالنى سوققىن سوقىدا.

يەرنى ئالدىساڭ بىر قېتىم،
سېنى ئالدار مىڭ قېتىم.

ياخشى يەر — جاننىڭ جېنى.

يەرنىڭ ئەسكىسىنى ئاق تىكەن باسار.

يەر سەمرىتكەننىڭ قورسىقى توق.

يەر تېرىسالىڭ باي بولىسەن،
يۇزۇڭ يورۇق ئاي بولىسەن.

يەرگە پەم ئىشلەت،
چايغا قەنت (ئىشلەت).

يەرنى ئوت باسقىنى — ئىگىسىنى نەس باسقىنى.

يەرنى ئوغۇتقا تويدۇرسالىڭ،
قورساقنى ئاشقا تويدۇرىسەن.

يەر تېرىسالىڭ ئۇرۇق تاللاپ، ئاش ئالىسەن پاتمانلاپ.

يەرنىڭ كۆزى ئاچ.

يەرگە قاراپ هوسۇل،
دايقا قاراپ ئۇسسۇل.

يەرگە تەرنىڭ ئۆگىيى يوق،
خوتۇنغا ئەرنىڭ (ئۆگىيى يوق).

يەر كىشىنى يەيدۇ،
كىشى يەرنى يەيدۇ.
يەر قاتتىق بولسا، ئۇ ئۆكۈز بۇ ئۆكۈزدىن كۆرەر.

يەر قوشنا تام قوشنىدىن يېقىن.

يەر تويمىغۇچە ئەل تويماس.

يەر تويدۇرار،
ئوت كۆيدۇرەر.

يەر باقاردىن يەر قورقار.

يەر ئاچچىقى — جان ئاچچىقى.

يەرنىڭ دەردى بولسا شورلايدۇ،
ئادەمنىڭ دەردى بولسا تۇۋلايدۇ.

يەر — خەزىنە، سۇ — ئالتۇن.

يول بويىدا بولسۇن جۇجەم، كۆل بويىدا تال،
سۇغا يېقىن دەرەخ تىك، تېز بولىدۇ شال.

يۇپقا قوناققا تاغار توشار،
قېلىن قوناققا خالتا (توشار).

يۇپقا بۇغداي باش كۆرسىتەر،
قېلىن بۇغداي چەش (كۆرسىتەر).

يېرى يوقنىڭ جېنى يوق.
يېرىڭ تاش بولسىمۇ، ئېچىقىڭ باش بولسۇن.

يېرنىڭ ئۆزۈك سۇغار،
توگمىننىڭگە ئۆزۈك بار.

يېرىڭگە ئوت چىقمىسۇن دېسەڭ — كۆزگى تېرى.

يىڭنىدەك تۆشۈكمۇ قاشنى بۇزار.

يىغلاپ يۇرۇپ كۆل چاپساڭ،
كۈلۈپ تۇرۇپ سۇ ئىچىسەن.

يىغلاپ تۇرۇپ قىر چاپساڭ،
ئويناپ تۇرۇپ سۇ تۇتىسەن.

يېرىڭنىڭ قار بىلەن توڭلىغىنى —
ئىشىڭنى خۇدانىڭ ئوڭلىغىنى.

يىلتىز سۇدا بولمىسا، ھوسۇلدىن ئۈمىد كۈتمە.

ئورمانچىلىق توغرىسىدا

ئاتىسى تىككەن كۆچەت نەسلىگە سايە بولار.

ئەجرىڭنى دەريا قىل،
ھەققىڭنى جاڭگالدىن ئال.

بوغۇم يوق يەردىن پۇتاق چىقماس.

بىرنى كەسسەڭ، ئوننى تىك،
بىرنى كەسسەڭ، مىڭنى تىك.

بىنەم ئىچىپ جىرىم قوي،
چۈنكىنى چوڭقۇر ئوي.

بىر يىلنىڭ غېمى ئۈچۈن ئاشلىققا ئىشلە،
ئون يىلنىڭ غېمى ئۈچۈن كۆچەتكە (ئىشلە).

تال دەيدىكەن: ئىنىم يانتاق، ئىگەم جالالات بولسا.

توغراق تىك تۇرۇپ مىڭ يىل، يىقىلىپ مىڭ يىل،
كۆمۈلۈپ مىڭ يىل ياشار.

تېرەك ياراتمىغان شورلۇق توغراقفا ماكان.

تىكنۆەرسەڭ كۆچەتنى بىكار جايغا،
ئايلىنىسەن بىر كۈنى كاتتا بايغا.

جىرىم قويساڭ پۈتاپ تۈر، تۈز لىم ئالىسەن.

چوڭ دەرەخ كىچىككىگە ئاپەت بولۇر.

چىنار چىرىماس،
ئارچا قىرىماس.

چىلان سالغان چىلان يەر،
سالمىغان ئارمان (يەر).

دەرەخ سالساڭ ھۆرمەت تاپىسەن،
سايىسىدا مېغىز چاقىسەن.

دەرەخ كېسىلسە كۆتىكى قالار.

دەرەخ تىكسەڭ ساقلار تۇپراقنى،
مۇنبەت قىلار بىنەم، ئوتلاقنى.

دەرىخى يوق بازاردىن دەرىخى بار مازار ياخشى.

دەرەخ غولىدىن سۇنماس، شېخىدىن سۇنار.

دوناي ياغاچ تاغقا چىقماس.

سۆگەت سۇغا تويماس.

سۆگەتكە ئەۋرىشىملىك يارىشار،
قېيىنغا قاتتىقلىق (يارىشار).

قۇم كۆپەيسە تاغ بولۇر،
ئورمان كۆپەيسە باغ (بولۇر).

كۆچەت تىكسەڭ پۇتاپ تۇر،
كۆكتات تېرىساڭ ئوتاپ تۇر.

كۆچەتنى سۇندۇرغۇچە، قولۇڭنى سۇندۇر.

كۆكنى سۆيگەن دەرەخ قەلەمچىدىن ئۆسەر.

كۆچەت پوستى بىلەن ياشار،
ئادەم دوستى بىلەن (ياشار).

كۆچەت تىككەن شاپتۇل يەر،
تىكمىگىنى نەق پۇل (يەر).

كۆچەت تىكتىم تام ئاشتى،
تىكمىگەننى قۇم باستى.

مېلىڭ زايە بولسا بولسۇن،
ئورمان زايە بولمىسۇن.

ھۈنەرنىڭ پۇلى پات - پات كىرەر،
ئورماننىڭ پۇلى قات - قات (كىرەر).

ئورمان بار يەردە بالا يوق.

ئورمان دېگەن پۇل،
كۆڭۈلنى بولار گۈل.

ئورمان كۆپ بولسا، ئەل باي بولۇر.

ئورمىنى كۆپنىڭ تەلىيى ئوڭ.

ئورمانچىنىڭ ئۆزى ئۆلمەس،
ئۆزى ئۆلسىمۇ ئىزى ئۆلمەس.

ئورمان كۆپكىمۇ يەتكۈزىدۇ، كۆككىمۇ يەتكۈزىدۇ.

ئورمانسىز ھايات بولماس،
ھايات بولسىمۇ راھەت بولماس.

ئورمانلىقنى تاشلىما،
تاشلاپ بېشىڭنى قاشلىما.

ئورمىنى بار ئۇزار،
ئورمىنى يوق توزار.

ئورمان بىلەن قاپلانسا سايلىق،
ئاخىرى بولىدۇ بايلىق.

ئورمان قىلغان خار بولماس،
ياغاچ ـ تاشقا زار بولماس.

ئورمان سالساڭ كۆزلەپ سال،
ئورەكلەرنى تۈزلەپ سال.

ئورمان سالغان ساۋاب تاپار،
سالمىغان ئازاب (تاپار).

ئۇزارتقۇلۇق كەلسە ئۆمرۈڭنى،
ئورمانغا چۈمكە چۆرەڭنى.

ئۆيۈڭ ئورماندا بولسا، ئوتۇندىن غەم يېمەيسەن.

ئۆينى ئېگىزگە سال،
كۆچەتنى پەسكە (سال).

ئۆستەڭنىڭ زىننىتى سۆگەت -تال.

ياڭاق مىڭ يىل ياشار،
ئارچا بىلەن تەڭ ياشار.

يالغۇز دەرەخ ئورمان بولماس.

يۇرت كۆكەرسە، ئەل كۆكىرەر.

يۇلتۇز كۆكنىڭ زىننىتى،
دەرەخ زېمىننىڭ (زىننىتى).

يىلتىزلىق دەرەخكە بوران كار قىلماس.

يىلتىزى يوق دەرەخ ئايدا تۇتار،
يىلتىزى بار دەرەخ سايدا (تۇتار).

چارۋىچىلىق توغرىسىدا

ئاتتا ئۆت بولماس،
قوشتا سۈت (بولماس).

ئات يۆتەلسە ئوقۇر سال،
كالا يۆتەلسە پىچاق (سال).

ئات ئالساڭ تۇياق ئال،
قوي ئالساڭ قۇلاق (ئال).

ئات بولمىسا، ئېشەك ئۇلۇغ.

ئات يىقىلسا پىچاق سال،
ئېشەك يىقىلسا قوناق (سال).

ئات ئايىغىنى تاي باسار.

ئالتە ئۆچكە مال بولماس،
ھېچ نەرسىگە دال بولماس.

ئاتنى مىنگەندە كۆر،
مىلتىقنى ئاتقاندا (كۆر).

ئات مىنگەن كىشى ئارپا غېمى يېمەس.

ئات ئۆلۈم ئالدىدا تاش چىشلەر.

ئات يەمگە ئامراق،
بۆرگە نەمگە (ئامراق).

ئاتنىڭ يورغىسىنى يولدا كۆر،
قىچىرنىڭكىنى سايدا (كۆر).

ئاتنىڭ سالتىڭى يورغا بولۇر،
ئەرنىڭ سالتىڭى موللا (بولۇر).

ئاتنى تاۋلىسا قۇش بولۇر،
كالىنى تاۋلىسا ئات (بولۇر).

ئات بېشىغا كۈن چۈشسە، يۈگەن بىلەن سۇ ئىچەر.

ئات ھەم ئوقۇردىن، ھەم تورۋىدىن يەر.

ئاتنىڭ ياخشىسى ئارغىماق،
ئوتنىڭ ياخشىسى كۆكقىياق.

ئات، بىر قىلىقى يات.

ئات يىقىتار يالى بىلەن،
ئېشەك يىقىتار تۇيىقى بىلەن.

ئات يوق يەردە ئىشەكمۇ يوق.

ئات ئايلىنىپ ئوقۇرنى تاپار،
قوي ئايلىنىپ قوتاننى تاپار.

ئاچ مىلىم — بار مىلىم،
توق مىلىم — يوق مىلىم.

ئاچ بۆرە مالچىدىن قورقماس.

ئادەمنى توغرىلىقتا ياراتقان،
قوينى قۇربانلىقتا (ياراتقان).

ئەتىيازدا توخۇ تويماس.

ئەمەنلىكتە ئەر ئۆلمەس،
ئاندىزلىقتا ئات (ئۆلمەس).

ئەرنىڭ قانىتى ئات،
ئاتتىن قالساڭ يات.

بالاڭ كۆپ بولسا باغ ياسا،
مىلىڭ كۆپ بولسا تاغ ياسا.

باي بولاي دىسەڭ ئۆچكە باق.

باينىڭ مىلىنى باقمەن دەپ،
كەمبەغەلنىڭ ئىتى ئۆلۈپتۇ.

باي بولاي دېسەڭ تۆگە باق.

باينىڭ قىزىنى ئال،
گادايىنىڭ مېلىنى ئال.

بوي تۆگىدە، ھىممەت قويدا.

بولسا ئەگەر ئوغلىقىڭ، بىلىنمەيدۇ يوقلۇقۇڭ.

بۆرىنىڭ كەينىدىن ماڭغان تۈلكە ئاچلىقتىن ئۆلەر.

بۆرىدىن قورققان چوپان مالدىن قۇرۇق قالار.

بۆرە بولمىسا قوينىڭ مېڭىسى قۇرتلار.

بۆرە بوغقان قوي ھارام بولماس.

بۆرە قوشنىسىغا تەگمەس.

بۆرە ياردىن قورقار،
قۇزغۇن قىردىن (قورقار).

بېدە ئاتنىڭ ئوزۇقى،
توپا ـ سامان دوزىخى.

بېلىق سۇغا تارتار،
توشقان سايغا (تارتار).

بىكار قويۇپ بەرسەڭ ئېشەككىمۇ مۇڭگۈز چىقار.

بىرى مىڭ بولۇر، قۇيرۇقى دىڭ بولۇر.

پادىنىڭمۇ باشلامچىسى بار.

پادىچى يىتكەن مالنى تۆلىيەلمەس.

پاكار تاغ يايلاقتا يارىماس.

پىلنىڭ ئۆمرىنى كۆتە قىلغان ئۇنىڭ چىشى.

تامار ـ تامار كۆل بولۇر،
قوزا باقساڭ قوي بولۇر.

تاي باقساڭ تۇلپار بولىدۇ،
قۇش باقساڭ شۇڭقار بولىدۇ.

تاي ئات بولغۇچە، ئىگىسى مات بولار.

تاغ بولۇپ باغ بولمىسا بىكار،
قوي بولۇپ ياغ بولمىسا (بىكار).

تامغىلىق مال يوقالماس.

تاينى ئايغان ئات مىنەر.

تەسكەيدە قار ئۆكسۈمەس،
قويدا ياغ (ئۆكسۈمەس).

تەخەيلىك ئېشەك پايخانغا يارىماس.

توخۇيۇم تۇغسۇن دىسەڭ،
دان بەرمىسەڭ بولماس.

ئېتىم چاپسۇن دېسەڭ،
يەم بەرمىسەڭ بولماس.

توخۇ بىرەر دېنىڭغا تۇخۇم،
ئىت قاۋايدۇ نېنىڭغا چوقۇم.

توخۇ، توشقان مال ئەمەس،
كاۋا - قاپاق تال (ئەمەس).

توشقان ئۆلسە تۆگە هازا تۇتۇپتۇ.

توخۇ تويماس،
ئۈچرىغاننى قويماس.

توخۇيۇڭنى سانىغۇچە، تۇخۇمىنى سانا.

توخۇ يېمەيدىغان تۇلكە يوق،
بەز يېمەيدىغان مۇشۇك (يوق).

تۆگىنى سۇ ئىچتسا، ئۆچكىنى لاي ئارىسىدا كۆر.

تۆت ئۆچكىسى بار كىشىگە باغۋەنلىكنىڭ نېمە ئىشى.

تۆگە يىراقتا قارار،
ئېشەك تۇيىقتا (قارار).

تۆگىمۇ تۆگە، مايىقىمۇ تۆگە.

تۇمانلىق كۇنى تۇلكە ئۇزار،
بورانلىق كۇنى بۆرە (ئۇزار).

چارۋا باققان ياغ يەر،
باقمىغان زاغ (يەر).

چارۋىچىلىق كۆچە - كۆچە،
دېھقانچىلىق كۈندۈز - كېچە.

چۆلدە يۈرگەن توغراق كۆل قەدرىنى بىلمەس.

چۈجىنى كۈزدە ساناڭ،
ئۇغلاقنى تۈزدە ساناڭ.

چۈجىگە تېرىق ياخشى،
سۇغا ئېرىق ياخشى.

ساغلىق قوينىڭ تېشى يامان،
ئەركەك قوينىڭ بېشى (يامان).

سۈنبۈلە تۇغسا، ئات سەمرەر.

سۈتسىز ئىنەك تەپكەك كېلۇر.

سۈتسىز ئىنەكنىڭ يېلىنى قېلىن.

سېمىز كالىنى سالجا چاقماس.

سېمىز قوي يۈگۈرەلمەس.

سىنىمىغان ئۇلاغنىڭ بېشىنى تۇتماڭ.

شالاڭ قۇيرۇق، نېپىز تۇياق، كالتە يال ئات ئات
بولماس.

قاتار مەھەللىدە توخۇ باقما،
كىشىنىڭ تونۇرىدا نان ياقما.

قاسساپ تىغدىن ئايرىلماس،
مالچى تاغدىن (ئايرىلماس).

قوزا تۇغسا، قوي ئۆلمەس.

قوتانغا بېقىپ قوي سولا.

قوزىدا قوتانغا قارا،
ئۇيدا ئېغىلغا قارا.

قوينى سالجا يەيدۇ،
سارجىنى كۇيە (يەيدۇ).

قوي تۇغۇپ سۈت چىقمىسا، نان بىلەن بوغۇزدا باق.

قوتىنى يوق مال ئەتمە،
قاشاسى يوق باغ (ئەتمە).

قويدىن قوي قالار،
ئۆچكىدىن موي (قالار).

قوي بولسا قوزىسى بولۇر.

قوينى قوتاندا ساقلا،
ئاشنى ئورىدا (ساقلا).

قوي باقساڭ يىغىپ باق،
ئىنەك باقساڭ سېغىپ باق.

قوي ئالساڭ چوڭ قۇلاقنى ئال،
ئۆچكە ئالساڭ چوناقنى (ئال).

قوي تۇغىدۇ بىرە - بىرە،
يۈرىدۇ گۈرە - گۈرە.
چوشقا تۇغىدۇ گۈرە - گۈرە،
يۈرىدۇ بىرە - بىرە.

قوي كۆپىيەر بىرە - بىرە،
ھەر ئىشىكتە گۈرە - گۈرە.
ئىت كۆپىيەر گۈرە - گۈرە،
ھەر ئىشىكتە بىرە - بىرە.

قۇش بالىسى كۆككە قارار،
قوي بالىسى يەرگە (قارار).

قۇشقاچنى بوردىساڭ توخۇ بولماس،
ئوغلاقنى بوردىساڭ تۆگە (بولماس).

كالىنىڭ گۆشى بىر كۈن، سۈتى ھەر كۈن.

كەنتتە تۇرۇپ، تاغدا مال بېقىپتۇ.

كۈيئوغۇل ئىشىك ئالدىغا كەلگەندە، ئاندىن قوي بورداپتۇ.

كۆزلۈك ئىنەكنىڭ قايمىقى تولا،
كەنجى نوگاينىڭ مايمىقى (تولا).

كۆز پەسلىنىڭ ھەرىسى يامان،
ئايغىر ئاتنىڭ قىرىسى (يامان).

لاي بۇلاق بولماس،
قوتۇر ئىشەك ئۇلاغ (بولماس).

مال باقساڭ يەمنىڭ غېمىدە بول،
ئۆي سالساڭ دەمنىڭ (غېمىدە بول).

مالنى باققانغا باقتۇر،
ناننى ياققانغا ياقتۇر.

مالنىڭ بېشى توخۇ.

مالنى كېپەككە ئال،
باققۇچىنى ئالتۇنغا (ئال).

مالنى تاپقان باقسۇن،
ئوتۇننى چاپقان ياقسۇن.

مالنى باقساڭ توق بولار،
بولمىسا يوق بولار.

مال بولسا مومام بار.

مالچىنىڭ ئىتى تالاشسا، بۆرە نەپ ئالۇر.

مالچى بولساڭ ھانىنات بول،
باغچى بولساڭ جاللات (بول).

موزاي ئىنەكتىن ئايرىلماس،
سويما پىلەكتىن (ئايرىلماس).

موزاي ئېغىلنى ئىزدەر،
ئىت يالىقىنى (ئىزدەر).

مىڭ قويغا بۆرە چاپسا،
بىرىگە پىچاق ئېلىپ يۈگۈرۈپتۇ.

مىڭ قۇشقاچ باقساڭ، بىر كالىچىلىك گۆشى يوق.

ھاڭگا ئېشەك تەخىيىگە ئىگە ئەمەس.

ھۆپۈپنىڭ تۇمشۇقى ئۇزۇن،
سېغىزخاننىڭ قۇيرۇقى (ئۇزۇن).

ئوت - چۆپ يىغقان پۇل يىغار،
ئوتۇن يىغقان كۇل (يىغار).

ئورۇق قوينىڭ مايىقى يوغان.

ئورۇق مالنى باقسا سەمرىيدۇ،
چىغىر يولنى ماڭسا كەڭرىيدۇ.

ئۇي ئۇي تۇغار،
قوي قوي تۇغار.

ئۇلىغىڭنى مال قىل،
پىچىقىڭنى گال (قىل).

ئۆي بولىدىغان كالا موزاي چېغىدىلا بەلگىلىك.

ئۆردەك كۆلگە قارار،
يىلان چۆلگە (قارار).

ئۆچكە سەمرىسە، دۆڭگە چىقىپ مەرەيدۇ.

ئۇسكەك ئۆكۈزنىڭ مۈڭگۈزى كېسىك.

ئۇزۇم باغدا پۇل،
قوي تاغدا (پۇل).

ئېشەكنىڭ تەخىيى كۆپەيسە، يۈكى ئېغىرلىشار.

ئېشەك كۆل تاپسا ئېغىنار.

ئېغىلدىن قاچقان قوي بۆرىگە يولۇقار.

ئېشەك سەمرىسە تۆۋەنگە قاچار،
تېكە سەمرىسە سۈيدۈك چاچار.

ئېشەكنىڭ قېرىسى موزايىنى قېرىتار.

ئېشەكنىڭ دۈمبىسى قىچىشسا، يۈك قېشىغا چاپار.

ئېتىڭنى كۈزدە سۇدىن تارتما،
ئەتىيازدا ئوتتىن (تارتما).

ئېشەك باقساڭ كۆچەتكە ئارام يوق،
باقمىساڭ جانغا (ئارام يوق).

ئېتىڭنى قامچا بىلەن ھەيدىمەي، يەم بىلەن ھەيدە.

ئېتىزلىقتا قويغا ئىشەنمە،
قوتاندا بۆرىگە (ئىشەنمە).

ئېدىرلىقنىڭ چۆپى تۈگىمەس،
بويۇننىڭ گۆشى (تۈگىمەس).

ئىككى ئۆچكە بىر ئېغىلدا پېتىشماس.

ئىگىسىز مال بولماس،
يۈگەنسىز تۇلپار (بولماس).

ئىت توڭلىسا مۇزدا ياتار.

ئىت قۇيرۇقىغا ئېسىلىپ دەرياغا كىرمە.

ئىتقا ئاش بەرسەڭ پېشىڭغا ئېسىلار.

ئىت قاۋىسا چىشى ھىڭگايماي قالماس.

ئىتنىڭ ئىگىسى كۆپ بولسىمۇ، ئۆلۈكى چۆلدە.

ئىنەكنىڭ سۈتى يېلىنىدا ئەمەس، يېمىدا.

ئىت ئىگىسى بىلەن بولسا، يولۋاسقا چاڭ سالار.

ئىنەكنىڭ ئۇستى ئۇلاق،
ئاستى بۇلاق.

ئىت باقساڭ قاۋاپ بېرەر،
قوش باقساڭ سايراپ بېرەر.

ياخشى دېھقان ئۇلاغنى باقار،
يامان دېھقان قامچىسىنى قاقار.

ياخشى ئات ئوغۇل بالىغا قانات.

يامان كالا ياردا موزايلاپتۇ.

يايلاقنى مال تونۇيدۇ،
مالنى مالچى (تونۇيدۇ).

يەلسىز جۇت بولماس،
بۆرىسىز قوت (بولماس).

يەرلىك بولمىغۇچە، ماللىق بولمايسەن.

يىلاندىن قورقۇپ چۆپ ئورۇمىساڭ، قىشتا ئاغزىڭ ياغ بولماس.

بېلىقچىلىق توغرىسىدا

بېلىقچىنىڭ رىزقى سۇدا.

بېلىقنى ئۆلتۈرسە قان چىقماس.

بېلىقنىڭ سىرىنى بېلىقچىدىن سورا.

بېلىق يامغۇردىن قورقماس.

بېلىقچىنىڭ كۈنى سۇدا.

بېلىققا ئۈزۈش ئۆگىتىلمەس.

بۇلاق يېرىقنى ئىزدەر،
بېلىق بۇلاقنى (ئىزدەر).

پېتىقتا قالغان بېلىق تۇلكىگە يەم بولار.

چورتاننىڭ ئاغزى بولسىمۇ، تىلى يوق.

چورتان — سۇ ئاستىدا سۇلتان.

دەريادىكى بېلىقنىڭ باھاسى يوق.

سۇدا بېلىق ئاداشماس.

شور كۆلنىڭ بېلىقى تاتلىق.

غېرىچ بولمىغان بېلىق يېيىلمەس،
ئالتە ئاي تولمىغان توخۇ (يېيىلمەس).

قۇدۇق سۇيىدە بېلىق بولماس.

كۆلدە بېلىقنىڭ ئىزى قالماس.

لايدانغا چىققان بېلىق قارماققا چىقماي قالماس.

يۇلغۇن چۆلدە ئاينىيدۇ،
بېلىق كۆلدە ئاينىيدۇ.

باغۇەنچىلىك توغرىسىدا

ئانارنى چۆلگە تىك،
ئەنجۈرنى كۆلگە (تىك).

ئاۋۋال تام ئەت، ئاندىن باغ (ئەت).

ئەجىرسىز باغ بولماس،
تەر تۆككەن خار (بولماس).

ئەنجۈرنىڭ ھارام شېخى يوق.

ئەنجۈرنى كۆلگە تىك،
چىلاننى چۆلگە (تىك).

بالدۇر پىشقان مېۋە ئۇغرىنىڭ گېلىنى غىدىقلار.

باغقا كىرگەن ئالما كۆرەر،
چۆلگە كىرگەن سالما (كۆرەر).

باغ قىلساڭ چىت بىلەن،
ئىشىك ساقلا ئىت بىلەن.

باغ ئەت چىتى بىلەن،
ئىش قىل ئىپى بىلەن.

باغ قىلاي دېسەڭ تام چۆرى.

باغۋەن پەملىك بولسا، مېۋىسى تەملىك بولار.

باغقا كىرگەننى تويغۇز،
قوغۇنلۇققا كىرگەننى ئۆلتۈر.

باغنىڭ ھۆسنى — باغۋەن بىلەن.

باغسىز يۇرتقا بۇلبۇل قونماس.

باي بولاي دېسەڭ مال ئەت،
ئۈزۈم يەي دېسەڭ تال ئەت.

باغنى باقساڭ باغ بولۇر،
پاتمان ـ پاتمان ياغ بولۇر.

بېقىمسىز باغ تاغ بولۇر،
يۈرەك ـ باغرىڭ داغ بولۇر.

بېغىڭ بار — تېغىڭ بار.

بېغى بار ئادەم خار بولماس،
يەل ـ يېمىشكە زار بولماس.

بېغىنى سورىما، مېۋىسىنى سورا،
تېكىنى سورىما، ئۈزۈمىنى سورا.

تاغ يۆتكەيمەن دېگۈچە، باغ چىتلا.

تالغا يانتاق كۆم،
قاپاققا تېرە (كۆم).

تۈزلەڭدە تاغ يوق،
ھۈررۈندا باغ (يوق).

تېرىماي، تىكمەي باغ بولماس.

چىلانغا چۆل ياخشى،
ياڭاقلقا كۆل (ياخشى).

چىتى يوق باغنىڭ مېۋىسى تۇرماس.

دەرەخ يىلتىزى بىلەن كۆكلەر،
ئادەم ئەقلى بىلەن (كۆكلەر).

دەرەخنىڭ ئۆزىگە باقماي، مېۋىسىگە باق.

دۆڭ تاغ بولماس،
ئازغان باغ (بولماس).

دۆڭگە جىرىم سالما،
ئويمانغا ئۆي (سالما).

ساق ساراڭدىن قورقار،
ئەنجۈر باراڭدىن (قورقار).

شاپتۇل قوي ئۆزۈڭگە،
ئۆرۈك قوي بالاڭغا.
ئامۇت قوي نەۋرەڭگە،
ياڭاق قوي چەۋرەڭگە.

قولۇڭدىن كەلسە بېغىڭغا گۈل تېرى،
قولۇڭدىن كەلمىسە كەت نېرى.

قوي ـ ئۆچكە دېمەي مال ئەت،
ئۆرۈك ـ شاپتۇل دېمەي باغ (ئەت).

قوغۇن ئۇزسەڭ پېلىكىنى قوي.

قىرىق بېغىم بار،
نېمىدىن غېمىم بار؟ !

كۆچەت تىكىپ باغ ئەتتىم،
مېۋىسىدىن ياغ (ئەتتىم).

كۆچەت قويساڭ بېغىڭغا،
ھەسەل تامار تىلىڭغا.

كۆچەت تىكىپ ئىشلە،
قىرىغاندا چىشلە.

كۆچەت تىكسەڭ باغ بولۇر،
قازان ـ چۆمۈچ ياغ بولۇر.

كۆچەت قويساڭ ئۇجمە قوي،
بەھرە ئالسۇن ھەممە ئۆي.

كۆككۆرەك كەلمگۇچە تەك ئاچما.

كېمىچى كېمىسى بىلەن،
باغۋەن مېۋىسى بىلەن.

مال سەمرىسە ياغ بولۇر،
يەر سەمرىسە باغ (بولۇر).

مېۋە يەي دېسەڭ باغ قىل.

مېۋىلىك دەرەخ بوي تارتماس.

ئورمىنىڭ غول،
ئاشلىقنىڭ مول.

ئۆچكىدە مال ئەتمە،
شاپتۇلدا باغ (ئەتمە).

ئۆلۈشكە چىدىساڭ مال ئەت،
كۆمۈشكە چىدىساڭ تال (ئەت).

ئۆرۈك گاداي قىلۇر،
ئۇجمە لاغاي قىلۇر.

ئۆزۈڭ يېتىشتۈرگەن مېۋە كېسىلىڭگە داۋا.

ئۈزۈم سالار ھەر كىشى،
باراڭغا ئالار ئەر كىشى.

ياشلىقىڭدا باغ ئەتسەڭ، نامىڭ ئۆچمەس.

ياغاچنى نوتا ۋاقتىدا ئەگ.

ياز مېۋىسى — قىش خەزىنىسى.

ھۈنەرۋەنچىلىك توغرىسىدا

ئاتا كۆرگەن ئوق ياسار،
ئانا كۆرگەن تون پىچار.

ئاتىسى چۈشەنمەي ئۈزۈنچاق ياساپتۇ،
بالىسى چۈشەنمەي لىڭگىرچاق (ياساپتۇ).

ئاتا - ئانىڭدىن مىراس قالسۇن دېسەڭ، ھۈنىرىڭگە ئىخلاس قىل.

ئاتا كەسپىنى بىلمىگەن بالا ھارامزادە.

ئاتاڭدىن پۇل - مال قالغۇچە، ھۈنەر قالسۇن.

ئاتا كەسپىنى تاشلىغان،
پېشانىسىنى قاشلىغان.

ئاتا ھۈنىرى ئوغۇلغا مىراس،
ئانا ھۈنىرى قىزغا (مىراس).

ئاشپەزنىڭ بازىرى چىقسا، يۇندىسىمۇ پۇل.

ئاشپەز ئاچ قالماس،
تىكىمچى يالىڭاچ (قالماس).

ئاشپەزنىڭ ئىمكارى بار،
ئىمكارنىڭ سىمكارى بار.

ئاشپەزلىكتىن زىيان چىقسا،
ئىمكارنىڭ نېمە كارى.

ئاتا كەسپىنى خار قىلما.

ئاتاڭنىڭ يولىنى تۇتمىساڭمۇ، ھۈنىرىنى تۇت.

ئالتۇننىڭ قەدرىنى زەرگەر بىلەر،
كىگىزنىڭ قەدرىنى پەگاھ بىلەر.

ئالتۇننى قۇيۇشنى بىلمىگەن ئېرىتار،
تۆمۈرنى تاۋلاشنى بىلمىگەن چىرىتار.

ئالتۇن داتلاشماس،
ھۈنەرۋەن نامراتلاشماس.

ئالتۇنچىنىڭ مىڭ ئۇرغىنىدىن تۆمۈرچىنىڭ بىر
ئۇرغىنى ئارتۇق.

ئالتۇننى سىرلاش ھاجەتسىز،
ئالماسنى تاۋلاش ھاجەتسىز.

ئەر كىشىگە يەتمىش ھۈنەر ئاز.

ئەسكى ئۇستامنىڭ مانجىسى جىق.

ئەقىللىق خوتۇن ئۆي بۇزماس،
زېرەك كاسىپ ئىش (بۇزماس).

ئەقىل ئايغا چىقىرار،
ھۇنەر كۆككە چىقىرار.

ئەقىللىق — يۇرتنىڭ ئاغىسى،
ھۇنەرۋەن — يۇرتنىڭ چاكىرى.

باپكار ئىشتانسىز، موزدۇز يالاڭ ئاياغ.

باپكار بۆزىدىن قېرار،
زەرگەر كۆزىدىن (قېرار).

بازارنىڭ زىننىتى — ئاشپەز بىلەن باققال.

بەش بارمىقىم — بەش گۇل.

بەگگى بوۋىسىنى داڭلار،
موزدۇز كوۋىسىنى (داڭلار).

بويىغا قاراپ كىيىم پىچ،
كۆكىگە قاراپ تاماق ئىچ.

بويىدىن پايدا، ئىنىدىن زىيان.
بۇ ھۇنەر ھۇنەرمىدى، ئەسلىي ھۇنەر چويلىچىلىق،

چويلىچىلىق ئاقمىسا، ئاقىدىغىنى دوپپىچىلىق.

بوغۇمسىز يەرگە پىچاق سالما.

بىلىملىك ئۆلسە سۆزى قالار،
ئۇستا ئۆلسە ئىشى (قالار).

بىر ئۇستىدىن ھۈنەر ئۆگەن،
مىڭ ئۇستىدىن تەلىم ئال.

پىرى يوقنىڭ جىنى يوق.

پىچىقىڭ ئۆتكۈر بولسا، ياغاچنىڭ قاتتىقى يوق.

توك ـ توك ئېتەر تۆمۈرچى،
پۇلنى ئۇسار كۆنچى.

توزدىن قورققان پوستەكچى بولماس.

تۆت بۇلۇڭ، بىر كۇلۇڭ،
ھۈنەر قىلساڭ تۇگىمەس پۇلۇڭ.

تۆمۈرچى سوغۇقى ئېشىپ ئۆلەر،
كېمىچى ئىسسقى ئېشىپ (ئۆلەر).

تۆمۈرچىنىڭ قولىدا تۆمۈر ئىمان ئېيتار.

تۆمۈرنى سوزساڭ سەندەلدە سوز،
تېرىنى سوزساڭ چىشىڭدە (سوز).

تۆگمەن بىر چۆرگىلىگۈچە، تۆگمەنچىنىڭ بېشى مىڭ چۆرگىلەر.

تۆگمەندە ياتساڭ كۆمەچ سال.

تۆگمەننى كىم باقسا ئۇننى شۇ تارتار.

تۆگمەنچىنى ئۇستام دېسە، چاپىنىنى ئۇنغا مىلەر.

تېگى پەسكە ھۈنەر ئۆگەتمە.

تېشى يوق ساي بولماس،
ھۈنىرى يوق باي (بولماس).

تىكەنسىز گۈل بولماس،
مۇشەققەتسىز ھۈنەر (بولماس).

تىرىشمىغان شاگىرت،
ئاخىر دەيدۇ ئىسىت.

تىكىمچىنى ياقىدا سىنا،
تۆمۈرچىنى تاقىدا (سىنا).

تىكىمچى تىككىنىنى ماختار،
تېرىمچى ئەككىنىنى (ماختار).

تىكىمچى پۈرۈچتىن تاپار،
ئاشپەز خۇرۇچتىن (تاپار).

جۇۋازچىنىڭ قولى ياغ،
تەپسى يوقنىڭ غولى داغ.

جۇۋازچى ياغسىز كېتەر،
خالۋاپ كېپەنسىز (كېتەر).

جۇۋازچى ياغقا تويماس،
ئوۋچى تاغقا تويماس.

جۇۋازچىنىڭ چاپىنىنى سىقسىمۇ تۆت سەر ياغ چىقار.

چەۋەنداز پەتە كويىدا،
چېكەنچى كەشتە (كويىدا).

چېۋەرنىڭ قولى ئالتۇن،
دانىشمەنىنىڭ سۆزى (ئالتۇن).

چىشى تۆگە نار بولماس،
ھۇنەرۋەن خار بولماس.

خېرىدارنىڭ كۆزى بولسا كاسىپ ئاچ قالار.

داڭلىق ئۇستىدىن ماھىر شاگىرت چىقار.

رەندە غاجاپ تۇزلەر،
كەكە ياساپ (تۇزلەر).

سايمان ـ جابدۇق خىل بولسا، قىلغان ھۇنەر زىل بولار.

سايمىنى ساز ئۇستامنىڭ مۇشەققىتى ئاز.

سازەندە كامالچىغا شەيدا،
تېۋىپ ھاۋانچىغا (شەيدا).

سۈمۈق سالمىسمۇ رەڭ ئالار.

سىرلىساڭ سىر يالىقى،
سىرلىمىساڭ ئىت يالىقى.

شاگىرت تىككەن توقۇمنىڭ، ئالدى ـ كەينىنىڭ پەرقى يوق.

شاھلىقتىن يىقىلساڭ ناۋاي بول.

قاۋۇل ئۇستىدىن چېۋەر شاگىرت چىقار.

قاسساپ قاسساپنى كۆرسە قولى تىترەر.

قاسساپنىڭ قولى مىڭ.

قورساقتىكى ھۈنەرنى ئوغرى ئالالماس.

قولۇڭ چېۋەر بولسا ئالتۇن ئۈنەر.

قوينى قاسساپ سويسۇن،
ئالتۇننى زەرگەر سوقسۇن.

قولى ئاستا ھۈنەرۋەندىن، پۇتى چاققان مالاي ياخشى.

قولۇڭدا ھۈنەر بولمىسا، غادايغىنىڭ بىكار.

قولۇڭدا قوشۇڭ بولمىسا، «قوۋ» دېگىنىڭ بىكار.

قۇرۇق تېرىمۇ ئاش يەيدۇ.

قوشقاچ بولسىمۇ قاسساپ سويسۇن.

قىرىق ھۈنەر ــ ھۈنەر ئەمەس،
ئەسلى ھۈنەر ــ چويلىچىلىق.

قىلىدىغان ھۈنەر ــ چويلىچىلىق،
قىلمايدىغان ھۈنەر ــ شورپىچىلىق.

كاسىپ ئۆزىگە چىقىنالماس.

كاسىپ ـ كاسىپنىڭ خۇيىنى بىلەر.

كۆپ كۆرگەن نۇسخا بىلەر،
كۆپ ئىشلىگەن ئۇستا بولار.

كۆپ نەرسىگە ئاشىق بولغۇچە، بىر نەرسىگە مەشۇق بول.

كۆكتە ئۇچقاننىڭ ھۈنىرى بار.

كۆنچىنىڭ پىرى يوق،
ئىككى تېرىنىڭ بىرى يوق.

كېمىچى كەلسە، قولۋاقچى قىرغاققا چىقار.

كېمىچىنىڭ ئەجلى سۇدا.

كىشىگە تون پىچقان كىشى، ئۆزىگە كالتە ئىشتانمۇ پىچالماس.

گال پىچاقتىن قول ياخشى.

ماتانى باپكاردىن سوراڭ،
پولونى كەپكۇردىن سوراڭ.

مانتا سالساڭ چۆلگە سال،
چۆچۈرە سالساڭ كۆلگە (سال).

مەن دوپپىچى بولسام،
كىشىلەر باشسىز تۇغۇلار.

موزدۇز لاپ ئۇرار،
ئەسۋابى ئىش قىلار.

موزدۇز بېخىدىن قورقار،
سودىگەر نېسىدىن قورقار.

موزدۇز بىگىزگە ئامراق،
تۇماقچى كىگىزگە (ئامراق).

مۇشەققەتسىز ھۈنەر بولماس،
چارىسىز ئىش (بولماس).

موھتاجلىق مىڭ ھۈنەرنىڭ ئانىسى.

نادان بەرگەن گۆھەردىن ئاقىل ئۆگەتكەن ھۈنەر ياخشى.

ناۋاي بولمىغۇچە، ناننىڭ قەدرى ئۆتۈلمەس.

ناۋاي گەزنە تاللار.

نا ئۇستا ئەسۋاب خىللار.

نەسەپكە ئىشەنمە، ھۈنەرگە ئىشەن.

نەپسىڭنىڭ قۇلى بولماي، ھۈنەرنىڭ قۇلى بول.

ھارۋىكەش — ئاۋارىكەش.

ھۈنەر ئۆگەن ئاتاڭدىن، كېرەك بولسا مىراسى،
خەجلىگ بولۇر بىر كۈنلۈك ئۈنىڭ مالۇ دۈنياسى.

ھۈنەرلىك كىشى پۇل تاپار،
ھۈنەرسىز كىشى ئۈنىڭغا باقار.

ھۈنەر — تۈگىمەس گۆھەر.

ھۈنەردىن زىيان تارتساڭ، ئۇستاڭدىن كۆرمەي،
ئەجرىڭدىن كۆر.

ھۈنەرۋەننىڭ گالۋىڭىدىن
قەلەندەرنىڭ ئىلدامى ياخشى.

ھۈنەر — ئېقىپ تۇرغان بۇلاق.

ھۈنەر بولسا قولۇڭدا،
نان تېپىلۇر يولۇڭدا.

ھۈنەر قىلساڭ — گۈل بولارسەن،
بىكار يۈرسەڭ — قۇل بولارسەن.

ھۈنىرى يوق ئەر كىشىدىن مېكىيان توخۇ ياخشى.

ھۈنەر، قىلساڭ ئۈنەر.

ھۈنىرى بار كىشىنىڭ ئىشى بار.

ھۈنەرسىزنىڭ ھۈنىرى — ھۇرۇنلۇق.

ھەر كىم ئۆز كەسپىنىڭ ئۇستىسى.

ھۈنەرلىك ئاش تاتلىق ئاش، ھۈنەرلىككە پۇل ئاداش.

ھۈنىرىم بار، تەلىيىم يوق؛
ھەۋىسىم بار، ماغدۇرۇم يوق.

ھۈنەرلىك ئاش — تاتلىق ئاش،
ھۈنەرسىزدىن بەدەر قاچ.

ھۈنەرلىك كىشى كىشىگە ھال ئېيتماس.

ھۈنەر بىلگەن ئاچ قالماس،
يول بىلگەن كەچ قالماس.

ھۈنەر — كۆپكىمۇ، كۆككىمۇ يەتكۈزەر.

ھۈنەرۋەن خار بولماس.

ھۈنەرۋەن قول — بەختكە يول.

ھۈنىرى بار دەركار،
ھۈنىرى يوق پەس ـ خار.

ھۈنەرۋەن پۇلسىز قالماس.

ھۈنىرى يوقنىڭ جېنى يوق.

ھۈنىرى يوق ئەردىن تۇغۇمچان توخۇ ياخشى.

ھۈنەر — تۈگىمەس بايلىق.

ئوۋغا چىقسام ئارماندا،
چىقمىسام پۇشايماندا.

ئوۋچىلىق — بىكارچىلىق.

ئۇستا قىلسا خوپ بوپتۇ، شاگىرت قىلسا ئۇر ئاغزىغا.

ئۇستامنىڭ ئاغزىدىكى لاپ،
ئىشنى قىلار ئەسۋاب.

ئۇستىنى ئۇستا قىلغان بۇيرۇقچى.

ئۇستامنى كۆرمىسەم ئۇستامەن،
ئۇستامنى كۆرسەم يولدا مەن.

ئۈچقۇندىن قورققان تۆمۈرچى بولالماس،
گۈلخاندىن قورققان كۆمۈرچى بولالماس.

ئۇستىلىق قىلمەن دەپ ئۇستامغا يولۇقۇپتۇ.

ئۇستا كۆرمىگۈچە ئۇستا بولماس.

ئۇستىرىنى كاپلاپ تۇرۇڭ،
خېرىدارنى ئويلاپ (تۇرۇڭ).

ئۇستا ھۈنىرىنى ئويلار،
شاگىرت كوزىرىنى (ئويلار).

ئۆيى بارنىڭ جېنى بار،
ھۈنىرى بارنىڭ نېنى بار.

ئىشقا قاراپ تاۋىقى،
ئىشقا قاراپ سىمكىرى.

ئىشەك يۈگىدا كىگىز بولماس.

ياندىكى كاسىپنىڭ قەدرى يوق.

ياغاچ كەسسەڭ ئۇزۇن كەس، ئۇزۇن كەلسە يەنە كەس.

ياغاچ كەسسەڭ ئۇزۇن كەس،
كېسە ـ كېسە قىسقىرار.

تۆمۈر كەسسەڭ قىسقا كەس،
سوزغانسېرى ئۇزىرار.

يالغانغا مازار يېقىن،
ھۈنەرۋەنگە بازار (يېقىن).

ياشاش ئۈچۈن پەم كېرەك،
بەخت ئۈچۈن جاپا (كېرەك).

ياغاچچى قېرىسا پەنجىرچى بولار،
تۆمۈرچى قېرىسا زەنجىرچى (بولار).

يول كۆرسىتىش ئۈستامدىن، ئەقىل تېپىش ئۆزۈڭدىن.

قاتناش ۋە توشۇمچىلىق توغرىسىدا

ئاتقا مىنگەندە پىيادە ماڭغىنىڭنى ئۇنتۇما.

ئات مىنىشتىن بۇرۇن بوغۇز تەييارلا.

ئات ئايىغى بىلەن سىنىلار.

ئات هارسا بىر پىچاق،
ئېشەك هارسا بىر چاڭگال قوناق.

ئاچچىق - تاتلىقنى ئېتىنغان بىلەر،
يىراق - يېقىننى كۆرگەن (بىلەر).

ئاستا يۈرگەن تاغ ئاشار،
يۈگۈرگەن باغ (ئاشار).

ئەتىگەندە يول يۈرسەڭ، كەچقۇرۇندا سۆيۈنەرسەن.

باققان ئېتىڭ غۇنان بولسا، ماڭغان يولۇڭ راۋان بولماس.

بەش ياشلىق يولدىن كەلسە، يۈز ياشلىق ئالدىغا
چىقىپتۇ.

بىر كۆنلۈك يولغا ئۈچ كۈنلۈك ئوزۇق ئال.

بىلگەن يولۇڭنى ئاتاڭغا بەرمە.

پىيادىنىڭ ئېتى چورۇق، كۆچى ئوزۇق.

تونۇشى يوق مۇساپىر قارىغۇدىن بەتتەر.

تۆگەڭ نار بولسا، يۈكۈڭ يولدا قالماس.

تۆھمەتخور بىلەن سەپەرداش بولما.

تۆگىدىن قانچىلىك يۈك كۆتۈرۈشنى سورىماي، جەزلىكنىڭ قانداقلىقىنى سورا.

تۆگىنىڭ يۈكىنى ئېشەك كۆتۈرەلمەس.

تىل بىلگەن يولدىن ئازماس،
ئەقىل بىلگەن چۆلدىن ئازماس.

ساياق يۈرگەن، تاياق يەپتۇ.

سەپەر قىلساڭ كۆپ كۆرگەننىڭ ئۆيىدە قون.

قوتۇر ئات سەپەرگە يارىماس.

قىش كۈنى يول يۈرمىگەن سوغۇقنىڭ ئاچچىقىنى بىلمەس.

كارۋان تۆگىنىڭ قىرىسىنى ئالدىغا سالار.

كۆمۈرنىڭ ياخشىسى مەشتە ئايرىلار،
كارۋاننىڭ ياخشىسى دەشتتە (ئايرىلار).

كۈنگە باققان نۇرلىنار،
تۈنگە باققان خارلىنار.

گەپنى سۆزمەندىن سورا،
يولنى كارۋاندىن (سورا).

لاتاڭغا قارىماي، ئاتاڭغا قارا،
هارۋاڭغا قارىماي، كاتاڭغا قارا.

ماڭغان يول يىراق ئەمەس، مېڭىشتىن قورققان يول يىراق.

مەنزىلگە يېتەي دېسەڭ داۋان ئاش.

مەنزىلگە يەتتىم دەپ ئوزۇقۇڭنى تۈگەتمە،
كۆچمەن دەپ ئوتۇنۇڭنى (تۈگەتمە).

مۇساپىر يول ئازابىدىن قورقماس.

مۇزداۋان ئېگىز بولسىمۇ، ئاسماندىن پەس.

هارۋامدا پىڭ يوق،
چىققاندىن كېيىن غىڭ يوق.

ئۇزاق يولغا هەمراھ ياخشى،
ئەسكى هەمراهتىن ناسۋال (ياخشى).

ئېتىڭ تۇلپار بولسىمۇ، قامچاڭنى تاشلىما.

ئېتىم ئورۇق، يوللار يىراق.

يازدا يېپىنچاڭنى ئۇنتۇما،
قىشتا ئوزۇقۇڭنى (ئۇنتۇما).

ياخشى ئاتقا بىر قامچا،
يامان ئاتقا مىڭ قامچا.

ياخشى ئاتنى يولدا سىنا،
سەپەرداشنى چۆلدە سىنا.

ياياق كىشىگە يانچۇقمۇ ئېغىر.

يول بىلمەي تۇرۇپ يولغا چىقما.

يول ئازابىنى ماڭغان بىلەر،
قىش ئازابىنى توڭغان بىلەر.

يول بىلمىگەن قارىغۇدىن بەتتەر.

يورغا مىنگەن يولدا قالماس.

يول ئازابى — گۆر ئازابى.

يېيىشلىك ئات هارماس.

يىراق بولسىمۇ بىلگەن يولۇڭدا ماڭ.

يىراق بولسىمۇ يول (ياخشى)،
قېرى بولسىمۇ قىز ياخشى،

سودا-سېتىق، ئېلىم-بېرىم توغرىسىدا

ئاتنى مىنىپ ئال،
مىلتىقنى ئېتىپ (ئال).

ئاتنى ساتساڭ يۈگەننى قالدۇر.

ئاتىسىغا يول قويغان سودىگەر پايدا تاپالماس.

ئارپا خاماندا پۇل،
كۆمۈش كاندا (پۇل).

ئات بېدىكى ئاچ بولار.

ئات ئالساڭ مىنىپ كۆر،
چىنە ئالساڭ چېكىپ كۆر.

ئاتنىڭ يورغىسىنى ئال،
كىيىمنىڭ يارىشىملىقىنى (ئال).

ئالسا بازارى چىقتى،
ئالمىسا سازايى (چىقتى).

ئال دېگەن مالدا پايدا بار.

ئالدىڭ پۇتتى،
ساتتىڭ يىتتى.

ئادەم بار يەردە بازار بار،
بازار بار يەردە مازار بار.

ئاشلىق ئالساڭ تېرىق ئال،
چارۋا ئالساڭ تىرىك (ئال).

ئالغۇچە ياپىر،
بەرگۈچە كاپىر.

ئالغۇچە ئالمان،
بەرگۈچە بەزگەك.

ئالىدىغان مال ئالتۇن بولۇپ كۆرۈنەر.

ئالماقنىڭ بەرمىكى بار،
چىقماقنىڭ چۈشمىكى (بار).

ئالغۇچە بىسمىللا،
بەرگەندە ئەستاغپۇرۇللا.

ئاستا كەلگەن پايدىدىن ئىلدام كەلگەن زىيان ياخشى.

ئالدى - بەردىدە ئادىل كىشىگە يول ئۇزۇن.

ئات ئالساڭ ئېگەر ئال،
ئېشەك ئالساڭ توقۇم (ئال).

ئاتام تاپقان بىكار پۇل،
ئۆزۈم تاپقان شېكەر (پۇل).

ئالغان خاراب،
بەرگەن ساۋاب.

ئادىمى يوق بازاردىن، تۇغى يوق مازار ياخشى.

ئالتۇن بەرسەڭمۇ ماختاپ بەر.

ئاناڭمۇ بازار، ئاتاڭمۇ بازار.

ئاز يىغساڭمۇ ھالال يىغ.

ئالاردا چاققان،
بېرەردە قاچقان.

ئالتىگە ئېلىپ، بەشكە سات، نامىڭ چىقسۇن سودىگەر.

ئالماقلىق — زېرەكلىك،
بەرمەكلىك — نادانلىق.

ئاتاڭنىڭ پۇلىغا ئالغاننى ئاتاڭ بىلەنمۇ ساتالمايسەن.

ئالىمەن دېسەڭ، ئاۋۋال بەر.
ئالىمەن دېسە قوشلاپ بېرىپتۇ.

ئەتىگەنكى بازارنى ئۆتكۈزمە،
كەلگەن خېرىدارنى كەتكۈزمە.

ئەخمەق سودا قىلار بازار كەتكەندە.

ئەخمەقنىڭ چوڭ سودىسى تېرە - جۇۋا.

ئەرزان ئىللەتسىز ئەمەس،
قىممەت ھېكمەتسىز ئەمەس.

ئەرزان ئىللىتى بىلەن،
قىممەت ھېكمىتى بىلەن.

ئەرزانچىلىق بولسا ئالغۇچىدا ئىنساپ يوق،
قىممەتچىلىك بولسا ساتقۇچىدا (ئىنساپ يوق).

ئەرزىمەس تاۋار بەك پارقىرار.

ئەل ھۆكمى — لىللا،
قولنىڭ پۇلى — تىللا.

بازاردا ئىككى نەرسە ئەرزان:
بىرى قېرى ئات، بىرى كونا كات.

بازارغا كىرگەن بوز ئەرزان،
ئېغىزغا كەلگەن سۆز ئەرزان.

بازاردىكى ھەر ماتانىڭ نەرخى بار،
بىر ماتانىڭ بىر ماتادىن پەرقى (بار).

بازارنىڭ قېلىپى يوق.

بازاردا غوۋغا،
مازاردا سۈكۈت.

بازارنى ئاۋات قىلغان مال،
ھويلىنى ئاۋات قىلغان تال.

بازار چاققاننىڭ،
ئولجا تاپقاننىڭ.

بازارغا بۆرىنىڭ ئۆزى كەلمىسىمۇ تېرىسى كېلەر.

بازار تاپسا قاسساپ بالىسىنىمۇ سويار.

بازار مېلى بىلەن،
بېدىك تىلى بىلەن.

باققالنىڭ ئالدى،
قاسساپنىڭ كەينى.

بارىدا قىممەت كۆرۈنمەس،
يوقىدا ئەرزان بىلىنمەس.

باغ ئالساڭ قىشتا ئال،
باغ ساتساڭ يازدا سات.

بەرگەندىن سورىماق تەس.

بەرگەننىڭ بېشى ئالغاندا ئۆڭلىنار.
بەرمەسنىڭ باھانىسى تولا.

بەرگەن خۇداغا يېقىن،
بەرمىگەن گۇناھقا (يېقىن).

بېدىك ئىشەككە ئامراق.

بېرەرمەننىڭ بېشىنى ئالارمەن ئۆڭلار.

بىتىك بولسىمۇ، تېتىك تۇر.

بىزنىڭ بازارغۇ بازار، نېمە ئالساڭ تېپىلار.

بىر ئەخمەق ئالغاننى مىڭ ئەخمەقمۇ ساتالماس.

بىر خېرىدار مال ئالغۇچە،
مىڭ خېرىدار مال كۆرەر.

پايدا بىلەن زىيان بىر تۇغقان.

پۇلنىڭ تىلى يوق.

پۇلسىز يىگىت ئەمەن پۇرار.

پۇلى بارنىڭ ئۆزى ئوينار،
پۇلى يوقنىڭ كۆزى (ئوينار).

پۇلنىڭ قەدرىنى ھاجى بىلۇر،
قاننىڭ قەدرىنى سالجا (بىلۇر).

پۇلنى يىغار مېنىڭ ئاتام،
سىرقىرايدۇ يوغان يوتام.

پۇل ساقلىغۇچە زەر ساقلا.

پۇلنى تاپار ئەرنىڭ ئېرى،
مېغىزىنى چاقار خوتۇنىنىڭ ئىككىنچى ئېرى.

پۇل پۇلنى تاپار.

پۇلى ئازنىڭ غېمى ئاز.

پۇل بار چاغدا ئون سەرگە ئەرزان،
پۇل يوق چاغدا بىر سەرگە قىممەت.

پۇل بولدى — كۆل بولدى.

پۇلى يوق تاللاشقا ئۇستا،
سېتىۋېچى داڭلاشقا (ئۇستا).

پۇلى يوق قىممەت ئالار،
يوقسىز ئەرزان ساتار.

پۇل بولسا جاڭگالدا شورپا.

پۇلنى پۇل قىلغانمۇ سودا،
بىرنى ئون قىلغانمۇ سودا.

پۇل — پىششىق ئاش.

پۇلى بارغا بازار،
پۇلى يوققا جازا.

پۇل دېگەن جانغا زىخ.

تاۋۇز ئالساڭ چېكىپ ئال.

تاۋۇزنىڭ خېمى — باققالنىڭ غېمى.

توخۇنىڭ تارغىقى يوق،
بازارچىنىڭ باغىقى (يوق).

توخۇغا بېقىپ كاتەك سال،
پۇتقا بېقىپ ئۆتۈك ئال.

تۇخۇمنى بويىغانغا تەمى تاتلىق بولۇپ قالماس.

تۆگە تالغا تويماس،
سودىگەر مالغا (تويماس).

جۇچەنگە ئۇنىماي، باچەنگە ئۇناپتۇ.

چارۋىنى قوتاندا سات،
مېۋىنى باغدا سات.

چۈشكىچە ئۆمرۈڭ بولسا، شۇنىڭغىچە ئۇقەت قىل.

چىراي كۆرۈپ هال سورا،
بازار كۆرۈپ مال (سورا).

خوتۇن ئالساڭ قىز ئال، دېدەك بولسىمۇ.
ئۇن ئالساڭ بۇغداي ئۇنى ئال، كېپەك بولسىمۇ.

خۇرجۇندا بىر پۇلنىڭ تاغاردا بىر دەردى بار.

خېرىدارغا يېلىنغۇچە، مېلىڭنى خىللا.

داڭقاننى پايدا ئالىمەن دەپ قازاننى زىيان تارتىپتۇ.

دارىن بولمىسا تۇڭچىسى بولماس،
گۆش بولمىسا شورپىسى (بولماس).

دۇنيا پۇلدا چۆرگىلەيدۇ،
تۈگمەن سۇدا (چۆرگىلەيدۇ).

دۇمبە كۆرسىتىپ، ئۆپكە سېتىپتۇ.

زىيان ئاچچىق،
پايدا تاتلىق.

ساتقۇچىنىڭ سۆزى بار،
ئالغۇچىنىڭ كۆزى (بار).

سالامدا دوستلۇق يوق،
سودىدا بوشلۇق (يوق).

ساتقۇچى مېلىنى داڭلار،
ئالغۇچى ئۆزىنى (داڭلار).

سالا قىل — ئالار قىل.

ساخاۋەت قىلغان مالنىڭمۇ ھېسابى بار.

سەھەر كەلگەن مۇشتتىن يانما.

سورىغان ئالۇر،
سورىمىغان قالۇر.

سودىگەرنىڭ ئىمانى — پۇل.

سودىگەر زەر ساقلار،
ياخشى خوتۇن ئەر (ساقلار).

سودىگەرنىڭ يولى بىر، رىزقى باشقا.

سودىگەر بازارغا ئامراق،
سوپى مازارغا (ئامراق).

سودا قىلساڭ سودىگەر بىلەن قىل،
بىتىم ھەتتا بىلەن ئىش پۈتمەس.

سودىگەر مال تاللايدۇ،
سېۋەتچى تال (تاللايدۇ).

سودىگەر تۇغقىنىنى تونۇماس،
بۆجەن ئانىسىنى (تونۇماس).

سودا ـ سېتىق تىل بىلەن،
زىلچا ـ گىلەم قىل بىلەن.

سودىنىڭ ئالدى قىزىل تىل.

سۆزدىن سۆزنىڭ پەرقى بار،
ھەممە مالنىڭ نەرخى بار.

سۇ سايغا ئاقار،
پۇل بايغا (ئاقار).

سۇنىڭ پۇلى سۇغا كەتتى، قالدى قىتىقنىڭ بەش پۇلى.

شەيخ مازاردىن قالماس،
سودىگەر بازاردىن (قالماس).

قازان ئالساڭ تۇۋاق ئال،
قوي ئالساڭ قولاق ئال.

قاسساپ ماي قايغۇسىدا،
ئۆچكە جان (قايغۇسىدا).

قاشتىشى سايدا تولا،
تېپىپ ساتسا پۇل بولار.

قەلەمگە رەڭ ياخشى،
بازارچىغا دەڭ (ياخشى).

قەرزدارنىڭ قەبرىسى يوق.

قولى ئوچۇقنىڭ يۈزى ئوچۇق.

قوغۇننى «شېكەر» دەپ سات،
تاماكىنى «زەھەر» دەپ (سات).

قول بىلەن يانچۇقنىڭ ئارىلىقى مىڭ يىللىق.

قويۇڭنى قىرقىپ ساتساڭ تاۋار،
قىرقىماي ساتساڭ چاۋار.

قېرى كالىنى قاسساپقا بەر،
كاسات مالنى كاززاپقا (بەر).

قېتىقىڭنى ساتساڭمۇ، تاۋۇقىڭنى ساتما.

كالىنى ساتقاندا ماختا،
سۈتىنى ساغقاندا (ماختا).

كالا ئالساڭ ئالا ئال،
ئالا ئالمىساڭ قارا ئال.

كاجنى بازار ئۇڭشار.

كەمبەغەل بولاي دېسەڭ، نەق ئېلىپ نېسى سات.

كەپتەر ئالساڭ خىللاپ ئال سىدان ـ گۆرىدىن،
زېمىن ئالساڭ تاللاپ ئال ئېرىق بويىدىن.

كەمبەغەل بولساڭ ئۈچ نەرسە ئال: بىرى مادا ئېشەك،
بىرى مېكىيان، بىرى بايتال.

كورغا بازارنىڭ نېمە ئىشى،
تۆگىگە مازارنىڭ نېمە ئىشى.

كىرىشىنى سورىما، باھاسىنى سورا.

گاچىنى سۆزلەتكەن ئۇنىڭ پۇلى.

گۆش ئالساڭ قوي گۆشى ئال سۆڭەك بولسىمۇ،
ئوتۇن ئالساڭ ئۆرۈك ئوتۇنى ئال كۆتەك بولسىمۇ.

گۆش بىلەن ياغنىڭ يۈزىدىن
ئۆپكە شالاقنى پۇل قىلىدۇ.

گىلەم سودىسىمۇ سودا،
كىگىز سودىسىمۇ سودا.

گىلەم ساتساڭ قوشناڭغا سات، بىر بۇرجىكىدە ئولتۇرىسەن.

مازاردىن تىلىمەي، بازاردىن تىلە.

مالنىڭ باھاسى سۆز بىلەن ئايرىلماس.

ماتا يارىمىسا ئىگەمگە، كۈزلۈكنىڭ توپىسىمۇ پۇل.

مالدىن زېرىكمەڭ،
خېرىدارغا تېرىكمەڭ.

مالنى ساتساڭ نەق سات،
راست گېپىڭنى دەپ سات.

مال بازىرى دەللالسىز پۈتمەس.

مەككارنىڭ مەككارلىقى ياغلىما تىلىدا.

مىڭ سەرنى يوقاتقان بىر سەر.

مىڭ ئېسىلدىن بىر نەق ئەلا.

مىلتىق، مىلتىقنىڭ ئىچىگە پۇل تىق.

نادانىنى بازار ئۆلتۈرەر،
ساراڭنى مازار ئۆلتۈرەر.

نامازنىڭ شىڭچىسى يوق،
كەش بازىرىنىڭ جىڭچىسى (يوق).

نەق سودا ــ پۈتكەن سودا،
نېسى سودا ــ يىتكەن سودا.

نەق ئېلىپ نېسى سات،
نامىڭ چىقسۇن سودىگەر.

نەقتىن ھەسەل چىقتى،
نېسىدىن جېدەل (چىقتى).

نەق ئىشنىڭ ھوسۇلى بولۇر،
نېسى ئىشنىڭ جېدىلى (بولۇر).

نېسى گۆشكە بىر قېتىم تويىسەن.

نېسى بەرگەننىڭ ھالى خاراب،
قالار دەپتەرگە قاراپ.

نېسى ساتقان خاراب بولار،
دەپتىرگە قاراپ قالار.

نېسى ئاپىرىپ بەرسىمۇ، ھاننانتتىن مال ئالما.

نېسى — نەسىنىڭ،
ئوقىتى تەسىنىڭ.

نېنى كىچىك ناۋاي ھەممىدىن بەك تووۋلار.

ھايان ماڭا بولسۇن،
زىيان ساڭا (بولسۇن).

ھازىر ئۆلىدىغاندەك ئىبادەت قىل،
ئۆلمەيدىغاندەك ئوقەت (قىل).

ھاكچىنىڭ پوستەكچىگە ئاچچىقى كەپتۇ.

ھەمياندا پۇل بولمىسا،
سۇپراڭدا ئۇن بولماس.

ھەسەلدەك دوست بول،
ھەرىدەك سودا قىل.

ھۆججەتنىڭ كۆيدى — ھەققىڭ كۆيدى.

ھېسابىنىڭ سىرتىدا ئىش يوق،
كالپۇكنىڭ سىرتىدا چىش (يوق).

ھېساب باغداتتىن يېنىپتۇ.

ئوقەت، ئوقەتنىڭ يولى چوپقەت.

ئوڭ قولۇڭدا بەر، سول قولۇڭدا ئال.

ئۇنى يوقنىڭ خۇنى يوق،
پۇلى يوقنىڭ جېنى (يوق).

ئۆي سالساڭ قوشنا ئال،
يەر ئالساڭ سۇ (ئال).

ئۆتمىگەن تىزىدىن چۆنەكنىڭ پىيىزى ياخشى.

ئۆيدە قىلغان گەپ بازارغا توغرا كەلمەپتۇ.

ئۆتمەس ماتا،
زورلاپ ساتا.

ئۆيىنى ئىجارىگە بېرىپ، بۇرنىنى ئۇششۇتكەن قېرى.

ئۆچكە تاغدا قىممەت،
شاپتۇل باغدا (قىممەت).

ئۆتۈك ئالساڭ قونچا ئال،
تېرەك ئالساڭ بولجا (ئال).

ئۈچ ئورتاققا ئوغرى كىرسە، تورىماس.

ئېمىزگۈ سېلىپ بالاڭنى گول قىل،
بورداپ بېقىپ كالاڭنى پۇل قىل.

ئېشىكى ئۈچ تەڭگە،
توقۇمى بەش تەڭگە.

ئېلىشتا شەپىرەڭ،
بېرىشتە زەپىرەڭ.

ئېلىشتا تەزىم بىلەن،
بېرىشتە قازىم بىلەن.

يالغۇز يۈرۈپ پۇل تاپقۇچە، چىشىڭ تۆكۈلەر.

يازدا يېتىشقا كات ياخشى،
سودا - سېتىققا يات (ياخشى).

ياڭاق ئالساڭ چېقىپ ئال،
يىپ ئالساڭ بېقىپ (ئال).

ياخشىغا بەرسەڭ نەپ تېگەر،
يامانغا بەرسەڭ گەپ (تېگەر).

يېنىدا بىر پۇلى يوق تۆگىنىڭ چىشىنى كۆرۈپتۇ.

يىتكەن پىچاقنىڭ سېپى ئالتۇن.

يول چاققانىنىڭ،
پۇل تاپقانىنىڭ.

ئىدىقۇت خانلىقى دەۋرىدىكى ئاتىلار سۆزى

ئات بار يەردە، ئىشەككە يول بولسۇن،
دوست بار يەردە، ھېسابتا پۇل بولسۇن.

ئاۋازىڭغا بېقىپ ساز تەلەپ قىل.

ئاسان ئىشنىڭ بېشىغا،
ھەركىم بارار قېشىغا.

ئابدالدا ئۇيات يوق،
كېپەكتە قۇۋۋەت (يوق).

باغلاقلىق ئىت ئوۋغا يارىماس.

باخشى «سۆپكۆچ» بىلەن كۆن ئۆتكۈزەر.

باخشى دېپىنى داڭلار،
ئابدال قېپىنى (داڭلار).

باققال باغقا تويماپتۇ،
پېرىخون داپقا (تويماپتۇ).

بورا كوچىسىدىن بورا ئالسام باغلىقى يوق،
باغ كوچىسىدىن چوكان ئالسام ياغلىقى يوق.

پادىچى پوستەكچى بىلەن دوست بولالماس.

پەشنى كېسىپ يەڭنى ياماپتۇ.

پۇلسىز چىرىكلىك يوق،
ھەرىكەتسىز تىرىكلىك (يوق).

پۇل تېپىپ قەشقەردە خەجلەڭ،
نان تېپىپ جانبازدا يەڭ.

تاپالىساڭ ھالال يە،
تاپالمىساڭ شامال (يە).

تاماق تۇزى بىلەن،
دۇغاپ مۇزى بىلەن.

تاغلىققا ئۆي كۆرسەتمەڭ،
ئۆچكىگە باغ (كۆرسەتمەڭ).

توقۇمنى ئوغرىلىغان تۆگىنىمۇ ئوغرىلار.

تۇلپار قېرىسىمۇ بەيگىدىن قالماس.

تۆگمەنچىنىڭ پايدىسى غەللە - پوستەك،
داققالچىغا تېگىدىغىنى تەستەك.

تۆگە مىنىپ توشقان تۇتۇپتۇ.

تېپىۋالساڭمۇ سانىۋال.

تېرىمىغان كېۋەزگە باپكار ئاڭلىشىپتۇ.

چىلىمى يوق بەڭگى مەست،
نۇختىسى يوق هاڭگا (مەست).

داپ — ھەممە سازنىڭ ئەيىبىنى ياپ.

ساۋاپنى ئىزدىسەڭ دېھقاندىن سورا،
كاۋاپنى ئىزدىسەڭ قاسساپتىن (سورا).

سول قولۇڭدا تاش بەرسەڭ، ئوڭ قولۇڭدا گۆھەر ئالىسەن.

قارچىغا ئېتەكنى پوق ئېتەر،
قۇش بىلەكنى (پوق ئېتەر).

قەلەندەر ئىتتىن قورقماس،
يالاڭ ئاياغ سۇدىن (قورقماس).

قىمارۋازنىڭ ئالچىسى تولا،
پوستەكچىنىڭ خالتىسى (تولا).

قىمارۋازنىڭ كۆزىنىڭ قارىچۇقى كەينىدە.

كەچ قالغان قاراڭغۇدىن قورقماس.

كوزنچى پۇچۇق كوزىدا سۇ ئىچەر.

كۆپ ئىت كېيىكنى قاچۇرار.

كۆزگە كۆرۈنمىگەن ئوغرى — مەككار ھۇنەرۋەندىن ياخشى.

مەيلى بولسا مەيخانا،
چىلىم بولسا سەيخانا.

نان بەرسە ئال، قوينۇڭغا سال.

ناسۋالچى قېرىسا قاپاق ئاسىدۇ،
بەگگى قېرىسا چاپاق باسىدۇ.

ھەر ئىشنىڭ يولى باشقا،
ھەر گىياھنىڭ گۈلى (باشقا).

ئوغرى ئوغرىلاشقا بىر نەرسە تاپالمىسا، ئۆزىنىڭ بۆكىنى ئوغرىلار.

ئوغرى بىپىماس،
تەمەخور تويماس.

ئۆي دېسە مورىسى يوق،
باغ دېسە غورىسى يوق.

ئۆچكىنىڭ مويى تۇگىمەس،
بەگگىنىڭ ئويى (تۇگىمەس).

ئىككى ئۇۋچى بار يەردە توشقان قېچىپتۇ.

ئىت قاۋايدۇ، ھايان قەلەندەرنىڭ.

يازلىق قوغۇن تولاشماس،
تۈزسىز خېمىر قولاشماس.

ياردەمچىڭ ياخشى بولسا، ئىشىڭ ئوڭغا تارتار.

يالغان ئىشتىن پايدا تاپساڭمۇ، ئاخىرى زىيان تارتىسەن.

ياۋاش كېيىك ئوۋچىغا ئۇچرار،
ھەۋەس خوتۇن نوچىغا (ئۇچرار).

يامانلىغان ئابدالنىڭ خۇرجۇنىغا زىيان.

يامان ئوغرى پاخال ئوغرىلار.

«دىۋانۇ لۇغاتىت تۈرك»تىكى ماقال-تەمسىللەر

ئالىمچى ئارسلان، بەرىمچى سىچغان.
(ئېلىمچى ئارسلان، بېرىمچى چاشقان).

ئالىم كەچ قالسا ئاداقلا نۇر.
(ئېلىم كېچىكىپ قالسا ئاياغلىنۇر).

ئاغىز يەسە كۆز ئۇيادۇر.
(ئېغىز يېسە كۆز ئۇيىلار).

ئاغىلدا ئوغلاق تۇغسا، ئارىقدا ئوتى ئۇنەر.
(ئېغىلدا ئوغلاق تۇغۇلسا، ئېرىقتا ئوتى ئۇنەر).

ئالىن ئارسلان تۇتار، كۇچىن سىچغان تۇتماس.
(ھىيلە بىلەن ئارسلان تۇتىلار،
كۇچ بىلەن چاشقانمۇ تۇتۇلماس).

ئالىن ئارسلان تۇتار، كۇچىن ئۇيۇق تۇتماس.
(ھىيلە بىلەن ئارسلان تۇتىلار،
كۇچ بىلەن قارانچۇقمۇ تۇتۇلماس).

ئالپ ئەرنگ ياۋرىتما، ئىقىلاچ ئارقاسىن ياغرىتما.
(باتۇرلارنى خار قىلما،
يۈگۈرۈك ئاتنىڭ دۈمبىسىنى يېغىر قىلما).

ئالپ چەرىكدە، بىلگە تەرىكدە.
(باتۇر سەپتە سىنىلار،
دانا مۇنازىرىدە سىنىلار).

ئالپ ياغىدا، ئالچاق چوغىدا.
(باتۇر يېغىدا بىلىنەر،
خائىن جاڭجالدا بىلىنەر).

ئالپلار بىرلە ئۇرۇشما،
بەگلەر بىرلە تۇرۇشما.
(باتۇرلار بىلەن ئۇرۇشما،
بەگلەر بىلەن تۇتۇشما).

ئاناسى تەۋلۈگ يۇۋقا ياپار،
ئوغلى تەتىك قوشا قاپار.
(ئانىسى ھىيلىگەر يۇپقا ياپار،
ئوغلى زېرەك قوشلاپ ئالار).

ئانوق ئۇترۇ تۇتسا، يوققا سانماس.
(بارى ئالدىغا قويۇلسا، يوققا سانالماس).

ئاچ ئەۋەك، توق تۆلەك.
(ئاچ ئالدىراڭغۇ، توق تەمكىن).

ئاچىغلىغ ئەر شابۇك قارىماس.
(توق تۇرمۇشلۇق ئادەم تېز قېرىماس).

ئارى قافچىتسا ئىسرۇر.
(ھەرىنىڭ چىشىغا تەگسە چاقۇر).

ئارپاسىز ئات ئاشۇماس،
ئارقاسىز ئالپ چەرىك سىيۇماس.
(ئارپىسىز ئات قىر ئاشالماس،
ياردەمچىسىز باتۇر سەپنى يىمىرەلمەس).

ئارسلان قارىسا، سىچغان ئۆتىن كۇدەزۇر.
(ئارسلان قېرىسا، چاشقاننىڭ ئۇۋىسىنى پايلار).

ئارسلان كۆكرەسە ئات ئاداقى تۇشالىر.
(ئارسلان ھۆركىرىسە، ئات ئايىغى چۇشۇلەر).

ئات تەكۇزلىكى ئاي بولماس.
(ئات قاشقىسى ئاي بولماس.)

ئاتا ئوغلى ئاتاچ تۇغار.
(ئاتا ئوغلى ئاتىسىدەك تۇغۇلار).

ئاتا تونى ئوغۇلقا ياراسا، ئاتاسىن تىلەمەس.
(ئاتىسىنىڭ تونى ئوغلىغا يارىسا، ئاتىسىنى خالىماس).

ئاتان يۇكى ئاش بولسا، ئاچقا ئاز كۆرۈنۈر.
(ئاتان يۇكى ئاش بولسا، ئاچقا ئاز كۆرۈنەر).

ئاتاسى، ئاناسى ئاچىغ ئالمىلا يەسە،
ئوغلى، قىزى تىشى قامار.
(ئاتا ـ ئانىسى ئاچچىق ئالما يېسە، ئوغۇل ـ قىزىنىڭ چىشى قامار).

ئاتاسى ئاچىغ ئالمىلا يەسە، ئوغلىنىڭ تىشى قامار.
(ئاتىسى ئاچچىق ئالما يېسە، ئوغلىنىڭ چىشى قامار).

ئاۋچى نەچە ئال بىلسە، ئادىغ ئانچە يول بىلىر.
(ئوۋچى قانچە ھىيلە بىلسە، ئېيىقمۇ شۇنچە يول بىلەر).

ئاش تاتىقى تۇز، يوغرىن يەمەس.
(ئاشنىڭ تەمى تۇز بىلەن، لېكىن تۇزنى تەخسىلەپ يېگىلى بولماس).

ئاشىچ ئايۇر تۇپۇم ئالتۇن،
قامىچ ئايۇر مەن قايدامەن.
(قازان ئېيتۇر: تۇۋۇم ئالتۇن،
چۆمۈچ ئېيتۇر: مەن نەدىمەن؟)

ئاي تولۇن بولسا، ئەلكىن ئىملەمەس.
(تولۇن ئاي قول بىلەن كۆرسىتىلمەس).

ئازۇقلۇغ ئارۇق ئارماس.
(ئوزۇقلۇق ئادەم هارماس.)

ئادىن كىشى نەگى نەك سانىماس.
(ئۆزگە كىشىنىڭ مېلى مال سانالماس).

ئاچ نە يەمەس،
توق نە تەمەس.
(ئاچ نېمە يېمەس،
توق نېمە دېمەس).

ئاتاغقا ئۆپكەلەپ، سۇگە سۆزلەمەدۇك.
(ھەمراھلىرىغا ئاچچىقلاپ، قوشۇنغا گەپ قىلماپتۇ).

ئەلىك تۇتغىنچا، ئوت تۇت.
(كېپىل بولغۇچە، ئوت تۇت).

ئەمگەك ئەكىندە قالماس.
(ئەمگەك بىكار كەتمەس).

ئەمىكلىگ ئۇراغۇت كۆسەكچى بولۇر.
(ئېمىكلىك خوتۇن ئىشتىھالىق بولۇر).

ئەندىك ئۇما ئەۋلىكنى ئاغىرلار.
(ئەندىك مېھمان ئۆي ئىگىسىنى ھۆرمەتلەر).

ئەۋەك سىغەك سۇتكە تۇشۇر.
(ئالدىراقسان چىۋىن سۇتكە چۈشەر).

ئەل قالدى، تۆرۈ قالماس.
(يۇرت قالار، يوسۇن قالماس).

ئەدگۈلۈكنى سۈۋ ئاداقىندا كەمىش، باشىندا تىلە.
(ياخشىلىقنى سۇنىڭ ئايىغىغا تاشلا، بېشىدىن ئىزدە).

ئەدگۈ ئەر سۆڭۆكى ئەرىر، ئاتى قالىر.
(ياخشى ئادەمنىڭ سۆڭىكى چىرەر، نامى قالار).

ئەشيەك ئايۇر، باشىم بولسا
سۇندۇرىدا سۈۋ ئىچكەيمەن.
(ئېشەك: «بېشىم ئامان بولسا دېڭىزدىن سۇ ئىچىمەن»
دەيدىكەن).

ئەۋلىك تودغۇرسا، كۆزى يولقا بولۇر.
(ئۆي ئىگىسى مېھماننى تويدۇرسا، مېھماننىڭ كۆزى
يولدا بولۇر).

ئەۋدەكى بۇزاغۇ ئۆكۈز بولماس.
(ئۆيدىكى موزاي ئۆكۈز بولماس).

ئەتلى تىرنّاقلى ئەدىرمەس.
(ئەت تىرناقتىن ئايرىلماس).

ئەسەندە ئەۋەك يوق.
(ئېسەن ئادەمدە ئالدىراش يوق).

ئەرسەك ئەرگە تەگمەس،
ئەۋەك ئەۋگە تەگمەس.
(ئەرسىرىگەن ئەرگە تېگەلمەس،
ئالدىراڭغۇ ئۆيىگە يېتەلمەس).

ئەرڭەنگە ئەلىك قارى بۆزۈن ئۆم تىكەمەس.
(بويتاققا ئەللىك غېرىچ بۆزدىمۇ ئىشتان چىقماس).

ئەرمەگۇگە بۇلىت يۇك بولۇر.
(ئېرىنچەككە بۇلۇت كۆلەڭگىسى يۇك بولۇر).

ئەرمەگۇگە ئەشىك ئارت بولۇر.
(ئېرىنچەككە بوسۇغىمۇ داۋان كۆرۈنەر).

ئەركەچ ئەتى ئەم بولۇر،
ئەچكۇ ئەتى يەل بولۇر.
(ئەركەچ گۆشى ئەم بولۇر،
ئۆچكە گۆشى يەل بولۇر).

ئەرىك ئەرىنى ياغلىغ،
ئەرمەگۇ باشى قانلىغ.
(ئىشچاننىڭ لېۋى ياغلىق،
هۇرۇننىڭ بېشى قانلىق).

ئەرگە مۇڭ تەگىر،
تاغ سەڭىرىگە يەل تەگىر.
(ئادەمگە مۇڭ تېگەر،
تاغ سىڭىرىغا يەل تېگەر).

ئەردەمسىزدىن قۇت چەرتىلۇر.
(پەزىلەتسىزدىن قۇت كېتەر).

ئەردەم باشى تىل.
(ئەدەپنىڭ بېشى تىل).

ئەر سۆزى بىر، ئەدەر كۆكى ئۈچ.
(ئەرنىڭ سۆزى بىر، ئېگەرنىڭ كۆكى ئۈچ).

ئەر ئوغلى مۇڭادماس،
ئىت ئوغلى كۈلەرمەس.
(ئادەم بالىسى مۇڭلىنىۋەرمەس،
ئىت بالىسى يىتىۋەرمەس).

ئەڭدۈز بولسا، ئات ئۆلمەس.
(ئەندىز بولسا، ئات ئۆلمەس).

بارچىن ياماغى بارچىنقا،
قارىش ياماغى قارىشقا.
(يىپەك ياماق يىپەك رەختكەئىشلىتىلەر،
يۇڭ ياماق يۇڭ رەختكە ئىشلىتىلەر).

بالىق سۇۋدا، كۆزى تاشتىن.
(بېلىقنىڭ ئۆزى سۇدا، كۆزى تاشقىرىدا).
بار باقىر، يوق ئالتۇن.
(باردا مىس، يوقىدا ئالتۇن).

بارىخ ئوترو تۇتسا، يوققا سانماس.
(بارنى ئوتتۇرىغا قويسا، يوق سانالماس).

بەش ئەرڭەك تۈز ئەرمەس.
(بەش بارماق تەكشى ئەمەس).

بور بولمادىپ، سىركە بولما.
(شاراب بولماي تۇرۇپ، سىركە بولما).

بوش نەڭگە ئىدى بولماس.
(بوش تۇرغان نەرسىگە ئىگە بولماس).

بوشلاغلانسا بوخسۇقلانۇر.
(بويۇنتاۋلۇق قىلسا بوينى زەنجىرلىنەر).

بولداچى بۇزاغۇ ئۆكۈز ئارا بەلگۈلۈگ.
(ئۆي بولىدىغان كالا موزاي چېغىدىلا بەلگىلىك).

بۇغداي قاتىندا سارقاچ سۇۋۇلۇر.
(بۇغداينىڭ باھانىسىدە، قارىمۇق سۇ ئىچىپتۇ).

بۇزدان سۇۋ تامار.
(مۇزدىن سۇ تامار).

بۆرى قوشنىسىن يەمەس.
(بۆرە قوشنىسىنى يېمەس).

بۆرىنىڭ ئورتاق، قۇزغۇنۇڭ يىغاچ باشىندا.
(بۆرىنىڭ ئورتاق، قۇزغۇنىنىڭ دەرەخ بېشىدا).

بىرتىلكۈ تەرىسىن ئىكىلە سويماس.
(بىر تۈلكىنىڭ تېرىسى ئىككى قېتىم سويۇلماس).

بىر تويىن باشى ئاغرىسا،
قامۇغ تويىن باشى ئاغرىماس.
(بىر دەرۋىشنىڭ بېشى ئاغرىسا،
ھەممە دەرۋىشنىڭ بېشى ئاغرىماس).

بىرىن ـ بىرىن مىڭ بولۇر،
تاما ـ تاما كۆل بولۇر.
(بىرلەپ ـ بىرلەپ مىڭ بولۇر،
تاما ـ تاما كۆل بولۇر).

بىر قارغا بىرلە قىش كەلمەس.
(بىر قاغا بىلەن قىش كەلمەس).

بىلمىش يەك بىلمەدۈك كىشىدەن يەگ.
(بىلىملىك شەيتان بىلىمسىز كىشىدىن ياخشى).

پۇشماسار بوز قۇش تۇتار،
ئەۋمەسەر ئۇرۇڭ قۇش تۇتار.
(ئىچى پۇشمىسا بوز قۇش تۇتار،
ئالدىرىمىسا ئاق قۇش تۇتار).

پۇتۇن ئۆملۈگ قانچا قۇلسا ئولتۇرۇر.
(ئىشتىنى پۇتۇن خالىغان يەرگە ئولتۇرۇر).

تامۇغ پۇغىن تاۋار ئاچار.
(دوزاخنىڭ ئىشىكىنى پارا ئاچار).

تاغىغ ئوقرۇقىن ئەگمەس،
تەڭىزنى قايغىقىن بۆگمەس.
(تاغنى ئوقرۇق بىلەن ئەگكىلى بولماس،
دېڭىزنى قېيىق بىلەن بۆككىلى بولماس).

تاغ تاغقا قاۋۇشماس، كىشى كىشىگە قاۋۇشۇر.
(تاغ تاغقا قوۋۇشماس، ئادەم ئادەمگە قوۋۇشار).

تاپوغ تاش يارار،
تاش باشىغ يارار.
(خىزمەت تاشنى يارار،
تاش باشنى يارار).

تاز كەلىگى بۆركچىگە.
(تازنىڭ كېلىدىغان يېرى بۆكچىنىڭ دۇكىنى).

تاز ئات تاقارچى بولماس.
(چىپار ئات يۇك كۆتۈرەلمەس).

تاشىغ ئىسرۇماسا، ئۆپمىش كەرەك.
(تاشنى چاينىغلى بولمىسا، سۆيگۈلۈك).

تاۋغاچ خاننىڭ تورقۇسى تەلىم،
تەگلەمەدىپ پىچماس.
(تاۋغاچ خاننىڭ تورقىسى تولا،
ئۆلچىمەي پىچماس).

تاتسىز تۇرك بولماس،
باشسىز بۆرك بولماس.
(تاتسىز تۇرك بولماس،
باشسىز بۆك بولماس).

تاي ئاتاتسا ئات تىنۇر،
ئوغۇل ئەرەدسە ئاتا تىنۇر.

(تاي ئات بولسا ئات تىنۇر،
ئوغۇل ئەر بولسا ئاتا تىنۇر).

تاياق بىلە تايماس،
تانۇق سۆزۈن پۇتمەس.
(هاسىسى بار تېيىلماس،
گۇۋاهچى سۆز بىلەن ئىشەنچ قازىنالماس).

تايغان يۈگرۈگىن تىلكۇ سەۋمەس.
(تايغاننىڭ يۈگۈرۈكىنى تۈلكە سۆيمەس).

تەزەك قاردا ياتماس،
ئەدگۇ ئەسىز قاتماس.
(تېزەك قاردا ياتماس،
ياخشى - يامان قېتىلماس).

تەشۈك سۈۋدا بەلگۈرەر.
(تۆشۈك سۇدا بىلىنەر).

تەۋە يۈك كۆتۈرسە، قامىچ يەمە كۆتۈرۈر.
(يۈكنى كۆتۈرگەن تۆگە چۆمۈچنىمۇ كۆتۈرەر).

تەۋە سىلكىنسە، ئەشەككە يۈك چىقار.
(تۆگە سىلكىنسە، ئېشەككە يۈك چىقار).

تەۋە بەدۈك ئەرسە ماياقى بەدۈك ئەرمەس.
(تۆگە چوڭ بولسىمۇ، مايىقى چوڭ بولماس).

تەڭسىزدە تەگىرمەن تۇرغۇرسا، ياراغسىزدا يار بارىر.
(ناباب جايغا تۈگمەن قۇرسا، كۈتمىگەندە يار كېتەر).

تەگمە كىشى ئۆز بولماس،
يات ياغۇق تۇز بولماس.
(ئۇچرىغانلا كىشى ئۆز بولماس،
يات بىلەن تۇغقان تەڭ بولماس).

تەلىم سۆزۈگ ئۇقسا بولماس،
يالىم قايا يىقسا بولماس.
(كۆپ سۆزنى چۈشەنگىلى بولماس،
تىك قىيانى يىقىتقىلى بولماس).

تەگىرمەندە تۇغمىش سىچغان كۆك
كۆكرەكىگە قورقماس.
(تۈگمەندە تۇغۇلغان چاشقان ئاسماننىڭ
گۈلدۈرلىگىنىدىن قورقماس).

تويىن تاپۇغساق، تەڭرى سەفنچىسىز.
(تويىن تەڭرىگە تېۋىنار، لېكىن تەڭرى سۆيۈنمەس).

توقۇم يۇزۇپ قۇدرۇقتا پىچەك سىما.
(مالنى سويۇپ قۇيرۇقىغا بارغاندا پىچاقنى سۇندۇرۇپ
قويما).

تولۇم ئانۇتسا قۇلۇن بۇلۇر،
تولۇم ئۇنۇتسا بۇلۇن بۇلۇر.
(قورال تەييارلىسا قولۇنلۇق بولۇر،
قورالنى ئۇنۇتسا تۇتقۇن بولۇر).

تۇتۇشمەگىنچە تۇزۇلمەس،
تۇپىرمەگىنچە ئاچىلماس.
(تۇتۇشمىغۇچە ئارا تۇزەلمەس،
شامال چىقمىغۇچە ھاۋا ئېچىلماس).

تۇزۇن بىرلە ئۇرۇش، ئۇتۇن بىرلە تىرەشمە.
(ياۋاش بىلەن ئېيتىش، ئېغىرلىقنى كۆتۈرەر.
ئەسكى بىلەن تەڭ بولما، سېنى يەرگە قارىتار).

تۇتۇن قوپۇرسا ئىسلانۇر.
(كىم تۇتۇن چىقارسا، ئۆزى ئىسلىنۇر).

تۇنلە يورۇپ كۇندۇز سەۋنۇر،
كىچىكدە ئەۋلەنىپ ئۇلغادۇ سەۋنۇر.
(كېچىلەپ يۇرسە كۇندۇزى سۆيۇنەر،
كىچىك ئۆيلەنسە ياشانغاندا سۆيۇنەر).

تۇنلە بۇلىت ئۆرتەنسە،
ئەۋلۇك ئۇرى كەلدۇر مىشىپ بولۇر.
(تۇندە بۇلۇت ئۆرتەنسە،
خوتۇن ئوغۇل تۇغقاندەك بولۇر).

تۇنلە بۇلىت ئۆرتەنسە، ئەۋلۇك ئۇرى كەلدۇرمىشچە بولۇر،
تاڭدا بۇلىت ئۆرتەنسە، ئەۋگە ياغى كىرمىشچە بولۇر.
(تۇندە بۇلۇت ئۆرتەنسە، خوتۇن ئوغۇل تۇغقاندەك بولۇر،
تاڭدا بۇلۇت ئۆرتەنسە، ئۆيگە يېغا كىرگەندەك بولۇر).

تىلكۇ ئۆز ئىنىگە ئۇرسە، ئۇدۇز بولۇر.
(تۇلكە ئۆز ئىنىگە ھۇرسە، قوتۇر بولۇر).

تىلىن تۇغمىشنى تىشىن يازماس.
(تىل بىلەن تۇغۇلگەن چىش بىلەن يېشىلمەس).

تىلىن تەرگىگە تەگىر.
(تىل بىلەن نېمەتكە ئېرىشەر).

تىرىگ ئەسەن بولسا تاڭ ئۇكۇش كۆرۈر.
(جان ئېسەن بولسا، تاڭ قالارلىق ئىشلارنى كۆپ كۆرەر).

تىكمەگىنچە ئۇنمەس،
تىلەمەگىنچە بۇلماس.
(تىكمىگۈچە ئۇنمەس،
تىلىمىگۈچە تېپىلماس).

چاخشاق ئۇزە ئوت بولماس،
چاغراق بىلە ئۇۋۇت بولماس.
(چوخچا تاشتا ئوت بولماس،
تازچاقتا ئۇيات بولماس).

چاقسا تۇتنۇر، چالسا بىلىنۇر.
(چاقماق چېقىلسا ئوت تۇتىشۇر،
سۆز ئاڭلىتىلسا مەقسەت بىلىنۇر).

خان ئىشى بولسا، قاتۇن ئىشى قالىر.
(خاننىڭ ئىشى بولسا، خېنىمنىڭ ئىشى قالار).

ساقاق پىچار، ساقال ئوخشار،
(ساقالنى ئوينار، ساقاقنى پىچار).

ساپاندا ساندىرىش بولسا،
ئۆرتكۈندە ئىرتەش بولماس.
(ساپان ۋاقتىدا پۈختىلىق بولسا،
خامان ۋاقتىدا جاڭجال بولماس).

ساۋىن ساغراقتا تەگىر.
(ياخشى سۆز قەدەھكە ئىگە قىلۇر).

ساچراتغۇدىن قورقمىش قۇش قىرىق
يىل ئادرى يىغاچ ئۈزە قونماس.
(ساچراتقۇدىن قورققان قۇش قىرىق
يىلغىچە ئاچا ياغاچقا قونماس).

سارتىنىڭ ئازۇقى ئارىغ بولسا، يول ئۈزە يەر.
(سودىگەرنىڭ ئوزۇقى پاكىز بولسا، يول ئۈستىدە يەر).

سۇبۇزغاندا ئەۋ بولماس،
توپۇرغاندا ئاۋ بولماس.
(گۆرىستاندا ئۆي بولماس،
توپىلاڭدا ئوۋ بولماس).

سۇندىلاچ ئىشى ئەرمەس ئۆرتكۈن تەپمەڭ.
(خامان تەپمەك سۇندۇكنىڭ ئىشى ئەمەس).

سۇۋ ئىچۇرمەسكە سۇت بەر.
(سۇ بەرمەسكە سۇت بەر).

سۇۋ كۆرمەگىنچە ئەتۇك تارتما.
(سۇنى كۆرمىگۈچە ئۆتۈك سالما).

سۆگۈت سۆلىگە، قادىلاڭ قاسىڭا.
(سۆگەتكە ئەۋرىشىملىك، قېيىنغا قاتتىقلىق يارىشار).

سۆكۈشۈپ ئۈرشۈر، ئۈترا تون تىتىشۇر.
(سۆكۈشۈپ ئۇرۇشار، ئاردىدا تون تىتىلار).

سۆزگە سۈچىنسە بۇلۇن بارىر.
(سۆزگە سۆيۈنسە، تۇتقۇن بولۇر).

سۈسەگەن ئۇدقا تەڭرى مۈڭۈز بەرمەس.
(ئۈسكەك ئۈيغا تەڭرى مۈڭگۈز بەرمەس).

سىناماسا ئارسىقار،
ساقىناماسا ئۇتسۇقار.
(سىنىمىسا ئېزىقار،
ئويلانماي ئىش قىلسا ئۇتتۇرۇپ قويار).

قاز قوپسا، ئۆردەك كۆلىگ ئىگەنۈر.
(غاز كەتسە، ئۆردەك كۆلنى ئىگىلەر).

قاينار ئۆگۈز كەچىكسىز بولماس.
(قاينام دەريا كېچىكسىز بولماس).

قالىن قۇلان چۇفخاسىز بولماس.
(قۇلان پادىسى يول باشلىغۇچىسىز بولماس).

قالىن قاز قۇلاۋۇزسۇز بولماس.
(غاز توپى باشلامچىسىز بولماس).

قالسن بۇلۇتتۇغ تۇپى سۇرەر،
قاراڭغۇ ئىشىغ ئۇرۇنچ ئاچار.
(قىلسن بۇلۇتنى بوران سۇرەر،
قاراڭغۇ ئىشنى پارا ئاچار).

قال ساۋى قالماس،
قاغىل باغى يازىلماس.
(قېرىلار سۆزى بىكار كەتمەس،
تال چىۋىق باغ يېشىلمەس).

قاغۇن قارما بولسا، ئىدىسى ئىككى ئەلكىن تەگىر.
(قوغۇن تالانسا، ئىگىسىمۇ ئىككى قولى بىلەن تالار).

قالىڭ بەرسە قىز ئالىر،
كەرەك بولسا قىز ئالىر.
(قالىڭ مال بەرسە قىز ئالار،
كېرەك بولسا قىمەتكە ئالار).

قانىغ قان بىلە يۇماس.
(قاننى قان بىلەن يۇغىلى بولماس).

قارى ئۆكۈز بالدۇقا قورقماس.
(قېرى ئۆكۈز پالتىدىن قورقماس).

قاڭداش قۇما ئۇرۇر،
ئىكدىش ئۆرۈ تارتار.
(قانداشلار چىقىشالماس،
قېرىنداشلار كۆيۈنۈشەر).

قارا بۇلىتىغ يەل ئاچار،
ئۇرۇنچ بىلە ئەل ئاچار.
(قارا بۇلۇتنى يەل ئاچار،
هۆكۈمەت ئىشىكىنى پارا ئاچار).

قاچىش بولسا قىيا كۆرمەس.
(قاچ ـ قاچ بولسا، هېچكىم بىر ـ بىرىگە قارىماس).

قارا مۇڭ كەلمەگىنچە، قارا يالغا كەچمە.
(قارا كۈن كەلمىگۈچە قارا يالغا كەچمە).

قارغا قارىسىن كىم بىلىر،
كىشى ئالاسىن كىم تاپار.
(قاغىنىڭ قېرىسىنى كىم بىلەر،
كىشىنىڭ ئالىسىنى كىم تاپار).

قاداش تەمىش قايمادۇق، قادىن تەمىش قايمىش.
(قېرىنداش دېسە قارىمىغان، قۇدا دېسە قارار).

قارغا قازقا ئۆتكۈنسە پۇتى سىنۇر.
(قاغا غازنى دورىسا، پۇتى سۇنار).

قوش قىلىچ قىنقا سىغماس.
(قوش قىلىچ بىر قىنغا سىغماس).

قوۋى ئەر قۇدۇغقا كىرسە يەل ئالىر.
(بىتەلەي قۇدۇققا چۈشسە، شامال ئېلىپ چىقار).

قوناق باشى سەدرەكى يەگ.
(قوناق بېشىنىڭ سىيرەك بولغىنى ياخشى).

قورقمىش كىشىگە قوي باشى قوش كۆرۈنۇر.
(قورققان كىشىگە قوي بېشى قوش كۆرۈنەر).

قولداچىقا مىڭ ياغاق،
بارچا بىلە ئايرۇق تاياق.
(تىلەمچىگە بەر مىڭ ياڭاق،
تايانغىلى بەر تاياق).

قۇدۇغدا سۇۋ بار، ئىت بۇرنى تەگمەس.
(قۇدۇقتا سۇ بار، ئىت بۇرنى تەگمەس).

قۇرۇغ يىغاچ ئەگىلمەس،
قۇرمىش كىرىش تۇگۇلمەس.
(قۇرۇق ياغاچ ئېگىلمەس،
قۇرۇغان كىرىچ تۈگۈلمەس).

قۇزدا قار ئەكسۇمەس،
قويدا ياغ ئەكسۇمەس.
(تەسكەيدە قار ئۆكسۇمەس،
قويدا ياغ ئۆكسۇمەس).

قۇش تۇزاققا مەڭ ئۇچۇن ئىلىنۇر.
(قۇش توزاققا يەم ئۇچۇن ئىلىنەر).

قۇش قاناتىن،
ئەر ئاتىن.
(قۇش قانىتى بىلەن،
ئەر ئېتى بىلەن).

قۇش بالاسى قۇسىنچىغ،
ئىت بالاسى ئوخشانچىغ.
(قۇش بالىسى يىرگىنچلىك،
ئىت بالىسى يېقىملىق).

قۇتسۇز قۇدۇغقا كىرسە، قۇم ياغار.
(بەختسىز قۇدۇققا چۈشسە، قۇم ياغار).

قۇتلۇغقا قوشا ياغار.
(تەلەيلىككە قوش كېلەر).

قۇت بەلگۈسى بىلىك.
(بەخت بەلگىسى بىلىم).

قۇرتغا بۇدىك بىلمەس، يەرىم تار تەر.
(موماي ئۇسسۇل بىلمەس، يېرىم تار دەر).

قۇرۇق قاشۇق ئاغىزقا ياراماس،
قۇرۇق سۆز قۇلاققا ياقىشماس.
(قۇرۇق قوشۇق ئېغىزغا يارىماس،
قۇرۇق سۆز قۇلاققا ياقماس).

قۇرمىش كىرىش تۇگۇلمەس،
ئوقروقۇن تاغ ئەگىلمەس.
(قۇرۇلغان كىرىچ تۇگۇلمەس،
سالما بىلەن تاغ ئېگىلمەس).

قۇلان قۇدۇغقا تۇشسە، قۇرباقا ئايغىر بولۇر.
(قۇلان قۇدۇققا چۈشسە، پاقا ئايغىر بولۇر).

قۇلاق ئەشتىسە كۆڭۈل بىلىر،
كۆز كۆرسە ئۇدىك كەلىر.
(قۇلاق ئىشتسە كۆڭۈل بىلەر،
كۆز كۆرسە ھەۋەس كېلۇر).

قۇل ياغى، ئىت بۆرى.
(قۇل يېغا، ئىت بۆرە).

قىلىچ تاتىقسا ئىش يۇنچىر،
ئەر تاتىقسا ئەت تۇنچىر.
(قىلىچ داتلاشسا ئىش بۇزۇلىدۇ،
ئادەم داتلاشسا ۋۇجۇدى بولغىنىدۇ).

قىلىنۇ بىلسە قىزىل كەدەر،
يارانۇ بىلسە ياشىل كەدەر.
(قىلىقلىناي دىسە قىزىل كىيەر،
ياراي دىسە يېشىل كىيەر).

قىرىق يىلقا تەگىن باي چىغاي تۇزلىنۇر.
(قىرىق يىلدا باي بىلەن كەمبەغەل تەڭلىشۇر).

قىش قونۇقى ئوت.
(قىشنىڭ زىياپىتى ئوت).

قىز كىشى ساۋى يورىغلى بولماس.
(بېخىل كىشىنىڭ داڭقى چىقماس).

قىز بىرلە كۇرەشمە،
قىسراق بىرلە يارىشما.

(قىز بىلەن چىلىشما،
قىسىر بايتال بىلەن چىپىشما).

كەڭ تون ئۇپراماس،
كەڭەشلىگ بىلىك ئارتاماس.
(كەڭ تون ئۇپرىماس،
كېڭەشلىك ئىش بۇزۇلماس).

كەدۈگلۈگ ئۆلمەس،
كۈفەچلىگ كۆرمەس.
(يېپىنچىلىق ھۆل بولماس،
ئېغىزدۇرۇقلۇق چاپچىيالماس).

كەرىش ياغىرى ئوغۇلقا قالىر.
(گەجگە يېغىرى ئوغۇلغا قالار).

كەڭەشلىگ بىلىك ئۇدرەشۇر،
كەڭەشسىز بىلىگ ئۇپراشۇر.
(كېڭەشلىك ئىش ئۇزلىشار،
كېڭەشسىز ئىش بۇزۇلار).

كەڭ كۆردى، كەرەگۈ يۇدتى.
(شۇنچىلىك جاپا تارتتىكى، ھەتتا كىگىز ئۆينى ئۆزى
يۇدۇپ ماڭىدىغان ھالغا يەتتى).

كۆنى بارىر كەيىكنىڭ كۆزىندە ئادىن باشى يوق.
(توغرا كەتكەن كېيىكنىڭ كۆزدىن باشقا يارىسى يوق).

كۆككە ساغۇرسا، يۇزگە تۇشۇر.
(كۆككە تۇكۇرسە يۇزگە چۈشەر).

كۆك تەمۇر كەرۇ تۇرماس.
(كۆك تۆمۇر بىكار تۇرماس،
تەگكەن يېرىنى يارىلايدۇر).

كۆزدەن ىىراسا، كۆڭۈلدەن يەمە ىىرار.
(كۆزدىن يىراق ــ كۆڭۈلدىن يىراق).

كۆزەگۇ ئۆزۈن بولسا، ئەلىك كۆيمەس.
(كۆسەي ئۇزۇن بولسا، قول كۆيمەس).

كۆپ سۇگۇتكە قۇش قونار،
كۆركلۇگ كىشىگە سۆز كەلىر.
(بۇك ـ باراقسان سۆگەتكە قۇش قونار،
چىرايلىق قىزغا سۆز كېلەر).

كۇمۇش كۇنگە ئۇرسا، ئالتۇن ئاداقىن كەلىر.
(كۇمۇش كۇنگە قونسا،
ئالتۇن ئۆز ئايىغى بىلەن كېلۇر).

كۇز كەلىگى يازىن بەلگۇرەر.
(كۇزنىڭ كېلىشى يازدىن بەلگىلىنۇر).

كۇز كەلىگى ياپىن بەلگۇلۇگ.
(كۇزنىڭ كېلىشى ئەتىيازدىن بەلگىلىك).

كۈچ ئەلدىن كىرسە، تۆرۈ تۈگۈلۈكتەن چىقار.
(زورلۇق - زومبۇلۇق ئىشىكتىن كىرسە،
ئىنساپ ۋە يوسۇن تۈگۈلۈكتىن چىقار).

كۈننىڭ كۈلىنە تەگۈ ياغى.
(كۈنداشنىڭ كۈلىگىچە دۈشمەن).

كۈنگە باقسا، كۆز قامار.
(كۈنگە باقسا، كۆز قامىشار).

كۈندە ئەرۈك يوق،
بەگدە قىيىق يوق.
(كۈندە يېرىق يوق،
بەگدە يېنىۋېلىش يوق).

كۆل ئۈرگۈنچە كۆز ئۈرسە يەگ.
(كۆل پۈۋلىگۈچە چوغ پۈۋلىگەن تۈزۈك).

كىزلەنچۈ كەلىندە.
(يوشۇرۇلغان نەرسە كېلىندە).

كىزدەكى كىن يىپار.
(قۇتىدىكى كىندىك ئىپار).

كىشى سۆزلەشۈ،
يىلقى يىدلاشۇ.
(كىشى سۆزلىشىپ تېپىشار،
يىلقا ھىدلىشىپ تېپىشار).

كىشى ئەتى تىرىگلە تاتىر.
(ئىنسانىنىڭ ئېتى تىرىكلىكىدە تاتلىق).

كىشى ئالاسى ئىچتىن،
يىلقى ئالاسى تاشتىن.
(ئادەمنىڭ ئالىسى ئىچىدە،
ھايۋاننىڭ ئالىسى تېشىدا).

كىچىكىدە قاتىغلانسا، ئۇلغادۇ سەۋىنۇر.
(كىچىكىدە قېتىرقىنسا، ئۇلغايغاندا سۆيۈنەر).
كىچىك ئۇلۇغقا تۇرۇشماس،
قىرغۇي سۇڭقۇرقا قارىشماس.
(كىچىك چوڭغا تەڭ تۇرالماس،
قۇرغۇي شۇڭقارغا قارشى چىقالماس).

كىم كۇر بولسا، كۆۋەز بولۇر.
(كىم جەسۇر بولسا، مەغرۇر بولۇر).

مۇش ياقرىقا تەگىشمەس،
ئايۇر كىشى نەڭى ياراشماس.
(مۇشۇك قوزۇقتىكى ياغقا تېگەلمەي،
كىشىنىڭ مېلى ياراشماس دەر).

مۇش ئوغلى مۇياۋۇ تۇغار.
(مۇشۇك بالىسى مىياۋلاپ تۇغۇلار).

نەچەمە ئۇپراق كەدۇك ئەرسە، ياغمۇرقا يارار.
(چاپان قانچە كونا بولسىمۇ، يامغۇرغا يارار).

نەچە يىتىنىڭ پىچەك ئەرسە، ئۆز سابىن يونۇماس.
(پىچاق ھەرقانچە ئىتتىك بولسىمۇ،
ئۆز سىپىنى يونۇيالماس).

نەچە مۇندۇز ئەرسە ئەش ئەدگۇ،
نەچە ئەگرى ئەرسە يول ئەدگۇ.
(ھەرقانچە ئەخمەق بولسىمۇ، ھەمراھ ياخشى،
ھەرقانچە ئەگرى بولسىمۇ يول ياخشى).

ئوتۇغ ئودغۇچ بىرلە ئۆچۈرمەس.
(ئوتنى يالقۇن بىلەن ئۆچۈرگىلى بولماس).

ئوت تۇتۇنسىز بولماس،
يىگىت يازۇقسۇز بولماس.
(ئوت تۇتۇنسىز بولماس،
يىگىت گۇناھسىز بولماس).

ئوت تەسە، ئاغىز كۆيمەس.
(ئوت دىگەنگە ئېغىز كۆيمەس).

ئورتاق ئەردەن ئارتۇق ئالماس.
(ئورتاق ئۆز ئورتىقىدىن ئارتۇق ئالماس).

ئول كەچىشنى سۇۋ ئەلەتتى.
(ئۇ كېچىكنى سۇ ئېلىپ كەتتى).

ئوغلان سۇۋ تۆكەر،
ئۇلۇغ يانى سىنۇر.

(بالا سۇ تۆكەر،
چوڭنىڭ يانپېشى سۇنار).

ئوغلان ئىشى ئىش بولماس،
ئوغلاق مۈڭزى ساپ بولماس.
(بالىنىڭ ئىشى ئىش بولماس،
ئوغلاق مۈڭگۈزى ساپ بولماس).

ئوغلاق يىلىكسىز،
ئوغلان بىلىكسىز.
(ئوغلاق يىلىكسىز،
بالا بىلىمسىز).

ئوسۇقمىشقا ساقىغ قامۇغ سۇۋ كۆرۈنۈر.
(ئۇسسىغانغا ئالۋۇن پۇتۇنلەي سۇ كۆرۈنەر).

ئۇيغۇر يىغاچ ئۇزۇن كەس،
تەمۇر قىسقا كەس.
(ھەي ئۇيغۇر، ياغاچ كەسسەڭ ئۇزۇن كەس،
تۆمۈر كەسسەڭ قىسقا كەس).

ئۇلا بولسا يول ئازماس،
بىلىك بولسا سۆز يازماس.
(بەلگە بولسا يولدىن ئازماس،
بىلىم بولسا سۆزدىن قايماس).

ئۇلۇغنى ئۇلۇغلاسا قۇت بۇلۇر.
(ئۇلۇغنى ئۇلۇغلىسا، بەخت تاپار).

ئۇلۇق ياغىرى ئوغۇلقا قالىر.
(ئۇچا يېغىرى ئوغۇلغا قالار).

ئۇما كەلسە قۇت كەلىر.
(مېھمان كەلسە قۇت كېلەر).

ئۇمايقا تاپىنسا ئوغۇل بولۇر.
(ئەشكە تېۋىنسا، ئوغۇل تاپا).

ئۇپراق ياسىقدىن تۇزلۇغ يا چىقار.
(ئۇپرىغان يا قېپىدىن مەزمۇت يا چىقار).

ئۇرى قوپسا ئوغۇش ئاقلىشۇر،
ياغى كەلسە ئىمرەم تەبرەشۇر.
(سۇرەن چىقسا ئۇرۇق - تۇغقان جەملىشەر،
يېغا كەلسە خەلق توپى تەۋرىشەر).

ئۇس ئۇشكۇرسە ئۆلۇر.
(تاپقۇش ئىسقىرتسا، ئۆلۇم چىقار).

ئۆدلەك قارىتمىشقا بودۇغ تالقىماس.
(زامانە قېرىتقانغا بوياق ئەيىب ئەمەس).

ئۆز كۆز، ئەر قىشلاغ.
(ئۆز ئىشىغا پۇختا بولغان ئادەم قىشلاقتا ئىگە بولغان ئادەمگە ئوخشار).

ئۆتلۇگ يىنچۇ يەردە قالماس.
(تۆشۈك ئۈنچە يەردە قالماس).

ئۆلۈگ يۈزى تۈملۈغ.
(ئۆلۈكنىڭ يۈزى سوغۇق).

ئۆلدەچى سىچغان مۈش تاشاقى قاشىر.
(ئۆلگۈسى كەلگەن چاشقان مۈشۈكنىڭ تاشقىنى قاشلار).

ئۆكۈز ئاغىز ئاداقى بولغىنچا،
بۈزاغۇ باشى بولسا يەگ.
(ئۆكۈزنىڭ پۈتى بولغۇچە،
موزاينىڭ بېشى بولغان ياخشى).

ئۆگۈنگۈچى ئۆمىندە ئارتاتۇر.
(ماختانچاق ئىشتىنىنى بۇلغار).

ئۆد كەچەر، كىشى تۈيماس،
يالىڭۇق ئوغلى مەڭگۈ قالماس.
(زامان ئۆتەر، كىشى تۈيماس،
ئادەم بالىسى مەڭگۈ قالماس).

ئۈكۈش سەۋىنچ بولسا، قاتىغ ئوخسۇنۇر.
(كۆپ سۆيۈنۈپ كەتسە، قاتتىق ئۆكۈنەر).

ئېگىر بولسا، ئەر ئۆلمەس.
(ئېگىز بولسا، ئەر ئۆلمەس).

ئىت ئىسىرماس،
ئات تەپمەس تەمە.

(ئىت چىشلىمەس،
ئات تەپمەس دېمە).

ئىزلىك بولسا ئەر ئۆلدىماس،
ئىچلىك بولسا ئات ياغرىماس.
(چورۇق بولسا ئادەم ئۆلدىماس،
ئىچلىك بولسا ئات يېغىر بولماس).

ئىنگەن ئىڭراسا، بۇتۇ بوزلار.
(ھىنگان ئىڭرىسا، بوتا بوزلار).

ئىم بىلسە، ئەر ئۆلمەس.
(ئىم بىلسە، ئەر ئۆلمەس).

ئىكى بۇغرا ئىكەشۈر،
ئوترا كۆكەگۈن يانچىلار.
(ئىككى بۇغرا ئىكىشەر،
ئارىدا كۆكۈيۈن يانچىلار).

ئىكى قوچڭار باشى بىر ئەشەچتە پىشماس.
(ئىككى قوچقارنىڭ بېشى بىر قازاندا پىشماس).

ئىگلىگ تۇترۇغى ئاد بولۇر.
(ئاغرىقنىڭ ۋەسىيتى ياخشىلىقنىڭ ئالامىتىدۇر).

ئىش ياراغىندا، سارت ئاسىغىندا.
(ئىش پەيتىگە باقىدۇ، سودىگەر پايدىغا).

ئىتقا ئۆۋۈت ئەتسە، ئۆلداك يەمەس.
(ئىتقا ئۆيات كىرسە، ئۆلتاك يېمەس).

ئىت چاقىرى ئاتقا تەگىر، ئات چاقىرى
ئىتقا تەگمەس.
(چېقىر كۆز ئىت ئاتقا باراۋەر، چېقىر كۆز ئات
ئىتقا باراۋەر ئەمەس).

يالقسا يەمە ياغ ئەدگۈ،
كۆيسە يەمە كۈن ئەدگۈ.
(يېقىلسىمۇ ياغ ياخشى،
كۆيدۈرسىمۇ كۈن ياخشى).

يالڭۇق ئۈرۈلمىش قاپ ئول، ئاغزى يازۈلىپ ئالقىنۇر.
(ئادەم بالىسى كۆپكەن تۇلۇمغا ئوخشار،
ئاغزى يېزىلسا يېلى چىقىپ بوشار).

يالڭۇق ئوغلى مۇنسۇز بولماس.
(ئادەم بالىسى ئەيىبسىز بولماس).

يالڭۇق مەڭگۈ تىرىلمەس،
سىنقا كىرۈپ كەرۈ ياناماس.
(كىشى مەڭگۈ ياشىماس،
گۆرگە كىرسە ئارقىغا ياناماس).

ياقىرى ياغى ياغىسىماس.
(چاۋا ياغ سۇ يېغىنىڭ ئورنىنى باسالماس).

ياقاداقى يالغاغالى ئەلكىدەكى ئىچغىنۇر.
(ياقىسىدىكىنى يالايمەن دەپ قولىدىكىدىن ئايرىلىپتۇ).

ياغىنىڭ ئەرسە كەرەك يۇنداقى تەگىر.
(دۈشمىنىڭنىڭ بولسىمۇ مېلى بولسۇن،
ئۇنىڭدىن ساڭا تېزەك بولسىمۇ قالار).

ياغىنى ئاشاقلاسا، باشقا چىقار.
(دۈشمەنگە سەل قارىسا، باشقا چىقار).

ياداغ ئاتى چارۇق كۆچى ئازۇق.
(يايانىڭ ئېتى چورۇق، كۆچى ئوزۇق).

يازماس ئاتىم ياغمۇر،
ياڭىلماس بىلگە ياڭقۇ.
(ئازماس مەرگەن يامغۇر،
يېڭىلمەس ئالىم ئەكس سادا).

يازماس ئاتىم بولماس،
ياڭىلماس بىلگە بولماس.
(خاتالاشمايدىغان ئوۋچى بولماس،
يېڭىلمەيدىغان دانىشمەن بولماس).

ياۋلاق تىللىغ بەگدەن كەرۈ، يالىڭوس تۇل يەگ.
(تىلى يامان ئەردىن يالغۇز تۇللۇق ياخشى).

ياش ئوت كۆيمەس،
يالافار ئۆلمەس.

(ياش ئوت كۆيمەس،
ئەلچى ئۆلمەس).

يازىدا بۆرى ئۇلىسا، ئەۋدە ئىت باغرى تارتىشۇر.
(دالىدا بۆرە هۇۋلىسا، ئۆيدە ئۇنىڭغا ئىچى ئاغرىپ ئىتنىڭ
باغرى تارتىشۇر).

ياتنىڭ ياغلىغ تەكۇسىندەن ئۆزنۇڭ قانلىغ يۇدرۇق يەگ.
(ياتنىڭ ياغلىق لوقمىسىدىن ئۆزنىڭ قانلىق مۇشتى ياخشى).

يارىن بۇلغانسا، ئەل بۇلغانۇر.
(تاغاق سۆڭكى بۇلغانسا،
يۇرتتا پاراكەندىچىلىك بولۇر).

يالڭۇس قاز ئۆتمەس.
(يالغۇز غازنىڭ ئاۋازى چىقماس).

يالڭوق ئوغلى يوقادۇر، ئەدگۇ ئاتى قالىر.
(ئادەم بالىسى يوقىلار،
ياخشى ئېتى قالار).

يارىن قاتىغلانسا، قىشىن سەۋنۇر.
(يازدا تىرىشسا، قىشتا سۆيۈنەر).

يازىداقى سۇۋلىن ئەدەرگەلى ئەۋدەكى تاقىغۇ ئىچغىنما.
(تۇزلەڭدىكى قىرغاۋۇلنى ئوۋلايمەن دەپ،
ئۆيدىكى توخۇيۇڭدىن ئايرىلىپ قالما).

يەر باسرۇقى تاغ،
بودۇن باسرۇقى بەگ.
(يەر باستۇرۇقى تاغ،
خەلق باستۇرۇقى بەگ).
يۇزگە كۆرمە، ئەردەم تىلە.
(يۇزىگە قارىما، ئەردەمنى تىلە).

يىتۇكلىگ ئاناسى قويۇن ئاچار.
(نەرسە يوقاتقان بالا ئانىسىنىڭ قوينىنىمۇ ئاختۇرار).

يىغاچ ئۇچىڭە يەل تېگەر،
كۆركلوگ كىشىگە سۆز كەلىر.
(دەرەخ ئۇچىغا يەل تېگەر،
چىرايلىق قىزغا سۆز كېلەر).

يىلان كەندۇ ئەگرىسىن بىلمەس، تەۋى بوينىن ئەگرى تەر.
(يىلان ئۆزىنىڭ ئەگرىلىكىنى بىلمەس،
تۆگە بوينىنى ئەگرى دەر).

يىپارلىغ كەسۇرگۇدىن يىپار كەتسە يىدى قالىر.
(ئىپارلىق خالتىدىن ئىپار كەتسە ھىدى قالار).

ئەسكەرتمە:
«دىۋانۇ لۇغاتىت تۇرك»تىكى ماقال - تەمسىللەرنىڭ ئەسلىي ئوقۇلۇشىنى ئۇيغۇر كونا يېزىقى بىلەن ئەكس ئەتتۇرۇشتە، ترانسكرىپسىيە بەلگىسى «Z» «ز» بىلەن، «Ż» «د» بىلەن ئېلىندى.

ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتىغا دائىر
30 كىتاب نەشردىن چىقتى

ئۇيغۇر خەلق ئەپسانە ـ رىۋايەتلىرى: كۆك ياللىق بۆرە	19.00 يۈەن
ئۇيغۇر خەلق ئەپسانە ـ رىۋايەتلىرى كۆك گۈمبەز	19.00 يۈەن
ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى بۇلبۇلگويا	17.00 يۈەن
ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى يېرىل تېشىم، يېرىل	17.00 يۈەن
ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى قىلىچ باتۇر	18.00 يۈەن
ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى ئەجدىھا يىگىت	17.00 يۈەن
ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى كۇھىقاپ پادىشاھىنىڭ قىزى	18.00 يۈەن
ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى مېھرى نىقاب	17.00 يۈەن
ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى ھۆۋەي باتۇر	17.00 يۈەن
ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى دانىشمەن دىۋانە ۋە ئادىل پادىشاھ	17.00 يۈەن
ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى مەلىكە بەرنا	17.00 يۈەن
ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى بۇقا موزايلاپتۇ	17.00 يۈەن
ئۇيغۇر خەلق داستانلىرى ئەمىرگۆر ئوغلى	17.00 يۈەن
ئۇيغۇر خەلق داستانلىرى نۇزۇگۇم	17.00 يۈەن
ئۇيغۇر خەلق داستانلىرى يۈسۈپ ـ زىلەيخا	18.00 يۈەن
ئۇيغۇر خەلق داستانلىرى تاھىر ـ زۆھرە	18.00 يۈەن
ئۇيغۇر خەلق داستانلىرى كاككۇك بىلەن زەينەپ	19.00 يۈەن
ئۇيغۇر خەلق قوشاقلىرى ①	15.00 يۈەن
ئۇيغۇر خەلق قوشاقلىرى ②	12.50 يۈەن
ئۇيغۇر خەلق قوشاقلىرى ③	16.50 يۈەن
ئۇيغۇر خەلق قوشاقلىرى ④	16.50 يۈەن
ئۇيغۇر خەلق قوشاقلىرى ⑤	15.00 يۈەن
ئۇيغۇر خەلق ماقال ـ تەمسىللىرى ①	19.00 يۈەن
ئۇيغۇر خەلق ماقال ـ تەمسىللىرى ②	20.00 يۈەن
ئۇيغۇر خەلق مەسەللىرى	8.00 يۈەن
ئۇيغۇر خەلق لەتىپىلىرى	21.00 يۈەن
ئۇيغۇر خەلق لاپلىرى	4.50 يۈەن
ئۇيغۇر خەلق چاقچاقلىرى: ھېسام چاقچاقلىرى	15.00 يۈەن
ئۇيغۇر خەلق ئويۇنلىرى	13.00 يۈەن
ئۇيغۇر خەلق تېپىشماقلىرى	5.00 يۈەن

(بۇ بىر يۈرۈش 30 كىتابنىڭ ئومۇمىي باھاسى 480 يۈەن)

ئۇيغۇر خەلق ماقال ـ تەمسىللىرى — 2

«ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى قامۇسى» تەھرىر ھەيئىتى
نەشرگە تەييارلىغان

پىلانلىغۇچىلار: ئابدۇراخمان ئەبەي، ئەخمەت ئىمىن
مەسئۇل مۇھەررىرى: بارىجان زەپەر
مۇھەررىرى: ئەخمەت ئىمىن
مەسئۇل كوررېكتورى: ئابلىز ئابباس قاتارلىقلار
نەشر قىلىپ تارقاتقۇچى: شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى
تېلېفون: 0991-2827472
ئادرېسى: ئۈرۈمچى شەھىرى جەنۇبىي ئازادلىق يولى 348 ـ نومۇر
پوچتا نومۇرى: 830001
باسقۇچى: شىنجاڭ ئۈمىد باسما زاۋۇتى
ساتقۇچى: شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق شىنخۇا كىتابخانىسى
فورماتى: 1230 × 880 مىللىمېتىر 1/32
باسما تاۋىقى: 12.875
قىستۇرما ۋارىقى: 2
نەشرى: 2006 ـ يىلى 2 ـ ئاي 1 ـ نەشرى
باسمىسى: 2013 ـ يىلى 11 ـ ئاي 7 ـ بېسىلىشى
تىراژى: 26000 - 23001
كىتاب نومۇرى: ISBN 978 - 7 - 228 - 09836 - 1

باھاسى: 20.00 يۈەن

ISBN 978-7-228-09836-1

9 787228 098361 >

定价：20.00 元